

MASODIK KÖNYV

A melyben meg magyarázák. hogy mint kel elni
eföldön. hogy az örök életet el lehesen érni⁷⁴⁷

Első Rész

A vétokról közönségesen

Első Articulus

Hogy mi légyen avétek.

Kérdés. Mitsoda a véték.?

Felelet Az Isten törvényenek által hágása

K Mitsoda atörvényenek által hágása?

F A nem más. hanem vagy gondolni, mondani, vagy
tselekedni, vagy el mulatni az olyat. a mi atörvény ellen ⁵
vagyon.

K Mitsoda kezdetből szegjük meg az Isten törvényét?

F Azt meg szegjük vagy tudatlanságból, vagy gyarlo-
ságból, vagy hamiságból. de mindenkor tsak a rosz ki-
vánság a gyükere ennek ahárom rosz kivánságnak. ¹⁰

K Mikor vétünk⁷⁴⁸ tudatlanságból?

F A midön tudatlanságból olyan roszat tselekeszünk
[220b:] vagy olyan jót mulatunk el. a melyről lehetet
volna, és kelleket volna magunkot oktattatni.

K Mikor vétünk gyarłoságból.?¹⁵

F A midön el ragadtatunk akisértetnek sebeségitől. a
magunk gyarłoságától., vagy arosz szokásnak erejétől.

K Mikor vétkezünk⁷⁴⁹ hamiságból.?

F. Midön avétket tellyes szándékal. és rosz akaratból.
tselekeszük. ²⁰

⁷⁴⁷ [Ezt a mondatot utólag írta be Mikes a két sor közé.]

⁷⁴⁸ vétünk <rosz kivánságból.?) tudatlanságból?

⁷⁴⁹ vétkezünk [n – beszűrés.]

K Az Isten parantsolattyát tsak akor szegiké meg mi-
kor mi magunķ tselekeszük avétket?

F Akor is meg szegjük mikor amás vétkeiben részesü-
lünk.

5 K kitsodák azok kik amás vétkeiben részesülnek?

F Azok kik aroszat parantsollyák, azt tanatsollyák,
segittik, vagy ditsérik arosz tselekedetet. vagy azok kik
meg nem⁷⁵⁰ gátollyák aroszat, hogy ha azt meg gátolhat-
nák. szent Pál azt mondgya hogy „méltó ahalálra, nem

10 tsak az, aki aroszat tselekeszi. hanem az is aki oltalmaz
azokat a kik azt tselekeszik”

K Hány féle vétek vagyon?

F két féle. eredendő. és tselekedendő

K Mitsoda az eredendő bün?

15 F Az a melyel mi születünk, mint Ádámnak fiai.

K Mitsoda a tselekedendő bün? [221a:]

F Az, a melyet akarattal tselekeszük. a midön már az
okoságnak idejét el értük.

20 K Azok kik részegen roszat tselekesznek nem vétkez-
nek tehát. mivel az okoságal nem élhetnek?

F A vétek nekik tulajdonitatik hogy ha akarattal. ré-
szegettek meg, mivel akor arosz., melyet tselekedtek,
kezdetiben szánszándékal valo volt.

2 Articulus.

A halálos. és abotsánando vétekröl.

25 K Hány féle tselekedendő vétek vagyon.?

F Két féle, halálos, és botsánando. a szent irásbol ki-
tettzik hogy nem minden vétek halálos, atraditiobol ha-
sonlot látunk.

K Mitsoda ahalálos vétek

⁷⁵⁰ nem [Beszúrás.]

F Az Isten parantsolattyának által hágása. mely lelki képen a lelket meg öli.

K A halálos véték miképen öli⁷⁵¹ meg a lelket?

F Anyiban meg öli hogy abban alélekben nem lakik az Isten kegyelme és lelke.

K Az Istennek kegyelme és lelke élteti tehát alelket.?

F Igen is., valamint a lélek élteti atestet, vályon el a lélek atestől. az ember meg hal, hasonló képen alélek vályon el az Istentől és az ő kegyelmétől. meg hal. [221b:]

K De a lélek nem meg halhatatlané?

F Igen is halhatatlan, de it a lelki életről és halálról vagy szó.

K Miért neveztetik lelki halálnak az a halál. melyet⁷⁵² a halálos véték okoz?

F Mert el válunk a szent lélektől midön halálos vetket tselekeszünk.

K Mikor vétünk halálosan

F Midön nagy dologban meg szegjük az Isten parantsolattyát. tellyes akarattal.

K Mi következik ahalálos vétékért?

F Ez a véték minket az Istennek ellenségivé téssen. az ördögnek rabjává. és a pokolnak kinya alá vett.

K Mitsoda a botsánando véték.?

F E könnyeb, és meg botsáthatob véték.

K Mikor vétkezünk botsánando vétékel.?

F Midön a törvény ellen valamely kevés állapotban vétünk, vagy ha szinte nagyoban vétenénk is. de nem szán szándékal.

K Mi következik a botsánando vétékért.?

F Ez a véték valo meg nem öli a lelki életet, de meg gyengitti, keszitti, és vezet ahalálos vétékre. az Isten elöt nem leszünk oly kedvesek, noha ideig valo büntetést érdemelyen is de a gyakorta irtoztato. [222a:]

⁷⁵¹ öli <a> meg a lelket?

⁷⁵² melyet <melyet> a halálos [Törlés a sor elején.]

s. Aug. de civ
Dei. lib 3. C. 2.

s Aug de Civ Dei
lib 13. Cap 2

³⁰ s. Aug. hom 50.
tract. 12 in s. joan

K Nagy vétéké a mikor kevésnek tarttyák abotsánando vétket?

F Igen is. mert először ha botsánando is de az Istent meg bánttya, 2. mert arra keveset hajtván lassanként nagyob bünben esnek, és magokot el vesztk. 3. mert sokszor a mely vétket botsánandonak tarttyák. a halálos. igen nehéz is meg különböztetni mikor botsánando, és mikor halálos.

K Leheté nekünk botsánatot nyerni a magunk erejével. és erdemével. a botsanando vétékért?

F Tsak akristus vérinek erejével. és az ő kegyelmének érdeme által nyerünk botsánatot akár mely féle vétékért.

3 Articulus

A fő vétkekről közönségesen

K Hany reszre lehet osztani a fő vétkeket közönségesen.

F Rend szerént hét részre oszttyák, a melyeket hét fő vétkeknek nevezik.

Először a kevésység, fösvenység, a tisztátalanság, a torkóság, az irigység, a harag, a resttség.

K Miért nevezik ezeket a vétkeket fő vétkeknek?

[222b:]

F Mert rend szerént ezekből származnak és erednek atöbbsi.

K Ezek a vétkek halálosoké mindenkor

F Némelykor halálosok, nemelykor botsánandok. halálosok amidön nagy dologban tselekeszik, és tellyes akarrattal, botsánandok a midön. kevés dologban tselekeszik. és nem szánszándékal.

s. Aug. manua. ad
lauren C. 48.

Conc Trid. sess 6.
de justificatione
c. 9.

II Rész
Különösön a vétkekről

Első Articulus.
A kevelységről.

K Mitsoda a kevelység?

F „A magunkhoz való rendezetlen szeretet, a mely nem hogy mindent az Istennek ajánlana. és tulajdonitana, hanem mindent magának tulajdonit.” mondgya szent Agoston.

de civ Dei lib 14
cap 23. Eccli 10
14. 15.

5

K Nagy vétéké a kevelység.?

F E leg elsőb, leg nagyob, és leg veszedelmeseb. avétek között,

Leg elsőb. mert ez által vétkeztek az ördögök, és ebben is eset az első ember.

10

Leg nagyob. mert mindenek felet ebánttya meg egyedül és egyenesen az Istent, és atöb vétkek is ettől származnak.

s. Aug. in ps. 18.

[223a:]

Leg veszedelmeseb, 1. mert még ajó erkölcsök közé is bé szívárkozik, mondgya szent Agoston 2. Mert annak eredetét magunkban hordozuk. és leg utolszor is hagyuk el. 3. Mert mikor akevelység uralkodik a szivben. ajele a meg vettetésnek.

epist 56. et 109.
s Aug. serm 1. in
15 ps. 18. n. 14.
s Greg. moral. in
jób lib 34. cap 18

K Miért jele akevelység a meg vettetésnek?

F Először mert a meg vettetéshez illik akevelység. az ördög példájára, a ki is a kevélyek királyának hivatatik. 2. Mert az Isten ellene áll a kevélyeknek. és kegyelmet adgya az alázatosoknak.

20
job. 41. 45. Jacob.
4. 6.

K Mellyek azok. akülömbféle kevelységek a melyekért vétkes lehet az ember.?

F Azok négy félek. a testi. vagy a lelki. atermészet. vagy a természet felet való ajándékokal. magában való ditsekedés. a mely ditsekedés ellenkezik a szent pál mondasíval. Mid vagyon a mit nem vettél volna. 2. Azt gondolni hogy az Isten a mi érdemünk jutalmaztatására

25
1 Cor. 4. 7.

adta ezeket az ajándékokat, vagy pediglen,⁷⁵³ azt hitetni el magunkal. hogy az Isten nekünk valamivel tartozik. 3 magunknak többet tulajdonítani, vagy magunk felől. többet állítani, mint sem a mint kellene. 4. másokat meg⁵ vetni.

K Melyek azok avétkek a melyeket rend szerént okoz a kevelység? [223b:]

F A kevelység a mint meg mondok kut feje atöbb vétkeknek., de vannak olyanok a melyek inkább a kevelység¹⁰től származnak mint sem mástól, szent Gergely szerént. ezek⁷⁵⁴ azok, 1. ahejában valo ditsőség. 2. az engedtlenség. 3 aszükség nélkül valo ditsekedés. azt mondám szükség nélkül valo. mert némelykor a meg lehet szent pál szerént. 4 a kepmutatoság, a mely ellen a kristus anyit¹⁵ mondot, 5. a vetekedések, a melyek sem az igazságtól.; sem a szeretettől, sem a szükségtől nem erednek, 6. az igazság ellen valamely dologhoz vakmerő képen valo ragaszkodás. 7. a viszá vonás. egyenetlenség. 8. a vallás ellen lévő uj dolgokon valo kapás. 9. a nagyra vagyás, a²⁰ melyet anyiszor kárhoztatta a kristus

K Mitsoda akevelységnek az orvosága?

F Az alázatoság

K Mitsoda az alázatoság.?

F Szent Agoston szerént az alázatoság nem egyéb.²⁵ hanem hogy anyira vigyük az Isteni szeretetet, hogy magunkot meg vessük.

Az⁷⁵⁵ alázatoság szent Thamás szerént nem egyéb. hanem olyan jó erkölcs. mely meg üsmértetvén⁷⁵⁶ velünk. hogy mik vagyunk, meg határozuk igazán magunkot a szerént a mik vagyunk, és hogy nem keresük se nem³⁰

⁷⁵³ pediglen, [l-d-ből javítva.]

⁷⁵⁴ ezek <pedig> azok, [Törlés a sor elején.]

⁷⁵⁵ A alázatoság [A szövegkörnyezetben többször az névelővel is!]

⁷⁵⁶ meg üsmértetvén [v-i-ből javítva;] velünk. [n – megkezdett k-ból? javítva.]

2 Cor 12.

s. Greg. moral in
job. c. 31 s. Aug.
epist 118. ad janu.
Matth. 18. luk 22.

de Civ Dei lib 14
c. 13.

3 Thom 22.
quaest 61.

kivánnjuk. fellyeb valok lenni, se a magunk. se a mások elméjében., mint sem a mint vagyunk. [224a:]

Szent Pál azt mondgya. hogy magunktól semmik vagyunk, minden valami jó vagyon bennünk az Istentől jő. *Ha valaki láttatik magának valaminek lenni; holot semmi,*⁵ *az ilyen embert az ő maga*⁷⁵⁷ *gondolattya tsallya meg.* meg másut azt mondgya. *mid vagyon a mit nem vettél volna ha pedig vetted. mit kevélykedel., mint ha nem vetted volna*

Gal. 6. 3.

1 Cor. 4. 3.

Mind ezekből a következők, hogy az alázatoság tselekeszi azt, hogy mi semmiben ne ditsekedgyünk.; hogy magunkot meg vesük. hogy senki eleiben magunkot ne tegyük, hogy senkit meg ne vessünk, hogy ne keresük az elő menetelt. betsületet, hogy jobban szeresük engedelmeskedni. mint sem parantsolni, hogy mindenben az Isten parantsolattya alá vessük magunkot. és engedelmeskedgyünk felebarátunknak. az Isten rendelése szerint.

Ezeket az utolsó szokat jól meg kel tartani, tudni illik. 1. hogy mindenben. az Isten parantsolattya alá vessük. magunkot, az, az, hogy mindenben engedelmeskedgyünk néki, hogy kivánnjuk meg maradni abban az állapotban amelyben tett, és gyengeségünkre való nézve. jobban szeresük az alaton rendet, mind azon által engedelmeséssel. és Istenben való bizodalomal. el vesszük tőlle a fellyeb való rendet is. hogy ha azt. meg tudhattyuk amenyiben lehet hogy ő hi arra.

²⁵ s Greg. pastoral. pars. 1.

2. Az alázatoság tselekeszi hogy felebarátunknak engedelmeskedünk az Isten rendelése szerint., az az, hogy soha magunkban fellyeb nem emellyük magunkot felebarátunknál. akár mely alá való legyen az emberek előtt, vagy nemzettségiért, tiszttségiért. vagy személyiben való voltaért, mivel lehet alázatoságal. parantsolni. büntetni, inteni, ahivatalnak méltóságát meg tartani. de jól

⁷⁵⁷ maga <d> gondolattya

reá kel vigyazni, hogy ezeket nem kel kevelységből tselekedni., az Isten rendelése., az igasságnak törvénye. az okoság és a szeretet ellen. mivel kevelységből is lehet meg alázni magát. az embernek.

5 K szükségesé az alázatoság?

Matth 18 luk 18.

F olyan szükséges hogy a nélkül bé nem megyünk⁷⁵⁸
a menyeknek országában. mondgya akristus

2 Articulus

A fősvénységrol.

s Aug. de civ Dei
lib 4. Cap 15

K Mitsoda a fősvénység?

F A világi jókhoz valo rendeletlen szeretet.

10 K Mikor rendeletlen a világi jókhoz valo rendeletlen szeretet?

F A midön a sziv ahoz vagyon ragaszkodva.

K⁷⁵⁹ Hogy lehet azt meg üsmérni hogy a⁷⁶⁰ sziv avilagi jókhoz vagyon ragaszkodva?

15 F Ezen ött jeleknek valamelyikéről 1. amidön nagy [225a:] örömel kíványuk azokat birni, és hogy mód nélkül félünk azokat el vesztetni, és azoktól meg fosztatni. 2. amidön azokat igasságtalanul., és az Isten törvénye ellen keresük., vagy is akarjuk meg tartani, 3. a midön azokat nagy nyughatatlanságal, és szorgalmatoságal. keresük, 4. a midön azokal szükségünk felet élünk. azért hogy eleget tegyünk a kevelységnek, és a mértékletlenségnek. 5 a midön a szükségesen felyül valot a szegényeknek nem adgyuk.

1 Tim 6. s. Aug.
serm 43 de
diversis.

25 K Miről lehet meg üsmerni hogy a sziv nintsen ragaszkodva a világi jókhoz.

F I A midön azoknak birását valóságos boldogságnak

⁷⁵⁸ bé nem megyunk [Ékezethiba.]

⁷⁵⁹ K [F-ből javítva.]

⁷⁶⁰ a [Beszúrás sötétebb tintával.]

nem tarttyuk. se azoknak el vesztésit nyomoruságnak. 2. a midön jobban szerettyük szegénységben élni, mint sem rosz utakon gazdagságot szerezni., vagy azokat meg tartani, 3 a midön nem a rosz kivánságokat keresük. meg elégíteni, hanem tsak a szükség és a bé vett jó szokás szerént élni akarunk azokbol; 4. amidön másokal jól teszünk, és a szegényeknek adgyuk a szükségesen felyül valot

K Ez igy lévén tehát kevesen vannak⁷⁶¹ akik nem fősvények? 10

F Igen is mivel nagyob része a keresztyéneknek a fősvénységért vesz el. sőt még az a nyomoruság hogy kevesen gondolkodnak arrol: [225b:]

Magyarázat

Sokan meg tsallyák magokat a fősvénység iránt, azt tarttyák hogy nintsenek ebben avétekben, amidön olyan utakon keresik, és tarttyák meg a joszágokat, a melyek. kárára nintsenek másoknak, a midön akölttségek rendekhez képest vagyon. és hogy nem olyan sobrákok mint akik magoktol is szánnják., de emég nem elég, mert ugy is fősvények vagyunk. ha avilági jókhoz kaptssollyuk magunkot szivünket, sőt még az olyan jokhoz is a melyek ös örökünk. ilyen értelemel, kevesen vannak akik fősvények ne volnának, de még joszág nélkül is lehet valaki fősvény. a szegények fősvények, a midön agazdagságot szeretik. és a midön szegénységeken suhajtoznak. és azt nyomoruságnak tarttyák. 15

K Mik okozák a fősvénységet?

F A kevelység, a minden látásnak tudásnak kivánsága. és a mértékletlenség, mert a világi jokot nem egyébert szeretik, hanem hogy ezen három véteknek eleget tehessenek. 20

s. Aug. in ps 51⁷⁶²
num 14

s. A confes. lib
3 cap 8

⁷⁶¹ vannak </> akik

⁷⁶² ps 51 <nu> num 14

K A fősvénység nagy vétéké.?

F Igen is, mivel szent Pal azt mondgya, hogy a fősvénység⁷⁶³ gyükere minden roszaknak

K Mitsoda vétkeket okoz rend szerént a fősvénység?

s. Greg moral. in
job. lib 31 Cap 31

5 F A nagy szent Gergely. hetet szamlál elé. 1 arulást. 2 atsalást, 3 ahazugságot, 4. az esküvést.⁷⁶⁴ 5. anyughatatlanságot. [226a:] 6 az⁷⁶⁵ erőszakoskodást. 7 a szegyeneken valo könyörületlenséget

K Mikor halálos véték a fősvénység.

10 F Midön inkább⁷⁶⁶ szerettyük avilági jokot az Istennél

K Mitsoda orvosága vagyon a fősvénységnek?

F Az imádság. alamisnalkodás., az akarattal.⁷⁶⁷ valo szegénység. és a halálrol valo elmelkedés. meg gondolván⁷⁶⁸ azt, hogy ahalál erővel el fogja venni töllünk azt

15 a gazdagságot a melyet ugy szeretünk.

3 Articulus

A tisztátalanságról.

K Mitsoda atisztátalanság.?

F olyan véték a melytől irtozni kellene a keresztyéneknek. söt még üsmérni sem kellene.

K Mikor esnek ebben a vétékben.?

20 F I A midön tisztátalan dolgot tselekesznek. egyedül. vagy másal. 2. a midön beszélnek, énekelnek, olvasnak. irnak, vagy halgatnak tisztátalan dolgokat 3 amidön olyan személyeket, vagy dolgokat néznek. melyek vétet okozhatnak. 4. a midön helyt adnak a rosz gondolatoknak.

⁷⁶³ fosvénység [Ékezethiba.]

⁷⁶⁴ esküvést. [Ékezethiba.]

⁷⁶⁵ a [az helyett:] erőszakoskodást. [második *ko* – beszúrás.]

⁷⁶⁶ inkább (*k-d*-ből javítva.)

⁷⁶⁷ akarattal. [Szóvégi *a-y*-ből javítva.]

⁷⁶⁸ gondolván [*g-v*-ből javítva.]

K Mik okozák rend szerint a tisztátalanságot
F Az Isten arra meg tanit aproféta által., hogy a⁷⁶⁹
kevélység. a torkosság. a bőség. a resztség. a szegényekhez
valo **[226b:]** keménység, okozák a tisztátalanságot

Ezek 16 49.

K vagyoné meg más is. a mi atisztátalanságra vezethe-⁵
sen?

F Vagyon. a különböző személyeknek egy másal valo
társalkodások; a táncz, a rosz könyvek olvasása

K Mik követik rend szerint a tisztátalanságot.?

F Az elmének vaksága. a szívnek meg keményedése, az¹⁰
egéségnak rontása. a házi dolgoknak rendeletlensége. a
hirtelenkedés. álhatatlanság. az Istenről, és az üdveségről
valo feledékenység. ahaláltol valo irtozás, az elmének el
fajulása, és gyakorta a penitentzia tartatlanság

K Miképen lehet el hagyni, vagy el kerülni ezt a rut¹⁵
vétket.?

F Az alkalmatoságot kel el kerülni. az imádságot sze-
retni, a foglalatoskodást, penitentzia tarto életet kel élni
gyakorta meg gyonni, gondolkodni gyakorta a halálról.
és az örökkévaloságról.

2 Cor 12. 8.

20

4 Articulus A Torkoságról.

K Mitsoda a torkosság.?

F A ételnek. és az itálnak mértékletlen szeretete.

K Miért mondog mértékletlen szeretete.?

F Hogy meg mutasam hogy az ételnek, és az itálnak
szeretete lehet jó, és helyes.²⁵

K Az ételnek, és az itálnak szeretete mikor jó és he-
lyes.?

F A midön tsak a szükségre, és az egéség meg tartásá-
ra vigyáznak. **[227a:]**

⁷⁶⁹ a kevélység. [Az a helyén először más betűt kezdett.]

K Mikor vétkeznek atorkosággal?

F A midön mód nélkül esznek. és isznak, 2. nagy kívánsággal. 3 nagy költtséggel. 4. mikor kényeségből. az ételben és az italban valogatnak. 5 mikor az egéséggnek
5 azal ártnak, 6. mikor a böjtöt meg szegik.

K Melyik torkoság leg veszedelmesebb?

F A részegség.

K Mitsoda veszedelem követi arészegeseket?

Isai 28 7. oseas
4 12

F Azokat ezer féle követheti, az embereknek tsuffjai, a
10 maradékjokot szegénységben vetik, élettyeket rövidítettik.
az Istennek átkozottai.

K Mik követik atorkoságot?

F Az elmének meg tompulása, a helytelen valo vigaság
és beszédek,⁷⁷⁰ a tisztátalanság.

15 K A torkoság nagy vétéké.?

phil 3. 18.

F Igen is mivel szent pál azt mondgya hogy a torkosok-
nak. ahasok az Istenek

Tertull. lib de
jejun s. Leo de
jejun.

K Mitsoda orvosága a torkoságnak.

F A mértékleteség, böjt penitentzia, ahalálrol valo⁷⁷¹
20 gondolkodás,

5 Articulus Az irigységről

K Mitsoda az irigység? [227b:]

F Az olyan kedvetlenség a melyet érzünk magunkban.
a midön felebarátunk valamely lelki vagy testi hasznos
állapotokat bir, a melyek meg sértik a mi magunkhoz
25 valo szeretetet

K Mik okozák az irigységet,?

F A kevélység, és a fősvénység.

K Miért mondád hogy a kevélység okozza az irigységet?

⁷⁷⁰ beszéd.ek,

⁷⁷¹ va [Sorvégi elválasztás után nem folytatta az új sor elején.]

F Mert nehéz a nekünk, mikor valaki nagyobra megyen nálunknál, vagy hozánk hasonló léssen., mert kevélyek lévén, nagyobra betsülyük magunkot másoknál.

s Aug serm 53. de
verbis Domini.⁷⁷²

K Miért mondád hogy a fősvénység okozza az irigységet?

5

F Mert a földi jókhoz lévén ragaszkodva., azt nehezen szenvedjük hogy mások olyan jószágokat birjanak a mellyeket magunknak kívánnok.

s. Basil hom. 11
de invid.

K Mik követik az irigységet?

F A felebarátunkhoz valo gyűlölség., kívánván néki ártani, örülünk. szomoruságán, szomorkodunk örömin. azután az ember szollás gyalázás.

De a miért leg inkább meg kellene utálnunk az irigységet, a hogy hasonloká téssen minket az ördögökhöz. a ki is tsak irigységből kíván nekünk ártani, mert nem szenvedheti⁷⁷³ azt hogy mi boldogabbak legyünk nálánál.

s Cypr. tract de
invid. s. Chrys.
hom 4. in s.
Matth

K Az irigység nagy vétéké. [228a:]

F Mint hogy hasonlokká téssen minket az ördöghöz. hová lehet tehát ennél nagyob véték.

20

K Mitsoda orvoságai vannak az irigységnek.?

F Az alázatoság. a sanyargatás. a világi jóknak ellene mondása., mivel ezek a jó erkölcsök nem engedvén hogy szeresük a gyönyörüségeket, és agazdagságokat, és ezekből következik hogy irigységgel sem leszünk azokhoz a kik ezeket birják.

s. Basil hom de
invid.

25

6 Articulus.

A Haragrol.

K Mitsoda a harag?

F A léleknek oly rendeletlen indulattya a mely sebeséggel mutatya ki a mi nekünk nem tettzik.

⁷⁷² Dñi.

⁷⁷³ szenvedheti [t-z-ből javítva.]

K Mikor helyes és igaságos aharag?

F Midön azal valamely jót akarunk szerezni, vagy valamely rosztat meg gátolni. akristus példája szerént.

K Minek nevezik⁷⁷⁴ a helyes haragot?

5 F Buzgoságnak zelus.

K Mikor rendeletlen aharag?

F Midön arosz indulatoktól ered.

K Mit hisz rosz indulatoknak.?

F A léleknek⁷⁷⁵ rendeletlen rosz hajlandóságít.

10 K Mitsoda rosz indulatok okozák a haragot?

F A kevélység, mértékletlenség. fősvénység., ezek a rosz [228b:] indulatok kezdeti mind annak. valami rosz, és meg romlottság lehet szívünkben, és azt mindennap próbállyuk. hogy természet szerént hajlandok vagyunk.

15 azok ellen támadni. kik ellenkeznek kívánságinkal.

K vétkezünké olyankor a mikor azok ellen fel indulunk. kik ellenkeznek kívánságinkal. hogy ha a mi kívánságink helyesek. és igaságosok?

F olyankor is lehet az Istent meg bántani aharagal. és
20 ugyan meg is banttyák a midön aharag mód nélkül,⁷⁷⁶ vagy kevélységből valo., mert az ellenzést nem szenvedhetik. és ha⁷⁷⁷ azt szükség nélkül tselekeszik.

K Mikor szükséges meg haragudni.?

F Tsak épen akor. mikor gondolhatták. hogy a harag
25 valamely jót szerezhet. vagy valamely rosztat meg gátolhat

K Mik követik aharagot?

F A viszá vonások, veszekedések, gyűlölségek, bestelenkedések, boszu állások, és gyilkosságok.

30 K Az ígaságtalan harag nagy vétéké.?

⁷⁷⁴ nevezik a <helyyes> helyes haragot? [<helyyes> – <helles>ből javítva.]

⁷⁷⁵ A léleknek <h> rendeletlen rosz hajlandóságít.

⁷⁷⁶ mód nélkül, <valo> vagy kevélységből valo., [Törlés a sor végén.]

⁷⁷⁷ ha [Beszúrás.]

F Igen is amidön annak meg türkötetésin nem igyekeznek.

K Mit kel tselekedni hogy a haragot el lehesen kerülni?

F Mindenben ahit és azokosság szerént kel tselekedni, és soha sem az indulat szerént. imadkozni kel. keveset beszélleni. és békeséges türönek kel lenni.

Matth 5 22 Ephes 4. 31 s. Ambr. in ps. 36.

[229a:] 7 Articulus

A Resttségről.

K Mitsoda a resztség.?

F Az olyan tunyaság és kelletlenség a mely inkább el⁷⁷⁸ hagyattya velünk köteleségünket. hogy sem mint valamely erőszakot vegyünk magunkon.

K Mikor vét valaki a resttség⁷⁷⁹ miat?

F 1 Midön köteleségit hivatallyát el mulattya. magát nem oktattattya,⁷⁸⁰ valamely hivatalt amelyre az Isten hita fel nem akarja venni, 2. mikor tsak atunyaságban akarja az időt tölteni; 3 mikor tsak a hejában valóságban foglalatoskodik, a sok beszélgetésben. játékban. szüntelen valo vadászásban, 4 mikor el mulattják az Isteni szolgálatot., és az üdveség keresést, 5 mikor azon nem munkálodnak szüntelen hogy magokot meg jobbítsák. fogyatozásokbol. és elé menyenek a jó erkölcsben

K Mik okozák aresttséget?

F A kevélység. fősvénység. mértékletlenség., a részegség. mivel azért mulattják el köteleségeket hogy erőszakot nem akarnak venni a rosz hajlandóságokon

K Mik követik a reszttséget?

F A munkához valo unalom. a sok álom. valamely ne[229b:]héz dolgoknak el kezdésehez valo félelem. az

⁷⁷⁸ el <hg> hagyattya

⁷⁷⁹ a resttség <ellen?> miat?

⁷⁸⁰ oktattattya, [oktattyából javítva.]

igaságnak meg utálása., sőt még az olyat is a ki arol beszél.

K A resztség nagy vétéké.?

F Ha a resttség a szivben uralkodik kárhozatos véték.

Matth 25 30

⁵ A *haszontalan szolgát vessétek akülső setéttségre* monda a kristus

K Mit kel tselekedni hogy el lehesen kerülni a resttséget?

F Meg kel tanulni köteleségünket., a lelki, és vilagi
¹⁰ hivatalunkot, mind azt valami szükséges az üdveséghez. és mind azt valami szükséges a rendhez, tiszttséghez, mesterséghez. a melyekben vannak. a munkát kel szeretni; mindenkor foglalatóságban kel lenni, és erőszakot kel venni magunkon

¹⁵ K Mitsoda orvoságai vannak aresttségnek.?

F Az imádság, a munkás élet, penitentzia. mindenkor hasznos életben valo foglalatoskodás.

K Mitsoda okokra valo nézve kel ilyen életet élni?

F A halálra, és az örökké valóságra nézve, és más nagy
²⁰ okokra nézve. amelyek köteleznek az üdveség keresésére.,

Első Rész

Közönségesen a jó Erkölcsökről

K Mit kel tselekedni hogy el lehesen kerülni avétket?
[230a:]

F A jó erkölcsöket kel követni, mivel aki nem jó erkölcsü, a minden bizonyal avétekben él.

²⁵ K Mitsoda a jó erkölcs.?

F Az olyan ajándéka az Istennek, mely mind könnyüség, mind hajlandóságot ad, a keresztyéni élet kötelességinek meg üsmerésire. és végben vitelére.

K Miért mondád azt hogy ajó erkölcs Isten ajándéka?

jacob 1. 17.

³⁰ F Mert az embernek magától nem lehetne az a hajlandósága. ajóra, ha Isten azt nem adná.

K Hány féle jó erkölcs vagyon?

F két féle, Theogalis. és moralis.

K Mit hívsz⁷⁸¹ Theogalisnak.?

F Hívom azt a jó erkölcsöt a mely egyenesen az Istent tekénti. 5

K Mellyek a moralis⁷⁸² jó erkölcsök?

F Azok a mellyek ajó szokásokat rendben tarttyák. és a melyek nem egyenesen az Istent tekéntik

K Hány theogalis jó erkölcs vagyon?

F Három, a Hit, a reménség, és a szeretet; könyü azt¹⁰ 1 cor 13 meg látni. hogy ezek egyenesen egyedül az Istent tekéntik. mivel az Istenben hiszünk a hitt által. a reménség által várjuk hogy ötet birhasuk. és ötet szeretnünk kel.

[230b:]

K Hány moralis jó erkölcs vagyon.?

F Noha azok sok számuak., de lehet négy részben¹⁵ foglalni a melyeket nevezik a deákok *virtutes Cardinales* mivel ezek mint egy sarkai. és fundamentumi atöb jó erkölcsöknek. ezek pedig azok. Az okosság. a mértéklete-ség. az erő, az igazság.

K Miért mondád. azt hogy amoralis vagy a Cardinalis²⁰ jó erkölcsök nem tekéntik egyenesen az Istent.?

F Mert azok egyenesen a mi szokásinknak rendben valo vételit tekéntik., a melyeket azután az Istenhez kel fordítani. mivel ami szokásink tsak akkor jók és helyesek. mikor az Istenért munkálodunk. 25

⁷⁸¹ hívsz [Beszúrás:] Theogalisnak.? [*Theogalisnakból* javítva; első o-t e-re javította és beszúrta egy o betűt.]

⁷⁸² a moralis [*m-a*-ból javítva.]

II Rész
Különösön a jó erkölcsökről. először ahitről

Első Articulus
Hogy mi legyen a hitt.

K Mitsoda ahit?

F Az olyan világóság a melyet az Isten lelkünkben öntvén. erősen hiszünk az Istenben, és mind azt valamit ki nyilatkoztatot, ha szinte azt meg nem foghattuk is.

⁵ [231a:] Magyarázat

Azt mondám hogy a hit világóság. mert meg világossítja elménket. és meg üsmérteti véle azokat az igazságokat melyeket az Isten ki nyilatkoztatot,⁷⁸³ ez a világóság tselekeszi hogy erősen⁷⁸⁴ hiszünk. az az minden kételkedés nélkül, és tellyes bizodalomal., ez is tselekeszi hogy az Istenben hiszünk az az. hogy bizonyosok vagyunk hogy vagyon egy Isten., akiben kel vetnünk minden bizodalunkot., ugyan ez a világóság tselekeszi hogy hiszük mind azt. valamit ki nyilatkoztatot, ha azt meg nem fogjuk is. az az, hogy vannak olyan igazságok. a melyeket mi soha meg nem foghatunk, azt meg foghattuk, hogy az Isten teremtette evilágot. az eget. és a földet. de azt meg nem foghattuk hogy egy Istenségben három különböző személy légyen, noha azt hiszük. mert az Isten ki nyilatkozta.

K Mitsoda a hitnek fundamentuma?

F Az Isten szava., mert tsak azt hiszük erősen ugy mint hit ágazattyát. a mit az Isten mondot. és ki nyilatkoztatot;

²⁵ K Miért hiszük azt erősen amit az Isten mondot és ki nyilatkoztatot?

⁷⁸³ nyilatkoztatot, [Első *t-k*-ből javítva.]

⁷⁸⁴ erősen <hiszek> hiszünk.

F Mert az Isten véghetetlen bölcseségü, és véghe-
tet[231b:]len jó, magát meg nem tsalhattya, se minket.

hebr. 6. 18.

K Miképen tudhattjuk mi azt a mit az Isten ki nyilat-
koztatot nekünk

F Az Anyaszent egy ház által., akire bizta szavainak ⁵
meg tartását és gond viselésit,

K Hol vagyon le téve az Isten beszéde?

F A szent írásban, és a traditióban, ebben a kettőben.
fel találatnak mind azok., valamiket az Isten ki nyilat-
koztatot nekünk ¹⁰

K Mitsoda a szent írás.?

F Az Istennek írásban tététt szavai, a melyek zárva
vannak a szent könyvekben, a melyeket Cannonicusok-
nak nevezik.

K Mitsoda atraditio. vagy a hagyás.? ¹⁵

F Az Istennek olyan szavai a melyek nintsenek a Ca-
nonicus könyvekben írva. hanem azokat az Apostolok-
tol vettük, mint egy kézről kézre. az Apostoloktól fog-
vást

2 Articulus.

Az Anyaszent egy ház hatalmárol. a hitt dolgaiban.

K Miért mondád hogy az Isten aközönséges Anya- ²⁰
szent egyházra bizta a szent írásnak, és atraditionak meg
tartását? [232a:]

F Mert egyedül aközönséges Anyaszent egy házat illeti
meg különböztetni az igazán valo írást, és traditiot, a
hamisaktól. 2. meg magyarázni és meg üsmértetni velünk ²⁵
avalóságos értelmet atraditionak. és a szent írásnak,

s. Aug. lib 13⁷⁸⁵
contr. faust
Cap 4.

K Miért mondád azt hogy tsak aközönséges Anya-
szent egyházat illeti

⁷⁸⁵ lib 13 <cot> contr.

1 Tim. 3. 15.
Matth. 16. 18.
s. Aug. contr.
cresconium cap
33.

F Mert tsak egyedül az Anyaszent egyház tsalatközhatatlan, és hogy tsak azt is kel halgatni, hogy tévelygésben ne essenek

K Mit mondhatni tehát azok felől kik azt tanítták⁵ hogy mindeniknek ahivek közül kel tudni magoktól. a szent írásnak értelmét. az Anyaszent egyház segittsége nélkül.?

F Azok kik ezt tanítták tévelygésben vannak. mert ez által ajtot nyíttanak a szabados életre, és az anyi sok féle¹⁰ vallásnak bé hozására,⁷⁸⁶ valaményi különböző elme vagy on az emberek között, mivel nintsen, és nem volt eretnek, aki nem vette volna eretnekségit aszent írásokból. mondgya szent Hillarius. Emind a szent írás⁷⁸⁷ ellen valo tanítás. mind pedig lehetetlen és az okoság ellen¹⁵ valo.

lib 2. ad
constantium. s.
Aug de Trinitate.
lib 1. cap 3

Magyarázat.

2 petr. 1. 20.

Azt mondám hogy ez a szent írás ellen vagy on. mivel szent Péter azt mondgya. hogy *az írást nem kel különösön valo magyarázattal magyarázni*, soha nem volt szabad a²⁰ sidoknak [232b:] hogy ki ki maga hatalmából magyaráza az írásokat., Azt mondám hogy a mind lehetetlen., mind az okoság ellen valo. mivel lehetetlen hogy az együgyüek és a tudatlanok, kik leg többen vannak az emberek között és akik ugy hivattak a hitre valamint a tudosok, hogy²⁵ azoknak lehesen magyarázni a szent írást, holot olvasni sem tudgyák, és az írásoknak eredendő nyelvit sem értik.

Malach. 2 7.

K Nem érthetnéké meg a szent írás fordításit. ha ő előttök el olvasnák, és a fordítások szerént. itéletet ne tehetnéneké. magoktól. az írások értelméről?

³⁰ F Minek előtte itéletet tennének magoktól. a szent írás fordításáról. szükséges volna hogy magoktól. meg tudhatnák különböztetni az igazán valo írásokat a hamisaktól. hogy melyik könyv Canonikus, és melyik nem a,

⁷⁸⁶ bé hozására, [Elírás.]

⁷⁸⁷ a szent írás <v> ellen valo

2. Abban bizonyosoknak kellene leniek, hogy ha azok kik a szent írást fordították. meg nem tsaltáké őket. és azt is. kellene magoktól meg tudni, ha azok a fordítások meg egyezneké a leg elsöben írott könyvekkel., de mind ezek tellyes lehetetlen nekik., tsak azok bizonyosok tehát ⁵ ezekben akik az Anyaszent egy háznak meg⁷⁸⁸ tsalatkozhatatlan hatalmát tarttyák. aki is elönnben adgya mind az originalis könyveket, mind azoknak fordításit, a nélkül semmi bizonyost nem lehet tartani., azt **[233a:]** láttyuk minden nap hogy az írás fordítottok vétenek fordítá- ¹⁰ sokban. gyakorta kellett a protestansok közöt is a fordításokat meg igazítani. 3. ha szinte a tudatlanok bizonyosok volnának is a hüséggel való fordítás íránt., de az ö elméjek igen meg vagyon határozva. hogy ök averseket egy másal meg egyeztethesék, amelyek gyakorta úgy tett- ¹⁵ zik mintha egy másal ellenkeznének. és ha az első verseket akövetkezendökel esze nem tudgyák foglalni. a könyvnek értelmét meg nem foghatták.

K De nem mondhatnié azt. hogy a szent Lélek oktattyá, és világosittya ahiveket fel nyitván szemeket belsö ²⁰ világossal. hogy meg üsmérhesék az írásnak értelmét?

F Azt el nem mondhatni, mivel láttyuk hogy az ilyen tartás sok eretnekségeket okoz, lutherust példának okáért maga Calvinus. igaz hivnek tartotta lenni; miért tehát nem hiszik midön azt mondgya hogy az Isten sugarlásá- ²⁵ bol magyarázta a szent írást, noha ellenkezőt tanított Calvinusal. miért nem mondhatnának hasonlot magok felöl az új keresztyének, a reszketők. és a fanaticusok.? mindenik ezek közül el mondhattya. hogy a mely értelmet ad a szent írásnak, a szent lélektöl vette, lehetetlen ³⁰ pedig a szent léleknek két embernek, két különbözö dolgot sugarlani, mivel ö az igazságnak lelke, azt nem sugarolhattya lutherusnak **[233b:]** hogy a kristus valósággal jelen vagyon az Eucharistiában. Zuinglusnak pedig

⁷⁸⁸ meg <tsalha> tsalatkozhatatlan [Törlés a sor végén.]

azt, hogy ót nintsen, mind ezekből a következik. hogy ha az emberek között nem tartanak olyan meg változhatatlan tudományt. mely az ő elméjüket mint egy kötözve tarttsa, soha semmi közöttök nem leszen bizonyos. avallás dolgában. és minden tanításnak szelétől el hagyák magokat vinni. valamint a gyermekek, a mely a szent írás ellen valo volna

Az Isten bölcsesége által látta mind ezeket előre. meg is orvosolta, kötelezván minket arra hogy halgasuk az Anyaszent egy házat., és néki engedelmeskedgyünk, meg ígervén azt is hogy az Anyaszent egy ház mindenkor fent marad, és soha tévelygésben nem esik.

3 Articulus A Szent Irásrol.

K Mitsoda a szent Irás?

F Az Istennek. a szent könyvekben bé zárt beszéde, a mellyeket Cannonicusoknak nevezik.

K Miért nevezik a szent könyveket Cannonicusoknak.?

F Mert a szent könyvek, a hitnek szabot rendei, mivel Canon. görög szó lévén, szabot rendet teszen.

²⁰ K Melyek a Canonicus könyvek? [234a:]

F két Canonicus könyvek vannak, az ó testámentumbéli Canonicus könyvek, és az új testámentumnak Canonicus könyvei. az ó testámentumbéli könyvek. a kristus előtt irattak, az új testámentumbéli könyveket akristus halála után irták.

K Mellyek az ó testámentumbéli Canonicus könyvek.?

F Azok négy félek, 1. a törvénynek könyvei. 2. a historiának könyvei, 3 a ditséretnek könyvei, 4. a proféták⁷⁸⁹ könyvei.

⁷⁸⁹ a proféták <köny> könyvei. [Törlés a sor végén, tollhiba miatt.]

A Törvénynek könyvei ezek. Moyses ött könyvei, ugy mint a Genesis. Exod. leuiticum Numerorum Deuteronomum.

A historia könyvei Josué. Birák. Ruth. a kiralyok, négy könyvei, a melyek közül a két elsöt, samuel két könyvinek⁷⁹⁰ nevezik. A chronica két könyvei, a melyeket nevezik paralipomenesnek., az Esdrás első könyve, a második a Nehemiásé, a Tobiás.⁷⁹¹ Judith, Esther. Jób könyvei, és a Makabeusok két könyvei.

A Ditséretnek könyvei, a David soltáros könyve, a¹⁰ melyben száz ötven soltárok foglaltatnak, A példa beszédek, az Ecclesiastes, az Enekek éneke, a Bölcsesség könyve. és az Ecclesiasticus, ezek Isteni ditséreteket, és az életnek modgyait foglalják magokban., noha sokszor. jövendölesek és historiát⁷⁹² is foglalnak magokban¹⁵
[234b:]

A jövendölések, a négy első proféták könyvei, ugy mint. Isaiásnak, Jeremiásnak, Ezekielnek, Danielnek, Baruk is ezekhez számláltatik. atizenkét⁷⁹³ kis proféták ezek, osiás, Joel, Abdias, Jonás, Mikaeus. Nahum, Habakuk, Zophonias, Haggeus, Zakarias, Malachiás.²⁰

K Melyek az uj testamentumbéli Canonicus könyvek,?

F A Kristus négy Évangyelisták által iratot Évangyelioma, ugy mint, Mathé, Mark, lukáts, és János, az Apostolok tselekedeti lukáts által, az Apostolok levelei, ugy mint szent Pálnak tizen négy levelei, szent jakabnak. egy.²⁵ szent péternek kettő, szent Janosnak három. szent Judásnak egy, és az Apocalypsis. vagy szent János látása.

K A keresztyéneknek kellé olvasni a szent írást?

F Igen is kel. az Anyaszent egy ház azt kívánnya hogy a hivek leg inkább annak olvasásában foglalatoskodgya-³⁰

s. Chrys, hom 2.
in Matth. hom.
10. in s. joan.
hom 1. in epist.
ad rom

⁷⁹⁰ könyvinek [Ékezethiba.]

⁷⁹¹ a Tobiás. <E> Judith, Esther.

⁷⁹² historiát [Szóvégi t-k-ból javítva.]

⁷⁹³ atizekét [Íráshiba.]

nak,⁷⁹⁴ olvasák fő képen. az új testamentumot, a soltáro-
kot. a példa beszédekét. és a bölcseségnek könyveit.

[235a:]

K Mitsoda formában kel olvasni a szent irást.?

F Tisztelettel. alázatoságal. figyelmeteségel., a mit ér-
⁵tünk azt kövesük, a mit pedig abban nem értünk. hid-
gyük és tisztellyük., és mindenben az Anyaszent egy ház.
itélete alá vessük magunkot.

K Mit kel tselekedni hogy hasznunkra lehesen az a
szent olvasás?

¹⁰ F Mind az olvasás előtt, mind utánna. kérjük⁷⁹⁵ az
Istent hogy nyisa fel elménket. és szívünket beszédének.,
és ahoz szabjuk és intezük a magunk viselésit. hogy *ne
legyünk hasonlo az olyan emberhez aki atükörben nézi
magát. és a ki el felejtí hogy mitsodás volt, mihent a*
¹⁵*tüköröl el veszi szemeit.* mondgya szent Jakab.

4 Articulus

A Traditionak a hitt dolgáiban valo méltóságáról

K Meg vagyoné mind az irva a szent könyvekben amit
akarja az Isten hogy hidgyük?

F Tartozunk hinni sok olyan dolgokat, a melyek azok-
ban nintsenek fel téve, a mi azokban meg vagyon irva
²⁰nem tudhattyuk annak valóságos értelmet. más képen.
hanem [235b:] a tráditiobol. (a hagyásbol.)⁷⁹⁶

Magyarázat.

Hogy mitsoda szükséges atraditio. a ki tettzik a szent
írásbol, a szent Atyákbol. söt még azoknak szokásibol is
²⁵kik azt meg vetik.

⁷⁹⁴ foglatoskodgyanak, [Másutt *foglatoskodgyanak*; íráshiba.]

⁷⁹⁵ kérjuk [Ékezethiba.]

⁷⁹⁶ (a hagyásbol.) [A kéziratban hiányzik a befejező zárójel.]

A szent Irásból. mivel szent Pál azt mondgya a Thessalonikabelieknek., hogy hiven meg maradgyanak atraditio mellett, és meg tarttsák atraditiokot⁷⁹⁷ a melyeket vettek tőlle, vagy szóval. vagy leveleiben, szent pál sok helyen atraditiora igazittya ahiveket. mivel nem mindent⁵ magyaráz meg nékik írásban

2 Thess 2 14.
2 Cor 11. 23. 24.
2 Tim. 2 2.

2 A szent Atyákból. szent Ignátz. a szent Peter tanitványa, szent Irenaeus,⁷⁹⁸ aki a második saeculumban élt, Alexandriai szent kelemen, Tertullianus Eusebius, szent Basilius. szent Hieronimus, szent Agoston nem is szollok¹⁰ atőb szent Atyákról., a kik mind egyet mondván. mindnyájan meg vallyák⁷⁹⁹ a traditionak szükséges voltát. *

St Ignat apud Euseb hist Eccle lib 3. Cap 36. s. Iren. lib 3. cap 2. 3. 4. Tertull libr. de corona milit. Cap 3. s. basil. de spiritu sancto cap 27 s Hier. dialog Contr lucif cap 4. s. Clemens Alex. lib de stromat. s. Aug lib de bapt Contr donatis.

[236a:] 3 Azoknak szokásiból is, kik azt meg vetik. mivel a protestánsok sok olyan dolgot követnek, és hisznek. a melyeket tsak atraditiból tudhattyák, azt¹⁵ hiszik hogy a kisdedeket akár ki keresztelje meg, de a kereszttsége. jó, mi is így hiszük, de ezt a tartást. sem ők, sem mi meg nem mutathattjuk más képen. hanem atraditiból. ők is nem szombatot. hanem vasárnapot illik, más Innepeket is illenek, Angliában még többet illenek²⁰ mint másut, atraditiból tudgyuk tehát hogy ezeket a bevett szokásokat kel követni. valamint szent Agoston mondgya

Epist. 118 ad
janua

Sok féle dolgok vannak olyanok a melyeket a protestánsok. nem követik, noha a szent írásban meg legyenek²⁵ is írva. és azt csak a traditiból és az egész Anyaszent egyháznak szokásiból tudgyuk hogy nem szükséges azokat követni.

⁷⁹⁷ atraditiok,ot [k-t-ből javítva.]

⁷⁹⁸ Irenaeus, [ae helyén tintafolt vagy javítás?]

⁷⁹⁹ meg vallyák [y-o-ból? javítva.]

joan 13

Ök nem követik aláb mosást noha azt akristus világosan hagyta, és ha akristus szavait betü szerént. veszük, úgy tettik mint ha ezt a⁸⁰⁰ Ceremoniát szenttségnek rendelte volna, lenni, mondván szent Péternek *ha meg*
5 *nem mosom lábaidot nem lészen részed velem* és aláb, *mosátok meg egyik a másitoknak labokat valamint én tselekedtem.*[236b:]

Azt⁸⁰¹ tsak atraditioból tudhattuk bizonyosan hogy ezen két szokot nem kel betü szerént érteni, és hogy nem
10 rendeltetett szenttségnek a láb mosás.

Act 15

Meg más példa. a protestánsok minden kételkedés nélkül meg eszik avért, és a fojtot hust valamint mi, epedig tellyeséggel ellenkezik az Apostolok Jérusalemben tartott Conciliumnak parantsolattyával. a mely ezeket
15 *hagya. Tettzet a szent léleknek és mi nekünk, hogy egyeb terhet ne vetnénk ti reátok, hanem eszükséges dolgokat,*⁸⁰² *tudni illik, meg tartoztassátok magatokat azoktól a melyek a bálványoknak áldoztattak, a vértől, és a*⁸⁰³ *fojtot hustól*

20 Azt pedig tsak a traditioból tudjuk hogy ez a tilalma az Apostoloknak tsak időre való volt

A protestánsok kételenek tehát amagok tanítások ellen is. sok dolgokban a traditiót halgatni.

K A tráditionak Méltosága nagyé?

25 F Az Isten Igéjének méltosága egyaránsúnak kel lenni, akár az írásoknak, a kár atráditionak uttyán jöt légyen, az, az Isten szava, akár egy képen, akár más képen. azt meg bizonyítottuk az ide fellyeb meg nevezet szent Atyák írásiból. és szent Chrysostomus erről világosan szól
[237a:]

hom 4. in 2 epist
ad thessa

⁸⁰⁰ a [Beszúrás sötétebb tintával.]

⁸⁰¹ Azt [t – későbbi beírás.]

⁸⁰² dolgok,ot, [k-t-ből javítva.]

⁸⁰³ a fojtot hustól [a névelő előtt f-et vagy h betűt kezdett.]

K Miképen jöhet mi hozánk az Isten szava mely írásban⁸⁰⁴ nintsen?

F Az Apostolok akristustol tanulván, meg tanították azokat apüspökököt a kiket fel szenteltek,⁸⁰⁵ azok apüspökök meg tanították az utánnok valojokot, azok meg másokot, eszerent tehát az igazság meg maradot az Anyaszent egy házban kézről kézre.

K De az a fel nem iratot⁸⁰⁶ szó. annyi szájon menvén által idővel nem szenvedhetetté nagy változást?

F Nem. mert 1. az Anyaszent egy ház a szent Lélektől¹⁰ vezetetvén. azt el nem hagyja soha meg. sem. engedí hogy tévelygesben esék. 2. Anyaszent egy háznak bizonyos és meg tsalatkozhatatlan⁸⁰⁷ regulája vagon hogy meg üsmérhese a valóságos traditiot a hamistol, a melyet meg tanulhattuk szent Agostontol ugy mint. Az Anyaszent egy ház tsak azt tarttya Apostoli tráditionak. a melyet közönségesen tarttyák, és tanittyák mindenüt az egész⁸⁰⁸ Anyaszent egy házban, noha ne tudhasák is annak kezdetit.

K Miért bizonyos és meg tsalatkozhatatlan ez a regula?²⁰

F Mert lehetetlen hogy az egész keresztyének kik az egész földön vannak, a kik egymásnak soha hirit **[237b:]** nem halották, és akiknek különböző nyelvek és szokások vagon. ahit ágazattyán kívül, ugy meg egyezhesenek²⁵ hogy egyet tanittsanak, és tarttsanak a vallás dolgában. hogy ha tsak. azt a tanítást, és tartást azon egy mestertől nem vették volna, aki el küldvén tanítványit egyenlő oktatást és rendelést adot nékik.

⁸⁰⁴ írásban <n> nintsen?

⁸⁰⁵ fel szentel,tek, [*fel szentek*,ből javítva; a *k* betűt *l*-re javította.]

⁸⁰⁶ iratot [*írot*ból javítva; az *o* betűt *a*-ra javította és beszúrta az *ot* betűket.]

⁸⁰⁷ meg tsalatkozhatatlan [*Második a-h*-ből javítva.]

⁸⁰⁸ egész [*é-y*-ből javítva.]

¹⁵ lib 5. de bapt
Contr donatistas
Cap 24.

K Nem történhetett meg, hogy valamely tanítás vagy szokás, mely az Apostolokéval ellenkező volna. tsak lassanként az Anyaszent egy házban bé szivárkóznán., azt mindenüt bé vették, a mely változást azután sok idővel
5 vették észre?

F A lehetetlen hogy ha nagy dologra értődik a tanítás vagy a szokás, nagy okbol azt meg láthatyuk.

1 A kristus meg igérte Anyaszent egy házának hogy soha tévelygesben nem esik,

10 2 Az okóság ellen volna meg is gondolni hogy mindenüt meg változtassák⁸⁰⁹ az olyan tanítást és szokást. amelyet közönségesen vették bé, úgy hogy valaki azt észre ne vegye. és hogy az ellen valamely vetekedést, és ellen tartást ne⁸¹⁰ inditanának. [238a:]

15 3 Soha semi olyan nevezetes uj dolog nem támadot az Anyaszent egy házban. hogy azt meg ne üsmerték volna és azonal nem Condemnálták volna azt. akezdöivel együt.

4. Ez a változás nem lehetne meg. hogy ha tsak egyszerűsers mind meg nem változtatnák mind azt valami a⁸¹¹ könyvekben vagy on irva. és a melyek el vannak terjedve mindenüt. az Apostolok idejétől⁸¹² fogvást. azokban a könyvekben pedig fel vannak téve mind azok. a mit hiszen és tart az Anyaszent egy ház. és valamit tartot és
25 hit minden saeculumokban. az ilyen változás tehát. mind az okóság ellen volna. mind pedig lehetetlen

K Mi következik tehát mind ezekből?

F Midön valamely dolgot az egész Anyaszent egy házban közönségesen egyaránt hisznek, tanitanak, és

⁸⁰⁹ hogy mindenüt meg változtassák <ho> az olyan

⁸¹⁰ ne <inditattanák> inditanának.

⁸¹¹ valami a könyvekben [Az *a* névelőt a sor végén *k* betűvel akarta folytatni, de csak a kezdőszárát írta le.]

⁸¹² idejétől [t-r-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

követnek, nem tudhatván annak kezdetét. a bizonyos jele *
Tertullianus, és szent Agoston szerént. hogy a nem ujon-
tában találtatot dolog. hanem az Apostoloktól száрма-
zot., a kik el terjedvén az egész világra. egy lélekben.
tanították és rendelték. mindenüt. mind azt. valamire a 5
kristus tanította őket.

Tertull. de prescrip. cap 20. 21. s. Aug. lib 5 de bapt Cap 24 et epist 118 ad Janua.

K Az Anyaszent egy ház. vigyázé atraditiona a mi a
szent írást illeti? [238b:]

F Igen is vigyáz két dologban. 1. tsak azokat a könyve-
ket üsméri szent irasoknak., a melyeket traditioból tud 10
azoknak lenni. s. Aug. lib 2. de
doctrina
christiana Cap 8.

2 Hogy a szent írásokat tsak a traditio szerént magya-
ráza.

K Az Anyaszent egy ház mindenkor azt hitte tehát. az
Apostoloktól fogvást. valamit mostanában hiszen? 15

F Nintsen külömben. mivel az Anyaszent egy ház tsak
azt hiszi mais, a mit az Apostolok idejében hitt.

K Az Anyaszent egy házban valo bé vett szokások. az
Apostoloktól maradtanaké?

F Az egész Anyaszent egy házban mindenüt közönsé- 20
gesen bé vett szokások, ugy mint a nagy böjt, a kereszt
vetés, a kiseddek kereszteltetése, az Apostoloktól mara-
dot. ezekről bővebben szollunk másut.

5 Articulus

A Conciliumoknak, és a szent Atyáknak auctoritásáról.
a hitnek dolgaiban..

K Mit tselekszik az Anyaszent egy ház. midön vala-
mely vetekedés támad a hivek közöt a hit dolgában? 25

F Az Anyaszent egy ház aról végezést téssen vagy a
pápa, vagy a püspökök által., a kik is meg tartoi atradi- 2
tionak szent pál szerént, 2 Tim. 2 2

K Mikor szokás Conciliumot tartani? [239a:]

F Rend szerint mikor valamely kérdés támad a hit dolgában, vagy valamely nagy dologról kel rendelést tenni,

5 K Hány féle Concilium vagon?

F A Concilium vagy Generalé. (közönséges.) vagy nationale.⁸¹³ (nemzetbéli.) vagy provinciále, (tartománybéli) vagy diaecesis. (egy⁸¹⁴ püspökségbéli.) A Concilium generale, az egész világon lévő püspököknek gyülekezetiből áll, A nationale. tsak egy féle nemzetből való püspököknek gyülekezetiből áll, A⁸¹⁵ provinciále., egy tartományban lévő püspököknek gyülekezetiből. A diaecesis. egy püspökségben levő Clericusoknak gyülekezetiből áll a püspök engedelmeiből.

15 K Tsak a püspökök vannaké jelen a Conciliumokban.?

F Más fele papi renden lévőknek is lehet jelen lenni vagy szokásból. vagy rend szerint, de tsak a püspökök voxolnak vég képen. és ök vannak ót ugy mint Birák.

K Régi szokása a Concilium tartás?

20 F Az Apostolok kezdék ezt a szokást. jérusálemben, és annak a Conciliumnak végezése eszerént kezdődik.⁸¹⁶ ugy tettzet a szent Léleknek és mi nekünk.

Act 15.

K Miért éltek az Apostolok ilyen szokal.? [239b:]

F Hogy meg mutassák a szent Léleknek jelen valo létit,
25 az olyan szent gyülekezetekben, és hogy a szent Lélek teszi a végezéseket

K A Concilium ahit dolgában valo végezése tehát tsalatkozhatatlan?

F A közönségesen valo Conciliumoknak ahit dolgában valo végezések. igen is tsalatkozhatatlan., a más féle
30

⁸¹³ nationale [*nationáléből* javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸¹⁴ (egy <püspök>) (püspökségbéli.) A [*a-ból* javítva.]

⁸¹⁵ A [*a-ból* javítva.]

⁸¹⁶ kezdodik. [Ékezethiba.]

Conciliumoknak is végezések tsalatkozhatatlanok hogy ha azokat bé veszi az egész Anyaszent egy ház:

K Miért tsalatkozhatatlan a közönséges Conciliumoknak végezések ahit dolgában?

F Mert azok a Conciliumok az egész Anyaszent egy háznak képit viselik; akinek meg ígérte akristus hogy soha tévelygésben nem esik.

K Miért tészí az Anyaszent egyháznak bé vétele tsalatkozhatatlaná az olyan Conciliumoknak végezésit a melyek nem közönségesek?

F Mert az a bé vétel bizonyos jele hogy azoknak a Conciliumoknak végezések meg egyeznek az Anyaszent egy háznak hitével. és a traditioval. amely bizonyos régulája ahitnek

Magyarázat

Hogy meg lehesen jól érteni ezt a feleletet, azt meg kel tudni, hogy soha az Anyaszent egy ház. a Conciliumban más-[240a:]-képpen nem végez hanem a szent⁸¹⁷ írás és a traditio szerént. a mely két meg tsalhatatlan régulája ahitnek, midön vetekedés támad a szent írásban lévő valamely versnek értelmin, a mint esokszor történt. mivel az eretnekek mindenkor viszá élnek annak értelmével. veszedelmekre. olyankor az Anyaszent egy ház atraditio-bol meg magyaráza azt a verset., fel menvén⁸¹⁸ az Apostolok idejéig. valamint azt meg mutattuk, hogy tsak a tartatik Isteni és Apostoli tráditiónak, a melyet tanítanak. és tanítottak mindenkor az Anyaszent egyházban. mindenüt. Egy néhány féle képen lehet meg üsmérni hogy ha az egész Anyaszent egy ház meg egyeziké a hitben. és a tartásban., Az első a, hogy öszve kel gyüteni az egész világon lévő püspökököt, kik gondviselői az Isten beszédinek, hogy adgyon számot mindenik püspök a maga

⁸¹⁷ szent [nt-m-ből? javítva.]

⁸¹⁸ fel menvén [f – megkezdett m-ből javítva.]

⁸¹⁹ egy ház <e> [?] meg egyeziké

püspökségiben lévő traditiorol., ugyan ezt is követik a Generale Conciliumban, de mint hogy nehezen lehetnek az olyan gyülekezetek. azért annak könyeb uttyát talál-
 5 ták. hogy bizonyosok lehesünk az Anyaszent egy ház traditiojában. mivel mikor a pápa végez valamiről., azt az Anyaszent egy házak bé veszik, mikor pedig valamely vetekedés támad, a püspökök arol. végeznek, vagy magok, vagy a Nationalis, vagy a provincialis gyűlésekben. az ő végezéseket romában viszik. [240b:] a pápa Confir-
 10 málya, és mindenik Anyaszent egy ház bé veszi, ez a bévétele az egész Anyaszent egyháznak, az illyen különösön valo Conciliumnak végezésit. meg bizonyittya a traditio-
 15 tsak nem anyit téssen. mint egy Concilium Generale. sok volt olyan Concilium a mely noha nem volt is Generale. de mint hogy végezésit közönségesen bé vették, azért Generalenak tarthatik. az első Constancinapolyi Concilium, nem vala ugy hirdetve hogy Generale lenne. hanem
 20 Nationale. de mint hogy minden végezésit közönségesen bé vette az Anyaszent egyház, azért ugy tartatik mint második Concilium generale

K Miképen tekenti az Anyaszent egy ház azokat kik végezési alá nem vetik magokat ahit dolgában?

25 F A kristus mondása szerént. ugy tekenti őket valamint apogányokat., és a hamisakat, ki vetvén kebeléből eretnekeknek tarttya.

K Mitsoda engedelemel kel lenni a szent Atyák. tanításihoz avallás dolgában?

30 F ugy kel őket tekénteni, mint ki ki a maga saeculumában lévő. anyi bizonyságit az Anyaszent egy ház [241a:] traditiojának, hogy ha valamelyik egyedül tanit valamit. az ollyannak tanítása nem oly bé vehető mint mikor atöbbsivel együt meg egyezik: Az Anyaszent egy ház rend

⁸²⁰ a [Beszúrás.] mely<et>nek

szerént nem végez az olyan dolgokrol a melyeken meg nem egyeznek a szent Atyák, mert olyankor atraditio nem lévén se oly bizonyos, se egyaránsu. azért nem is tekintik úgy mint Isteni, vagy Apostoli traditiot, ez is az oka. hogy sok féle kérdések támadnak a theologusok 5 között, a mellyek jól lehet ahit ágazattyát nem tekintik

K Mit kellesék tselekedni az olyan dologban amelyről semit nem végezet az Anyaszent egy ház., és a melyen meg nem egyeznek a theologusok?

F Olyankor szabad az olyannak értelmét választani a 10 melyik leg igazabnak láttzik lenni. de kettőre kel vigyázni. először. hogy ha az Anyaszent egy ház arról találna vegezni, ahoz a végezéshez kel hajolni, masodszor meg kel abékeséget azokal tartani kik azon dolog iránt más értelemben vannak, mivel egy keresztyének nintsen semmi drágáb mint a felebaráti szeretet. A szükséges dologban egység legyen., a kétségesben szabadság, de a felebaráti szeretetet meg kel tartani mind egyikében mind amásikában.

s. Aug. epist.⁸²¹
118. ad janua.

[241b:] 6 Articulus.

A hitnek szükséges voltáról

K Szükségesé ahit az üdveségre? 20

F Igen is szükséges, mivel nem lehet üdvezülni hogy ha azt nem hiszik. a mit az Anyaszent egyház tanit és hiszen.

K szükségesé hogy mindenik a hivek közül. tudgya közönségesen mind azt valamit az Anyaszent egyház hiszen és tanit. 25

F szükséges hogy mindenik a hivek közül higye közönségesen mind azt valamit az Anyaszent egyház hiszen. és hogy annak némely fő részeit meg tanullya. különösön.

K Mellyek azok a fő részek melyeket kel tudni és hinni különösön minden keresztyénnek.? 30

⁸²¹ epist. <a> 118. ad janua.

F A szent Háromságnak titkait. az Igének meg testesülését. és az embereknek meg váltását a krisztus által. az Apostolok symbolumát. az Isten, és az Anyaszent egyház parantsolatit, és mind azokat. melyek a szentségeket⁵ illetik. fő képen a keresztséget, az Eucharistiát, és a penitentiát.

Magyarázat.

A hit ágazattyáról való üsmeretségnek nagyobnak vagy kevesebnek kel lenni ahoz képest a mint kinek¹⁰ [242a:] kinek a maga rendi vagy hivatalya hoza magával., igen nehéz volna azt el intézni hogy kinek kinek menyi mértékü szükséges, nem szollok arról hogy mit kellett hinni a krisztus előtt, hanem szollok a meg kereszteltet keresztyénekről a kik szabadon elhetnek az¹⁵ értelemel, mivel egy sem üdvezülhet közüllök. hogy ha nem tudgya a szent Háromságnak, a meg testesülésnek és a válttságának titkait. mindenik tartozik tudni az Isten. és az Anyaszent egy háznak parantsolatit. az Apostolok symbolumát. a keresztségnek nagy hasznát. és szükségit.²⁰ és mind azokat valamelyek a több szentségeket és hivatalyának kötelességeit illetik.

Mind a leg együgyüebeket is tekintik. azok pedig a kik alkalmazosabbak a vallásnak mélyeben való meg tanulására. és nem tselekeszik. veszedelmes tudatlanságban élnek,²⁵ mivel nintsen semmi a mi minket ugy illetne, se a melynek tudományja hasznosab volna, mint azt meg tanulni különösön,⁸²² hogy mit hiszen az Anyaszent egy ház, mit követ, és miért követi, erre való nézve nagyob része a keresztyéneknek akarattal való tudatlanságban³⁰ áll, a melyért félő hogy irtoztato dolog ne kövesse az itéletkor.

Nintsen olyan világi életre köteleztet keresztyén. a ki nem tölthetné könnyen a vallásnak tanulásában azt az

⁸²² különösön, [ü-ő-ből javítva.]

időt [242b:] a melyet a hejában valóságban tékozol el. atudatlanság tehát meg nem menti ötet.

K A hit egyé mindenben akik hisznek?

F Nem, némellyekben élő hit vagyon. némellyekben meg holt hit vagyon

K Mikor vagyon élő hitünk?

F Mikor hitünk szerént vannak tselekedetink. az az, hogy meg egyezzék életünk ahittel, példának okáért. a világhoz nem kel ragaszkodnunk, mert azt hiszük hogy az Isten ellensége az, aki a világhoz ragaszkodik. mond-gya szent jakab.

K Mikor vagyon meg holt hitünk?

F Mikor a hittel ellenkezöt tselekeszünk, más képpen élünk, mint sem a mint hiszünk

K szükségesé élő hitünknek lenni?

F Tellyeségel szükséges. mivel azért vesznek el annyin a keresztyének. hogy meg holt hitek vagyon

7 Articulus

A hit ellen valo vétkekről, a hitnek jeleiről. és a kereszt vetésről.

K kitsodák azok akik a hit ellen vétének.?

F Azok négy féle személyek. 1. akik nem hiszik azokat az igazságokat a melyekre ahit tanit. illyenek a hitetlenek, a sidok. és az eretnekek. 2. azok kik külsöképpen ellene [243a:] mondanak ezen igazságnak. vagy is nem merik mutatni hogy azt hiszik, se magokat keresztyéneknek vallani. 3. kik akarattal kételkednek ezen igazságokban. 4. kik el mulattyák meg tanulni ahitnek igazságit. a mely noha nékik oly szükséges.

K Nem elégséges tehát tsak belső képen hinni. azt a mit az Anyaszent egy ház hiszen.?

F Nem, mivel szükséges külső képen is vallást tenni mikor az alkalmatoság azt kívánja. mert szivel hiszünk.

az igazságra. mondgya szent pál. szájjal teszünk pedig vallást az üdvéségre. A krisztus azt mondgya, *valaki meg tagad engem az emberek előtt. meg tagadom*⁸²³ *en is azt. az én Menyei Atyám előtt.*

⁵ K Miképpen kel mutatni hitünket az embereknek?

F Azt három féle képen mutathattjuk meg, 1. meg mutatván azt tselekedetel. és beszédel, hogy nem pirulunk meg az Evangyéliumért.

2. El mondván a midőn szükséges az Apostoli symbolumot vagy más egyéb hitt tételt.

3 keresztet vetvén, a mely rövideden valo hitt tétel.

K Mitsoda a kereszt vetés.?

F Ez olyan jel. a mely azért rendeltetel hogy az elménkben tegye a hit fő ágazatinak titkait. meg mu-**[243b:]**tatván másoknak is hogy azokat hiszük, és hogy az Isten áldását és segítségét vehesük a keresztben meg holt Jesus krisztus érdemiért.

K A kereszt vetésel mitsoda titkokrol teszünk vallást.?

F A szent Háromságrol. a meg testesülésről., és a válttságrol..

K Miképpen teszünk vallást ezekről atitkokrol a kereszt vetésel?

F Anyiban hogy ezen jel. és szok által, segítségül hijuk a szenttséges szent Háromságot, a meg testesült Isten Fiaának érdeme által., a ki mi érettünk a keresztben meg holt.

K Mikor kel keresztet vetni.?

F Az első keresztyéneket követvén igen jó keresztet vetni az imádság előtt, mikor valamely dologhoz fogunk. a mester emberek. a munkások., a munkájok. előtt. és annak végén. mikor a kapun ki megyünk, utra indulunk, vagy ha veszedelemben vagyunk.

K Miről kel gondolkodni mikor keresztet vetünk?

⁸²³ meg tagadom [Az o betű a-nak is olvasható.]

F Az Istent segítségül való hívásrol. a keresztben meg holt kristus által.

K Ki rendelte a kereszt vetést?

F Az Apostolok.

K Miképen tudgyuk mi azt? [244a:]

5

F Azt mi atraditiobol tudgyuk, ez a jel mindenkoron szokásban volt az Anyaszent egy házban., és minden keresztényeknél. minden időkben

*

Tertul de corona mili cap. 3. s. Athanas. de incarnatione s. Basil. de spiri sancto. cap. 27. s. Chrys hom. 55 in Matth.⁸²⁴ s. Hier. epist 22 ad Eustochium. s. Aug. tract in s. joan. et lib 1. de Confess. cap 11.

K Hogy vagyon tehát hogy az utolso időkben olyan keresztények támadának kik a kereszt vetést el törlek? 10

F Azt tsak az égben kiálto vakmerőségel törölheték el. a mely is bizonyos jele, hogy nem a szent lélek által vezettettek.

K Bizonyosé a hogy a hittel valo kereszt vetés a gonosz lelket el üzi, és más egyéb tsudát is mivelhet.? 15

F Igen is. mivel sok féle, tsudakrol beszélnek a szent Atyák, melyek az első saeculumban⁸²⁵ éltenek.

Magyarázat.

Lactantius lib. 4 Cap 27. azt mondgya. hogy az ördög nem mére Julianus Császár kérdésire meg felelni mivel 20 egy keresztényen őt jelen lévén keresztet vetet magára. Nazionzenus szent Gergely mondgya, hogy Julianus apostata. egy szer valamely ördögségeket mivelvén. magában igen meg rettene. és keresztet vete. agonosz lélek azonal el tünt előlle. sok féle tsudákat látunk atöbb szent 25 Atyák írásiban. a melyek a kereszt vetésére lettek. Szent Athanásnál. a szent Antal életében. szent Agostonál. szent Hieronimusnál. a szent Pál első remete életében.

lib 22. de civ Dei
Cap 8.

⁸²⁴ Matth. [M – javítva olvashatatlan betüből.]

⁸²⁵ saeculum<ok>ban

[244b:] mind ezek a szent Atyák a kik még a protestánsok előtt is nagy tiszteletben vannak, és még sokan többen, a kiket elé nem számlálunk. bizonyágot tésznek atsu-dákrol a melyeket a kereszt vetés tselekedet

⁵ K Mitsoda gondolatban lehetnek a régi, és az új catho-licusok látván az ilyen szent bizonyságokat, a kik bizo-nyították a kereszt vetésnek regiségét, és ezen jel által lett tsudákat?

F 1. Szánni kel azoknak vakságokat kik inkább szeretik¹⁰ egy vakmerőnek rendelését követni, mint sem. az egész Anyaszent egy háznak minden időbéli szüntelen való szokását, mely szokást az Isten anyi sok tsuda tétélekel jóvá hagyot.

2. Hogy soha nem kel tsak szokásból keresztet vetni,¹⁵ hanem mindenkor figyelmeteséggel. és tisztelettel. és az elmének az Istenhez való fel emelésével.

III Rész

A Reménségről.

Első Articulus.

Hogy mitsoda a reménség.

K Mitsoda a reménség?

F Az Istennek olyan ajándéka a melyel bizodalom-al várjuk azokat a jokat a melyeket az Isten meg²⁰ ígért. [245a:]

K Miért mondád hogy a reménség az Isten ajándéka?

F Mert azt az Isten adgya. a magunktól nem jöhet.

K Mire vagyon építve a mi reménségünk?

F Az Isten ígéretere. a ki se meg nem. tsalhat, se meg²⁵ tsalni nem akar minket,⁸²⁶ és a kristus érdemire. a ki

⁸²⁶ minket [*i-e*-ből javítva.]

jac 1. 17.

hebr 6. 18.
rom 8. 31.

azért jöt evilágra, azért is holt meg. hogy örök életet nyerjen nekünk.

K A bizodalom a melyel. várjuk az Isten ígéletit. nem elegyesé félelemel.?

F Igen is elegyes félelemel. mert el mulathattyuk azt. ⁵
a mit az Isten kíván töllünk. hogy ígéletinek bé töltésit
el érhesük. és hogy azt sem tudja senki., ha szeretetre
méltóé vagy a gyűlölségre. és ha meg maradé végig a
jóban.

Eccle. 9. 1. 1 cor
9. 24.

K Mit ígért az Isten minékünk?

10

F örökké valo életet, és modot annak el érésére.

rom. 8.

K Mitsoda mód lehet a?

F Az. az Isten kegyelme és segittsége. melyet ád a
kristus által, hogy igazak lehesünk előtte. és hogy jó
tselekedeteket mivelhesünk.

Ephes 1

15

K kellé az Istentől várnunk a⁸²⁷ világi jokot is.?

F Igen is mert azokat az Isten adgya, de azokat tsak
anyiban kel kívánnunk és kérnünk. a menyiben az üdve-
ségre szolgálhatnak. **[245b:]**

K szükségesé az Istenben vetni reménségünket.?

20

F A ki tsak az Istenben bizik, soha meg nem tsalatik.
jaj annak a ki más valamiben veti reménségit.

ps. 24. 23. 145. 2.

K. Mitsoda a másban valo bizás?⁸²⁸

F⁸²⁹ Mikor mi magunkban bizunk, vagy más teremtet
állatban példának okáért agazdagságban vagy valaki jó
akarattyában

K Miért kel tsak az Istenben bizni.?

F. 1. Mert egyedül tsak ő tehet minket boldogoká
mivel egyedül ő véghetetlen hatalmu., és véghetetlen jó.
minden más egyéb segittség. romlandó. és tsalando., 2. ³⁰
mert az Isten. tsak azokat segitti meg, akik ő benne
biznak.

ps 90. 14.

⁸²⁷ a <j> világi jokot

⁸²⁸ [Ez a mondat kereszttel megjelölt beírás a lap alján.]

⁸²⁹ F [K-ból javítva.]

K A reménség egyé minden keresztyénben?

F Azt kel mondani a reménségről. valamit a hitről. akiben együt vagyon az Isteni szeretettel. akkor a reménség élő. valamint szent péter mondgya. a kiben aszeretetet
5 nélkül vagyon, akkor meg holt és elégtelen.

2 Articulus.

A reménség ellen valo vétokről

K Hány féle képen vétene a reménség ellen?

F két féle képen. a mód nélkül valoval, és a kevéssel.

1. A maga hittségel.⁸³⁰ 2. kétségben valo esésel.

K Mikor vétene a reménség ellen a maga hittségel?
10 [246a:]

F. 1. A midön azt gondollyuk hogy az Isten segittsége nélkül tsak a magunk erejével jót tselekedhetünk. 2. mikor az Istent kísérttyük

K Hogy kísérttyük az Istent?

15 F Mikor az Istentől olyat kérünk vagy várunk szükség nélkül. és ok nélkül. a mit meg nem ígért.

Magyarázat

Az Isten azt akarja hogy olyan modokal élyünk.. a melyek az ő rendelése szerént vannak., ha azokat el
20 mulattyuk. az Istent kísérttyük. példának okáért. kísértés volna kérni, vagy várni tölle szükség nélkül, hogy mi érettünk valamely tsudát tegyen., hogy bennünket valamely veszedelemtől meg oltalmazzon, a⁸³¹ melyre. mi vakmerő képen és rendelése⁸³² ellen adtuk magunkot,
25 hogy mi nekünk szükségünkre valot adgyon, és a henyé-
lésben tölttsük az időt, hogy meg halgasa imádságinkot

⁸³⁰ maga hittségel. <és> 2. kétségben

⁸³¹ a <m> melyre

⁸³² rendelése <nélkül> ellen

a midön készületlenül, és figyelmetlenül imádkozunk. az Istent kísérttyük. a midön azt reméllyük hogy meg bortsá-
sa büneinket ha penitentziát nem tartunk is: akkor is kísérttyük a mikor, abban a bizodalomban vétkeznek.
5 hogy az Isten meg bortsáttya azt.

rom 2. 4.

K Hogy vétkeznek a kéttségben valo esésel. **[246b:]**

F Egy néhány féle képen. 1. midön kéttségben esnek a bün bortsátnak meg nyérése iránt, azért hogy azok nagyságuak. és sokaságuak. 2. midön kéttségben esnek a rossz hajlandóságbol valo ki térésről, mert érzik szoká-
soknak meg rögzésit., és minden nap tapasztallyák az iránt magok gyengéségit. 3. midön bizodalomal. nem vetik magokot az Isten rendelése alá. félvén attol. hogy a szükségekre valo el fogy, 4. midön nem az Istenben vetik reménségeket hanem magokban vagy másokban
15

s. Aug. serm 352.
in ps. 146.

IV Rész.

Az Isteni szeretetről.

Első Articulus

Hogy mi légyen az Isteni szeretet

K Mitsoda az Isteni szeretet?

F Ez az Istennek olyan ajándéka, a mely. az Istent szereteti velünk., magáért, mindenek felet. és a fele barátot az Istenért. valamint magunkot

s. Aug. lib 3. de
doctrina
christiana.

K Miért mondad hogy a szeretet az Isten ajándéka? ²⁰

F Mert az Isten adgya azt. magunktol a nem jöhet. és a szent Lélek tölti azt szivünkben mondgya szent pál.

rom 5. 5.

K Mitsoda az Istent magáért szeretni? **[247a:]**

F A nem más, hanem az Istent úgy szeresük, hogy semmi egyéb jutalmat azért ne várjunk hanem tsak ön-
25 nön magát.

s. Aug. in ps 72.
n. 34.

K Mitsoda az Istent mindenek felet szeretni?

F Mikor ötet inkább szerettyük magunknál, és inkább mint sem evilágon lévő mindennél

K Mikor szerettyük az Istent mindenek felet?

F Mikor inkább ellene mondunk annak a mit leg jobban
5 szeretünk. evilágon. hogy sem ötet meg bántssuk.

K szükségesé mindenkor ilyen akaratban lenni?

Matth 10 37.

F Tellyeségel szükséges, *A ki inkább szereti Attyát. vagy Annyát. hogy sem engemet, nem méltó az én hozám. és a ki inkább szereti fiát vagy leányát. hogy sem engemet. nem*
10 *méltó az én hozám* mondgya a kristus.

K Uj parantsolaté az Isteni szeretet?

Epist 29. ad. s.
Hier. cap 3.

F E leg régieb parantsolat, és el kerülhetetleneb. azzal az emberi természet tartozik. hogy imádgya, és tisztelye az Istent mint teremtőjét, az Istent pedig ugy tisztelik ha
15 szeretik mondgya szent Agoston.

K A sidok üsmertéké ezt a parantsolatot?

Deut. 6.

F Igen is. ez a parantsolat. leg nagyob, és leg elsőb a Moyses⁸³³ törvénye között, „szeresed ate uradot Istenedet tellyes szivedből. tellyes elmédből. és minden erődből,
20 irjátok a sziveitekben ezeket a szokot, agyermekeiteket ezekre meg tanittsátok, ezekről gondolkodgyatok, ahá-
zatokban. utozástokban, mikor alusztok. mikor fel éb-
redtek., ezeket a ti kezeiteken viselyétek.” [247b:]⁸³⁴

Matth. 22 37.

A kristus meg ujitotta a keresztyéneknek ezt a⁸³⁵ pa-
25 rantsolatot mondván hogy ugy üdvezülünk ha ezt kö-
vettyük.

K Mitsoda értelme vagyon ezeknek a szoknak, szere-
sed ate uradot Istenedet. tellyes szivedből, tellyes elméd-
ből, és minden erődből?

30 F A hogy az Istenhez tzeozanak minden kívánsagink.
gondolatink, és tselekedetink, valamint egy torkos tsak
az ételre. és az italtra tzeoz, és egy⁸³⁶ fősvény, agazdag-

⁸³³ Moj [Sorvégi elvlasztás után az új sor elején nem folytatta.]

⁸³⁴ [247b:] <K Mitsoda> A kristus

⁸³⁵ a [Beszúrás.]

⁸³⁶ egy <gazdag> fősvény, agazdagságra.

ságra. az Isten nem akarja hogy a mi szívünk fel legyen osztva, ő között, és a teremtet állat között, egyedül akarja ő azt birni, mi lehet ennél igazságosabb

Matth 6 24

K Mitsoda az értelme ezeknek azoknak. ezekről gondolkodgyatok, a házatokban utozástokban, mikor alusztok. mikor fel ébredtek. ezeket ati⁸³⁷ kezeiteken visellyétek, akaputokra fel írjátok.?

F Ezek a szavai mojsesnek nyilván meg mutattyák. a sidok és a keresztyének köteleségit. és azt. hogy minden tselekedetben az Isteni szeretetre kel vigyázni. és önéki¹⁰ ajánlani a leg közönségeseb munkánkot is.

Szent Pál hasonló parantsolatot ad akeresztyeneknek. mondván. *akár egyetek és igyatok, akár mit tselekedgyetek mindeneket az Isten ditsőségire mivellyétek.*

I Cor 10 3.

K Eszerént a parantsolat szerént szükségesé hogy szüntelen az Isteni dolgokban foglalatoskodgyunk.? [248a:]¹⁵

F A menyekben lészen az a boldogságunk hogy tsak egyedül az Isteni dolgokban foglalatoskodgyunk. az Istent szeretni pedig eföldön ugy amint parantsollya, az elégséges hogy ő hozája tzélozanak egyenesen. vagy más okok által minden gondolatink beszédink és tselekedetink. és hogy az ő rendelése szerént legyenek.

²⁰ s. Thom 2. 2. quae. 24. art. 8.

K Vétéké meg mást valamit szeretni az Istenel?

F Igen is vétek hogy ha az a szeretet nem tzéloz az Istenhez, és nem az ő rendelése szerént vagon, de ha ő hozája tzéloz és rendelése szerént vagon nem vétek. sőt jó.

²⁵ s. Aug Confes. lib 10. Cap 29 n. 40.

K Ennek a parantsolatnak meg szegése mindenkor halálos vétéké.?

F vagy halálosan. vagy botsánando képen lehet ez ellen veteni, halálosan, hogy ha valamely tselekedet el olttya szívünkben az Isteni szeretetet, botsánando képen hogy ha tsak meg gyengitti.

s. Thom 2. 2. quae. 44. art 4.

⁸³⁷ ati a kezeiteken

K szerettyüké az Istent azal mikor azt mondgyuk néki hogy szerettyük?

F Nem, hogy ha tsak valóságál nem szerettyük. mivel tsak akor szerettyük, mikor néki ajánlyuk minden gondalatinkot. kivánságinkot, és tselekedetinket. egy szoval. mikor magunk viselésivel meg mutattyuk hogy a szívünkben vagyon a szeretet. hogy ha pedig tsak szoval. mondgyuk és nem tselekedetel. hazugok vagyunk. noha szoval is jó gyakorta a szeretetnek tselekedetit tenni, ¹⁰ hogy magunkban azt fel gerjeszük. de szük-[248b:]séges ötet szeretni minden időben.

ps 77. 36.

K szerettyüké akor az Istent ugy amint kel mikor tsak a világi jókért szerettyük.?

s. Aug in ps 47
n. 15

F Tsak azért szeretni az Istent hogy világi jokot adgyon, ugy nem⁸³⁸ az Istent szeretnök. hanem avilági jókót.

K szerettyüké az Istent akor. amint kel. mikor menyei jokért szerettyük. amelyeket ígért?

s. Aug. in ps. 55.
n. 17

F A menyei jók nem egyebek. hanem hogy az Istent ²⁰ birhasuk., az Istent Magáért szerettyük tehát., és ugy amint kel mikor a menyei jokért szerettyük.

K kitsodák azok. akik az⁸³⁹ az Isteni szeretet ellen vétének

F Azok kik evilágot és az ő kivánságít szeretik. mivel ²⁵ ezen szeretet ellen valo véték vagy halálos, vagy botsánando. halálos, hogy ha az Istent meg vetvén atermett állatokhoz. ragaszkodunk. ugy hogy az a ragaszkodás uralkodik a szívben. ha pedig a ragaszkodás nem uralkodik, botsánando.

⁸³⁸ ugy nem <avilági> az Istent szeretnök. hanem avilági [á-g-ből javítva.]

⁸³⁹ az <menyei> Isteni [az az z-jét a törlés után írta be az a névelő mellé.]

2 Articulus
A magunkhoz valo szeretetről

K A felebarati szeretet kötelezdé minket arra, hogy magunkot szeresük?

F Igen is mert akristus azt parantsollya hogy ugy szeresük felebarátunkot valamint magunkot. kel tehát magunkot szeretni. [249a:] 5

K Hogy kel magunkot szeretni?

F Az Istenért kel magunkot szeretni. az az, hogy az Istenhez kel forditanunk a magunkhoz⁸⁴⁰ valo szeretetet.

K Mikor fordittyuk az Istenhez amagunkhoz valo szeretetet? 10

F Mikor az Istenben keresük boldogságunkot, és tsak ő hozája igyekezünk

K Miért kel az Istenhez fordítani a magunkhoz valo szeretetet; és tsak egyedül hozája igyekeznünk?

F Mert a magunkhoz valo szeretet a, hogy kívánnunk boldogoká lenni. és munkálodgyunk aboldogság el érési-re. minket pediglen tsak egyedül az Isten tehet boldogoká. és hogy ötet birhasuk,⁸⁴¹ hozája kel sietni. 15

s. Aug de Civ Dei
lib 10. Cap 3.

K Tsak akor szerettyük tehát mi magunkot a mit⁸⁴² kel. mikor az Istent szerettyük? 20

F Nintsen külömben. mivel más képen nyomorultaká teszük magunkot és a magunkhoz valo szeretet rendeletlen és vétkes leszen.

K kitsodák azok kik magokot rendeletlenül és vétkesen szeretik? 25

F Azok kik eleget akarnak tenni a kevélységnek, az érzékenységnek. és a hejában valo látásnak, ugyan ezekre vezetnek minket az eredendő vétkekel meg. [249b:] romlot

⁸⁴⁰ magunhoz [Íráshiba.]

⁸⁴¹ birhasuk, <ſ> hozája kel sietni.

⁸⁴² a mit [Elírás *a mint (amint)* helyett; a variánsban is *amint*]

természetünk. azért is kel szüntelen magunkon erőszakot vennünk, hogy ezeket a veszedelmes hajlandóságokat meg győzhesük.

Magyarázat.

- 5 Mikor a kristus nekünk azt parantsollya⁸⁴³ hogy magunkot meg utálljuk, hogy magunknak meg halyunk., akkor a magunkhoz való vétkes szeretetet tillya⁸⁴⁴ nekünk, és mivel hogy ez a vétkes szeretet minden nap új gyökeret hajt mi bennünk. a mely⁸⁴⁵ meg egyezik a világi szokással. neveltetéssel, és a meg romlot természetnek hajlandóságával., tehát hogy meg lehesen magunknak halni. és azon halálal. örök életet nyerni, akristus arra tanít hogy szüntelen erőszakot vegyünk magunkon minden nap hordozuk keresztünket, ne a sokaságot kövesük.
- 15 hanem a szoros kapun menyünk bé. és a keskeny uton járunk. mind e keménynek. és nehéznek láttzik. de a jutalom véghetetlen, a kristus kedvessé és könyvévé teszi az ő terhét. kik azt akarják viselni. A szent Lélek által szívben öntetet Isteni szeretet, nagyob örömel és vigasztalással. vétet mi velünk erőszakot a magunknak való meg halásra, mint⁸⁴⁶ a mely örömel és vigasztalással követik a bűnösök. meg romlot hajlandóságokat. szent Agoston [250a:] sok helyt szépen beszél erről munkaiban

K Minek nevezik amagunkhoz való vétkes szeretetet?

- 25 F Tulajdon szeretetnek vagy rosz kívánságnak. (cupiditas.) de ez a szeretet vétkes. mert az Istent meg bánttya. és nekünk ártalmas.

K Miben bánttya meg az Istent atulajdon szeretet?

- F Abban hogy el hagyattya az emberel az Istent a
30 teremtet állatért.

⁸⁴³ parantsollya <meg> hogj [hogj <meg> fölé írva; vö. a 166., 565., 688., 1059. sz. jegyz. is.]

⁸⁴⁴ tillya [Nyilván elírás *tilttya* helyett.]

⁸⁴⁵ a mely meg egyezik [*meg* – kereszttel jelölt beszúrás; *ik* – beszúrás. Mindkét beszúrás sötétebb tintával, idegen kéztől?]

⁸⁴⁶ mint <sem> a mely

K Miben árt nekünk a tulajdon szeretet?

F Abban hogy nyomorultaká téssen, mivel el hagyatya velünk az Istent, aki egyedül való boldogságunk.

K leheté véteni botsánando képen a tulajdon szeretettel?⁵

F Igen is mivel minden vétkek. a tulajdon szeretettől származnak. de nem minden vétkek halálosok.

K A magunkhoz valo szeretettel mikor vétünk halálosan, vagy botsánando képen.?

F Mikor a vétkek melyet a magunkhoz valo szeretet okoz, el olttya⁸⁴⁷ bennünk az Isteni szeretetet. akkor halálos vétkek. mikor el nem olttya egészen, hanem tsak meggyengitti, akkor botsánando vétkek

K A rosz kivánságu szeretettől, vagy az Isteni szeretettől jöé. a világi jókót kivánni.¹⁵

F Azokat az Isten rendelése szerént kivánni. hogy [250b:] azokal az Isten szerént éllyenek, magokot ahoz nem kaptsolván, ugy az Isteni szeretettől jö, azért kivánni hogy eleget tehessenek a kevéségnek, fösvényiségnek, vagy a torkoságnak. ugy a rosz kivánságu szeretettől jö.²⁰

3 Articulus

A felebaráti szeretetről.

K A felebaráti szeretet mire kötelez minket.?

F Arra hogy szeresük felebarátunkot mint magunkot.

K kitsoda a mi felebarátunk?

F Minden ember, keresztyén. eretnek, hitetlen, söt még aleg nagyob ellenségünk is.²⁵

K Mitsoda felebarátunkot ugy szeretni mint magunkot?

F Hasonlo jót kel kivánni és szerezni néki. valamint

⁸⁴⁷ el olttya [o fölött áthúzott pont.]

magunknak. tudni illik az üdveséget. és azt, a mi arra vezetheti.

K. Nem kellé felebaratunknak ideig valo jokot is kívánni?

⁵ F Mind azokat kel néki kívánni és szerezni valamit magunknak. egyedül az Istenért. és üdveségire valo nézve. más képen a hozzája. valo szerete-[251a:]tünk vétkes volna.

K Kellé minden embernek azt kívánni. amit magunknak.,

¹⁰ F Igen is. mert mindennek kel kívánni az üdveséget, valamint magunknak, és mind azokat. valamik arra vezethetik.

K Kellé közönségesen mindennek azt szerezni a mit magunknak⁸⁴⁸ kel szerezünk?

F Mint hogy a nem áll mi rajtunk hogy mindenhez hasonló segittségel lehesünk. mind azon által a felebaráti szeretetnek rendire és köteleségire igen kel vigyázni.

K Mitsoda a felebaráti szeretetnek rendgye. a melyre

²⁰ kel vigyázni.
F A hogy inkább segittsük a hozánk közeleb valokot másoknál, ugy mint az Atyánk fiait, és tselédinket a keresztyéneket, inkább mint sem ahitetleneket., apásztorokot inkább mint a közönséges hiveket.

²⁵ K Miről üsmérhettyük meg, hogy ha szerettyüké felebarátunkot?

F Arrol meg üsmérhettyük a midön nem hogy valami rosztat kívánnánk, vagy okoznánk néki, de söt még tehetségünk szerént minden jót kívánunk és szerzünk néki,

³⁰ ki, mikor fogyatkozásit el szenvedgyük. és gyengesé-[251b:]git el türjük, a midön ugy bánunk véle amint kívánnok hogy mások bánnyanak velünk.

K Mitsoda féle segittséget szerezhetünk fele barátunknak.?

⁸⁴⁸ magunknak [g helyén más betűt kezdett.]

F Az a segítség két féle, lelki, vagy testi, az elsőt. lelki irgalmaságnak nevezik, a másikat testi irgalmaságnak.

K Melyek a lelki irgalmaságnak tselekedeti?

F 1. A tudatlanokat tanítani, 2. meg inteni a vétkeket. 3 jó tanatsot adni azoknak. kiknek arra szükségek 5
vagyon.. 4. vigasztalni a meg keseredetteket, 5 békeséggel
szenvedni a mások rágalalmazásit. 6. jó szivel. meg botsá-
tani azoknak. kik minket meg bántottanak. 7. imádkozni
kel. az élőkért. és a holtakért. és azokért kik minket
üldöznek. 10

K Mellyek a testi irgalmaságnak tselekedeti?⁸⁴⁹

F 1 Ételet adni azoknak kik éheznek. italt a szomjuho-
zoknak. 2. az idegeneket bé fogadni. 3 a meziteleneket
ruházni. 4 a beteget látogatni. 5 a rabokat vigasztalni.
6 rabokat váltani, 7. a holtakat el temetni. 15

[252a:] 4 Articulus

Az Alamisnárol

K Mit értesz az alamisnán?

F Értem azt a segítséget melyet szerzünk felebará-
tunknak., vagy lelki. vagy testi képen. az első lelki ala-
misna, a másika testi.

s: Aug manua. ad
laur cap 72. 73.
74.

K Az alamisnálkodás el mulathatatlan köteleségé.? 20

F Igen is. mind azoknak. kik azt végben vihetik.

Tob. 4. 8.

K Mire nagyon építve ez a köteleség?

F A felebaráti köteleségre. mivel felebarátunkot nem
szerettyük akkor. ha szükségiről nem teszünk. mikor lehet.

2. A kristus parantsolattyára és fenyegetésire

25 Matth. 25 42

K Az alamisnálkodás hasznosé.? 25

F Sokal hasznosab annak aki adgya. mint sem a ki
veszi. a szegénynek mulando segítséget adcz. és magad-
nak örök életet nyersz. mondgya szent Agoston

in ps. 102. n. 12.
13.

⁸⁴⁹ tseleketi? [Nyilván elírás; a variánsban: *cselekedeti*]

Tob. 12. 8. Luk
11. 41. ps. 40. 1.
2. 3. Dan. 4. 24.
s. Aug. serm. 5.
de verbis
Domini.⁸⁵¹

s. Aug. epist. 121
ad probam cap 6.

s. Aug. tract. 5. in
1 epist s. joan.

K Melyek a főveb hasznai az alamisnálkodásnak.?

F I A nékünk botsánatot nyer. 2. azért az Isten irgalmaságal teként reánk.⁸⁵⁰ 3 azal az Isten igaságának [252b:] eleget teszünk, 4. azal. nagyob bizodalomal kérjük az Istent imádságinkban és nyomoruságinkban

K Mit tartozunk adni hogy bé tölthesük ezt a parantsolatot?

F Mind azt valami a szükségen felyül vagon.

K Mit értesz a szükségen felyül valon.?

10 F Mind azt valami a szükséget⁸⁵² meg haladgya. mivel két féle szükség vagon. az életnek. és a rendnek szüksége. az életnek szükségin értem, a mi szükséges a táplálásra, és a ruházatra, arendnek szükségin értem, azt a mi szükséges ami rendünkhöz és hivatalunkhoz.

15 K Tartozunké a szegényeknek adni mind azt a mi a szükségtől meg marad?

F Igen is. és ez elegendő aközönséges szükségekben. de nem elegendő a nagy szükségekben, mikor nagy drágaság. nagy éhség vagon az országban. a közönséges szükségek azok., a melyeket rend szerént szenvedik a szegények.

K Az ilyen állapotban mit kel tselekedni agazdagoknak.?

F A közönséges szükségekben a szegényeknek [253a:]
25 kel adni a szükségen felyül valot; de a nagy szükségekben, minden tehetségekel azon legyenek hogy a szegényeket meg segittsék⁸⁵³ még a szükségesből is.

K Tartozunké tellyeségel eképen tselekedni.

F Igen is, és azok a kik nem tselekeszik vétenek.

K Mit értesz a nagy szükségeken.?

F Mikor az országban éhség. drágaság vagon. mikor nagy hidegek járnak.

⁸⁵⁰ reaánk.

⁸⁵¹ Dñi.

⁸⁵² szükséget [t-n-ből javítva.]

⁸⁵³ meg segittsék [k-g-ből javítva.]

K Mitsodásnak kel lenni az alamisnának hogy hasznos és érdemes lehesen?

F Alamisnát kel adni 1. serénységet. 2 örömet. 3 szánakodo szivel. 4 alázatoságal., 5 értelemel, és különbözte-téssel. 6. igazágal. és a magunk saját jóságából. mivel a másébol adni, boszu állást kérne ellenünk ⁵

K A szegények tartoznaké alamisnát adni?

F A lehetetlenségre senki nem köteleztetik. de a leg szegényeb is adhat alamisnát leg aláb lelki képen.. és meg segítheti valamiben felebarátyát valamiben.. a mely alamisna helyet lészen. a felebaráti szeretet tsak talál valamely alkalmaságot a segittségre, hogy ha igazán valo

¹⁰ s. Aug. in ps. 12.
n. 12. 13. Tobiás.
Tabitha. szép példák.

[253b:] 5 Articulus.
A felebaráti Intésről.

K Miben áll a felebaráti intés?

F Hogy ötet meg fedgyük vétkeiről és fogyatkozásiraol.

K. E szükségés, és hasznosé felebaratunknak? ¹⁵

F Igen is. de azt szeretettel és okoságal. kel végben vinni.

K Tartozunké inteni másokat?

F A köteleség. és az igasság erre köteledzi az hivatalban lévőket. a buzgoság. a szeretet, és a kristus parantso-lattya erre kötelez másokat is. ²⁰

Matth 18 15. luk
17. 3.

K Mitsoda a szeretettel valo felebaráti intés.?

F Nem más. hanem hogy harag nélkül, irigység nélkül. gyűlölség nélkül legyen. tekintvén tsak annak hasznát. akit intünk. és azt hogy köteleségünknek eleget tegyünk. ²⁵

s. Aug. serm. 16.
de verbis
Domini.⁸⁵⁴

K Mitsoda az okoságal valo intés?

F A hogy vigyázni kel mind a személyre, az időre, és a helyre. és annak jó modgyára hogy hasznos lehesen. [254a:]

⁸⁵⁴ Dñi.

K Mitsoda okos vigyázással kel lenni az intésben a mi a személyt illeti?

1 Tim. 5. 1. 2.

F Vigyazni kel. az időségre.⁸⁵⁵ a rendre. agyengeségre, és természetre; és arra hogy mitsoda állapotban vagyon
5 mind az, a kinek inteni kel. mind az akit inteni kel;

K Mire kel vigyázni. a mi az időt. és a helyt illeti?

Matth. 18. 15. 16.
1 tim. 5. 20.

F Meg kel vizgálni hogy ha az intésnek nyilván kellé meg lenni vagy különösön; hogy ha mindgyárt abban az időbené a melyben a vétek eset. vagy azután, egy szóval
10 hogy meg nyerhesük az Istennek felebarátunkot, leg alkalmatosab időt, és helyt kel arra keresni.

K Mire kel vigyázni a mi az intésnek modgyát illeti?

F Meg tudgya a szeretetet külömböztetni az intésnek modgyát. mivel némelykor. kegyeséggel kel inteni, némelykor keménységgel., némelykor a szent harag szükséges,
15 némelykor ártalmas, némelykor a kérelem. nemelykor a fenyegetés. némelykor a kemény szó hasznos. de az okoság már abból áll, hogy meg tudgya ki ki az intésnek a modgyát.⁸⁵⁶ meg választani., úgy hogy helyesen legyen.

20 mind az időhöz. mind a személyhez. és mind a vétekhez

K Mitsoda állapotban kel annak lenni a ki mást int? [254b:]

F A szeretet, és az okoságon kívül; nagy alázatoságu legyen. és a feddés előtt imadkozzék Istennek, úgy utánna is
25 na is

K Miért kel alázatosnak lenni annak a ki mást int.?

F Azert hogy magát el ne⁸⁵⁷ veszese a kevelységért. a midön atyafiát akarja meg menteni a más féle vétekben valo eséstől, mivel az olyan állapotban, lehet kísértetben
30 esni, nagyobra betsülvén magát annál akit int. a mely veszedelmes kevelység volna

K Miért kel imádkozni az intés előtt. és utánna?

⁸⁵⁵ az időségre. [Ékezethiba.]

⁸⁵⁶ modgyát. [t-k-ból javítva.]

⁸⁵⁷ el ne <f> veszese

F Azért hogy az Isten hasznosá tegye az intést, mind annak a ki int. mind annak akit intenek

K Mitsoda elmével kel venni az intést?

F Engedelmes, aláztatos. és békeséges tüdő elmével. sőt még. (a melyet nem kel könnyen el hinni.) ha szinte az intő nem vigyázot volna is a szeretetre, és az okoságra.⁸⁵⁸ intésiben ⁵

K Miért hogy rend szerént olyan nehezen veszik bé az intést?

F. Azért mert tele vannak kevélységgel; és amagokhoz valo szeretettel. és hogy szeretik fogyatkozásokat., az irás sok helyt mondgya hogy esztelen az, aki az intést bé nem veszi. és el is vész. ¹⁰

prov. 15. 5.
prov. 29. 1.

6 Articulus

A meg bántásért valo botsánatrol.

K Tartoznaké a keresztyének meg botsátani mikor meg bánttyák őket? [255a:] ¹⁵

F Tellyeséggel tartoznak, a nélkül nem lehet botsánatot várni Istentől.

K Miben áll. az a botsánat?

F Hogy szivünkben semi gyűlölséget, boszu állást, vagy idegenséget ne tarttsunk. az ellen a ki minket meg bántot. de sőt még valósággal szeresük ötet mint átyánk fiát. és mutasuk meg néki hozzája valo szeretetünket. ²⁰

K Hogy ennek aparantsolatnak eleget tegyünk. szükségésé ahoz el menni a ki minket meg bántot, és véle meg békélleni. ²⁵

F Annak kel hozánk jöni a ki minket meg bántot. a mi hivatalunk pedig a, hogy meg botsásunk ha botsánatot kér.

K De ha mindenikének vétke vagyon és ha mindenik

⁸⁵⁸ okoságra. [r-b-ből javítva.]

meg bántodot félnek tarttya magát a mint esokszor törté-
nik olyankor mit kel tsinálni.?

F AMelyikének⁸⁵⁹ szívét az Isten kegyelme előbször
meg hattya. annak kel amásikához menni, és meg nyerni
5 az Istenhez.,

K Mikor a fellyeb valo az aláb valot meg bánttya ók
nélkül. kellé tölle botsánatot kérni.

F olyan alkalmatoságok történhetnek. a melyben az
okoság és az Atyafi szeretet meg nem engedi néki azt
10 tselekedni, ne hogy hivatallyát azzal meg kisebittse, de
azon [255b:] tartozik minden jó akarattyát és szeretetit
mutatni az alatta valójához.

K Hogy ha az. aki minket meg bántot meg nem aláza
magát, és nem jö botsánatot kérni. szabadé hozája ide-
15 genséget mutatni.?

F Magát vagy meg alázza. vagy nem. de szivből meg
kel botsátani néki, és szeretni kel. ami pedig az idegensé-
get illeti. azt az szeretetnek. és az okoságnak kel el rendel-
ni.

20 Magyarázat.

Szükséges és hasznos némelyekhez idegenséget mutat-
ni hogy azért magokban térjenek,de némellyek hamaréb
meg üsmerik vétkeket hogy ha barátságot mutatnak
hozájok, mivel az idegenség még jobban fel gerjesztené.
25 mind ezeket okoságal kel kormányozni.

K Hát azok kik törvény szerént keresik a meg bánto-
dásnak helyre hozását. véteneké⁸⁶⁰ ezen parantsolat el-
len?

F Sokszor hizelkednek magoknak. az ilyen állapot-
30 ban. mivel a törvényesen valo helyre hozásnak szine alat

⁸⁵⁹ AMelyikének. [Először *Melyikének*et írt, majd az *M* betű első
szárát egy vonal segítségével *A*-ra javította és a másik szárából egy
újabb *M* betűt alakított ki.]

⁸⁶⁰ véteneké [*n* helyén először felfelé húzott szárú betűt kezdett.]

leg gyakrabban. tsak a kevélységnek⁸⁶¹ gyűlölségnek, és a boszu állásnak akarnak eleget tenni, mind azon által szabad törvényesen helyre [256a:] hozni a meg bántodást. mikor az ígaságnak szeretete viszen arra.

K Mikor vagyon a. hogy az ígasságnak szeretete viszen 5
arra?

F Mikor azt nem haragbol. irigységből, vagy boszu állásbol tselekeszik. hanem tsak tisztán az igaz uton akarják és keresik meg tartani jóságokat. jo hireket. betsületeket., a melyel tartoznak is. fő képen hogy ha 10
nemzettségeket, vagy a közönséges jót illetné.

Magyarázat.

A mindeneket illeti. hogy a közönségesen valo személyeknek betsületek meg ne sértődgyék. hogy ha Isten félök. A papok, és a magistratusok. tartoznak betsületek- 15
re vigyázni, azért hogy az ő hivatallyok hasznos lehesen. azt oltalmazniok kel. a midön az ellen ígaságtalanul támadnak. A különös személyek. is tartoznak törvényesen oltalmazni betsületeket, az ilyen oltalom szükséges lehet mind magoknak. mind familiájoknak, hanem tsak 20
arra kel vigyázni mindenkor hogy azt ne haragbol. se ne gyűlölségből tselekedgyék. hanem a szeretet⁸⁶² meg tarttsák ahoz. a ki ellen tartoznak törvényeskedni. az ilyen szándék, és szere[256b:]tet nélkül. a mely igen ritka., vétkeznek a törvényesen valo betsület viszá hozás- 25
ban; ennek okáért nem kel magoknak hizelkedniek

⁸⁶¹ kevélység- [Az elválasztójel arra mutat, hogy az új sor elején folytatni akarta a szót; helyesen: *kevélységnek*]

⁸⁶² a szeretet meg tarttsák [A. m. *szeretetei*] <az ellen> ahoz.

V Rész

A keresztyéni jó erkölcsökről a melyeket nevezik
moralisoknak.

Első Articulus

A négy Cardinalis jó erkölcsökről.

K Melyek azok a keresztyéni jó erkölcsök. a melyeket nevezik moralisoknak.?

F Közönségesen négyet számlálnak. a melyeket Cardinalis jó erkölcsöknek is nevezik. mivel fundamentumi a többinek. ezek azok. az okosság, az erő; mértékleteség. és az igasság.⁸⁶³

K Miért hívják ezeket moralis jó erkölcsöknek.?

F Mert jókák. és rendeseké teszik a mi szokásinkot.

K Miképen⁸⁶⁴ teszik jókák és rendeseké⁸⁶⁵ szokásin-
10 kot?

F Ugy hogy az Istenhez forditattyák velünk minden tselekedetinket

K Az Isten szeretetből erednek tehát ezek a [257a:] jó erkölcsök a keresztyénekben?

s. Aug. epist 52
ad macedo cap 4

15 F Igen is. el is mondhatni szent Agostonal, hogy a hivekben ezek a jó erkölcsök nem egyebek hanem tsak Isteni szeretet, amelynek egy néhány féle nevet adtanak.

K Mitsoda akeresztyéni okosság.?

s. Aug.⁸⁶⁶ lib 6.
de Musica Cap
13.

F Az olyan jó erkölcs. mely meg különbözteti azt. a
20 mi Istenhez vezethet, attol. a mi tölle el távoztathat az elsöt velünk szereteti, a másikat utáltattya

K Mitsoda amértékleteség?

F olyan jó erkölcs. mely szívünket el távoztattya evilá-
gi joktol. ugy hogy mértékleteségel élvén azokal tsak az

⁸⁶³ igasság. [Első s (hosszú f) z-ből javítva.]

⁸⁶⁴ Miképen [p-n-ből? javítva; en – beszúrás, kissé a sor alatt.]

⁸⁶⁵ rendeseké [Utolsó e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁶⁶ s. Aug <de> lib 6. de Musica

életnek szükségít, és felebarátunknak hasznát tekint-
tyük. azokban.

K Mit értesz a világi jokon.?

F Értem agazdagságokat, agyönyörüségeket atisztele-
teket. és mind azt, valamit⁸⁶⁷ az emberek kereshetik ros-
5 kivánságból.

K Mitsoda a keresztyéni erő?

F Olyan jó erkölcs a melyel mindent inkább el szenved-
dünk, hogy sem valamit tselekedgyünk köteleségünk és
az Istenhez valo szeretetünk ellen. 10

K Mitsoda az igasság.? [257b:]

F. Olyan jó erkölcs. a melyel el járunk abban a mivel.
tartozunk az Istennek, felebarátunknak. és magunknak.

K Miképen járunk el igaság⁸⁶⁸ abban a mivel tarto-
zunk az Istennek.? 15

F Ugy hogy tellyeségel. az Isten alá vettyük magunkot
szeretetünkkel.

K Miképen járunk el igaság⁸⁶⁸ abban a mivel tartozunk
felebarátunknak.?

F Ugy hogy felebarátunkal. ugy bánunk valamint ma-
gunkal. és hogy egészen bé tölttyük köteleséginket. a
felyeb valokhoz. hozánk hasonlokhoz. és az aláb valok-
hoz.

K Miképen járunk el igaság⁸⁶⁸ abban a mivel tartozunk
magunknak.? 25

F Ugy hogy. ha meg elégszünk arendel. a melyben az
Isten tett minket és ha az ő rendelése alá vettyük magun-
kot.

Hogy tsak egy néhány szoval ki lehesen mondani vala-
mit ebben az articulusban mondottunk. tsak szent Agos-
30 tont kel halgatni. „A jó erkölcs. mondgya. nem egyéb
hanem annak szeretete a mit szeretni kel. tudni abban
választást tenni., ezt nevezik okoságnak, attol elnem tá-

⁸⁶⁷ valamit [t – javítva n-ből.]

⁸⁶⁸ igaság⁸⁶⁸ [Sor alatti beszúrás.]

vozni⁸⁶⁹ [258a:] valamely akadályért, ezt nevezik erőnek, se semmi gyönyörűségért, ezt nevezik mértékletességnek, se semmi kevélységért. ezt nevezik igazságnak.”

2 Articulus

Hogy mitsoda jó erkölcsök követik a Cardinalis jó erkölcsöket, és hogy mitsoda vétkek ellenkeznek azokkal.

K Melyek azok a jó erkölcsök. kik az okoságot követik?⁵

F 1. Az el mult dolgokrol. valo figyelmetesség, 2. a jelen valo dolgokrol valo értelem. 3. a jövendőrol valo gondolkodás, 4. a mások jó tanátsokkal valo élés. 5. az okoság. az az. helyesen valo okoskodás. (recta ratio.). 6. az időrol. a helyről, és a személyről valo meg vizsgálás. és figyelmezés. 7. a veszedelmekre valo vigyázás, 8. a gyorsaság. és a serénység.

K Mitsoda vétkek ellenkeznek az okoságnak?

F Az oktalanság. a meg gondolatlanság. az álhatatlanság. az el mulatás. a tsalárdság. a mód nélkül valo nyughatatlanság. a világi dolgokban. [258b:]¹⁵

K Mellyek azok a jó erkölcsök a melyek a mértékletlenséget követik?

F Azok a szemérmesség. és atiszteség. aböjt. a tisztaság. a kegyelmeség. irgalmaság. az alázatoság. jamborság, a beszédben valo meg türköztetés. a tanulásnak szeretete., a tisztéséges mulattság. és vigaság.²⁰

K Mitsoda vétkek ellenkeznek amértékletességnel?

F A mértékletlenség. tobzodás. torkoság, tisztátalanság, a harag, keménység. szemérmelenség. a mód nélkül⁸⁷⁰ valo álm. mulattság. foglalatoság, öröm. szomo-

⁸⁶⁹ távozni [v-n-ből? javítva.]

⁸⁷⁰ nélkül [Ékezethiba.]

ruság. a⁸⁷¹ beszéd, mikor halgatni kellene. a halgatás mikor beszélni kellene.

K Mellyek azok a jó erkölcsök. melyek az erőt követik?

F A nemesi természet, abékeséges türés, az álhatatóság. a tisztéséges bőséggel való költés.

K A bőséggel való költés mikor tisztéséges. és mikor nem ellenkezik a keresztyéni rendel.?

F A mikor nem a rossz kívánságtól, hanem a szeretettől
vagyon. 10

[259a:] Magyarázat

Igen ditséretes dolog szép templomokat., és Ispotályokot⁸⁷² építeni, és olyan fundatiokot⁸⁷³ tenni a melyek hasznosok. az Anyaszent egy háznak és az országnak., és meg egyeztetni⁸⁷⁴ költséget a rendel. a melyben az Isten helyezettte., az ilyen költség meg egyezik a hitnek rendivel: 1. hogy ha nem kevélységből, és hivalkodásból teszik a költséget. 2. mikor a költséget azután teszik. minek utánna minden igazságnak eleget tettek volna. meg fizetvén adóságokat. tselédeket. 3 mikor az ilyen költség az alamisna adást el mulattattya. 4. mikor ez a költség meg egyezik az idővel, és az állapotat. a melyben vannak. 15

K Mitsoda vétkek ellenkeznek az erővel.?

F A maga hittség. és a meg átalkodás. a nagyra vágyás, a hivalkodás. alágyság, avakmerőség. türhetetlenség. tékozlás. 25

K Mellyek azok a jó erkölcsök melyek az igazságot követik.?

F A vallás. az áitatoság. kinek kinek abetsület meg adása, az engedelmeség, háláadoság. az igazságnak sze- 30

⁸⁷¹ a <sz> beszéd,

⁸⁷² Ispotályokot [*I-i*-ből javítva.]

⁸⁷³ olyan fundatiokat [*f-o*-ból javítva.]

⁸⁷⁴ meg egyeztetni <a> költséget a rendel.

retete., abünnek büntetése. azok által. a-[259b:]kiknek arra hatalom adatot. az adakozás. és a kegyesség

K Mitsoda vétkek ellenkeznek az igasságal.?

F Nintsen olyan a Mely⁸⁷⁵ egy részint azal ne ellenkez-
5 nék, mivel minden vétkünk abból áll. hogy el mulattjuk azt a mivel tartozunk az Istennek. felebarátunknak. és magunknak.. meg lehet látni⁸⁷⁶ azokat a vétkeket a hol szollunk az Isten és az Anyaszent egy ház parantsolatirol.

I⁸⁷⁷ Rész

Az Isten parantsolattyárol. közönségesen

K Miröl üsmérhettyük meg ha szerettyüké az Istent?

10 F Arol ha meg tarttyuk parantsolatit

K. Miért.?

F Azért mert az Istent ugy szerettyük, hogy ha azt akarjuk a mit ő akar; és ha azt tselekeszük amit parantsol. aki ellenkezik akarattyával a nem szereti ötet

15 K Hány parantsolati vannak Istennek?

F Tiz.

K kitsoda tsinálta azokat a tiz parantsolatokat?

Exod 34

F Az Isten maga adta a sidóknak. két kö táblára irva. mojses által [260a:]

20 K szükségesé meg tartani az Isten parantsolatit?

Matth. 19 17.

F Igen is. mert ha tsak egyet által hagunk halálos vétkeket. el. kárhozunk., ha penitentziát nem tartunk. a kristus azt mondgya, hogy ha üdvezülni akarunk, tarttsuk meg a parantsolatokat

25 K Mojses előtt nem tartoztanaké az emberek meg tartani a tiz parantsolatot?

⁸⁷⁵ aMely [Az a betű után egy hosszúszerű betűt kezdett írni, majd M-re javította.]

⁸⁷⁶ látni [Beszűrás; valószínűleg nem Mikes írta be.]

⁸⁷⁷ I <VI> Rész [I-et a törlés után írta <VI> elé.]

F Az emberek mindenkor tartoztanak, és mindenkor tartozni fognak arra, mivel atiz parantsolat. a törvénynek, és atermészet szerént valo okoságnak parantsolatit foglallya magában. soha nem volt. nem is lesz szabad az egyenes okosság ellen tselekedni. (recta ratio).

s. Aug. lib 22.
contr faust
5 Cap 27.

K Nem volt tehát szükséges hogy az Isten ki adgya. Mojses által ezeket a parantsolatokat⁸⁷⁸ a sidoknak. hogy ha azok még világ kezdetitől fogvást az emberek szivében valának iratva?

F A vétek el törlötte volt ezeket a parantsolatokat az emberek szivéből. és elmejéből, azért is adá ki az Isten azokat ujontában. le irva a kö táblákon. a melyeket a/ után a kristus a sziveinkbe irá kegyelme által a mint szent pál mondgya.

1 Cor. 3. 3.
hebr. 8. 10.

K Mitsoda jutalmat igér az Isten azoknak kik meg¹⁵ tarttyák parantsolatit? [260b:]

F Az örök életet.

K Melyek azok a parantsolatok.?

F Ezek. 1. Én vagyok ate urad Istened ki Egyiptumnak földéből ki hoztalak tégedet. ne legyenek te néked én előttem idegen Istened. ne tsinály magadnak faragot képet se semmi hasonlatoságot⁸⁷⁹ azoknak formájára, melyek oda fel az égben vannak, sem azoknak formájára melyek itt alat a földön vannak, hogy azokat imádgjad vagy szolgállyad.²⁵

2. A te⁸⁸⁰ uradnak Istenednek nevét hejában fel ne vegyed. mert nem hadgya az ur büntetés nélkül azt aki az ő nevét hejában fel veszi.

3 Meg emlékezél a szombatrol. hogy azt meg szentelyled, hat napon munkálkodgyál. és minden munkádot el végezed. hetedik napon ate uradnak Istenednek szombattya vagyon., semmi dolgot ne tégy azon a napon. se

⁸⁷⁸ parantsolatolatokat [Elírás.]

⁸⁷⁹ hasonlatoságot [Második a-o-ból javítva.]

⁸⁸⁰ te [t-n-ből javítva.]

te, se fiad. se leányod, se szolgálád. se szolgálod, és semmi barmod, se a jövevény ki közöttetek vagyon.

4. Tisztellyed ate Atyádot. és Anyádot, hogy hoszu életü lehess e földön, melyet ate urad Istened ád te néked.

⁵ 5 Ne öly.

6 Ne paráznalkodgyál. **[261a:]**

7 Ne lopj

8. Ne mondgy ate felebarátod ellen hamis tanu bizony-
ságot

¹⁰ 9 Ne kívánnjad ate felebarátodnak feleségit

10. Ne kívánnjad ate felebarátodnak se házát. se szolgál-
ját. se szolgáló leányát. se ökrét. se szamarát. se semmi
némü marháját.

¹⁵ Rend szerint tsak ezen versekel mondgyák el atiz pa-
rantsolatot rövideden.

1. Tsak egy Istent kel imádnod.
szeretettel azt szolgálnod.

2. Nevét hejában ne vegyed.
A káromlot te meg fedgyed.

²⁰ 3. Vasárnapot meg szentellyed.
A bünt azon el kerüllyed.

4. Betsüllyed Atyádot Anyádot
öregségben láthasad magadot

²⁵ 5. Gyilkos ne légy semi modal.
tselekedet vagy szándékal.

6 kerüllyed a paráznaságot.
szeresed a tisztaságot.

7 Te a lopást el kerüllyed.
titkon másét. el neveggyed **[261b:]**

³⁰ 8. Ne tégy hamis bizonyyságot.
Utállyad a hazugságot.

9. Ne részesüly. testi kívánságban.
hanem tsak a házaságban

³⁵ 10. Más jóságát ne kívánnjad
azt hamisan el ne vonnyad.

K Mit foglalnak magokban atiz parantsolatok

F Az Isteni. és a felebaráti szeretetet az első három parantsolat az Istent tekintik., ahét pedig a felebarátot, a kristus azt mondgya hogy az Isteni és a felebaráti szeretetnek parantsolattyában függ az egész törvény, és a proféták. szent pál azt mondgya hogy a ki felebarátyát szereti. bé töltötte az egész törvényt. de arra kel vigyázni szent Agostonnal erre a szavaira szent pálnak. hogy a felebaráti szeretet meg válhatatlan az Isteni szeretettől. mivel nem szerethettyük felebarátunkot úgy mint magunkot ha az Istent nem szerettyük., hasonlot mondhatni az Isteni szeretetről. mivel az Istent nem szerethettyük ha felebarátunkot nem szerettyük. a mint már ezt meg mutattuk. **[262a:]**

Matth. 22. 40

⁵ rom. 13. 8.

s. Aug. in epist. s. paul. ad gal. Cap. 5.

10

K Miért mondád hogy a három első parantsolat az Isteni szeretetet tekénti.?

15

F Mert az Istent nem lehet imádni. úgy a mint kívántatik, se szent nevét tisztelni, se meg szentelni az ő szolgáltyára rendeltetett napot. hogy ha őtet nem szeretik, hogy ha pedig szeretik ezeket a kötelesegeket végben viszik, valamint szent Agoston mondgya. hogy az Istent úgy imádgják és szolgálják ha szeretik.

20

K Miért mondád. hogy a több hét parantsolat a felebaráti szeretetet tekénti.?

F Mert a mikor a felebarátot szeretik. meg adgyák a mivel tartoznak néki, és semmi kárt néki nem tesznek. meg betsüllik azt. akit meg kel betsülni. a gyilkoságot el kerülük. semmi kárt nem tesznek felebarátyoknak. se személyében. se betsületiben. se jószágában, se szóval. se tselekedetel. sőt még gondolattal sem. ezekből áll tehát ahét parantsolat. a mint ezt meg fogjuk magyarázni,

25

rom. 13. 8. galat 5. 14.

30

K Mellyek az első táblán lévő parantsolatok?

F Azok az első három parantsolatok. melyek **[262b:]** az Istent tekéntik. ugyan ezért is vagyon. hogy amojsejs törvényében. ezek csak nem anyi szokbol állanak. mint a több hét parantsolatok. a melyet meg lehet látni a szent írásban.

Exod. 34.

35

K Melyek a második táblára írot parantsolatok?

F Azok atöb hét parantsolatok melyek a felebarátot tekéntik.

K Bé tölthettyüké mi az Isten parantsolatit?

*
5 F Igen is bé az Isten kegyelmével., az Isten meg is adgya ezt a kegyelmet azoknak, kik azt ugy kérik a mint kel. mivel az Isten semi lehetlent nem parantsol. a parantsolatban arra int. hogy azt tselekedgyük a mi lehet., és kérjük tölle azt. a mit meg nem tselekedhetünk.
10 réa is segít. a tselekedetre, mivel az ö parantsolati nem nehezek, az ö járma kedves, és az ö terhe könyü.

Conc. Trid. sess. 6. cap 11. s. Aug. lib. de natura et de gracia Cap 43 s. Aug. in ps 30. n. 8.

II Rész.

Az első parantsolatrol.

Első Articulus

Hogy mitsoda ez a parantsolat.

K Melyik az első parantsolat?

F Én vagyok ate urad Istened; ki Egyiptumnak földéből ki hoztalak tégedet. &c. [263a:]

15 K Miért kezdi az Isten ezen parantsolatit, Én vagyok ate urad Istened, ki Egyiptumnak földéből ki hoztalak tégedet?

F Azért hogy annál nagyob tisztelettel lennének a sidok az ö nagy ditsőséges. és hatalmas voltához, és
20 nagyob hálaadásal. hozájok valo nagy jó téteményiért, és hogy mind ezekre valo nézve nagyob köteleséggel tarttsák meg törvényit. Ezek a keresztyéneket is illetik. mivel farao szolgálattýából meg szabadítot sidok, jelentették a keresztyéneket. a kiket akristus Jesus meg szabadította
25 a véteknék, és az ördögnek szolgálattýátol. ebből követ-

kezik tehát. hogy mi is a kiket a mi urunk Jesus kristu-
sunk ki hozot az ördögnek rabságából, tartozunk enge-
delmeskedni atiz parantsolatoknak., a melyeket nekünk
meg ujitotta.

K Mitsoda értelmek vagyon ezeknek a szoknak⁸⁸¹ Ne ⁵
*legyetek én előttem idegen Istenid. ne tsinály magadnak
faragot képet. se semi hasonlatoságot hogy azt imadgyad?*

F Ezek a szók. tilalmat. és parantsolatot foglalnak
magokban

K Mit parantsol az Isten nekünk ebben az első paran-
csolatban? **[263b:]**

F Hogy ötet imádjuk tisztellyük. egyedül néki szol-
gallyunk. mint örökös urunknak., és teremtőknek.

K Hány féle képen lehet az Istent imádni?

F két képen: belső képen lélekben, külső képen. testün- ¹⁵
kel..

K Hogy lehet az Istent imádni belső képen és lélek-
ben.?

F ugy hogy hozája kaptollyuk magunkot egész szí-
vünkből. mint örökös urunkhoz. ²⁰

K Miképen kaptollyuk magunkot az Istenhez?

F Mikor ő benne hiszünk. reménlünk, és ötet szeret-
tyük.

K Akor imádjuk tehát az Istent lélekben és igaság-
ban mikor szerettyük? ²⁵

F Igen is. mivel szívünkből az Istenhez kaptsolni ma-
gunkot. és ötet szeretni, ez a két szó egyet téssen. szent
Agoston sok helyt mondgya. hogy szeretve imádják és
szolgálják az Istent.

Epist 120 ad
honorat cap 18.

K Azok kik a világot szeretik és kívánságit követik. ³⁰
nem imádjak tehát az Istent lélekben és igaságban?

F Nem. mert a szent irás azt mondgya. hogy avilághoz
valo szeretet. ellenkezik az Isteni szeretettel.

1 joan. 2. 15

K Mitsoda az Istent imádni külső képen?

⁸⁸¹ a szoknak <?> Ne legyetek

F A hogy külső képen is meg mutasuk hozzája minden tselekedetinkben. nagy tiszteletinket. [264a:]

K Tartozunké az Istent külső képen is tisztelni valamint belső képen?

⁵ F Mind a két féle tisztelettel tartozunk néki, mivel a mi testünk is övé valamint alelkünk. igaságos dolog hogy ötet imádjuk. magunknak mind a két részivel.

K Melyik kedveseb Isten előtt. a belsőé. vagy a külső imádás?

¹⁰ F A belső leg kedveseb; ezt is kívánnya az Isten. de akülsöt sem kel el mulatni; valamint akristus . és az Apostolok tselekedtenek.

joan. 4. 21

K Mit mondhatni az olyanokrol. kik tsak külső képen imádják az Istent?

Matth 15. 8

¹⁵ F Az olyanok két színűek, és hazugok. az Isten meg veti az olyan tiszteletet.

K Miért két színűek, és hazugok?

s. Aug de civ Dei lib 10. cap 5.

F Mert akülső imádás. tsak jele abelső imádásnak, azt mutatni pedig külső képen. a mi a szivben nintsen. a ket ²⁰ színűség. és hazugság.

K Az olyanokban a kikben a világi szeretet uralkodik. tehát két színűek. a midön az Isten előtt le borulván azt mondják néki. hogy imádják?

F Igen is, hogy ha a midön le borulnak az Isten előtt. ²⁵ azt nem kívánják hogy magokat meg jobbitsák, mivel.

[264b:] tsak akor imádják azIstent lélekben., és igaságban, mikor ötet szeretik. mondgya szent Agoston. és a kristus szerént, a világi szeretet meg nem egyezik az Isteni szeretettel.

s. Aug. epist 140. ad honorat Matth. 6 24.

2 Articulus

A vétkekről. melyek ellenkeznek az első parancsolattal.,
leg először. abálványozásról,

K Mit tilt az Isten nekünk az első parantsolatban?

F Tilttya mind azokat avétkeket melyek ellenkeznek
a hittel, a reménségel. az Isteni szeretettel. és avallásal.
ezekről már szollottunk ide felyeb.

K Mitsoda véték ellenkezik avallásal? 5

F A bálványozás. szenttség. törés, és a babonaság.

K Mit téssen ez a szó idololatria?

F E görög szó, a mely téski a bálványok imádásit.

K Mit téssen ez a szó. idolum. bálvány?

F Egörög szó. a mely irot. vagy faragot képet téssen. 10
és a szent könyvek szerént. hamis Isteneket téssen. mivel
a pogányok nem tsak ateremtet állatokat imádák. hanem rom 1 23
még a faragot képeit is azoknak, valamint szent Pál
mondgya.

K Mitsoda abálványozás. 15

F A teremtet állatot imádni; holot tsak egyedül. az
Istent kel imádni; a ki nem ötet imádgya. bálványo-
zo. [265a:]

A bálványozás két féle, belső, és külső, abelső bálvá-
nyozás a mikor valaki minden szeretetit, reménségit. 20
valami másban teszi. és nem az Istenben.

A pogányok bálványokat imádván., mind belső, mind
külső képen bálványozok valának, mivel minden bizo-
dalmokat a bálványokban vetették. és le borulva imádták 25

Meg azok is bálványozok egy részint kik evilágot sze-
retik, mivel szereteteket, bizodalmokat abetsületben gaz-
dagságban, és a gyönyörüségekben teszik, atisztátalan-
ság, és a fösvenység⁸⁸² is bálványozás⁸⁸³ szent pal sze-
rént 30

⁸⁸² fosvenység [Ékezethiba.]

⁸⁸³ bálványozás [z-n-ből javítva.]

3 Articulus

A szentek tiszteletéről. és segítségül való hívásrol.

K Kellé imádni a kristust.?

F Igen is. mert a kristus Isten.

K kellé imádni a kristusnak szenttséges emberségít?

F igen is mert az emberség el válhatatlan az Istenség-
5 től; akristusban, az Istenség. és az emberség egy személy

K Szabadé imádni a Boldogságos szüzet, az Angyalokot. és a szenteket?

F Nem. mert a bálványozás volna. az Anyaszent egy ház se nem tanította, se el nem szenvedé. semeg nem
10 en[265b:]gedé. az olyan utálatos dolgot.

K Meg vagyoné tiltva az első parantsolatban hogy a Boldogságos szüzet, az Angyalokot és a szenteket ne tiszteljük.?

*
F Nintsen. söt még szent, és ditséretes szokás. volt
15 mindenkor az Anyaszent egyházban. hogy azok tisztel-
tessenek mint szolgálai, és baráti Istennek, de nem azal az örökös tiszteletel tiszteltetnek mint a melyel az Istennek tartozunk.

Conc. Trid. sess 25.⁸⁸⁴ Cap 3. de invoca sanct. s. Cyril. Alex. lib. 6. contr julia. s. Aug. lib 20. Contr faust. cap. 21

K Mi okbol tisztelik a szenteket?

20 F Azért hogy az Isten őket. böséges kegyelmével meg áldotta, azokért a gyözedelmekért melyeket nyertek eföldön. a ditsőségért melyben vannak. és az ő fejekel. a kristusal való⁸⁸⁵ meg egyesülésekért, akinek is adatik a tisztelet.

25 K leheté kérni a szenteket?

F Igen is jó és hasznos őket kérni. hogy nyerhesünk esedezések által segedelmet., és kegyelmet

s. Aug. lib 20.
Contr faust.
cap 21

s. Aug. lib 8. de
civ Dei cap ult. et
lib 22 Cap 10

⁸⁸⁴ sess 25. [5-3-ból javítva.]

⁸⁸⁵ valo <e> meg egyesülésekért,

K Egy formában kériké az Istent és a szenteket?

F Nem, az Istent. kérjük hogy adgya meg nekünk a szükségünkre valokot. a szenteket pedig kérjük. hogy azokat kérjék az Istentől⁸⁸⁶ mi érettünk. és mi velünk a kristus által. az Anyaszent egyháznak minden imádsága így végeződik kérünk tégedet a mi urunk Jesus kristusunk által.⁸⁸⁷ [266a:]

K A kristust nem bánttyáké meg azal. hogy a szenteknek esedeznek. nem keresünké akor más közben járot?

F Nem, mivel ő abban inkább meg nem bántodik. mint mikor az élő hiveket kérjük hogy imádkozanak érettünk, egyedül a kristus Jésus aközben járó. ő általa járulunk az Istenhez, mivel ő is váltot meg minket. a szenteket úgy hijuk segítségül, mint a kristus előtt. érettünk valo esedezőket. az Anyaszent egy háznak minden imádsági így végeződnek. A mi urunk Jésus kristusunk által.

K Mint hogy mi magunk is a kristus eleiben mehetünk miért folyamodunk tehát a szentekhez?

F Noha ámbár akristus eleiben mehesünk is. de igen hasznos a szentekhez folyamodni. mivel ők igazabbak. és⁸⁸⁸ egyesebbek a kristusál mint sem mi. ez okáért ők inkább meg halgattatnak, az Évangéliumbéli százados mások által kéréte akristust, meg is ditséré az ő hitét. alázatoságát. és bizodalmát.

K Nem ellenkeziké a szent irásal. a szentek segítségül valo hívása.?

F Nem hogy ellenkeznék. de söt még a szent irásbol bizonyítatik meg, mivel szent pál arra kéri a hiveket hogy. imádkozanak érette. Az Isten azt parantsollya jóbnak⁸⁸⁹ hogy imádkozék baratiért. szent Jakab azt

⁸⁸⁶ Isten<ten>től

⁸⁸⁷ [K A kristust nem bánttyáké: őrszavak a lap alján.]

⁸⁸⁸ és <e> egyesebbek [Törlés tollhiba miatt.]

⁸⁸⁹ jóbnak </> hogy [Törlés a sor végén.]

1 Thes. 5. 23.
hebr 13 18. jób
42. 8. 9. 5. 16.

s. Aug. tract 1. in
1 epist s. joan

Tob 12. 12
Apoc. 5. 8.

luk. 15. 7. 10.
Matth 22. 30

18. 20. 19. 1. 2.
3. 4.

1 Cor 6. 2.

2 Mak. 15. 12 s.
Cypr. epist. 57.

mondgya imád-[266b:]koztatok egy másért.mert igen
hasznos azígaznak buzgo könyörgése. hogy ha pedig
eföldön lévő szenteknek egy másért valo imádságok meg
egyezik a szent irásal. és nem ellenkezik a kristus közben
5 jároságával.. a mennyekben lévő szenteknek érettünk
valo könyörgések sem ellenkezhetik a szent irásal, és a
kristus közben jároságával.

Először a szent irás azt mondgya hogy az Angyalok és
a szentek az Isten eleiben viszik imádságinkot

10 2. Hogy az Angyalok örülnek a bünösnek meg térésin,
és hogy a szentek hasonlok az Angyalokhoz

3. Hogy az Angyalok, és a szentek örülnek az égben
a balványozásnak veszedelmin, melyet jelenti babilonia.
a szent János látásiban

15 4. Hogy a szentek a kristusal együt igazgattyák a nem-
zeteket, és hogy véle együt fogják meg. itélⁿⁱ⁸⁹⁰ Avagy
nem tudgyátoké hogy a szentek meg itélik a világot.

5 Hogy a fő pap Oniás, és Jérémiás. imádkoznak a
sidokért., az Angyalok, és a szentek, vígyáznak tehát a
20 földön lévőkre is. imádkoznak érettünk, nem ellenkezik
tehát a szent irásal. és a kristus közben jároságával. hogy
ha hozájok folyamodunk. [267a:]

K A szentek halyáké imádsaginkot?

F Mint hogy az irás azt mondgya hogy az Istennek
25 ajánlyák könyörgésinket, hogy a bünösnek meg térésin
örülnek. hogy a nemzeteket meg itélik. abban tehát nem
lehet kételkedni hogy az Isten meg ne üsmértese vélek
esedezésinket, valamint a profétákal meg üsmértette ajő-
vendöket, mivel sokal nagyob kedveségbe⁸⁹¹ vannak
30 aszentek Isten elöt⁸⁹² menyekbe. mint aproféták valá-

⁸⁹⁰ meg. itélⁿⁱ [meg. – Sor alatti beszúrás.]

⁸⁹¹ kedveség⟨el⟩be [be ⟨el⟩ fölé írva.]

⁸⁹² Isten elöt ⟨me⟩ [ten elöt ⟨me⟩ – sorvégi margóra írva, Is- után;
új sor elején:] ⟨ten elöt.⟩ menyekbe [menyekbe ⟨ten elöt.⟩ fölé írva;]
mint ⟨azok⟩ aproféták [aproféták ⟨azok⟩ fölé írva.]

nak. e földön. de ha szinte nem halhatnak is imádságin-
kot. (a melyet nem lehet mondani hogy ne hallanák.).
még is szükséges volna őket segítségül hini. mert a mint
Szent Agoston mondgya, *Mit tudunk mi abban, hogy ha
a szentek közönségesen nem könyörögneké az Istennek.
mind azokért kik őket segítségül*⁸⁹³ *hiják. valamint mi*⁸⁹⁴
*könyörgünk a holtakért, noha nem láttyuk őket. se azt nem
tudgyuk hol vannak. se azt hogy mit tsinálnak.*

s Aug. lib. de
cura mort. Cap
5 16.

K Régi szokásé az Anyaszent egyházban a szenteket
segítségül hini.?

10

F Ez a szokás mindenkor meg volt az egész Anyaszent
egyházban. és ezt az Apostoloktól vettük.

*

s. basil. discus supr 40 mart. s. Chrys. hom 45 supr. s. Melec. s. Hier. lib Contr. vigilan.⁸⁹⁵
s. Aug. lib 7. de bapt. Contr. donat. cap 1. tract 84. in s. joan s. Hilar. in ps. 124. s. leo. serm
5. c. 4.

[267b:] 4 Articulus A Reliquiak tiszteletéről

K A mely tiszteletel tisztelik az Anyaszent egyházban
a szent reliquiákat nintsené meg tiltva az első parantso-
latban?

15

F Nintsen, sőt még helyes. és a szent írásra vagyon
fundálva, az írás azt mondgya hogy az Illyes palástyával.
Elizeus két felé⁸⁹⁶ választotta a jordán vizét. és szárazon
ment által rajta Egy halot fel támadot hogy az Elizeus
teste hozzája ért. a kristusnak köntöse meg gyógyította
a vér folyásban lévő aszonyt. A nép nagy sokaságal ment
szent Péter eleiben. mert az ő árnyéka. a betegetek meg
gyogyittyva vala. A ruha mely szent pál testéhez ért. a
betegetek meg gyógyittá.

Act. 5. 15

⁸⁹³ segítségül [Ékezethiba.]

⁸⁹⁴ mi <kögy> könyörgünk

⁸⁹⁵ vigilan. [g-l-ből javítva.]

⁸⁹⁶ két féle választotta [Helyesen: két felé; ékezethiba.]

K Miért tisztelik a szenttségeket?

F Mert azok drága részetskéi azoknak a testeknek a melyek a szent Lélek templomi voltak és a melyek még ditsőségesen fognak fel tamadni.

⁵ K Azon tiszteletet adnaké a szenttségeknak mint az Istennek.?

F Az Isten örizen. az utálatos bálványozás volna. [268a:]

¹⁰ K Régi szokásé az Anyaszent egy házban a szenttségek tisztelete?

*
¹⁵ F Ez a szokás Apostoli traditio. az Anyaszent egy ház mindenkor nagy tisztelettel volt. a Martyrok⁸⁹⁷ és a más szentek tetemihez., akiknek szenttségek nyilvánóságos volt mindenek előtt. A négy első saeculumokban a
²⁰ martyrok testét kezdék közönségesen tisztelni, idővel azután. a Confesorokét. az Isten meg is mutatta hogy jóvá hagyná ezt a szokást sok tsuda tételi által. melyeket tett az ő temető helyeken; szent Agoston⁸⁹⁸ sok tsudákról beszél. a melyek lettek azö idejében a szent István reliquiai⁸⁹⁹ által, meg lehet látni a gyonásiban.

Euseb. lib 4. in hist Eccl. cap 15. lib. 7. Cap 19. s. Aug. de civ lib 22. cap. 8. de Conf. lib. 9. Cap 7.

5 Articulus

A kereszt, és a képek tiszteletéről

K Mit parantsol az Isten. az első parantsolatban ezen szók által.. Ne tsinály faragot képet, se semi hasonlatságot azoknak formájára. kik az égben, a földön. vagy a vizekben vannak.?

²⁵ F Ezek által azt parantsolya az Isten, hogy nem kel.

⁸⁹⁷ Martyrok [Alább s rendszerint *martyrok* alakban írja, *i* nélkül.]

⁸⁹⁸ Agoston [Az *s* betű *t*-ből javítva?]

⁸⁹⁹ reliquiai [*t*-ből javítva.]

se írot, se⁹⁰⁰ faragot képet tsinálni hogy azt imádkyuk. [268b:]

K Miért parantsolta az Isten ezeket a sidoknak?

F Azért hogy ne kövesék a bálvanyozo szomszédságokban lévő nemzeteket kik a napnak., tsillagoknak, 5 embereknek, még az oktalan állatoknak is a képeket imádták..

K Ez által az Isten nem parantsoltaé meg hogy semi képen nem kel képeket⁹⁰¹ tsinálni?

F Nem, söt még az Isten maga parantsolta Mojsesnek 10 hogy két Cherubimokat tsináltatván, a frigy ládájára tenné. ugyan véle is tsináltatá aréz kigyot., az Isten jóvá hagyá a salamon templomában az állatoknak rezből kiöntöt formáit.

K Keresztekét, faragot, és írot képeket tartani a temp- 15 lomban. ez a szokás nem ellenkeziké az első parantsolat. tal.?

F Nem.⁹⁰² mert ezekközül semi nem imádtatik. a közönséges Anyaszent egy ház tsak egyedül az Istent imádkya. 20

K Ez a szokás régié az Anyaszent egy házban?

F Leg régiéb szokásnak mondhatni. mivel Tertullianus, Eusebius, A nissai szent Gergely. szent Gergely pápa. és a több szent Atyák a régiek közül. bizonyásgot tesznek ennek a szokásnak régiségéről. [269a:] 25

Sött még aprotestansok közöt is az értelmesek jónak tarttyák ezt a szokást. A lhuteránusok. és az Anglusok meg tartották ezt a szokást, mivel az ő templomokban közönségesen lehet látni képeket.

K Miért tarttyák a keresztet és a képeket a templo- 30 mokban.?

F szent Gergely azt mondgya., hogy azok a tudatla-

⁹⁰⁰ se faragot [s (hosszú f) f-ből javítva.]

⁹⁰¹ képeket <ima> tsinálni?

⁹⁰² Nem. <nem> mert

nok⁹⁰³ könyve. Azért hogy meg emlékezünk azokra a titkokra a melyeket jelentenek, és azokért háláadásal legyünk az Istenhez. és kövesük a szenteket.

K Nem vétünk tehát az első parantsolat ellen ha a
5 keresztet, A kristus. és a szentek képeit tiszteljük

F Nem. 1. mert mi azokban nem tartunk lenni. semi Istenséget. se erőt. 2. nem nekik imádkozunk hanem a kristusnak. és a szentek képei előtt, a szenteknek esedezünk. 3 mert mi azokban. semi reménségünket nem vet-
10 tyük, valamint a pogányok vetették a bálványokban

K Hát mikor anép áitatoságal tiszteli a Boldogságos szűznek némely képeit a melyeket tsudálatos képeknek tarttyák., ez az aitasóság nem bizonyittyaé meg hogy a nép abban veti reménségit, és azt hiszi hogy [269b:] abban
15 a képben vagon valami természet felet valo erő. mind enem ellenkeziké az első parantsolattal.?

F Nem. mert ez az áitatoság mikor az Anyaszent egy ház rendelése és értelme szerént vagon, akor nem ellen-
kezik a parantsolatal

20

Magyarázat

Azt tarttyák. a kristus. vagy a szentek tsudálatos képeinek., mikor az Istennek valamely tsuda tétele lett valamely kép iránt. 1 Az Anyaszent egy ház meg nem engedi hogy az olyan képeket ki tegyék közönségesen,
25 minek előtte a püspökök jól meg nem visgállják atsudának valóságit. 2. Az Anyaszent egy ház. azt nem tarttya hogy a kép tselekedné a tsudát. se hogy abban valami hatalom vagy erő volna, hanem az olyan képet tiszteletben tarttya. azért, mert az Isten. meg mutatta⁹⁰⁴ abban
30 hatalmát és jószágát. Mojses parantsolattya szerént, a sidok eképen tartották tiszteletben az Aaron veszejét, és

⁹⁰³ tudatlanok [at – beszúrás sötétebb tintával; először *tudlanok* volt.]

⁹⁰⁴ meg mutatta <a> abban [Törlés a sor elején.]

a réz kigyót. azoknak atsudáknak emlékezetére, a melyeket tett volt Isten ezekben. 3. Az Anyaszent egy ház⁹⁰⁵ reménli azt is. hogy a nép látván azokat a képeket. a melyekben az Isten tsudákat tett, nagyobb hittel. és buzgosággal fogja ötet imadni, a melyért. az Isten [270a:] több⁵ kegyelmét adgya reája, a kristusnak érdemiért., A Boldogságos szűznek, és a szenteknek esedezéseért. 4. Az Anyaszent egy ház. azt nem engedi hogy az olyan képeknek imádkozanak. sem azt hogy valaki az olyanban vesse bizodalját. mivel azt kell segítségül⁹⁰⁶ hini. akit jelent¹⁰ a⁹⁰⁷ kép. és tsak egyedül az Istenben bizni. 5. hogy ha a hivek közöt találkozik olyan tudatlan a ki ez iránt valamely rendeletlenségben esik. vagy valamely⁹⁰⁸ helytelen viszá élés talál történni. azt nem kel az⁹⁰⁹ Anyaszent egy háznak tulajdonítani., mivel az olyat. soha jóvá nem hagyta, nem is hagyta. sött⁹¹⁰ még azt parantsollya mindenkor a pásztoroknak hogy az olyan rendeletlenségeket el ne szenvedgyék. hanem anépet arra meg tanítsák hogy hidgyen. és tarttson az ilyen áitatoságokrol.

Szent Agoston világosan mondgya némely leveleiben. ²⁰ Epist. 137. ad Cleric. et ad⁹¹¹ popu. Hippo. n. 3.
 hogy nem lehet azt tagadni. mivel azt láthatni minden nap. hogy az Isten. ne tenne tsudákat némely szentnek temetőjénél. amelyeket nem téssen. más szentnek temetőjénél. azt is mondgya, hogy tagadhatatlanok⁹¹² voltak mindenek előtt. a tsudák a melyek lettek mediolánumban ²⁵
 a Martyrok temetőjén, a mely tsudák pedig nem voltak Afrikában, a Martyrok temetőjén. [270b:]

⁹⁰⁵ Anyaszent ház [ház – beszúrás; másutt általában egy ház alakban; vö. az 1056., 1076. sz. jegyz. is.]

⁹⁰⁶ segítségül <h> hini. [Törlés tollhiba miatt.]

⁹⁰⁷ a [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

⁹⁰⁸ va [Sorvégen elválasztotta, új sor elején nem folytatta.]

⁹⁰⁹ az az [Sor végén és új sor elején.]

⁹¹⁰ sött [ő-ő-ből javítva az ékezet módosításával.]

⁹¹¹ ad [Beszúrás.]

⁹¹² tagadhatatlanok [ok – beszúrás.]

K Mikor a kereszt előtt le borulnak. a keresztet imádgyké olyankor?

F Nem. mondgya szent⁹¹³ Ambrus. hanem a kristust. a ki a kereszten holt meg., a mely halálrol emlékeztet minket a kép.

K Leg aláb nem imádgyké a valóságos keresztet a melyre a kristus fel feszitetet volt.?

F Mindenkor tsak a kristust imádgykák., mikor az előtt le borulnak, bálványozás volna ha a fát imádnák. egyedül az Istent kel imádni.

K Miért énekei tehát az Anyaszent egy ház nagy pénteken *Tuam Crucem adoramus Domine. Uram ate keresztedet imádgjuk. Ecce lignum Crucis venite adoremus. Imhol a keresztnek fája. jöjjetek imadgyuk.*

¹⁵ F Az Anyaszent egy ház ezen a szón. Adorare. imádni. nem ért mást, hanem hogy a keresztre feszitetet kristust imádgjuk. ezt világosan meg magyarázta, ezek a szok tehát nem tesznek egyebet, hanem hogy borullyunk le a kereszt előtt. és imádgjuk akristus Jesust a ki arra feszitetet a mi üdveségünkért.

Magyarázat

Ezt a szót adorare. a Deák sido. és görög nyelven egy néhány féle képen lehet érteni. de közönségesen le borulást tészen, mikor valakit tisztelnek. azt minden nap láttyuk hogy az emberek előtt le borulnak, de őket nem imádgják, a szent írásban egy néhány példát látunk az adoratoriol. de más értelemel. mint sem valójában ez a szó tészen. Mikor ilyen szó találkozik az imádságokban, nem a szorol kel itéletet tenni. az Anyaszent egy ház hitéről. hanem hogy mitsoda értelmet ad annak a szonak, és mitsoda avallása. az Anyaszent egy ház azt mindenkor meg vallotta hogy tsak egy Istent imád, nem lehet tehát káromlás nélkül más féle gondolattal lenni felölle.

⁹¹³ szent Ambrus [nt-m-ből javítva.]

K Mitsoda tehát az Anyaszent egyháznak értelme. az iránt, a midön ahivek le térdepelnek valamely kép előtt. vagy azt köszöntik.?

F Az Anyaszent egy ház azt akarja hogy a kristust imádják. vagy tiszteljük a szenteket a kiket a képek jelentenek. 5

Conc. trid.
sess 25.

K Miért füstölik meg a keresztet, és a képeket.?

F Az Anyaszent egy ház a füstölést nem tarttya imádásnak., még a hiveket is meg füstölik.

K Régi szokásé az Anyaszent egyházban hogy a keresztet. és a képeket tisztelik? [271b:] 10

F Azt az Apostoloktól vettük. Tertullianus azt mondgya hogy a pogányok azal vádollyák vala a keresztyéneket hogy ők is imádják a keresztet. azért hogy a hivek tisztelték a keresztet, és a kristus képit. 15

Tertul. Cap 16. in
Apolog.

6 Articulus

A szenttség törésről. babonaságról. a melyek ellenkeznek az első parantsolattal.

K Mitsoda vétkek ellenkeznek még az első parantsolattal.?

F A szenttség törés, és ababonaság.

K Mitsoda a szenttség törés?

F A szent dolgoknak, vagy az Istennek szenteltetet 20
dolgoknak meg szeplősítése.

K Mit értesz a szent dolgokon, vagy az Istennek szenteltet⁹¹⁴ dolgokon?

F 1. Az egy házi személyeket. vagy a szerzeteseket. 2. a szent helyeket. ugy mint. a Czinteremetek. klastromot. 3. a szenttségeket. 4. az egy házi jóságokat, 5. mind azt, valami az Isteni tisztelethez tartozik. ugy mint. a 25

⁹¹⁴ szenteltet [Helyesen: szenteltetet]

képek. kereszték., az oltári ruhák. a szent edények. és a szent olajak.. [272a:]

K Mitsoda ababonaság.?

F Az olyan tartás vagy tisztelet; a mely haszontalan
5 valo. vagy ártalmas.

K Hány féle képen vétkeznek ababonasággal.?

F Négy féle képen 1. mikor az Isteni tiszteletben hejában
való tartásokot elegyítnek., a melyek haszontalanok.
és a melyeket az Isten tiltta, vagy a melyeket az Anya-
10 szent egy ház jóvá nem hagyja.

2 Mikor valaki bálványozásban esik, az az. mikor külső képen a teremtett⁹¹⁵ állatnak adgya azt az örökös tiszteletet, a melyet csak az Istennek kellene adni,

3. Mikor az Isten, és az Anyaszent egy ház tilalma
15 ellen olyan mesterséget tselekesznek, a melynek természet felet valo hasznát vagy erejét várják.

4. Mikor az ördögel valo szövetség által vagy szövetség nélkül is a jövendőt meg akarják tudni. vagy⁹¹⁶ valamely varáslotol. azt tudakozák. vagy az alomnak
20 hisznek

K Ebben a dologban csak azok vétkeseké kik a babonaságra adgyák magokat?

* F Azok is vétkesek kik azoktól tudakozodnak, ámbár hitelt ne adgyanak is nékik. vagy mikor vétkekben [272b:]
25 részesülnek.. ditsérvén őket. segítvén mesterségekben.

Concil. in Trullo. Can 61. s. Aug Conf. lib 4. Cap 3. lib. 2. de doctr. christ. Cap 20. 21. 22

⁹¹⁵ teremtett [ett – kereszttel jelölt beszúrás.]

⁹¹⁶ vagy [hogyból javítva.]

III Rész.
A második parantsolatrol.

Első Articulus

Hogy közönségesen mit foglal magában ez a parantsolat

K Melyik az Istennek a második⁹¹⁷ parantsolattya?

F *A te uradnak Istenednek nevét hejában fel ne vegyed.*

K Mit parantsol. és mit tilt az Isten nekünk ebben a parantsolatban?

F Azt parantsollya hogy tiszteljük az ő szent nevét. ⁵
és annak hejában valo fel vételét tiltya.

K Miképen tisztelik az Istennek szent nevét?

F 1. Az imádságal. 2 a hasznos és szent beszédekkel. 3.
a keresztyéni étettel. 4 a fogadás tételel. 5 az igaságos és
törvény szerént valo esküvéssel. ¹⁰

K Mikor veszük fel hejában az Istennek szent nevét?

F Mikor hejaban esküszünk, szitkozodunk. hazudunk.
káromkodunk

[273a:] 2 Articulus

A fogadásrol.

K Mitsoda a fogadás?

F Az Istennek valamely jó tselekedetről valo ígélet ¹⁵
tétel. meg gondolva.

K Miért hivod ígéletnek?

F Hogy meg különböztessem a fogadást. a fel tételtől.
példának okáért fel teszem magamban hogy a rabokot
meg látogatom. ezel nem akarom magamot ugy arra ²⁰
kötelezni, mint ha azt mondanám. az Istennek azt ígérem
vagy fogadom. hogy a rabokot meg látogatom

K Miért mondád azt hogy valamely jó tselekedetről
valo ígélet tétel. a fogadás.?

⁹¹⁷ második [*d-k*-ból javítva.]

F Mert az Istennek jót, és kedves dolgot kel ígérni, a nélkül. nintsen se fogadás. se kötelesség. sőt az Isten⁹¹⁸ nevének hejában való fel vétele volna, példának okáért, tsufság volna azt fogadni. hogy holnap meg részegszem..
5 boszut állok, vagy ha lopok a szegényeknek anyit adok belölle.

Rend szerént olyan dolgokrol⁹¹⁹ tesznek fogadást a melyek szent írásbéli tanátsok. tudni illik, meg nem [273b:] házasodni, minden péntekeken⁹²⁰ böjtölni, &. de
10 olyan dolgokrol is lehet fogadást tenni, a melyek más-ként is parantsolatok, ugy mint soha meg nem reszegedni, sosem hazudni, és olyankor dupla kötelesség alatt tartozik az olyan ezen vétkeket el kerülni, a parantsolatot és a fogadást meg tartani.

15 K Miért mondád hogy az Istennek tett ígeret?

F Mert igazán szolván. tsak az Istennek tesznek fogadást.

K Nem teszneké minden nap fogadást a szenteknek.?

F Igazán szolván. nem. azt ígérük az Istennek hogy
20 valamit fognak tselekedni valamely szentnek tiszteletire.⁹²¹ de akor tsak az Istennek teszik a fogadást. és nem a szentnek. nem is igazán való szollásnak a modgya azt mondani fogadást tettem egy szentnek.

K Régi szokásé fogadást tenni a szentek tiszteletére?

25 F Ez igen régi szokás

K Miért mondád azt, hogy a fogadás olyan. ígeret a mely meg gondolva légyen.?

F Mert azt meg kel tudni hogy mire kötelezdük magunkot, és hogy ha szabadok vagyunké a fogadás tételre.

Euseb. lib 13. de
praepra Evang.
cap 7.
Theodoretus ad
Graec. lib 8.

⁹¹⁸ [Sorrégen:] Is- [új sor elején:] Isten

⁹¹⁹ dolgokrol <is> tesznek

⁹²⁰ minden péntekeken [!]

⁹²¹ [Sorrégen:] tisz- [új sor elején:] letire.

[274a:] Magyarázat.

Mivel hogy az egész okoságnak ideje előtt tett⁹²² fogadás semmi, úgy az olyan fogadások is semmik. a melyek nem szabados akarattal tétettek hanem fenyegetéssel, és erőszakal

5

szükséges ezen kívül hogy a mely személy valamire kötelezdi magát. a rend szerént⁹²³ kötelezde; mivel tizen hat esztendő kora előtt senki nem kötelezheti magát valamely szerzetes rendben. egy férfiú, vagy egy leány gyermek, nem kötelezheti magát az Attya akarattya¹⁰ ellen valamire addig az ideig. a még a törvény szabadságot nem ad néki, arra, egy házas aszony. fogadást nem tehet a férje akarattya ellen. olyat a mely haboruságot⁹²⁴ okozhatna közöttök. úgy mint butsura járnai, vagy étzakákon fel kelni áitatoságból. de olyanokra kötelezheti¹⁵ magát a mi meg egyezhetik a kötelességgel. úgy mint a szenttségekhez gyakrabban járulhat., a játéktól magát el vonhattya. hasonlot mondhatni egy olyan szolgálólattyaival, de ha az ilyen személyek fogadást tettek. tartoznak azt végben vinni, hogy ha [274b:] az akitől fügenek szabadságot ad nekik arra, az ilyenekben tanácsot kel kérni az okos gyontato Atyáktól. valamiket mondotunk meg egyezik a természetnek. és a szabot rend törvényivel.

25

K Hány féle a fogadás.?

F Egy néhány féle. 1. a fogadás. vagy⁹²⁵ tellyeséggel valo. vagy Conditionalis, 2. vagy személy szerént valo, vagy valóságos. vagy elegyes. 3. simplex, vagy solemnis.

A *Tellyeséggel valo fogadás* az, a melyben semmi Conditio⁹²⁶ nintsen.

⁹²² tett⟨e⟩ fogadás

⁹²³ rend szerent [*szerént*]

⁹²⁴ haboruságot⟨ko⟩ okozhatna közöttök.

⁹²⁵ vagy tellyeséggel [*v-t-ből javítva.*]

⁹²⁶ Conditio [*C-a-ből javítva.*]

A Conditionalis az, a mely bizony ók alat valo. ugy mint, azt fogadom az Istennek hogy száz tallért adok a szegényeknek ha az Atyám betegségéből meg gyógyul. ez az. ók alat valo fogadás. a melyet tsak a gyógyulás után
5 tartozom meg tartani.

*A személy szerént valo fogadás az, a mely a személyt illeti. ugy mint. azt fogadom az Istennek hogy böjtölni*⁹²⁷ fogok. a butsura el megyek. személyem szerént tartozom tehát ezeket végben vinni.

¹⁰ *A valóságos fogadás az, a mely*⁹²⁸ *nem tsak a személyt [275a:] illeti, ugy mint, azt*⁹²⁹ *fogadom az Istennek hogy száz tallért. adok a raboknak., a fogadás a száz tallérból áll, ha én meg nem fizetem az én maradékim tartoznak meg fizetni.*

¹⁵ *Az elegyes fogadás az, a mely mind a személyt.*⁹³⁰ *illeti, mind valóságos; ugy mint. azt fogadom az Istennek hogy a betegetket segíteni fogom, mind szolgálatomal. mind pénzemel.*

A solemnis fogadás az, a melyet solemniter tesznek.
²⁰ *valamely szerzetes rendben. leg aláb esztendeig valo noviciatuság után,*

A simplex fogadás az, a melyet nem solemniter veszi bé az Anyaszent. egy ház.

*K Tsak könnyen kellé magunkot kötelezni a fogadásra,*⁹³¹

F Nem, hanem meg ért elmével. és tanáts kérésel. kel fogadni. mert a mint az irás mondgya jobb sokal nem fogadni. mint sem azt meg nem tartani.

K Tartoznaké bé tölteni a fogadást?

³⁰ *F Igen is. és igen nagy vétek azt meg szegni. [275b:]*

⁹²⁷ böjtölni [Ékezethiba.]

⁹²⁸ a mely <mind> nem tsak [nem tsak <mind> fölé írva.]

⁹²⁹ az fogadom [Helyesen: azt]

⁹³⁰ személyt. [Ékezethiba.]

⁹³¹ fogadásra, ? [g-d-ből javítva.]

K Mit kellesék tselekedni midön nem vagyunk olyan állapotban hogy bé tölthesük a fogadást?

F A lelki pasztorunknak tudtara kel adni állapotunkot, a ki is vagy meg változtattya a fogadást, vagy dispensatiot ád. a mint leg helyesebnek itéli lenni.

K Leheté valakinek e földön fel szabadítani fogadásunkból?

F Igen is. halgasad szent Thamás mitsoda okát adgya. A fogadás valamely jónak ígérete. ugy történhetik idővel., hogy az, aki a fogadást tette. olyan állapotban lészen., amelyben azt véghez nem viheti. ugy, hogy valamely rosztat ne kövesen, vagy hogy még nagyob jót el ne hagyon., szükséges tehát a koron vagy hogy tellyeségl. fel szabadításék fogadásából. vagy hogy a jó a melyet fogadot más jóvá változtasék, mind ezekben a pásztorok tanácsin kel jární.

K⁹³² kiknek illik a fogadást meg változtatni vagy attol fel szabadítatni.

F Azoknak akiknek hatalmok vagyon az Anyaszent egy házban. a meg kötésre, a fel oldásra. kinek [276a:] kinek a maga rendihez képest.

Magyarázat.

A pápának vagyon az egész Anyaszent egy házban hatalma fel szabadítani a fogadástol. mert az ő hatalma nintsen meg határozva. és az ő juris dictioja mindenüvé ki terjed. apüspököknek arra tsak a magok püspökségiben vagyon hatalmok. de ót is nem adhatnak dispensatiot olyan fogadásrol. a mely tsak a pápát illeti, a mely dispensatio nem illeti tsak a pápát. az olyan a püspökököt illeti, azért semmi féle pap a fogadást fel nem szabadithattya, se meg nem változtathatya. hogy ha tsak arra néki különös szabadság nem adatik.

⁹³² K <kinek> kiknek [A törlésben az *n* betű megkezdett *k*-ből javítva.]

s. Thom 2. 2.
quest 88. art. 10.

K Mikor kel kérni a fogadásból való fel szabadulást. vagy annak meg⁹³³ változtatását.?

* F Azt akkor kel kérni. és meg engedni, mikor arra nagy és helyes ók vagyon. mert más képen a dispensatio inkább⁵ dissipatio vagy tékozlás volna. mint dispensatio mondgya szent. Bernárd.

lib 4. de considera cap 4. s.. Thom. 2. 2. quaest 8. 8. art 12. ad secundum

[276b:] 3 Articulus.

Az Esküvésről. és a káromkodásról.

K. Mitsoda eskünni vagy a hitet le tenni

F Nem egyéb, hanem az Istent bizonyságul hini, aról. a mit tselekesznek., a mit mondanak. vagy a mit fogadnak.¹⁰

K Az Istent bizonyságul vesziké akkor, a mikor a teremtet állatokra,⁹³⁴ esküsznek.?

Matth. 5. 34. 35

F Midőn azokra esküsznek., arra is esküsznek olyankor a ki azokat teremtette. és vezérli mondgya a kristus.

¹⁵ K Mikor tisztelik az Isten nevét az esküvésben?

F Mikor szükség képen. és ígaságos dologért esküsznek. meg, mikor a királyok a békeség meg tartására meg esküsznek., mikor az ország. a bírák, vagy más tisztek. a hitet leteszik. mikor a törvényben valaki meg esküszik²⁰ az ígasság meg bizonyítására.

K Mikor bántodik meg az Istennek szent neve az esküvésben? [277a:]

F Mikor gondolatlanul, vakmerőül, esküsznek,⁹³⁵ szitkozodnak. vagy káromkodnak.

²⁵ K Mikor esküsznek gondolatlanul, vagy vakmerőül?

⁹³³ meg <meg> változtatását.?

⁹³⁴ állatokra, <eszk> esküsznek.? [A <k> nak csak a szárát írta le.]

⁹³⁵ eszküsznek, [Másutt *esküsznek*; vö. a fönti jegyz.]

F Mikor vagy az igazság ellen. vagy szükség nélkül esküsznek meg,

K Mitsoda az igazság ellen valo esküvés?

F Mikor esküvéssel bizonyították azt. a mi nem igaz, vagy a mit nem tudnak bizonyosan, vagy esküvéssel ígérni azt a mit meg nem akarnak tartani. az ilyen esküvés igen nagy véték.

K Mitsoda szükség nélkül eskünni.

F Mikor az esküvésre szükség nintsen, arra nem kényszerítetnek. még is esküsznek. enagy véték. ámbár a mit mondanak. vagy ígérnek. igaz volna,⁹³⁶ és azt meg akarnák is tartani.

10 s. Hier. in Cap. 4. jerem

K szabadé meg tartani a hamis és igazágtalan esküvést?

F A hamisan valo esküvés véték, a hamis⁹³⁷ esküvéssel valo ígéretet meg tartani meg más véték.

15 s. Basil. epist 2 ad. Amphilochium cap 29.

K Melyek a leg vétkeseb esküvések?

F Az a szitok, az esküvés, vagy a ki magát, vagy mást átkozza. vagy a káromkodás.

K Mitsoda a káromkodás.?

s. Aug. Contr. mendacium 20 Cap 19

F Az olyan szó, mely meg bántására vagyon Istennek. és a szenteknek. [277b:]

Magyarázat.

Valamint a Theologusok⁹³⁸ mondják. hogy olyan szó. a melyel. esztelenül tulajdonítanak valamely fogyatkozást az Istennek, úgy mint, a káromkodás volna azt mondani, hogy az Isten nem igazán valo. nem igazságos, hogy a vétket ő okozza, hogy ő változó.

A szentek ellen valo szokat is káromkodásnak tartják, mert valamint hogy az őket valo tisztelettel. az

⁹³⁶ igaz volna, <is.> és azt meg akarnák is

⁹³⁷ a hamis<an> esküvéssel

⁹³⁸ Theologusak [u-o-ból javítva; az a betű valószínűleg íráshiba o helyett.]

Istent tisztelik, úgy mikor őket meg vetik, az Istent vetik meg akkor.

K Nagy véteké a káromkodás.

- 3 reg. 20 28 5 Minden időkbén irtoztato véteknek tartatot, az ó törvényben akáromkodot meg kövezték., az Isten száz huszon két ezer embert vesztet el, hogy meg büntese⁹³⁹ Benhádádót. a syriai királyt. káromkodásáért. Az Assiriari királynak, sennacheribnek egy káromkodo szováért egy éttzaka száz nyolczvan öt ezer emberét ölé meg az Angyal. táborában szent Pál a sátánnak adá. [278a:] Himenaеust. és Alexandert. káromkodásokért, az ország törvénye is azt hagyja hogy a káromkodonak a nyelvét ki vonyák.
- 4 reg. 13 22.
- 1 Tim. 1. 20.

IV Rész

A harmadik parantsolatrol.

Első Articulus

Hogy mitsoda napot kel a keresztyéneknek meg szentelni.

K Melyik a harmadik parantsolat?

- 15 F *Meg emlékezél a szombatrol hogy azt meg, szentelyed. hat napon munkálkodgyál. hetedik napon ate uradnak Istenednek szombattya vagyon.. semmi dolgot ne tégy azon a napon.*

- K Miért kezdi az Isten ezt a parantsolatot ezekkel a szokal. meg emlékezél.?
- 20

F Meg akará értetni azt a sidokal. hogy ez a parantsolat nem uj parantsolat lévén. hanem következése és meg ujitása annak, a melyet mindenkoron meg tartották világ kezdetitől fogvást az Isten parantsolattyából. [278b:]

- 25 K Mit parantsol az Isten ezen parantsolat által.?

In.⁹⁴⁰ catechism
conc. Trid.

⁹³⁹ meg büntese <a> Benhádádót. [Törlés a sor végén.]

⁹⁴⁰ In. <cathe> catechism

F Hogy kivált képen szenteljük meg a szombatot az az, az Isten nyugodalmának napját. a mely napon meg szünék a teremtéstől.

K A szombatot kellene tehát meg szentelnünk az Isten parantsolattya szerént.?

F Az ó törvényben a szombatot szentelték. de az Anyaszent egy ház a szent lélektől vezetetvén. vasárnap-pá változtatta, azt a napot, ugy hogy az utolso nap helyet az elsöt üllik., a melyet is nevezik ur napjának.

K Az Anyaszent egy ház el változtathattaé a szomba-¹⁰tot vasárnapá az Isten parantsolattyanak meg szegése nélkül.

F Igen is, mert az Isten lelke által tette ezt a változást,

K Honnét tudgyuk mi azt.?

F A traditiobol; de a szent irásbol is ki tettzik. ¹⁵

Magyarázat

Szent Pál azt mondgya. hogy a hivek ahétnek első napján⁹⁴¹ gyülekeztek vala esze; mind azon által bizonyoson nem tudgyuk ezt a változást hanem a-[279a:]traditiobol. és az egész Anyaszent egy háznak mindenkori szokásából. ebben egészen meg egyeznek velünk a protestánsok ²⁰

K. Az Anyaszent egy ház miért tette a szombatnak meg szentelésit vasárnapra?

F Mert a kristus vasárnapon támadot fel. és akkor is kezdette el nyugodalmát,⁹⁴² minek utánna anyit szenvedet volna váltságunkért. ugyan vasárnapon is szállot le a szent Lélek az Apostolokra és az Anyaszent egy házra.

1 Cor 16. 2

²⁵ s. Aug. Apolog. 2.
s. Leo. epist 81.
ad dioscor
Episcop. Alexand

⁹⁴¹ ahétnek első nap [Helyesen: *napján*]

⁹⁴² nyugodalmát [*ad-al-ból* javítva.]

2 Articulus.

Hogy miképen kellesék szentelni az urnak. napját

K Mit kel tselekedni hogy meg szentelhesük⁹⁴³ az urnak napját?

s. Aug. epist 119.
ad janua

F Meg kel magunkot tartoztatni azon a napon. a szolgálat béli munkától. és tsak a vallásnak dolgaiban kel⁵ foglalatoskodnunk.

K Mit értesz a szolgálat béli munkán? [279b:]

s. Aug. tract. 3. in
s. joan. serm. 18.
de diversis.

F Minden féle vétket. minden kézi munkát, a melyet magának, vagy pénzért dolgoznak.

K Miért szamlálod a vétket a szolgálat béli munka¹⁰ közi?

joan. 8. 34

F Mert az, az ördög hatalma alá vet, és rabságában tészén minket. mondgya a kristus.

K Nem lehet tehát semi kézi munkát tsinalni vasárnapon.?

¹⁵ F Lehet mikor a szükség vagy a közönséges jó kíványa. de a pásztoroknak engedelmmivel. hogy ha a meg lehet

K Miért szükséges arra a pásztoroknak engedelmek.?

Act 20. 28.

F Mert ök igazgatván a népet a lelki dolgokban. ö²⁰ nékik is kel meg visgálni ha vagyoné szükség a szabad-
ságra vagy nintsen.

K Miért mondád azt, hogy ha a meg lehet?

F Mert ha a meg nem lehetne, és a munka szorgos és szükséges volna. olyankor lehetne dolgozni sa-
[280a:]badság nélkül is, mert azt el lehet gondolni, hogy²⁵ ha a pásztorhoz folyamodhattak volna. arra szabadságot adot volna, de az illyenben nem kel magunknak hizel-
kedni.

K Miért tiltya az Isten a dolgot vasárnapon?

F Mert a kézi munka meg nem egyezik azal a mit az³⁰ Isten kíván az emberektől azon anapon.

⁹⁴³ szentelhesuk [Ékezethiba.]

K Az Isten miképen kíványa hogy az emberek tölttsék azt a napot?

F A vallásnak dolgaiban. az az, az ő tiszteletiben, és szolgálattában, ez életben lévő sok szükség és hivatal. azt meg nem engedvén. hogy egészen a hétnek minden napjait avallás dolgaiban tölthessék. az igaságos dolog hogy leg aláb egy légyen a melyet arra szentellyék.

K Mit kellesék⁹⁴⁴ tselekedni hogy az Isten szolgálattában lehesen tölteni azt a napot.?

F A szent Misére., predikacióra. vetsernyére⁹⁴⁵ el kel¹⁰ menni, imádkozni kel. jó könyvet kel olvasni, Istenes dolgokrol gondolkodni, jó tselekedeteket mivelni.

K Mikor vétenek ezen parantsolat ellen?

F Mikor vasárnap szükség. vagy szabadság nélkül dolgoznak. mikor az Isten szolgálátokat el mulattyák,¹⁵ mikor. [280b:] a napot vendégségben. részegségben játékban. tántzban, és más illetlen mulattságokban töltik el.

V Rész

A Negyedik parantsolatrol.

Első Artículus.

Az alábvaloknak. a felyeb valokhoz valo köteleségekről

K Melyik a negyedik parantsolat?

F Tisztelyed Atyádöt és Anyádöt., hogy⁹⁴⁶ hoszu eletü lehess eföldön, melyet ate urad Istened ád tenéked. ²⁰

K Mit foglal magában ez a parantsolat?

F Az aláb valoknak. a felyebvalokhoz, és az felyeb valoknak az aláb valokhoz valo köteleségeket.

K Miért szól tsak az Atyákrol. és Anyákrol?

⁹⁴⁴ Mit kellesék [Mit – beszúrás; szóvégi k-s-ből javítva.]

⁹⁴⁵ vetsernyére [Második e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁹⁴⁶ hogy <ſ> hoszu eletü

F Mert az Atyák. és Anyák nevek alatt. minden felyeb valok értetnek, mivel ezeknek az aláb valojokot úgy kel szeretniek. valamint agyermekeket., az aláb valoknak is úgy kel szeretni⁹⁴⁷ félni, és tisztelni a felyeb valokot⁵ valamint az Attyokat. **[281a:]** a sidó nyelven az Atya név, a gazdákra,⁹⁴⁸ mesterekreis illik, ez így lévén. ez a parantsolat. mind azokat is tekénti a kik felyeb valok másoknál., az Atyákat, Anyákat. az egy házi pasztorokot⁹⁴⁹ a földes urakat. birákat, kereszt atyákat. tutorokot,¹⁰ a gazdakot, gazda aszszonyokot., az öregeket. erre való nézve a fiu név alá számláltatnak mind azok kik másoktól fügének.

K Mitsoda a fiaknak az Atyokhoz és Anyokhoz való kötelességek.?

¹⁵ F 1 Hogy őket tiszteljük. és betsüllyék. 2 hogy őket szeresék. 3 tanátsokon járjanak. 4 nekik engedelmeskedgyenek, 5 őket segítsék szükségekben. betegségekben. mind testi mind lelki segítségel legyenek hozzájuk. a mennyiben töllök lehet. 6 fogyatkozásokat el szenvedgyék. 7 imádkozanak érettek. 8 jó erkölcsöket⁹⁵⁰ kövesék, 9 őket el temesék. 10 az utolsó akarattyokot végben vigyék

K Hogy ha az Atyák, vagy Anyák. vagy más **[281b:]** fellyeb valok ellenkezöt parantsolnának. az Isten parantsolattyával. az aláb valoknak kellé olyankor engedelmeskedni.?

Act 5. 20

F Nem. mert inkább kel engedelmeskedni⁹⁵¹ az Istennek mint az embereknek. mondgya szent péter.

K Melyek a népnek, a pasztorokhoz való kötelessége?⁹⁵²

⁹⁴⁷ szeretni <és> félni, és

⁹⁴⁸ a gazdákra, [k-g-ből javítva;] mesterekreis [re – későbbi beszúrás.]

⁹⁴⁹ pasztortorokot [Elírás.]

⁹⁵⁰ erkölcsöket [Első e fölött áthúzott ékezet.]

⁹⁵¹ engedelmeskedni [Első d-m-ből javítva.]

⁹⁵² kötelessége<k>?

F 1. Hogy őket halgassa. oktatásokat tisztelettel fogadgya. 2. a szenttségeket töllök fel vegye. 3 az ő szükségéről rendelést tegyen.

K Melyek a népnek köteleségi a királyokhoz Fejdelmekhez.?

5

F A nép tartozik az ő Fejdelmének szolgálatal. hűségel., engedelmeségel. adoval; imádkozni üdveségiért. országának lelki és testi boldogulásáért. és tsendeségiért.

Matth. 22. 21
rom 13. 1.

K Mitsoda a népnek kötelesége a fő Ispányokhoz. és a törvény szolgáltatokhoz?

10

F Tiszteletel. engedelmeségel. és betsülettel tartozik nékik. [282a:]

rom. 13. 1.
1 petr. 2. 13.

K Mitsoda az ifiaknak köteleségek. az öregekhez?

F A tisztelet, engedelmeség. és hogy gyengeségeket könnyen szenvedgyék

15

K Mitsoda a szolgálknak köteleségek az urokhoz?

F Hogy őket hűségel szolgálják, mint az Istent szolgálván. az ő személyekben. az ő jóságokat meg tarttsák és kimélyék, haragra ne indittsák

Ephes. 6 5.

K Mitsoda az Mester embereknek. munkásoknak köteleségek azokhoz kik őket dolgoztattják?

20

F Hogy hiven⁹⁵³ dolgozanak. a napot adologban töltsek, ne fogadgyanak olyat fel. a mit nem akarnak vegben vinni.

K Mitsoda az Aszonyoknak a férjekhez valo köteleségek?

25

F A szivesen valo szeretet. engedelmeség hűség. segittség. vigasztalás.

2 Articulus.

A felyeb valoknak. az alattokhoz valo ketelesegekről

K Mitsoda a felyeb valoknak az alattokhoz valo köteleségek? [282b:]

30

⁹⁵³ hiven <g> dolgozanak.

F A szeretet. vigyázás, oktatás. parttyok fogás, se-
gittség, jó példa adás. érettek valo imádság.

K Az Atyák. és Anyák-mivel tartoznak gyermekek-
nek?

⁵ F Hogy őket szeresék Istenért, és Isten szerént, őket
táplállyák. ruházák, és valamely jó rendben tegyék, őket
tanítsák, vagy tanitassák. reájok vigyázanak. őket int-
tsék szelidséggel. némelykor keménységgel. jó példát ad-
gyanak nékik, érettek imádkozanak.

¹⁰ K Mit kel el távoztatni az Atyáknak. és Anyáknak,⁹⁵⁴
a gyermekek iránt valo rend választásban?

F Azt el kerülyék,⁹⁵⁵ hogy az iránt semit ne tseleked-
gyenek. a haszon keresésért. vagy ros indulatbol vagy
az Isten rendelése ellen.

¹⁵ K Miképen üsmérhetik meg az Isten rendelésit?

F I Imádkozanak, 2. tudos, és értelmes emberektől
kérjenek tanátsot. a gyermekeket. az egyházi vagy a
szerzetesi rendben ne tegyék. tsak emberi tekéntetért.

K Mitsoda a pásztoroknak. a néphez valo kötelesé-
²⁰ gek? [283a:]

F jó példát adgyanak nékik. őket segittsék. oktassák.
és imádkozanak érettek

K Mitsoda a Fejdelmeknek és a törvény szolgáltatok-
nak a néphez valo köteleségek?

²⁵ F Hogy a népet békeségben tarttsák, igaságot szolgál-
tasanak néki. a vétket meg büntesék. a botránkoztatáso-
kot meg tiltsák. az Isten. az Anyaszent egy ház, és az
ország törvényit véle meg tartasák, a népnek Attyai le-
gyenek.

³⁰ K Mitsoda a gazda embernek kötelesége tselédihez, és
a munkás emberekhez?

F Hogy hiven meg fizese a miben alkudot vélek sokára
ne halasza bérek meg fizetesét. viselyen gondot reájok.

⁹⁵⁴ Anyák-⟨/⟩ nak, [Törlés a sor elején.]

⁹⁵⁵ el kerülyék, ⟨a⟩ hogy az iránt

1 Tim. 4. 12. Tit.
2. 7. Act. 6. 4.

s. Aug. epist. 50.
ad bonif. lib. 3.
Contr.
Cresconium

egéségekben. és betegségekben. vétkekről meg fedgye. vigyázon az ő magok viselésekre. oktassa szeretettel. bányék vélek mint atyafiaival. házanál az olyat ne szenvedgye., ki sok intési után feslet életét meg nem akarja jöbbitani.

5

K Mitsoda a férjek köteleségek a feleségekhez.?

F A szeretet hűség, reájok valo gondviselés, segítség, [283b:] kegyeségel valo bánás, és vigasztalás.

K Mire kel vigyázni a fellyeb valoknak tiszttségekben.?

F Az Isten ditsőségire, a magok. és az alattok valo-¹⁰ jok⁹⁵⁶ üdveségire.

K Mitsoda elmével kel parantsolni?

F Alázatos elmével. félelemel. meg emlékezvén arol hogy emberek vagyunk., és hogy mennél fellyeb emelte-¹⁵ tünk. annál több számadásal tartozunk Istennek.

K Mitsoda jutalmat ígér Isten azoknak, kik ezt a parantsolatot végben viszik.?

F Örök életet. a melyet jelentette a hoszu élet. a melyet ígért Isten a sidoknak.

s. Ambr. de
Benedict
patriarch. Cap 1.

K Miképen büntettetnek meg azok kik el mulattyák²⁰ azokat a köteleségeket a melyekről szolottunk a két articulusban?

s. Aug. lib 22. de
Civ. cap 8. et serm
32 de diversis.

F Azon kívül hogy a kárhozatra vetik magokat ezen a világon is nagy büntetésben esnek gyakorta.

[284a:] VI Rész

Az ötödik parantsolatrol

K Melyik az ötödik parantsolat?

25

F *Ne öly.*

K Mit tilt ez a parantsolat?

F Hogy meg ne ölyük felebarátunkot a magunk hatal-
mából. se néki rosztat ne kíványunk. se ne árttsunk.

⁹⁵⁶ [Sorvégen:] va [új sor elején:] valojok

Azt mondám hogy felebaratunkot meg ne ölyük. szabad pedig az oktalan állatokat⁹⁵⁷ meg ölni szükségünkre. azt is mondám. hogy a magunk hatalmából. nem szabad meg ölni valakit, mivel az ölés nem vétek akkor a midön igaságos hadakozásban arra közönséges hatalom adatik, vagy a mikor a bírák törvény szerént meg öletnek valakit.

K szabadé valakinek magát meg ölni?

F Nem. és azok. kik akarattal magokat meg ölik. ezen¹⁰ parantsolat ellen vétének.

K Hány féle képen lehet felebarátunknak ártani személyében?

F két féle képen. vagy testének. vagy lelkének. [284b:]

K Mikor ártunk felebarátunknak testiben.?

¹⁵ F Mikor ötet meg ölyük., meg sebesittyük, meg átkozuk, karomolyuk, avagy mikor részesülünk azoknak vétékiben kik ezeket mivelik.

K A midön fele barátunknak ilyen nagy kárt tettünk, mit kellesék tselekedni hogy az Istentől botsánatot lehessen²⁰ nyerni.?

F Azon kel lenni minden tehetségel hogy a kárt vissza lehessen hozni., a nélkül nem lehet botsánatot reménleni. ezt kívánja, mind az Isteni, mind az emberi törvény,

K Mikor ártunk⁹⁵⁸ felebaratunknak lelkében?

²⁵ F Mikor ötet meg botránkoztattjuk., vagy néki rossz példát adunk.

K Mitsoda a botrankozás.?

F Az olyan beszéd vagy tselekedet a mely rossz, vagy rossznak tettezik lenni. és a mely azért, alkalmatoságot³⁰ adhat másoknak. hogy az Istent meg bántssák.

K Meg botránkoztathatjuk tehát felebarátunkot ha szinte rossz nem tselekszünk is?

F Ha olyat tselekeszünk a mi csak rossznak látzik is.

⁹⁵⁷ áltokat [Íráshiba.]

⁹⁵⁸ ártunk <fe> felebaratunknak [Tollhiba.]

[285a:] akkor meg botránkoztatathatjuk fele barátunkot. ámbár az a tselekedet rossz ne légyen is magában., és akoron. el kel magunkot attól vonni, mert a tselekedet rosszá válnék. a botránkoztatásért. ezt szent pál tanította.

1 Cor 8. 2.
1 Thess 5. 22.

K Hát ha felebarátunk meg botránkoznék vagy tudatlanságból., vagy hamiságból, az olyan dolgon mely magában jó volna szükségesé azt el hagyni?

F Hogy ha a tselekedet nem csak jó. de még szükséges. és hasznos. az Isten ditsőségire. végben kel vinni. és nem kel hajtani a botránkoztatásra. valamint a kristus tselekedet, a ki is nem hajta arra hogy a farisaeusok meg botránkoznak vala tselekedetin, hogy ha pedig a tselekedet jó de nem szükséges. olyankor arra kel vigyázni a mi leg⁹⁵⁹ hasznosab. az Isten ditsőségire, és a felebarát üdvességére, szent pál azt mondgya, hogy soha inkább húst nem ennék, hogy ha azal. meg botránkoztatná atyafiát. szabad volt néki a hus étel. de azt el is hagyhatta, nem vétvén azal az Isten ditsősége se a felebaráttya üdvessége ellen.

5

10 Matth. 15 14

15

1 Cor 8. 13.

K Tartozunké helyre hozni a botránkoztatást?

20

F Igen is, igyekeztvén azon. hogy a rosztol el fordítsuk azt, a kit meg botránkoztattunk., és jó példát ad [285b:]gyunk néki, más képen félhetünk a rettentő ítélettől. a kristus azt mondgya. hogy jobb a tengerben vettetetni. mint sem a leg kisebet is meg botránkoztatni.

Matth. 18. 6.

25

K Mitsoda másnak rosztat⁹⁶⁰ kívánni?

F A midön gyűlölséggel, irigységgel. haraggal. és boszu állással vannak hozzája., mind ezeket tilttya az ötödik parantsolat, ha szinte nem fokadnának is valamely bestelen szokra és tselekedetre. annal is inkább. ha ezeket mivelik.

Matth 5. 21.

30

K Mit parantsol Isten az ötödik parantsolatban?

K Hogy felebarátunkot szeresük, néki jó példát ad-

⁹⁵⁹ leg <szükségeseb.> hasznosab.

⁹⁶⁰ rosztat [Az a betű fölött egy hosszú vessző törölve.]

gyunk. minden jót kíványunk. és szereznünk néki. tehetségünk szerént. békeséges türök legyünk. tsendesek, és mindenkor készek a meg botsátásra.

VII Rész

A hatodik parantsolatrol.

K Melyik a hatodik parantsolat?

⁵ F *Ne paráználkodgyál.*

K Mit tilt az Isten ebben a parantsolatban.?

F Minden tisztátalan vétket. és mind azt. a mi arra vihetne.

K Mitsoda állapotok vihetnek a tisztátalanságra?

[286a:]

¹⁰ F A henyélés, a lágy és tunya élet, a torkoság. a tántz, a rosz könyvek, az énekek, a szemérmetlen öltözet, a kendőzés, és más egyéb haszontalan ékeségek. a melyek tsak a tettzésért vannak, két féle személynek egy másal valo nagy nyájaságok.

¹⁵ K Mit hágy az Isten ebben a parantsolatban?

F Hogy tisztaságban élyünk, és kövesük azt a mi arra vezethetne.

K Mitsoda a tisztaság.?

²⁰ F Ez olyan jó erkölcs mely el távoztat minket a helytelen szeretettől.

K Vagyoné egy néhány féle tisztaság?

F Vagyon. ugy mint a szüzek, az özvegyek. és a házasok tisztasága.

K Mikor áll, a szüzek tisztasága?

²⁵ F Hogy a mindenkori tiszta életben élyenek.

K Miben áll. az özvegyek tisztasága.?

F Hogy a tisztaságot meg tarttsák. és meg tartozkodásban élyenek.. mind adig még özvegységben maradnak.

³⁰ K Miben áll. a házasok tisztasága.? **[286b:]**

F Hogy szentül élyenek aházáságban, és annak szabadságával Isten szerént élyenek. ne hagyák⁹⁶¹ magokban uralkodni arosz kivánságot

K parantsolaté a tisztaságban valo élet?

F parantsolat a tisztaságban élni a rend szerént a melyben vannak. de nintsen parantsolat a mely kötelezden. vagy a házáságra. vagy az özvegységben valo maradásra. vagy a szüzeségben valo egész életre.

K A három rend közöt melyik leg tekéleteseb?

F A⁹⁶² szüzeség. azután. az özvegység, ez a kristus, és szent pál tanítások.

Matth. 19. 11. 12.
1 Cor 7. 38. 40. s.
10 Cypr. lib. de virg.

K Hogy lehet mindenféle renden lévőnek a tisztaságban élni.?

F El kel a vétekre vivő alkalmaságot kerülni. az imádságot, és a böjtöt kel szeretni. gyakorolni a szenttségeket, gondolkodni a halálrol. és az örökké valóságrol.

VIII Rész A hetedik parantsolatrol.

Első Articulus

Hogy hány féle képen lehet a más joszágát el foglalni.

K Melyik a hetedik parantsolat? [287a:]

F *Ne lopj.*

K Mit tilt az Isten nekünk ezen parantsolat által.?

F Hogy el ne vegyük se meg ne tarttsuk a más joszágát igazágtalanul. se kárt ne tegyünk felebarátunknak joszágában.

K Hány féle képen lehet a másét el venni igazágtalanul.?

F Azt el lehet venni lopva, tsalárdságal. erő szakal., ez a vétek sokal közönségeseb mint sem gondollyák, és

⁹⁶¹ hagyák [k-d-ből javítva.]

⁹⁶² A <[z] szüzeség. azután. [A törlésben hosszú f-A-ból javítva.]

minden féle renden lévő⁹⁶³ között kevesen vannak olyanok kiknek részek nem volna ebben a vétékben

K Az Aszonyok. a gyermekek és a tselédek miben vétkesek rend szerént a lopás iránt a gazda emberek házáinál?

F Mikor⁹⁶⁴ a gazda hire nélkül a házhoz tartozando valami jóságot el vesznek. vagy másnak adnak.

K A kalmárok., kereskedők mikor vétkesek a lopás iránt.

¹⁰ F Mikor hamis mértékel és fontal. mérnek, mikor rosz portékát adnak el a jó helyet. mikor a vévőnek látván [287b:] szükségit, vagy tudatlanságát drágábban tarttyák árujokot mint sem a mint kellene; mikor valamely tsalárdságal. élnek. mikor monopoliumot tsinálnak

¹⁵ K Mit hisz monopoliumnak?

F Azt hívom. mikor valaki egy féle árut, vagy portékát. mind meg veszi, azért hogy azután azt drágán adhasa el.

A midőn. a mester emberek azt magok között el végezik
²⁰ hogy egy aránsu áron dolgozanak. a mely igen sok. a midőn az árusok esze beszélnek magok között. hogy egyaránt adgyák árujokot. a mely igen drága volna.

K A törvény szolgáltatok mikor vétkesek a lopás iránt?

²⁵ F Mikor nem szolgáltattják jól, és gyorsan az igaságot. mikor azt fizetésért szolgáltattják, mikor tsak az ajándékot tekintik, mikor hamis birságot vetnek valakire, mikor az alattok valo tiszteteknek meg engedik hogy a szegényekkel igaságtalanul bányanak. huzást. vonást kövesenek rajtok. [288a:]

K Mit hisz huzás vonásnak.?

F A midőn olyan fizetést kívánnak. a mely nem igaságos, vagy mikor többet kívánnak mint sem kellene. ket

⁹⁶³ renden lévő⁹⁶³ között [l-k-ből javítva.]

⁹⁶⁴ Mikor [k-s-ből javítva.]

féle képen lehet ez iránt veteni. 1. A midön azt kíván-
nyák. a mivel nem tartoznak nékik. 2. A midön olyan
mesterségekel élnek., hogy mint egy kényszeritenek vala-
kit arra, hogy tartozáson kívül adgyon., noha azt nyilván
ne kívánják is. példának okáért., egy bíró, egy író deák. 5
vagy más egyéb tiszt. sok várakozásban⁹⁶⁵ hadgya az
olyat. a ki semmit nem ad, ellenben pedig az olyanak
dolga tsak hamar végben megyen a ki nekik adhat.

K A törvénykezők mikor vétkesek a lopás iránt.

F Mikor hamisan törvénykednek. mikor valamely tsa- 10
lárdáságból a törvénykezést meg hozsabittyák

K A prokátorok, és más igaság szolgáltató tiszték
mikor vétkesek a lopás iránt.?

F mikor több fizetést kérnek mint sem kellene mikor
a két részt szükség nélkül nagy költségekben vetik. mikor
tanátsokal. valamely káros állapotban ejtik. [288b:]
15 Macedo.

K A mester emberek közül kik veszik el a másét hami-
san.?

F Azok kik drágán fizetetik munkájokat., azok kik a
napot egészen a munkában nem töltik. kik el titkollyák, 20
vagy el tserélik a mit kezekben adnak.

Hogy pediglen a más jóságának anyi sok féle hamisan
valo el vételiért ezen vétékben ne esünk. emlékezünk meg
minden tselekedetinkben ezekről a drága szokrol: Ne
tselekedgyed azt másokal. a mit nem akarnád. hogy 25
mások tselekedgyenek veled.

luk 3. 13. s Aug.
epist 54. ad
15 Macedo.

Tob. 4. 16.
Matth. 7 12.

⁹⁶⁵ várakozásban [Második á javítva, valószínűleg megkezdett b-
ből.]

2 Articulus.
Az usorárol.

K A gazdagok mikor vétenek a lopás iránt?

F Mikor a szegényeket le nyomják., mikor usorara⁹⁶⁶ adnak költsön.

K Mitsoda usorára.költsön adni?

5 F Mikor valaki költsön ad valakinek hogy a költsönt hasznal. vegye viszá.

K Az usora meg vagyoné tiltva?

F. A meg vagyon tiltva. a természetnek. az Istennek. és az Anyaszent egy háznak törvényetöl.

10 K Soha sem szabadé interest veni a költsön adot pénzért? [289a:]

F Az egyébkor nem szabad; hanem a mikor. a költsön valamely kárt okozhat, vagy valamely hasznot veszté- nek el azért.

15 K szabadé olyankor interest venni mikor a Capitalis summa veszedelemben forog.?

F A meg vagyon tiltva hogy ha a vesztés együt jár a költsönel. és ha az ados, adosan marad. de szabad olyankor hogy ha az ados magára veszi és felel a veszedele-
20 lemről.

Magyarázat.

Vagyon olyan veszedelem mely együt jár. a költsönel. példának okáért, én költsön adok egy olyan embernek.

25 a kinek nem jó renden vannak dolgai, vagy is egy sze- génynek. kétség nélkül a pénzem veszedelemben forog.

de ha a veszedelem elegendő ók volna az interes vévésre.

az szegénynek usorára valo adás is szabad volna. noha az meg vagyon tiltva, és égre kiálto véték volna. tehát a

mind usora. mind véték. azért kívánni az interest hogy

30 a pénzem veszedelemben forog. mivel⁹⁶⁷ soha ugy költ-

⁹⁶⁶ usorara [Szóvégi *ra* – beszúrás a sorközben.]

⁹⁶⁷ mivel [*v* – megkezdett *l*-ből javítva.]

s. Aug. in ps 36.
5. 3. n. 6.

Deut 23. 19. ps.
14. 1. 5. luk. 6.
14. Conc. nicae.
Can 18.

tsön nem adhattuk pénzünket hogy azt ne lehetne felteni. evilágon lévő sok változó,⁹⁶⁸ és bizonytalan dolgok miat. [289b:]

K Mit kel tehát a költsön adásban tekinteni?

F Azt hogy eleget tehesünk a felebaráti szeretetnek; és a barátságai kötelességnek. valóságos usorás az. a ki tsak agazdagodást⁹⁶⁹ tekénti a költsön adásban,. szabad viszá kérti a költsönt. és a kárt melyet azért szenvedtek. de nem annál többet, akár mely szép szint adgyunk is az usorázásnak⁹⁷⁰ az emberek előtt. de az Istent meg nem lehet tsalni. ⁵ ¹⁰

3 Articulus.

A más ember jországának igazágtalanul valo meg tartásárol. és más egyéb károkrol. melyeket másoknak okozhatnak

K Kitsodák azok, kik a más jországát igazágtalanul meg tarttyák?

F 1. Azok, kik meg nem fizetik adóságokat, de a mi még nagyob. kik tselédeknek, és amunkásoknak fizetéseket meg tarttyák. 2. azok kik hejában valo költségek miat a költsönt meg nem fizethetik. vagy annak meg fizetésit sok időre halogattyák. sok hamis álnokságokal: 3 Azok kik a zálagot meg tarttyák., 4. Azok kik minek. utánna.valamely jországát⁹⁷¹ birták volna másnak., vagy annak gondviselői lettek volna, valamint a tutorok. udvarbirák. [290a:] tiszartok, igazán arol számot nem adnak 5. azok kik. midön valamely el veszet jországot találnak azt viszá nem adgyák, nem is tudakozodnak felölle hogy kié lehetet. ¹⁵ ²⁰ ²⁵

s. Aug. serm. 19.
de verbis Apostoli
Cap 6.

⁹⁶⁸ változó,⟨s⟩ és [ó-á-ból javítva.]

⁹⁶⁹ agazdagokásd [Elírás.]

⁹⁷⁰ usörázásnak [Ékezethiba.]

⁹⁷¹ jországát [Szóvégi á-o-ból javítva.]

K kitsodák azok kik másoknak kárt tesznek?

F Három féle képen lehet másnak kárt tenni. 1. mikor a másét el veszük vagy meg tarttyuk., 2. mikor kezünkben lévén a más joszága azt el hagyuk pusztulni, vagy⁵ veszni. vagy el romlani. 3. mikor részesülünk a lopásban. vagy a kártevésben.

K Miképen részesülünk amásnak tet kárban?

F két képen lehet abban részesülni. 1. mikor azt okozuk, 2. mikor azt meg engedgyük, noha azt meg gátolhat-¹⁰ nok.

K Miképen okozunk kárt másnak.?

F Mikor parantsolatot., segítségét, tanátsot adunk a kár tevésre, mikor ellene állunk annak, a ki a kár tevést meg akarná gátolni.

¹⁵ K kitsodák azok, a kik a kárt meg engedvén, a kár tevésben részesülnek.?

F A tselédek, kik látván uroknak károkat. azt neki tudtára nem adgyák, a birák, kik meg engedik a lopást, húzást, vonást, és mind azok. akiknek a közönséges jora²⁰ kellene vigyázniok. és a kik a kár tételeket el szenvedik.

s. Ambr. in ps.
118. serm. 8.

[290b:] 4 Articulus.

A más joszágának vizsá adásáról.

K Mikor felebarátunknak valamely kárt tettünk mivel tartozunk néki.?

F Hogy azt néki meg fizesük.,⁹⁷² vagy visza adgyuk.

K Mitsoda joszágot kel meg fizetni vagy vizsá adni?

²⁵ F Azt a melyet el vettük, és meg tartottuk. ugy a kárt is a melyet néki ókoztuk

K Tartozunké vizsá adni ugyan azt a mit el vettünk?

F Igen is, hogy ha az olyan állapot hogy vizsá lehesen adni, hogy ha pedig a nem lehet, meg kel fizetni igazán.

⁹⁷² meg fizesük., [*i-e*-ből, *e-i*-ből, vagy *é*-ből javítva.]

K Elegendőé azt viszá adni a mit el vettünk?

F Még azon kívül le kel néki tenni mind azt a kárt a melyet érettünk szenvedet

K Hát ha abban nintsen modunk. hogy viszá adhasuk. a mit el vettünk? 5

F Azt adgyuk viszá a mi lehet

K Hát ha semmink nintsen.?

F Tegyük fel magunkban hogy mindent viszá adunk. mihent abban modunk lészen.

K kinek tartozunk viszá adni a mit el vettünk? 10

F Annak, akitől el vettük, vagy holta után annak.

[291a:] maradékinak.

K Hát ha nem találhattyuk meg a joszágnak urát vagy annak maradékít. mit kel tselekedni?

F A szegényeknek kel osztogatni az el vett joszágot 15 hogy hadd imádkozanak azért, a kié volt. de először értelmes emberektől kel tanátsot kérni.

K Mikor kel viszá adni a másét?

F Mindgyárt mihelyt lehet, mert más képen vétkeznek.

K Mit parantsol az Isten nekünk a hetedik parantsolatban.? 20

F Hogy ugy bánnyunk felebarátunkal., valamint magunkal. és hogy jól tegyünk véle szükségiben.

IX Rész

A nyolczadik parantsolatrol.

Első Articulus

A hamis tanusagrol. és a hazugságról.

K Melyik a nyolczadik parantsolat?

F *Ne mondgy felebaratod ellen hamis tanu bizonytságot* 25

K.⁹⁷³ Ebben a parantsolatban mit tilt nekünk az Isten?

⁹⁷³ K. [F-ből javítva.]

F A szóval., vagy gondolattal való igazágtalanságot
K Hány féle képen árthatunk felebarátunknak.?

[291b:]

F Öt féle képen. 1. hamis bizonyással 2 hazugsággal.
3. gyalázattal. 4. hízkelkedéssel. 5 bal ítélettel.

⁵ K Mitsoda a hamis tanu bizonyás?

F Mikor a törvény szék előtt bizonyitnak valamit az igazság ellen.

K Mit kel tselekedni mikor hamis bizonyágot tettek valaki ellen?

¹⁰ F Helyre kel hozni a kárt, melyet tettek felebaráttyoknak.⁹⁷⁴ de söt még viszá is kel mondani amit mondotak., ha más képen nem lehet

K Mitsoda a hazugság.?

F A gondolat ellen való beszéd.

¹⁵ K szabadé némelykor hazudni?

F Nem. a hazugság. mindenkori véték. akar mitsoda féle állapotban. söt még nem is szabad el színelni a hazugságot valamely két értelmű szokál.

Magyarázat

- ²⁰ Az Aequivocum., olyan szó. a melynek egy néhány féle értelme, vagy magyarázattya vagyon., a melyel mást akarok meg értetni, nem azt a mit gondolok, nem is azt a mint más érti a szonak bé vett szokása szerént. A restrictio mentalis. mikor az elmémben olyan értelmet teszek fel. a melyet meg nem magyarázom. azért hogy a [292a:] beszédemben mást meg tsalhasak. úgy mint. azt kérdik töllem ha. halgattamé misét. azt felelem hogy halgattam. én azt értem. azon. hogy halgattam de tegnap. holot azt akarják töllem meg tudni. ha, ma halgattamé. én azt jól látom hogy a feleletem meg tsalta azt a ki kérdezet. ezt hiják tehát restrictio mentalisnak, elme szoritásnak,

⁹⁷⁴ felebaráttyoknak. [Első a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

mind e, mind az Aequivocum. vétek., mert hazugság. mert valamikor mást akarnak meg értetni másal nem azt a mit gondolnak. a hazugság.

K Hát ha jóvára akarjuk meg tsalni felebarátunkot a hazugság szabadé olyankor.?

5

F Nem. mert nem kel roszat tselekedni hogy abbol jó következék. ezt szent pál el végezte.

rom 3. 8. s. Aug.
ibid.

2 Articulus A rágalmazásról..

K Mitsoda a rágalmazás?

F Midön roszat mondanak valakiröl; a mely gyalá-
zattyára lenne.

10

K Mitsoda nevet adnak még a rágalmazásnak.?

F Ha a nem igaz⁹⁷⁵ a mit más ellen mondunk. a ká[292b:]romlás, ha pedig igaz. az ember szollás. de az ember szolláson. minden féle ragalmazást is értenek.

K Hány féle képen lehetünk ember szollok.?

15

F Ött féle képen, 1. a midön a más rosz tselekedetit nagyra terjeszük, 2. mikor azt ki nyilatkoztattuk. ha titokban volt. 3. mikor a más jó tselekedetit roszra magyarázunk. 4. mikor azt kedvetlenül ditsérjük. 5 még halgatásunkal. is lehet mást meg szollani, mikor tsak azért halgatunk., hogy mások felebarátunk kisebségire magyarázzák halgatásunkot

20

K Nagy véteké a rágalmazás vagy az ember szollás.?

F Mind ezek igen nagy vétkek., mert meg fosztyják felebarátunkot betsületitöl. és a menyeknek kapuját elöt-
tünk bé zárják.

25 1 cor. 6. 10

K Nagy véteké a rágalmazást. vagy az ember szollást halgatni?

⁹⁷⁵ igaz [igázból javítva az ékezet áthúzásával.]

F Igen is. hogy ha azt hamiságal, vagy gyönyörűséggel halgattyaák.

K Mit kel tselekedni mikor mást hallunk ragalmazni?

F Azt meg nem kel engedni ha lehet. a pedig két képen⁵ lehet meg. 1. az ember szollást félben kel hagyatni. ha arra hatalmunk vagyon. 2. a beszédet másra kel fordítani. 3. nem kel olyankor szollani. és szomorú ábrázatot kel. [293a:] mutatni, 4. el kel onnét menni a hol ragalmaznak ha lehet

¹⁰ K Mivel tartoznak az olyanok kik másokra bestelen hirt költenek?

F Hogy őket meg kövesék, szavokat vissza mondgyák, betsületeket⁹⁷⁶ helyre hozák,

K Hát mikor az ember szollásban igazat mondottak.?

¹⁵ F Olyankor nem kel viszá vonni szovokat. mert a hazugság nem szabad., de tartoznak minden jó uton modon. betsületit viszá hozni másnak.

K szabadé azokat rágalmazni és meg szollani a kik felölünk roszat beszelettek.?

²⁰ F Soha nem szabad roszért, roszal fizetni. jót kel kívánni és tselekedni azokal kik velünk roszul bánnak. és imádkozni kel azokért kik minket gyaláznak. és üldöznek..

K Véteké mindenkor mikor roszul beszélünk más²⁵ felöl?

F Lehetnek olyan alkalmatoságok a melyekben nem vétek, sőt még a felebaráti szeretet kötelez arra. 1 mikor a dolog bizonyos és nyilván valo. akkor nem rosz arról beszélni. tsak hamiságal ne légyen⁹⁷⁷ a beszéd, és valami haszonra legyen. 2. mikor másnak valamely rosz szándekát. [293b:] vagy tselekedetit meg mondgyuk valakinek azért hogy magát attol meg őrizze. mivel. nem kel a vét-
kesnek betsületit meg tartani az ártatlannak kárával. 3.

⁹⁷⁶ betsületeket [Ékezethiba.]

⁹⁷⁷ légyen [g – hosszú f-ből javítva.]

mikor okoságal. meg mondgyuk egy olyannak más rosz tselekedetit, a ki azt meg orvosolhattya. és arol tehet

3 Articulus

A hizelkedésről. és a vakmerő itéletről

K Mitsoda a hizelkedés?

F Ez olyan ditséret mely nem igazán valo., szines. és mód nélkül valo

K A hizelkedés vétéké.?

F Igen is, mert olyan hazugság. mely másnak kárt tészén.

K. Miben teszen kárt másnak a hizelkedés?

F Abban hogy neveli kevélységit, rosz erkölcsit. folytatkozásit. táplállya, erősitti.

K Mitsoda a vakmerő itélet?⁹⁷⁸

F Az olyan itélet mely másnak ártalmas., és a melynek helyes oka nintsen.

K Mitsoda külömbség vagyon a gyanakodás. és a vakmerő itélet közöt? [294a:]

F Roszul itélni más felöl a, mikor elménkben bizonyosnak tarttyuk hogy felebarátunk roszat tselekedet a gyanakodás a, mikor a roszrol. kételkedünk. azt bizonyosnak nem tarttyuk.

K Vétéké mindenkor roszul itélni. és gyanakodni másrol.?

F Véték hogy ha azt vakmerő képen tselekeszik. de jó. hogy ha igazágal. és szeretettel tselekeszik.

K Kitsodák azok kik jó végre roszul itélnék vagy gyanakodnak mások felöl?

F A fellyeb valok. a kik tartoznak az alattok valo. jokra vigyázni. a kik tarthatnak attol. hogy valamely rosz állapotban ne legyenek. azok kik azért gyanakodnak

⁹⁷⁸ itélet? [Az é ékezetét áthúzta, majd fölötte újra leírta.]

5

s. Hier. lib 1.
Contr. pelagia

10

15

20

Matth 7. 1. luk. 6.
37.

25

alattok valojokrol hogy jobban meg üsmerjék öket. vagy hogy másoknak ne árthasanak., de igen kel vigyázni. mert sokszor a hamiság. irigység. a felebaráti szeretetnek palásttya alá veszi magát

5 K Mit parantsol az Isten ebben a nyolczadik parantsolatban?

F Hogy mikor beszéllünk mindenkor igaságot mondgyunk. aztot szeresük. mert az Isten igaság. 2. Mikor a bi-[294b:]rák. vagy más fő tiszték előtt vagyunk. igaság.

s. Aug. in ps 147. 10 és világosan kel felelni arra a miről kérdeznek. 3 jóra kel mindenkor magyarázni a menyiben lehet. másoknak beszédit. és tselekedetit.

X Rész

A kilentzedik parantsolatrol.

K Melyik a kilentzedik parantsolat?

F *Ne kíványad ate felebarátodnak feleségit*

15 K Mit tilt ez a parantsolat?

F Hazaság töresre valo gondolatokat, kívánságokat., és más egyéb tisztátalan vétkeket., a melyekről szollotunk a hatodik parantsolatban

20 K Vagyoné valami külömbség a tisztátalan tselekedetnek gondolattya. és kívánsága közot?

F Vagyon, a gondolat az elme eleiben terjeszti a tisztátalan dolgot. a kívánságot pedig követi az akarat. a végben vitelre.

K A rosznak⁹⁷⁹ kívánsága vétéké mindenkor

25 F Igen is mert magában foglallya a rosz tselekedetre hajlando akaratot., ugyan ez is tselekeszi a vétket. mivel a szivből. az az, azakarathnak⁹⁸⁰ valo engedelmeből szarmazik minden véték mondgya a kristus. [295a:]

K A rosznak gondolattya vétéké?

⁹⁷⁹ A rosznak <végben> kívánsága

⁹⁸⁰ azakarathnak [Második a – beszúrás.]

F vétek hogy ha az akaratnak abban része legyen.

De ha a rossz gondolatokat nem hogy kedvelnők, de még utáljuk, és ha azokra alkalmatosságot nem adunk, sőt még elménkből is ki vetjük, olyankor nem hogy vétek volna, de sőt még érdemet okoz.

5

K szabadé a más feleségit házasságra kívánni, hogy akkor el vegye mikor özvegyiségre jut?

F Ez a kívánság vétek. mert rend ellen való. és igen veszedelmes. mert vagy a házasság törésben. vagy valamely tisztátalanságban ejti azt aki ilyen kívánságot tart magában.

Catechism. Conc.
Trid.

10

XI Resz

A Tizedik. parantsolatrol

K Melyik a tizedik parantsolat?

F *Ne kíványad ate felebarátodnak. se házat, se szolgálját. se szolgáló leányát, se ökrét, se szamarát. se semminémü marháját.*

15

K Mít tilt ez a parantsolat.?

F A hetedik parantsolatban az Isten tiltja igazán el venni vagy meg tartani a más jóságát, ebben [295b:] tiltja hogy csak azt kíványuk is felebarátunk kárával.

20

K Miért mondod felebarátunk kárával.?

F Mert a nem tilalmas felebarátunknak jóságát kívánni, és magunkévá tenni igaz, és jó uton modon. és az ő akarattól, mivel mikor valamely házat, vagy földet, vagy más féle állapotot veszünk, a nekünk meg tettvén. meg kíványuk, és úgy veszük meg.

25

K kik vétenek ezen parantsolat ellen.?

F A kalmárok, kereskedők. kik a drágaságot kíványák, hogy meg gazdagodhasanak. 2. A hadi emberek kik a hadakozást kíványák., nem ahaza jóváért, hanem hogy foszthasanak. prédálhasanak. 3. A doktorok, kik a betegséget kíványák.. 4. A prokátorok, kik a perleke-

30

dést kíványák, 5. A fiak, kik oly nyomorultak hogy Attyoknak halálát kíványák, azért hogy a jóságot bírhasák. egy szóval. mind azok kik a mások szerentséjít, betsületít, érdemít irigylik. és kíványák.

5 K Mit parantsol az Isten ezen utolso parantsolatban?
[296a:]

F Hogy minden kívánságinkban a hitet tekéntsük. és az okoságot.

K Miből erednek a rosz kívánságink?

F A testnek. kívánságából, a szemnek bujálkodásából.
10 és az életnek kevelységeből. az az. agyönyörüségnek, tiszteletnek gazdagságnak szeretetítöl.

K Ez a három kívánság miért eredete minden rosz kívánságinknak?

F Mert minden rosz tselekedetink tsak arra tzeloznak.,
15 hogy azoknak eleget tegyünk

K Mit kel tselekedni hogy meg lehesen zabolázni a kívánságot?

F Az Istenhez kel kaptsolni magunkot, mert ő adgya az örökös és a valóságos jót. tsak egyedül őtet kel szeretni. és mindent ő érette.
20

K Az Isteni szeretetből áll tehát az egész vallás.?

F Igen is. a keresztyénségben, minden tsak az Isteni szeretetre vigyáz. mert nem lehet se hinni, se reménleni az Istenben a mint kel. ha őtet nem szeretik. a hit, a
25 reménség. és a szeretet, mindent magában foglal. **[296b:]**

K Miért akarta Isten törvényével rendben venni az emberek kívánságit.?

F Három fő okbol. 1. hogy meg mutassa azal. hogy ő láttya. és visgállya a sziveket, és hogy az ő törvénye felyeb valo az emberek törvényénél. a mely tsak a külső dolgokrol tehet rendelést. 2. hogy még a kezdetiben irttsa ki a vétket, mivel a kívánság kezdete a véteknek. 3 hogy senki magának ne hizelkedgyék. azal hogy ártatlan. a midön vétkes tselekedeteket nem tselekeszik. mivel tsak egyedül
30 a kívánságokért is a vétekben. és az Isten haragjában eshetnek

XII Rész

Az Anyaszent egy háznak parantsolatirol. közönségesen.

K Az Anyaszent egy háznak vagyone arra hatalma
hogy nekünk valamit parantsollyon?

F A kristustol vette azt a hatalmat. és tartozunk. neki
engedelmeskedni. Matth. 18 17.

K Nem elége az Istennek engedelmeskedni? 5

F Az Isten azt parantsolya hogy engedelmeskedgyünk
az Anyaszent egy háznak, tehát az Istennek nem engedel-
meskednek azok a kik⁹⁸¹ az Anyaszent egy háznak nem
engedelmeskednek. **[297a:]**

K Kitsodák azok a kik törvényt szabnak az Anyaszent 10
egy házban?

F A kristus pásztorokot rendelt az Anyaszent egy ház
igazgatására, tehát azoknak kel törvényt tsinálni. és a
hiveknek engedelmeskedni kel. Act. 20 28.
hebr. 23. 17.

K Meg bizonyithatodé azt az Evangyéliumbol? 15

F Igen is meg,, a kristus azt mondotta az Apostolinak.
és az Apostoliban minden pásztoroknak., *hogy a ki tite-
ket halgat. engem halgat. a ki titeket meg vett, engemet
vett meg.* luk 10. 16.

K Láttjuké azt hogy az Apostolok az Isten parantso- 20
latin kívül más parantsolatokat is adtanak volna.?

F Igen is, Az Apostolok esze gyülvén jérusálemben
meg tilták a hiveknek a vérnek, és a fulva holt állatnak
ételét, *Tettzék a szent Léleknek. és minékünk.* mondák az
Apostolok. hogy &c. Act 15. 28.
25

K Mit hosz ki ebből?⁹⁸²

F Azt hozom, hogy az Anyaszent egy háznak szava.
a szent Leleknek szava. és hogy az Anyaszent egy ház
áll olyan törvényt szabni, a mitsodást szükségesnek itéli

⁹⁸¹ azok a kik [az a ki-ből javítva beszúrásokkal.]

⁹⁸² ebből [Első b-k-ból ? javítva.]

lenni. eki tettzik mind anyi sok Conciliumokból., a protestansok is meg egyeznek azon, hogy az Anyaszent egy ház tehet rendelést. a [297b:] melynek engedelmeskedni kel.

⁵ K Nagy vétéké az Anyaszent egy háznak nem engedelmeskedni?

Matth. 18 17.

F Igen is. mivel a kristus azt mondgya hogy ugy fognak azokal bánni kik az Anyaszent egy háznak nem engedelmeskednek, mint a pogányokal. és a publikánusokal.

¹⁰

K Az Anyaszent egy ház miért ad parantsolatot fiainak?

F Azért hogy az áitatoságnak némely külső tselekedit rendben vévén. az Isten parantsolatit az által könyekben végben vihesék. 2. hogy meg mutassa idejét és modgyát az Isten parantsolatinak végben vitelére.

Magyarázat

Hogy jobban meg lehesen érteni ezt a feleletet. két vagy három példát hozok. elé.

²⁰ Mi tartozunk azal. hogy gyakorta elé számlályuk eleménkben az Isten jó tétéményeit, hogy az örök életnek kivánságát magunkban fel gerjeszük. hogy a szentek ditsőségit meg tekintvén. őket kövesük. ugyan ezen okból rendeltettek az innepek. a mint ezt még jobban meg

²⁵ láttyuk ezután. [298a:]

Tartozunk az Isten parantsolattya szerént. hogy ő néki külső tiszteletet. adgyunk. és minden héten egy napot meg szentelni, és azt az Isten szolgálattyaiban tölteni, az Anyaszent egy ház, hogy ezt a köteleséget végben vitesse velünk. azt parantsolya hogy vasárnapokon és innepnapokon a szent Misét el ne mulasuk, mivel ez a szent áldozat, leg főveb része a vallásbéli tselekedetnek.

Tartozunk Commucalni,⁹⁸³ és halálos vétkeinket

⁹⁸³ Commucalni, [Elírás; másutt *Commucalni*.]

meg gyonni. a mint ezt meg fogjuk mutatni. mikor az oltári szentségről. és a gyonásról fogunk szólni. az Anyaszent egy ház időt szabot ezekre, azért hogy a⁹⁸⁴ hívek végben vigyék ezeket a kötelesegeket

Vég-tire. tartozunk azal. hogy a testet sanyargasuk és ⁵ a szolgálat alá vesük. szent pál mondása szerint. némelykor tartozunk böjtölni is valamint a kristus mondá a farisaeusoknak. hogy az ő tanítványi böjtölni fognak menyben menetele után. hogy pediglen ezeket a nagy kötelesegeket végben vigyük,⁹⁸⁵ az Anyaszent egyház ¹⁰ nekünk böjtököt, és abstinenciákat parantsol tartani.

Ezekből meg láthatni tehát. hogy az Anyaszent egy ház parantsolati tsak arra valok hogy időt és modot szabjanak az Isten parantsolatának végben vitelére. **[298b:]**

K Mellyek az Anyaszent egy ház parantsolati? ¹⁵

F Rend szerint tsak hat parantsolatokat számlálnak. a melyek közönségesen minden renden lévő híveket illeti.

Az Első azt parantsolya hogy meg szenteljük a bé vett innepet.⁹⁸⁶ A második. hogy Misét halgasunk vasárnapokon. és innep napokon. A harmadik. hogy leg aláb ²⁰ egyszer esztendőben a magunk pasztorához gyonni el mennyünk. A negyedik hogy leg aláb egyszer esztendőben husvét napján az ur testét magunkhoz vegyük. A ötödik. hogy a kántort, vigiliákat, és a nagy böjtöt. meg böjtöljük. A hatodik. hogy pénteken. szombaton ²⁵ hust ne együnk.

Rend szerint ezen verseket mondgyák el a hat parantsolatokat

1. Innepeket meg szenteljed.

Dolgot. s' henyélest kerüllyed. ³⁰

2. Misét halgas vasárnapon

Ugy a töb Innep napokon

⁹⁸⁴ a hívek [a-o-ból javítva.]

⁹⁸⁵ vigyük; [Ékezethiba.]

⁹⁸⁶ innep<k>et.

- 3 Esztendőben egy szer menni.
Elne mulasd vétkeid gyonni.
4. Teremtődnek testét vegyed.
Buzgon husvétkor azt egyed. [299a:]
- 5 5. Cantort vigiliát meg böjtölyed
Nagy böjtben a hust kerüllyed
- 6 Péntekeken hust ne egyél.
Ugy szombaton tselekedgyél

XIII Rész

Az Anyaszent egy ház első parantsolattyáról.

Első Articulus

Közönségesen az Innepekről.

- K Mellyik az Anyaszent egy ház első parantsollattya?
- 10 F *Innepeket meg szentellyed, dolgot henyelést kerüllyed.*
K Mit parantsol ezek által az Anyaszent egyház?
F Hogy meg szentellyünk bizonyos innepeket, valamint a vasárnapot
- K Miképen kel meg szentelni az Innepeket?
- 15 F A szolgálat béli munkát el kel kerülni. főképen a vétket. 2. nem a henyelésben, hanem az Isteni szolgálatban kel tölteni azokat a szent napokat
- K Meg tiltani az Innepe napokon való dolgozást. nem ellenkeziké az Isten parantsolattyával. a ki azt mondgya
- 20 hogy hat napon dolgozál. a hetedikén meg nyugodgyál?
[299b:]
- F Nem, mert ezek a szok nem tesznek egyebet hanem hogy a rend szerént való hétben. hat nap⁹⁸⁷ rendeltetet a munkára, és egy a meg szentelésre, de ezek a szok nem rekesztik ki a kötelességet a melyel tartoznak a szolgálat

⁹⁸⁷ hat nap<ot> rendeltetet

béli munkától. meg szünni. az innep napokon, a melyek rend kívül vannak a hétnek folyásában.

K Miért magyarázod eszerént ezeket a szokot?

F Az Isten maga magyarázta eszerént, eki tettzik az Exodusbol. mivel azt láttyuk ebben a könyvben. hogy a midön valamely héten innep napok estenek, azokon a napokon ugy meg volt tiltva a munka, valamint a szombat napján. Mojses sok innepeket hagyot a sidoknak. a melyeken a dolog meg volt tiltva. 12. 16. 23. 14.
5
levit 23 Deut 16.

K Az Anyaszent egyháznak vagyóné hatalmában hogy olyan innepeket rendylen. a melyeken ne legyen szabad dolgozni? 10

F Ha a sido Anyaszent egyháznak volt arra hatalma. a keresztyén Anyaszent egy háznak nagyob⁹⁸⁸ vagyon

K.⁹⁸⁹ Honnét mutatod azt meg hogy a sido Anyaszent **[300a:]** egyháznak volt arra hatalma.? 15

F A szent irásbol. a melyben láttyuk hogy egy néhány innepet rendelt volt a⁹⁹⁰ törvény ki adása után. az Évangéliumbol láttyuk hogy a kristus el ment a templomban az olyan innepre. ugy mint a templom dedicatiojára., melyet a synanoga rendelte volt a makabaeusok idejében 20

1 Mak 4 39. joan
10. 22. Ester 9.
judith. 31. 2.
Mak. 15. 36. 37.

K Az Anyaszent egy házban kiknek illik az innepek szentelésit meg parantsolni?

F A Pápának, a püspöknek,. akiket az Isten arra rendelte hogy az Anyaszent egy házat igazgásák. valamint szent pál mondgya. 25

Act. 20 28

K kik rendelték azokat az innepeket, a melyeket mostanában üllenek.?

F Némellyeket az Apostolok rendelésiből⁹⁹¹ vettük. illyenek leg többire a kristus innepi, némellyeket az után 30

⁹⁸⁸ nagyob [b-k-ból javítva.]

⁹⁸⁹ K. [F-ből javítva.]

⁹⁹⁰ a <tor> törvény [Tollhiba.]

⁹⁹¹ rendelésiből [Második e fölött áthúzott ékezet.]

rendelte vagy vette bé az Anyaszent egy ház. némelyeket pedig a püspökök rendelték. a magok püspökségiben

K. Tartozunké úgy meg szentelni ezeket az utolsokat valamint az elsöket.?

- 5 F. Igen is tartozunk. mind egyikét. mind a másikat [300b:] meg szentelni, és ahoz a rendhez alkalmaztatni magunkot a mely rend tartatik abban a püspökségben a melyben vagyunk.

K Miért tartozunk abban apüspökségben lévő szokás-hoz alkalmaztatni magunkot, a melyben találkozunk?

F Mert akár hol legyünk jó példát kel adni, a több hivel egyenlő szokást kel tartani. és engedelmeskedni apásztoroknak; akiknek illik, kinek kinek a maga püspökségében el rendelni az Isteni szolgálatnak modgyát.

15 és idejét.

K Miért rendelték az innepeket?

F Az Isten tiszteletire, és hogy a hivet oktathassák.

K Az Anyaszent egy ház miképen tiszteli az Istent az Innepekel?

- 20 F A vallásnak leg főveb titkainak szentelésével. A Boldogságos szüz, vagy a szentek emlékezetinek meg ujitásával., a kikben az Isten leg inkább mutatta ki ajándékát.⁹⁹² és a melyekért az Istennek hálakot ad az Anyaszent egy ház.

- 25 K Az Anyaszent egy ház miképen oktattya. a hivet az innepek által.

F Elméjekre adván a hitnek leg főveb titkait. vagy [301a:] leg nevezeteseb tselekedetit a szenteknek.

K Melyek azok a külömb féle innepek melyeket az

- 30 Anyaszent egy ház parantsolya meg ülleni?

F Az Anyaszent egy ház némely innepeket szentel aszent Háromságnak tiszteletire., a kristus tiszteletire, a Boldogságos szüz, az Angyalok, és a szentek emlékezetire. és a templomok meg szentelésinek emlékezetire.

⁹⁹² aján<de> dékit. [Törlés tollhiba miatt a sor elején.]

K Miképen lehet hasznosan szentelni azokot az Innepeket?

F Elmélkedni kel azokról a titkokról a melyeket tisztel azokon a napokon az Anyaszent egyház, vagy is a szenteknek azon jó erkölcsiről, a melyeket előnkben adgya⁵ hogy kövesük, azokon⁹⁹³ a szent napokon szent dolgokban foglalatoskodgyunk.

s. Chrys. hom de lazaro.

2 Articulus

Különösön az Innepekről, leg előbször a szent Háromságnak Innepéről

K Mikor szenteli az Anyaszent egyház a szent Háromságnak Innepét?

F Minden nap. de főképen vasárnapokon, és ugy¹⁰ mondván a szentek Innepei a szent Háromságnak tiszte-[301b:]letire szenteltetnek., mind azon által mint egy ött száz esztendőtol fogvást az Anyaszent egy ház bizonyos napot rendelt ennek a titoknak tiszteletére. a mely nap szent Háromság vasárnapjának neveztetik. némely¹⁵ Anyaszent egy házakban kétszer üllik ezt az innepet, ugy mint pünkösöd. után valo első. és utolso vasárnapon

K Miért mondád azt hogy mindenik nap a szent Háromságnak tiszteletire rendeltet?

F Azért, hogy akár mely napon, akár mely innepen²⁰ tsak egyedül az Isten Három személyiben imádtatik, és ditsöitetik.

K Mit kel tselekedni a szent Háromság napján?

F Az Istent Három személyiben kel imádni. meg kel magunkot aláznunk az ő hatalma alatt. és gondviselése²⁵ alá kel magunkot ajánlani.

⁹⁹³ azokon [k-n-ből javítva.]

3. Articulus

A kristus Jesus fogantatásának⁹⁹⁴ innepéről melyet gyümölcs óltó. B.Aszonynapjának⁹⁹⁵ nevezik

K Mellyek a kristus Innepei.?

F Az első. fogantatása, születése, környülmélettetése,⁹⁹⁶ Epiphania. a templomban való bé⁹⁹⁷ mutattatása, szenvedése. temetése, fel támadása. menyben menetele,
5 a szent Léleknek le szállása, és ur napja. **[302a:]**

K Mikor szentelik fogantatásának innepet?

F. Martiusnak huszon ötödik napján. gyümölcs óltó Boldog Aszony napján.

K Miért nevezik ezt az Innepet Annunciationak?

luk 1. 26. 10 F Mert ezen a napon küldeték Gabriel Angyal. a Boldogságos szüzhöz, hogy néki meg jelentse a meg testesülesnek titkát.

K Miképen fogada a Boldogságos szüz ezt⁹⁹⁸ a követt-séget?

15 F Eleinte mindgyárt meg háborodék, nem tudhatván hogy ki volna az, aki néki olyan nagy dolgot mondana; érdemetlennek is itélé magát arra, hogy az Isten Annyává lenne. ugyan azon alkalmatoságal. mutatá meg nagy szeretetét a tisztasághoz, és az engedelmeséghez, *meg*
20 *mutatá szeretetet a tisztasághoz*, mivel az Angyalnak meg vallá hogy soha férfiat nem üsmért., nem is akara üsmérni. *Az ő alázatoságát* abban, hogy magát *az ur szolgálójának* nevezi, a midön az⁹⁹⁹ Isten Annyává választatik. *Az ő engedelmeségét* abban, midön azt mondá. *legyen nékem*
25 *ate mondásod szerént.* és mihelyt akarattyát ki mondá.

⁹⁹⁴ fogantatásának [*nak-rol*-ból javítva.]

⁹⁹⁵ Aszonynapjának [*p-k*-ből javítva.]

⁹⁹⁶ környülmélettetése, [*te* – beszúrás.]

⁹⁹⁷ bé <m> mutattatása, [Tollhiba.]

⁹⁹⁸ ezt [*z-t*-ből javítva.]

⁹⁹⁹ az <Angy> Isten Annyává [Törlés a sor elején.]

s. Aug. lib 4. de Trinit Cap 5.

s. Ambr serm. 2. de virgini

azonnal szenttséges méhében fogadá a meg váltot. a szent léleknek munkája által. ezen a napon. mind a kristus. mind a Boldogságos szüz innepét üllik. [302b:]

K Miképpen kel szentelni ezt a dupla innepet?

F Imádni kel a meg testesült öröktől fogva¹⁰⁰⁰ valo⁵ Igét, a ki magát meg alásván. emberré lett, tisztelni követni, és esedezni kel a Boldogságos szüznek. elmélkedni kel a tsudákrol melyek benne lettek. ezen a nagy napon. tekéntsük meg a kristushoz valo köteleségünket. és utálljuk meg a bünt. 10

4 Articulus.

Az Adventi napokrol.

K Miért nevezik adventnek. a karátson előtt valo négy hetet.?

F Mert az Anyaszent egy ház azt akarja, hogy a hivek azon idő alat készülljenek arra hogy akristus első eljövetelének innepét áitatoságal. szentelhesék 15

K Mellyik akristus első¹⁰⁰¹ eljövetelének innepe?

F A kristus születésinek innepe. melyet karátsonnak nevezik.

K Miképen kel akarátsoni innephez készülni?

F I Meg kel emlékeznünk arrol. hogy mitsoda nagy²⁰ szükségünk vagyon akristusra, meg tekintvén büneinket. és nyomoruságinkot. 2. suhajttsuk akristust., és kérjük hogy jöjjön el. meg gyógyításunkra, 3 szüntelen imádkyuk a meg testesült igét. 4. penitentzia tartásokal., és más [303a:] áitatoságokal. készüllünk a kristust ma-²⁵ gunkhoz venni. azon a szent napon.

A régi időkben sok helyeken böjtöltek az adventi napokon, valamint tselekesznek a görögök

¹⁰⁰⁰ fogva <1> valo

¹⁰⁰¹ első [Beszúrás.]

K Az Anyaszent egy ház nem térszéné adventben emlékezetet a kristus utolsó eljövételéről.

F Igen is, mert ugyan az utolsó eljövételéről a kristusnak. kezdi el oktatásit. azon ókból. hogy a penitentiára⁵ indíttson bennünket. meg tekintetvén velünk az Isten ítéletit. 2 hogy ohajtsuk a kristus utolsó eljövételét. mint a büntől való meg menekedésünknek idejét.

K. Mit tselekeszik még az Anyaszent egyház. hogy a penitentiára indíttson minket. azokban a napokban?

¹⁰ F Azokat az oktatásokat olvastattya nekünk. a melyeket ada a sidoknak. a kristus elől jároja, keresztelő Szent János. hogy őket a penitencia által a kristus el fogadására készíttse.

5. Articulus.

Karátson napjáról.

s. Aug. lib 4. de
Trinit Cap 5

K Mitsoda napon szentelik a kristus születését.

¹⁵ F Huszon ötödik decembris. karátson napján.

K Mit kíván töllünk az Anyaszent egy ház azon a napon? **[303b:]**

F Hogy a kristust imádkyuk mint gyermeket. hozzája nagy hálaadásal. legyünk., nagy figyelmeteséggel halgasuk²⁰ az oktatásit, melyeket ad a kristus születéséről.

K Mire kel figyelmeznünk akristus születésében?

F Arra hogy ő utozásban jöt evilágra. éjfél tályban, Bethlehembben egy istáloban. és az esztendőnek leg keményeb idejében.

²⁵ K Miért volt utozásban a Boldogságos szüz. mikor a kristust evilágra hozta.?

F Mert kételeniteték Augustus CSászár parantsolatyára. Bethlehembben menni, az Isten azon pogány CSászár által akarta bé tölteni a jövendőléseket. a melyek³⁰ meg mondották hogy a Messiásnak Bethlehembben kellének születni, továbbá. akristus azt is akará ezel, hogy nekünk ezoktatásunkra lenne,

Mikae. 5. 2.

K Mitsoda oktatást akart a kristus nekünk adni ez által?

F 1. Hogy engedelmesek, alázatosok legyünk. és hogy úgy tekintsük magunkot eföldön. mint idegeneket. és utozokot. 2 hogy szeresük a¹⁰⁰² szegenységet, és meg vesük agazdagságot. betsületet. és az előmenetelt. 3. hogy szeresük a sanyaruságot. és meg gyözük a kényeségre valo hajlandoságot.

Tit. 2. 12.

K Miért akarta a kristus utozásban és sanyaruságban születésit? [304a:] 10

F Mert még születésekor ellene akara állani a test kívánságának, a szemek bujálkodásinak, és az élet kevélységinek.

K Miért állot ellene a kristus ezen három kívánságnak?

F Mert még születésekor akará a vétket gyökeriből ki irtani, hogy az után az ő példája oktatásokra lenne az embereknek. 15

Magyarázat

A kristusnak minden oktatása, és tselekedete nem más végre tzélozot, hanem hogy arosz kívánságoktól el távoztason minket, és egyedül az Istent szerettesse velünk. nem is adhata¹⁰⁰³ ennél hasznosab oktatást. az embereknek jaj annak a ki ezt nem követi. jaj annak aki azt betsülli¹⁰⁰⁴ szereti, és keresi a mit akristus meg vetett.

K Miért mondanak három Misét karátson napján.? 25

F Ez még az Anyaszent egy háznak régi szokásától maradot. mivel az előtt. a nagy Innepeken egy néhány Miseket mondotanak. mert mindenek nem lehettenek volna jelen tsak az egy misén. ugyan egy pap is mondotta azokat a miséket. vagy pedig azt is el mondhatni hogy 30 a három Misében akristusnak három féle születésit tisztelik.

¹⁰⁰² a <szegényeket> szegenységet,

¹⁰⁰³ adhata [adhataból javítva.]

¹⁰⁰⁴ betsülli <és> szereti, és [Törlés a sor elején.]

K Melyek azok ahárom féle születési az Isten Fianak?

[304b:]

F Az Isten Fia öröktől fogva születet az ő Attyának kebelében, időben születet a Boldogságos szüz méhében, és minden nap születik lelki képen az ő hiveinek szivekben, ahol lakozik kegyelme által. mondgya szent pál.

K Melyik születésit tisztelik az éjfélkori misében?

F Az ő időbéli születésit, ugyan az oltaron is vagyon a kristus éjfélkor, valamint ajászolban volt Bethleemben azon idő tályban.

¹⁰ K Mitsoda lélekben kel jelen lenni az éjfélkori Misén.?

F Imádnunk kel az Istálóban¹⁰⁰⁵ születet kristust.

K Melyik születésit tisztelik a reggeli Mísekor?

F A reggeli Mise arra rendeltet hogy tisztellyük akristus¹⁰⁰⁶ születésének ki nyilatkoztatását apásztoroknak.,

¹⁵ azért ebben a Misében tisztelhettyük az ő hiveinek szivekben valo¹⁰⁰⁷ lelki születésit is.

K Mitsoda lélekben kel jelen lenni¹⁰⁰⁸ a reggeli Misén?

F Imádgjuk az ujonnan születet Jésust. apasztorokal és az Angyalokal együt, kik ének szoival ditsérék. mond-
²⁰ván. Ditsőség menyben Istennek,¹⁰⁰⁹ békeség földi népeknek, jó akaratu hiveknek.

K Mellyik születésit tisztelik a harmadik misekor.?

F Mint hogy az Anyaszent egy ház a harmadik mise-
[305a:]kor a szent János Évangyéliumának a kezdetit
²⁵olvastattya. ahol az Isten Fiának az Attya kebelében öröktől fogva valo születése oly tsudálatosan vagyon fel téve, és hogy azon misében a szent pál sidokhoz irt levelének első részit olvastattya, a melyben ugyan ezen

¹⁰⁰⁵ Istálóban [I-b-ből javítva.]

¹⁰⁰⁶ akristus<t> születésének

¹⁰⁰⁷ valo <sz> lelki születésit

¹⁰⁰⁸ jelenni lenni [lenni – kereszttel jelölt beszúrás, sötétebb tintával.

A helyes alak vagy *jelen lenni* vagy *meg jelenni*.]

¹⁰⁰⁹ Istennek, <Istennek> békeség

igaság nyilván ki tettzik, azért lehet ezt a harmadik Misét úgy tekinteni,¹⁰¹⁰ mint a krisztus Isteni születésének meg szentelésit.

K Mitsoda lélekben kel jelen leni ezen a Misén?

F Imádkyuk az Angyalokkal és a szentekkel. együtt az Istennek Fiát, és adgyunk hálákat néki az emberekhez való jó téteményiért. mivel az Angyalok imadák ötet, hebr 1. 6.

K Tartzunké három Misét halgatni kárátson napján? 10

F Valo hogy eleget teszünk az Anyaszent egy ház parantsolattyának hogy ha a három közül egyet halgatunk. mind azon által azt jovalya hogy mind a hármát meg halgasuk

6 Articulus

A krisztus környülmételkedéséről.

K Mitsoda napon üllik akrisztus környülmételkedésének innepét? **[305b:]** 15

F Karátson után nyolczad napal; az esztendőnek első napján.

K Mitsoda a környülmételkedés.?

F Ez az ó törvénynek olyan Ceremoniája; a melyet követtek¹⁰¹¹ minden férfiu gyermekel, születése után nyolczad nappal. 20

K Miért rendeltetet vala ez a Ceremonia?

F Hogy az Isten népe meg különböztesék az egész földön lévő népektől. 25

K Mikor rendelteték ez a Ceremonia?

F Mikor az Isten szövetséget tett Ábrahámal. a környülmételkedés jelül lett ennek a szövetségnek.

K Mit jelente leg inkább a környülmételkedés?

¹⁰¹⁰ tekinteni [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰¹¹ követtek [*kövétté*kéből javítva az ékezet áthúzásával.]

F Azt hogy az emberi nemzetnek eredete tisztátalanná
let az eredendő vétékért.

K A kristus nem vala tehát alája vettette. ennek a
törvénynek.

5 F Igen is. mert ő maga vala aszentség.

K Miért akará tehát az alá vetni magát?

phil. 2. 7.

F Mert a vétkes embernek formáját vévén magára. a
mi vétkeinkért akara szenvedni. hogy azokat el töröllye
vérevel. **[306a:]**

10 K Mitsoda nevezetes dologra kel vigyáznunk a kristus
környülmételkedésekor?

F A sidok szokása szerént a környülmételéskor nevet
adnak vala azoknak kik környülmételtek, valamint a
keresztyéneknel nevet adnak a keresztségben., ezen a
15 napon adák a kristusnak a Jesus nevet, a mely meg váltót
teszen. valamint Gabriel Angyal meg mondotta volt a
Boldogságos szüznek hogy ezen a néven neveztessek.

K Nagy névé a Jesus¹⁰¹² név.?

phil. 2. 10.

F szent pál azt mondgya, hogy a Jesus neve előtt. mind
20 az égben, mind a földön mind a pokolban meg kel hajolni
minden térdnek.

K Miképen kel üllenünk ezt az innepet?

F Az esztendő kezdetin meg kel magunkot ujítani. az
Isteni szolgálatban, arra kel magunkot szoktatni hogy
25 nagy tisztelettel. hijuk segítségül a Jesus nevét, és le-
gyünk azon, hogy lelki képen környülmételkedtek le-
gyünk.

K Miben áll a lelki környülmételkedés?

F Abban hogy el távozunk a rosz hajlandóságoktól. és
30 ellene mondgyunk a rosz kivánságoknak, egy szoval,
valamint szent pál mondgya. *Meg tagadván ahitet-
[306b:]lenséget, és a világi kivánságokat, mértékletesen és
szentül élyünk, ejelen valo világon, várván azt a boldog
reménséget, és ama nagy Istennek, és a mi meg tartonk-
35 nak. a Jesus kristusnak ditsőséges meg jelenését*

Tit. 2. 12.

¹⁰¹² Jesus [E-s-ből javítva.]

7 Articulus.

A Kristus Epiphánájáról, melyet viz keresztnek
nevezik.

K Mitsoda innepet szentelnek hatodik Januáry?

F A kristus Epiphániáját

K Mit teszen ez a szó Epiphania?

F E görög szó, mely téssen meg jelenést, vagy ki nyilat-
koztatást.

5

K Miért nevezik ezt az innepet Epiphaniának?

F Mert azon az innepen három féle titkot szentelnek
a melyek által nyilatkoztatta ki akristus. az embereknek,
az ő ditsőségét.

1. A Mágusoknak, a kristus imádására valo menetele-
ket Bethlehemben.. 2. A kristus szent János által valo
kereszteltetésit. 3. A lakadalomban valo tett tsuda tételit
a kristusnak, ugy mint,. a viznek. borrá valo változtatá-
sát. [307a:]

K. kik valának a Magusok.?

15

F Nap keleti pogány philosophusok., a kiket közönsége-
sen királyoknak¹⁰¹³ nevezik. noha tellyeségel nem tud-
hatni mitsoda renden lévök valának., de azt el hitetthe-
tyük magunkal. hogy nagy urak valának. ugyan ezt is
tarttyák sokan a szent irás magyarázok közül. hogy pe-
diglen királyoknak nevezik. azt a profetiákra valo nézve
tselekeszik.

20

K Tudgyuké számát a Magusoknak?

F szent Leo pápa azt tarttya hogy hárman voltanak,
de azt bizonyosan nem tudhatni.

25

K A Magusok neveit tudgyuké.?

F A Mi tettzet némely aucthoroknak irni a Mágusok
nevek iránt. a bizonytalan. jobb meg vallani hogy nem
tudgyuk bizonyosan neveket

¹⁰¹³ királyoknak <v> nevezik. [z – beszúrás.]

K Miért jöttek imádni a kristust?

F Mert meg üsmérék az Isten sugarlásából, és az uj tsillagnak támadásából, hogy¹⁰¹⁴ ő volna a mennyeknek. és a földnek királya.

⁵ K Hová menének a Magusok imádni a kristust?

F Bethlehemben ahol születet volt. [307b:]

K Honnét tudták ök azt hogy Bethlehemben születet a kristus.?

F Jérusálemben érkezvén a papi fejedelmektől meg tudák. hogy a Messiásnak Bethlehemben kel születni a proféták szerént.

Magyarázat

Az Isten Jérusálemben küldé a Magusokat, akarván azt., hogy a sidó papoktól. tudakozák meg az igazságot, és azután mennének a kristushoz, ebből világosan ki tettik, hogy tsak az Anyaszent egy ház szolgaitól. akarja az Isten hogy az emberek tanitassanak az üdveség uttyára.

2. A sido papok meg tanították a magusokat hogy hol kellene keresni a kristust. de ő magok nem menének oda vélek, rettentő jele vala ez, annak a meg vettetésnek. a melyben idővel esének. mikoron pediglen az urnak szolgai azt nem tselekeszik a mit predikálnak, akoron a mágusokat kel követni, és élni kel a világosításal. melyet az urnak szolgai adnak. de nem kel öket követni szokásokban mondgya akristus.

Matth. 23. 2.

K Ki vezeté a Magusokat Bethlehemben? [308a:]

F A mely tsillagot láttak vala. nap keleten, ugyan azon tsillag vezeté öket Jérusálemtől fogvást. mind addig a helyig ahol volt a kristus, és őt meg állapoték.

K Mit tselekedének a magusok mikor meg találák akristust.?

F Mindgyárt imádnák ötet. és nekie ajándékot adának,

¹⁰¹⁴ hogy <ö> ő volna

aranyat, temjént, és myrhát. aranyat mint királynak, temjént mint Istennek. myrhát mint halando embernek.

K Mitsoda lélekel kel szentelnünk ezt az innepet?

F 1 Hálákot kel adnunk az Istennek. hogy minket pogányokot ingyen valo kegyelmeségéből a keresztyén-ségre hivut. holot asidokot, és anyi sok népet az ő vaksá-gokban el hadgya.

⁵ rom. 9. 10. s.
Aug. serm. 199.
de¹⁰¹⁵ epiphan.

2. Imádnunk kel a kristust valamint a mágusok és áldozatul kel néki ajánlani minden jovainkot, a melyeket jelenti az arany. az imádságinkot, melyeket jelenti a tem-jén. és áldozuk fel rosz hajlandóságinkot, melyeket jelenti a myrha. a melynek keserüése jelenti a szenvedést.

¹⁰
s. Bern. serm. 3.
de epiph.

8 Articulus

Gyertyya szentelő Boldog Aszony Innepéről

K Mitsoda innepet üllenek 2 februariusban?

F A kristusnak a templomban valo bé mutattását. **[308b:]** és a Boldogságos szüznek bé avattatását. ¹⁵

K Ki által, és miért mutattatot bé akristus a templom-ban, és mitsoda időben volt a.?

F A kristust a Boldogságos szüz mutatá bé a templom-ba, születése után negyven napal. hogy a Mojses törvé-nyének eleget tenne, a mely parantsollya a sidoknak hogy az első fiak atemplomban. az Istennek¹⁰¹⁶ bé mutattasa-nak. a szüléjek által; és ugyan azok¹⁰¹⁷ által. meg is váltassanak

K Miért adá az Isten ezt a törvényt?

F Hogy a sidok rea emlékezzenek. hogy a midön az²⁵ Attyokot meg szabaditá egyiptumbol; az egész egyiptum bélieknek első szülöteit meg ölé. és az sidokét meg tartá.

¹⁰¹⁵ de <ſ> [?] epiphan.

¹⁰¹⁶ Istennek [nek – kereszttel jelölt sor alatti beszúrás.]

¹⁰¹⁷ ugyan azok [k–n-ből javítva.]

K Mit tselekedék akristus mikor atemplomban bé mutatottat?

F ö, az ö Attyának., az Istennek ajánlá magát áldozatul., hogy ötet meg engesztelné.

5 K Mitsoda nevezetes dolog történék még azon időben?

F Egy szent öreg ember, és egy szent özvegy Aszony. akristus Jésust, Messiásnak üsmérék lenni.

K Mit tselekedék siméon?

F A kristust ölében vevé. és nagy örömel áldá. mond-
10 ván. *Mostan botsátod el uram szolgálót békeséggel; ate ígéreted szerént. mert látták az én szemeim ate üdvezítő-
dőt [309a:]*

K Mit tselekedék Anna?

F Jövendőlo lélek lévén ebben az özvegy Aszonyban,
15 akristusrol beszéle mind azoknak kik várják vala az Izraelnek meg szabadulását¹⁰¹⁸

K Mit értesz a Boldogságos szüz bé avattatásán?

F Értem azt a Ceremoniát a mely alá akará magát
vetni, hogy a Mojses törvényének eleget tenne; a mely
20 parantsollya az Aszonyoknak el menni a templomban tisztulásnak okáért. mihelyt a gyermek ágyból fel szabadulnak.

K Miért volt ez a tisztulás.?

F Ez olyan törvény béli szokás vala, a mely jelenté
25 hogy a mi születesünk Ádám esetetöl fogvást tisztátalanság és átok,

K Ez a törvény nem illeté tehát a Boldogságos szüzet.

F Igen is nem, mert semmi tisztátalanság meg nem
illeté a kristus születését, se a Maria szülését.

30 K Miért veté tehát ezen törvény alá magát a Boldogságos, szüz.

F Alázatoságból, és a jó példa adásnak kedviért. [309b:]

¹⁰¹⁸ meg szabadulását [Szóvégi hosszú f-t-ből javítva.]

K Mit tselekesznek vala a sidó aszonyok a templomban hogy meg tisztuljanak.?

F A törvény azt hagyta nekik hogy a gazdagja azon a napon az Istennek áldozék egy esztendős bárányt. egy galambot. vagy egy gerlitzét, és a szegénye ket gerlitzét. ⁵ vagy két galambot

K Mit ajánla a Boldogságos szüz?

F A szegények áldozattját. mert szegény vala.

K Mitsoda lélekel kel szentelnünk ezt az innepet?

F Ajánlanunk kel magunkot az Istennek, fő képpen a ¹⁰ Mise alat, hogy mindenkor az ő akarattját követhesük 2. kövesük Máriának alázatoságát. és engedelmeségét. ¹⁰¹⁹

3. kövesük szent simeonak szorgalmatoságát, a melyel vala akristushoz. és hogy tsak akristust suhajttsuk. ¹⁰²⁰ ¹⁵

4. Tekénttsük a kristust ugy mint vilagoságunkot és ditsőségünket, és kérjük hogy vilagosittson meg minket.

5. kövesük a jövendő mondó Annát; és szeresük valamint ő a templomban valo lételt., és a kristusrol valo beszélgetést. ²⁰

K Miért szentelnek gyerttyát azon a napon?

F Az Anyaszent egy háznak az a szokása. hogy meg [310a:] szentellye mind azt a mivel élni szokot Ceremoniáiban ennek az okát másut bővebben meg mondgyuk. a mái innepnek egyik Ceremoniája a, hogy a hiveknek égő gyerttyákat osztogatnak., ezt a processioaba és a Mise alat a kezekben tarttyák. hogy azal meg mutassák, szent siméonal örömben valo léteket, ¹⁰²¹ a ki is a kristust öleben tartván mondá. hogy ez a gyermek a népeknek vilagosága, és Izraelnek ditsősége. ³⁰

K Miért járnak procesiot ezen a napon?

¹⁰¹⁹ engelmességét. [Elírás.]

¹⁰²⁰ s<u>ohajttsuk. [o <u> fölé írva. Valószínű, hogy a sötétebb tintával végzett javítás idegen kéztől ered; Mikes u-val írja.]

¹⁰²¹ léteket, [Szóvégi t-l-ből? javítva.]

F Annak az okát meg fogom mondani hogy miért rendelte az Anyaszent egy ház a processiókat. vasárnapokon. és Innep napokon. a mai processióban előnkben teszi a Boldogságos szűznek a templomban való menetelét., ölében vivén az ő szenttséges Fiát

9 Articulus.

A nagy hétről. először¹⁰²² virág vasárnapról.

K Az Anyaszent egy ház mikor szenteli leg különösebben a kristus szenvedésinek titkait?

F Noha az Anyaszent egy ház az egész böjton az üdvezítőnek szenvedésiben foglalatoskodgyék is. de leg¹⁰ inkább a nagy héten szenteli azon titkokot [310b:]

K Miért nevezik ezen hetet nagy hétnek?

F Azért hogy ezen a héten tölt bé válttságunknak nagy titka.

K Mit kel tselekedni hogy ezt a szent hetet szentül¹⁵ tölthessük.

F szorosabban kel böjtölni hogy ha lehet.. 2. az imádságot inkább kel gyakorolni. 3. A kristus szenvedésiről minden nap kel elmélkedni. 4 A szenttségekhez kel készülni. 5. Az Isteni szolgálatokon¹⁰²³ jelen kel leni a²⁰ menyiben lehet

K Mitsoda titkokot szentel az Anyaszent egy ház virág vasárnapján?

F A kristusnak Jérusálemben ditsőségesen való bé menetelét szenvedese előtt hat napal.

²⁵ K Mi formában lett az a bé menetel.?

F A kristus számaron mene bé a városban. Zakariás jövendölése szerént., a nép és a gyermekek eleiben men-

zaka 9. 9.
Matth. 21. 1.

¹⁰²² először [e-v-ből javítva.] virág vasárnapról.

¹⁰²³ szolgálatokon [k-n-ből? javítva.]

vén. ágakot hintének az utra, és köntösöket le¹⁰²⁴ terítették, nagy örömel. kísérik vala ötet, tartván ágakot kezekben.

K A kristus miért üle számára?

F Azon kívül hogy a profetiákat bé akará tölteni a számára ülvén. azt is meg akará nekünk mutatni az által. **[311a:]** hogy meg vetné az emberi nagyságokat és a világi ditsőségeket.

K Mitől volt hogy tsak aköz nép mene akristus eleiben?¹⁰²⁵

F Hogy¹⁰²⁶ észre vehesük ez által, hogy a nagy renden lévők, és agazdagok, nem érdemlik kevélységek miatt hogy részt vegyenek a kristus győzedelmében, és hogy az Isten szereti az együgyüeket. és az ártatlanok ditseret adását.

K Mitsoda kiáltást mond vala a nép utánna?

F *Hosánna a Dávid Fiának. áldot legyen a ki jött az urnak nevében. Hosanna a magóságbéli Istennek.*, ez a szó hosanna azt teszi kérünk üdvezits minket., vagy is. üdvözlötet.¹⁰²⁷ ditsőséget.

K Miért szenteltet ágakot az Anyaszent egy ház ezen a napon

F Hogy meg emlékezünk arol a mit asidok tselekedének, midön ágakal menének a kristus eleiben. hogy mi is tisztellyük akristus győzedelmesen valo bémenetelét. jerusálemben. hasonló Ceremoniákal., mivel a processio-kor, mindennek ágg vagyon kezében

K Mikor a processio viszá tér miért ütik meg háromszor a kaput és végtire a kapu meg nyilik.? **[311b:]**

F Hogy meg emlékezünk arol., hogy a menyeknek ³⁰

¹⁰²⁴ le terítették, [*l-t*-ből javítva.]

¹⁰²⁵ eleiben? [*i* valószínűleg megkezdett *b*-ből javítva.]

¹⁰²⁶ F Hogy [*H-F*-ből javítva.]

¹⁰²⁷ üdvözlötet. <segi> ditsőséget.

kapuja. bé vala zárva mind adig valamég a kristus azt meg nem nyittá nekünk halálának érdeme által.

K Mitsoda az Anyaszent egy ház szándéka azon a napon?

- ⁵ F 1 Az. hogy akristust ugy tekintsük. mint olyat, a ki halála által győzedelmet vett az ördögön. 2. hogy részt vegyünk győzedelmében., az ő birodalma alá vetvén magunkot, és néki adván szívünket. és hogy nagy buzgosággal legyünk jelen. a mai Isteni szolgálatokon.

10 Articulus

Nagy tsötörtokról. és nagy péntekről

- ¹⁰ K Mit tselekedék a kristus nagy tsötörtökön?

F Az Apostolinak lábokat meg mosá., A szenttséges Eucháristiát rendelé, és azon éttzaka későn a sidok meg fogák, és egész éttzaka sokat szenvede.

K Miért szentelik a szent olajakot ezen a napon?

- ¹⁵ F Mert a nagy szombaton valo solemnis kereszttségekhez szükséges.

Magyarázat

- Hogy ezt a feleletet meg lehesen érteni, azt meg kel tud-[312a:]ni, hogy régenten mikor a püspök Ceremoniával. keresztelt. elsőben mindenkor meg szentelte a szent olajakot., valamint mostanában¹⁰²⁸ meg szenteli apap a sót valahányszor keresztel., nagy szombat. és a pünkösöd előtt valo szombat, a Ceremoniával valo keresztelésekre voltak rendeltetve. nagy szombaton a Mise előtt kereszteltenek, valamint mostanában is tselekesznek., azért a Catecumenusok olaját nem lehet meg szentelni azon a napon. se az előtt valo napon. mivel Misét nem¹⁰²⁹ mondottak, nagy pénteken. most sem mondanak, szük-

¹⁰²⁸ mostanában [o-a-ból javítva.]

¹⁰²⁹ nem <nem>mondottak, [Törlés a sor elején.]

séges volt tehát nagy tsötörtökön meg szentelni az¹⁰³⁰ olajakot.

Azon időtől fogvást ez a szokás bé vétetödöt. hogy tsak nagy tsötörtökön szentellyék meg a szent olajakot. egész esztendőre. és ez a szokás végtire törvényé vált ⁵

K Miért nem harangoznak ezekben a napokban?

F Az Anyaszent egy ház meg akarván tartani ezt a régi szokást, olyan formán kívánnya a hiveket ezeken a napokon a templomban hini, valamint hitta őket minek előtte még harang nem volt., hogy nem harangoznak azt is mondhatni hogy az által az Anyaszent egy ház jelenti nagy szomorúságát ¹⁰

K Miért járják a templomokat nagy pénteken?

F Annak emlékeztire hogy a kristus külömb féle helyeken szenvedet, ugy mint az olaj fák hegyén. kaifásnál. ¹⁵ pilátusnál. hérodesnél, a Calvaria hegyén., és sok féle sze-[312b:]mélyektől. ugy mint, a maga tanitványitol, a sidoktol. pogányoktol. a papoktol. a néptől, és a vitézek-től.

K Miért tarttyák meg, más naprá a szent sácramentu- ²⁰ mot?¹⁰³¹

F A Communionora. mert nagy pénteken az Anyaszent egy ház a Misének szent áldozattyát¹⁰³² nem ajánlya.

K Miért nem ajánlyák a Misének szent áldozattyát nagy pénteken.? ²⁵

F E még a régi szokástol maradot, mivel az előtt. nem volt szokás misét mondani böjt napokon., még mostanában is nem mondanak Médiolanumban a nagy böjti péntekeken és a görögöknél¹⁰³³ nagy böjtben tsak szombatokon. és vásár napokon mondanak ³⁰

K Mit kel tsinálni nagy pénteken.?

¹⁰³⁰ az <os> olajakot.

¹⁰³¹ sácramentumot? [c-r-ből javítva.]

¹⁰³² áldozattyát [l-d-ből javítva.]

¹⁰³³ görögöknél [Ékezethiba.]

F A kristus szenvedésiről kel elmélkedni, ő reája való nézve szenvedni kel. és szorosabban böjtölni. az Anyaszent egy házal imádkozni kel minden emberekért. a kereszt imádásra¹⁰³⁴ nagy tisztelettel kel el menni

⁵ K Miért imádkozik az Anyaszent egy ház ezen a napon minden renden lévő emberekért, még a sidokért. és a hitetlenekért is?

2 Cor 5. 14. 15.

F Meg akarja mutatni, hogy a kristus minden emberekért holt meg, és meg akarja nekik nyerni halálának érdemit. [313a:]

K Miért monád hogy nagy tisztelettel kel a kereszt imádásra menni. nem bálványozásé a keresztet imádni?

F Ez a szó. *Adoratio* a deák nyelven nem teszen egyebet hanem le hajolást. köszöntést., való hogy ezen a napon

¹⁵ le kel borulni a kereszt előtt, de nem azért hogy a fát imádgják hanem akristust aki arra volt feszítve, ez az, Anyaszent egy ház tanítása. nem is lehet káromlás nélkül néki más tanítást tulajdonítani, eről már szoltunk az első parantsolatban

²⁰ K A három matutinum alatt. miért tesznek az oltár eleiben három szegeletű gyertya tartot a melyen sok gyertya lévén. mindenik soltár után el oltanak egyet.

F E még az Anyaszent egy háznak régi szokásától maradt. mivel a nagy héten sok régi szokásokat meg tartottak.

²⁵ Régenten az oltárookra gyertya tartokot nem tettek, még most is vannak olyan templomok a hol soha sem tesznek mind azon által a templomokban lámpást és gyertyát gyujtani, aleg elsőbb, és leg régieb szokás. az egész világon lévő Anyaszent egy házban, a mint ezt meg fogjuk mutatni.

Az előtt alámpásokot vagy fel fügesztették. vagy pedig agerendákra rakták. a mely gerendák a Chorus felet végig értek, vagy pedig az oltárhoz közel magos gyer-

¹⁰³⁴ imádásra <1> [?]

tya tartokra tették. a melyek mindenkor helyben marad-
tanak ezek a gyerttya tartok sok féle formájuk voltak.
né-[313b:]melyek kereszt formára, némelyek három sze-
geletre, némelyeknek sok ágai valának, ezeket a gyerttya
tartokat és lámpásokat, az éttzakai Isteni szolgálatra ⁵
gyujtják vala meg szükségből; és napal meg nem gyuj-
tották. hanem a nagy innepekben misekor; a nagy inne-
pekben pedig az éttzakai officium viradtig tartot, mert
nagy halkal éneklették., és a mint világasodni kezdet a
templomban a gyertyákat is ahoz képest oltották el. ¹⁰

Tehát a régi szokásnak meg tartásáért¹⁰³⁵ teszik az
oltár eleiben a három szegeletű gyerttya tartot a sok
gyertyával. és hogy azokat lassanként oltyák el.

Némelyek pedig ezt a Ceremoniát lelki értelemre ma-
gyarazzák. mondván. hogy az egymás után el oltot gyert- ¹⁵
tyák az Apostolokat és akristus tanítványit jelentik. ¹⁰³⁶
a kiket is a kristus, a világ világóságának nevezi, és akik
el szaladván el széledének mikor a kristust meg fogák.

K Miért szoktak zörgetést tsinálni az officium után ²⁰
ezen három napokon?

F E még a régi szokástól maradot, mert a pap az
officiumnak a végén meg ütötte. vagy a könyvet. vagy a
széket hogy azal jelt adgyon a népnek. hogy az Isteni
szolgálatnak¹⁰³⁷ vége vagyon és ki ki el mehet, de a nagy
innepekben mikor a [314a:] templom tele volt népel; egy ²⁵
nehányszor kellett meg ütni a széket. hogy mindenek
meg halhasák., a romai bréviárium tsak egy kevés zörgést
mondgya hogy tegyenek. *sit fragor. et strepitus aliquantu-
lum.* hogy pedig a nép. oly nagy zörgést¹⁰³⁸ tsinál., a

¹⁰³⁵ tartásáért [s (hosszú f) t-ből javítva.]

¹⁰³⁶ jelentik. [n – beszúrás; alig észrevehető, sokkal kisebb betű.]

¹⁰³⁷ szolgáltnak vége [szolgálat vége-ből javítva; a sor végén lévő
vé helyébe beírta a *nak* ragot, az *é* ékezetét meghagyva. A sor eleji
margóra beírta a *vé* betűket, *ge* elé, sötétebb tintával. Valószínűleg nem
Mikes javította.]

¹⁰³⁸ nagy zörgést <n> tsinál.,

bizonyos hogy nem régi szokás. némelyek pedig azt tarttyák hogy az a zörgés azt a¹⁰³⁹ fel háborodást, és zür zavart jelenti. a melyben volt az egész világ a kristus halálakor. emind szép áitatos gondolat. tsak annyira ne⁵ menyen. hogy meg engedgyék a templomban valo székeket, és padokat el törni a gyermekeknek

K Miért foszttyák meg az oltárokat azokon a napokon?

F Ez is még a régi szokástól maradot, mivel az előtt¹⁰ meg fosztották. az oltárokat minden nap a Mise után. de már régtől fogvást hogy ennek a Ceremoniának lelki értelmet adtanak, mondván hogy akristus akit az oltár jelent. meg fosztatot köntösétől szenvedésekor. ugyan ezért is foszttyák meg az oltárokat; és mondgyák el. a¹⁵ huszon egyedik soltárt. a melyben ezek a szók vannak. Fel osztották magok közöt az én ruháimot és az én köntösömre sorsot vetettek.

[314b:] 11 Articulus. Husvét napjáról.

K Mitsoda nap szentelik akristus fel támadását?

F Vasárnapon. a mely mindgyárt követi a tizen negyedik²⁰ napját a martiusi holdnak.

Magyarázat

Régenten nagy vetekedések voltak az Anyaszent egyházban a husvét napja iránt, A Nicaei Concilium Generale 325 esztendőben el végezé hogy a Romai Anyaszent²⁵ egy ház szokása szerint mindenüt husvét napja lenne az első vasárnapon mely mindgyárt követi a tizen negyedik napját á holdnak. a tavaszi Aequinoctium után. de hogy el kerüllye a sok féle változást mely származhat-

¹⁰³⁹ azt a <fel> fel háborodást, [Törlés a sor elején.]

nék az Astronomiai Calculusokból az Aequinoctium iránt. A szent Concilium Martiusnak huszon egyedik napjára rendelé az Aequinoctiumot, ugyen ettől vagyon hogy az husveti Innep., és a több innepek melyek attól függenek.,¹⁰⁴⁰ és a melyeket változo innepeknek nevezik. 5 némelykor hol eléb, hol hátráb esnek.

K Miért nevezik ezt az Innepet husvétnak? páschának.?

F Tsak épen a mi nyelvünken hiják husvétnak, azért hogy már szabad hust enni ezen a napon. mivel más¹⁰ nyelveken paschanak nevezik. az. az. által mene[315a:]telnek, a sidoknak, meg kelletet emlékezni ezen anapon hogy az Angyal meg ölé egész egyiptumban az első szülötteket, általmenvén pedíg a sidok kapuja előtt, nem bántá őket, azután, az egyiptumból való ki menetelek-¹⁵ről, és a farao rabságából való meg szabadulásokról.

A keresztyének pedig husvét napján. a kristus Jesus fel támadásának emlékezetit tisztelik. az az, a halálból az életre való által menetelét. meg egyezvén lelke testével. a melyet a halál választotta volt el: a mely által menetelnek²⁰ erejével akristus meg győzte az ördögököt, hatalmok alól fel szabadított. az örökös haláltól meg mentet. és a menyeknek kapuját meg nyitotta.

rom 4. 25

K Miért üllik ezt az Innepet olyan nagy Ceremoniával.?

25

F Mert azon a napon tellyesedetbé a mi válttságunknak, és az Istennel való meg békéltetésünknek munkája. *A kristus a mi büneinkért halálra adatot., és fel támadot a mi meg igazulásunkért.*¹⁰⁴¹ Ezt az Innepet három nap szokás ülleni. hogy meg mutassák az örömet, mind pedig³⁰ hogy meg halállyák a jó téteményt, melyet meg érdemlet nekünk a kristus fel támadásával.: régenten egy hétig üllötték ezt az innepet. [315b:]

rom. 4. 25

¹⁰⁴⁰ függenek., [Ékezethiba.]

¹⁰⁴¹ meg igazulásunkért. [ért - ra-ból javítva.]

K Mit kel tselekedni hogy jól. és az Anyaszent egy ház akarattya szerént lehesen szentelni ezt az Innepet?

Colos. 3. 1.

F Nem ahus ételnek kel örülni, hanem a fel támadot kristusnak., ötet imádni kel., és néki hálakot adni. anyi
5 sok jó téteményiért, anyi sok szenvedésiért, és fel kel támadnunk a kristusal.

rom 6. 9.

K Hogy kel a kristusal fel támadni?

F Ugy valamint a kristus, vegyünk mi is uj életet magunkra. hogy többé meg ne halyunk.

10 K Miben áll az az uj élet.?

F Hogy ellene mondgyunk a véteknék, és tsak egyedül az Istennek élyünk.

K Honnét tudhattyuk mi azt hogy ellene mondottunk a véteknék?

15 F Akor ellen mondottunk a véteknék, mikor azt nem szerettyük, és az. arra valo alkalmatoságot is kerülyük.

K Honnét tudgyuk mi azt hogy tsak az Istennek élünk.?

Colos. 3 1.

20 F Akor az Istennek élünk, mikor meg vettyük azokat a miket a világi emberek szeretnek. és keresnek ugy mint a Méltóságokat. agyönyörüségeket, tzifraságokat, és mikor tsak az oda fel valokot ohattyuk.

K Mitsoda a menyei dolgokot ohajtani? [316a:]

F Tsak egyedül az Istent kel szeretni, az imádságokot.,
25 a jó olvasásokot, az Isteni szolgálatot. a predikáciot, és a valóságos áitatoságot

Can. 20. Conc
Nicae.

K Miért imádkoznak fent álva a husvéti időkben

F Azal meg akarják mutatni az örömet, és¹⁰⁴² azal. jelentik a kristus fel támadását.

¹⁰⁴² és <a>azal. [azal. <a> fölé írva;] jelentik [a k utólag beszúrva a sorközbe.]

12 Articulus
A kristus Menyben meneteléről

K Mikor szenteli az Anyaszent egy ház akristus menyben menetelét?

F Negyven napal husvét után. mivel akristus fel támadása után, negyven napig marada eföldön.

K Miképen kel szentelni a kristus menyben menetelét? ⁵

F Imádni kel a kristust mint közben járonkot, és szószollonkot. hozzá kel emelni szivünket. tekéntsük ¹⁰⁴³ ez eget a hová a kristus ditsőségesen fel ment. valamint hazánkot, és a földet ugy mint bujdosásunknak helyit. és készülyünk ¹⁰⁴⁴ az Apostolokal. együt. hogy alázatos szível vehesük a szent lelket ¹⁰

serm. s. Aug. s.
leoni. s. Chryst. s.
Bern. de Ascens.
9. ch.

[316b:] 13 Articulus.
A Pünkösd Innepéről.

K Mitsoda nap szentelik a szent Léleknek le szállását?

F Pünkösd napján, ötvenedik napon husvét után. ez a szó pentecostes. téssen. ötvenedik napot

K Mely tályban szálla le a szent Lélek az Apostolokra? ¹⁵ Act 2. 15

F. kilentz ora tályban regel.

K Hol valának akor az Apostolok?

F Mind együt valának az imádságban. a Boldogságos szüzel. és más több szent Aszonyokal., és más Jérusálemben lévő atyafiakal. ²⁰ Act 1. 14

K Miképen szálla reájok a szent Lélek?

F Igen nagy zugás hallaték. és látának mint egy tüzes nyelveket, a melyek le szállának mindenikére közüllök, azonal bé töltetvén szent Lélekel., minden féle nyelveken kezdének szollani., és tsudákot tettenek, egy szoval új ²⁵

¹⁰⁴³ tekéntsuk [Ékezethiba.]

¹⁰⁴⁴ készülyünk [Ékezethiba.]

embereké lettenek, tellyesek böltseségel. világoságal. és buzgoságal.

K A sidok vevéké észre ezt a nagy tsudát?

F Igen is mert épen aban az időben Jérüsalembe⁵ gyülekeztenek¹⁰⁴⁵ vala avilagnak minden részzeiről a pünkösöd Innepére. és azon igen tsudalkozának, hogy. **[317a:]** ki ki a maga nyelvén hallaná szollani az Apostolokot, és sokan meg is térének közüllök.

K Mitsoda napon volt a sidok pünkösödyge.?

¹⁰ F Valamelyen a miénk vagyon, husvét után ötven napal., ez nálok igen nagy innep vala.

K Miért vala ez olyan nagy innep a sidoknál?

F Mert azon a napon, az az, ötven nap után, az első husvét után, vagy is egyiptumból való ki menetelek után,¹⁵ az Isten a sinaí hegy alatt a meny dörgés, és villámlás között adá kí nekik Mojses által a kö táblákra írot¹⁰⁴⁶ törvényt., ugyan ezen a napon szoktak vala új buzából sütöt kenyeret ajánlani az Istennek.

Ez az ő pünkösödyök a miénket jelentette. 1 ugyan²⁰ azon a napon szálla le a szent Lélek. hogy az Istennek törvényét. nem a kö táblákra, hanem az Apostoloknak, és ahiveknek szivekben írja., és hogy őket bé töltse nem félelemel, hanem Isteni szeretettel. 2. Az Apostolok is új lelki gyümölcöt ajánlyanak azon anapon az Istennek,²⁵ mivel a szent Peter első predikálására. három ezer ember tére meg.

K Mitsoda elmével kel szentelni ezt az Innepet? **[317b:]**

F 1.¹⁰⁴⁷ Elmélkednünk kel ezekről a nagy dolgokrol. 2. Imádnunk kel a szent Lelket, és kérnünk, hogy ben³⁰nünk is azt a kegyelmét tselekedgye. valamint az Apostolokban., az, az, hogy szivünkben¹⁰⁴⁸ írja az Isten törvé-

¹⁰⁴⁵ gyulekeztenek [Ékezethiba.]

¹⁰⁴⁶ írot [írőből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹⁰⁴⁷ F 1. [I. – utólagos beírás.]

¹⁰⁴⁸ szivünkben [Ékezethiba.]

nyét, azt velünk szeretesse, és követesse. 3 gondollyuk meg, hogy ezen a napon formálta. a kristus az ő Anyaszent egy házát. tellyesítette bé az ő titkait,¹⁰⁴⁹ és végezte el az ő munkáját.

s. Aug. serm. de
pentec.

14 Articulus Ur napjáról.

K Mikor szentelik a szenttséges Eucharistiának Inne-⁵
pét.?

F Szent Háromság napja után valo első tsötörtökön.

K Miért nem szentelik ezt a napot nagy tsötörtökön.
mivel azon a napon rendeltet a szent Eucharistia.

F Noha az Anyaszent egy ház az Eucharistianak ren-¹⁰
delésit szentelnye nagy tsötörtökön is, de mint hogy azon
a napon az urnak szenvedéséről valo [318a:] dolgokban
foglalatoskodik., annak okáért más tsötörtököt választ-
tot hogy különösön szentelhese ennek a nagy titoknak
emlékezetit. azért is választotta pünkösöd hete után valo¹⁵
első tsötörtököt. mert pünkösödkor az Anyaszent egy
ház¹⁰⁵⁰ fel álitásának innepét szentelvén, illendő volt
mindgyárt pünkösöd után szentelni ennek a nagy titoknak
emlékezetit. a mely az Anyaszent egy házát. táplállya.
erösitti. és élteti.²⁰

K Miért rendelte az Anyaszent egyház ezt az Innepet?

F Hogy ellene ályon azoknak, kik a szent Eucharistia
ellen támadának

Magyarázat

Negyedik Orbán pápa rendelé ezt az Innepet 1264..²⁵
hogy ellene állana azoknak, kik tagadák a kristusnak az
Eucharistiában valóságosan jelen valo létit. ezeket a ká-

¹⁰⁴⁹ titkait, [Első *i-a*-ból javítva.]

¹⁰⁵⁰ egy ház <nak> fel álitásának [Törlés a sor elején.]

romlásokat meg ujították a mi időnkben zuinglius. kalvinus. és más több sa[318b:]cramentáriusok.

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezen a napon a nagy Ceremoniával való processiot,¹⁰⁵¹ ahol. a szent⁵ Eucharistiát hordozák

F Hogy meg szentellye azt a győzedelmet a melyet a kristus vétetet az ő Anyaszent egy házával azokon., kik ezellen a titok ellen tanítottak

K Mitsoda elmével kel jelen lenni azon a procession?

¹⁰ F Tsendeségel.¹⁰⁵² és alázatoságal kel lenni. imádni kel a kristust a szenttségben, örülni kel győzedelmeségin.¹⁰⁵³ hálakot kel néki adni a hitért, és az ajándékiért, melyeket nekünk adot.

15 Articulus.

A Szentek Innepeiről leg előbször a Boldogságos szüz fogantatásáról.

K Mit hívsz a szentek Innepeinek?

¹⁵ F E szerént nevezik azokat a napokat, a melyeket az Anyaszent egy ház az Istennek szenteli a szentek emlékezetire.

K Régi szokásé az Anyaszent egyházban a szentek [319a:] Innepeit szentelni.?

* ²⁰ F A Martyrok innepeit szentelni, a még Apostoli traditio; atöbb szenteknek pedig innepeit, azoknak példájára rendelték, de ezek nem olyan régiek.

Tertull. lib de corona cap 3. s. Hier. in Cap 4. ad galat. Epist. 19. ad Eustochium Theodoret lib 8. de Martyr. s. Aug. in. ps. 63.

¹⁰⁵¹ processiot, ⟨?⟩ ahol.

¹⁰⁵² Tsendeségel. [n – beszúrás.]

¹⁰⁵³ győzedelmeségin. ⟨kal⟩ hálakot kel

K Mit kíván az Anyaszent egy ház mi töllünk az Innepekben?

F Hogy az Istennek hálágot adgyunk a szentekelt kegyelmeségiért, hogy az ő példájokat kövesük. és hogy nékik esedezünk.

K Mitsoda szenteknek az innepeit¹⁰⁵⁴ ülli az Anyaszent egy ház.

F A Boldogságos szüzét. az Angyalokét. keresztelő szent¹⁰⁵⁵ Jánosét, az Apostolokét. az Evangyelistakét. a Martyrumokét. a szent püspökökét, a szent Confesorokét, a szent szüzekét., a szent házas Aszonyokét, vagy özvegyekét.

K Melyek a Boldogságos szüznek innepei. a mellyeket tartozunk meg szentelni.?

F Fogantatása, születése. meg tisztulása. latogatása. és fel emeltetése. már szollottunk. az annunciaciolor. és a meg tisztulásrol.

K Mikor szenteli az Anyaszent¹⁰⁵⁶ egy ház a Boldogságos szüz fogantatását.¹⁰⁵⁷ [319b: üres] [320a:]

F Decembernek nyolczadik napján.

K A Boldogságos szüz. eredendő¹⁰⁵⁸ bün nélkül fogantotté. és makula nélkül volté fogantatása?

F Ezt így tarttyák közönségesen., de az Anyaszent egyház¹⁰⁵⁹ erről a kérdésről nem végezet.

Bulla Grave nimis. sixt 4. pap. anno 1483. Conc. Trid. sess 5. supr peccatum orig.¹⁰⁶⁰ s. Aug. de natura. et de gratia. Cap 36.

¹⁰⁵⁴ innepeit <il> ülli

¹⁰⁵⁵ szen [Íráshiba; másutt *szen*]

¹⁰⁵⁶ Anyaszent [*egy ház* nélkül, nyilván íráshiba.]

¹⁰⁵⁷ fogantatását. ? [Első *a-o*-ból javítva.]

¹⁰⁵⁸ eredendő [*n* – beszúrás:] bün nélkül <volté.> fogantotté.

¹⁰⁵⁹ egyház [Beszúrás sötétebb tintával. Vö. a 166., 565., 688., 843.

sz. jegyz. is.]

¹⁰⁶⁰ irig. [Íráshiba *orig.* helyett.]

s. Aug. serm. 115.
de diversis. de
Civ. lib 10. Cap 4.

Midön a vétekről vagyon a szó. szent Agoston azt akarja hogy semmiképen ne beszéllyenek a Boldogsagos szüztől. azért mert nagy tisztelettel tartozunk az ő Fia-nak. a mi urunknak.

⁵ K Azok kik azt tarttyák hogy a Boldogságos szüz¹⁰⁶¹ eredendő vétek nélkül volt. nem ellenkezneké a szent irásal. mely azt mondgya hogy minden emberek vétkeztek Adamban.?

¹⁰ F Ki tettik a szent irásbol. hogy az ilyen közönséges propositioknak mint ez, lehet exceptioja, és nem lehet vakmerőnek mondani azt, a ki valamely exceptioval áll, és hogy ha azt; az Anyaszent egy ház engedelmeből tselekeszi.

K Hogy ha a Boldogságos szüz¹⁰⁶² vétek nélkül fogantatott. a kristus tehát. neki nem volt meg váltoja?

F A kristus igen is az ő meg váltoja, mert tsak egyedül a kristus kegyelme oltalmazhatta meg a vétektől. [320b:] a mely alá vettetet volna valamint atőb emberek.

K Miképen kel szentelni ezt az Innepet?

²⁰ F Nagy tisztelettel kel lennünk az Isten Annyának¹⁰⁶³ fogantatásakor valo meg szentelésihez, hálakot kel adnunk Istennek a Boldogságos szüz fogantatásáért, a kitől születet a kristus.

16 Articulus.

Kis Aszszony napjáról.

²⁵ K Mikor szentelik a Boldogságos szüz születésének Innepét.?

F Nyoltzadik septemberben

K A Boldogságos szüz¹⁰⁶⁴ vétekben születetté valamint a több emberek?

¹⁰⁶¹ szüz [Beszúrás. Mikes kézírása?]

¹⁰⁶² szüz [Beszúrás; vö. az 1061. sz. jegyz.]

¹⁰⁶³ An-<nyához,>nyának [Törlés a sor elején.]

¹⁰⁶⁴ szüz [Beszúrás; vö. az 1061. és 1062. sz. jegyz.]

F Isten¹⁰⁶⁵ ilyen gondolattal. kétség nélkül az Isten több kegyelmét adta az ő szent Annának mint sem keresztelő szent Jánosnak, a ki is meg vala szenteltetve még az Anya méhében.

s. Ambr. in Cap
2. s. luk.

K A Boldogságos szüz vétek nélkül élté?

5 conc. Trid. sess 6.
can 23 s. Aug. lib
de natura et de
gracia. Cap 36

F Igen is. ősoha semmi vétekben nem eset, még tsak botsánando vétekben is., és tellyes vala malasztal

K Mitsoda életet élt. a Boldogságos szüz?

F Igen nagy szentségben élt: nagy alázatoságban.

[321a:] mindenkor az Istenben, és a maga kötelességében ¹⁰ foglalatoskodot

s. Ambr. lib¹⁰⁶⁶
2. de virgin.

K Mellyik leg nevezeteseb a Boldogságos szüz jó erkölcsi között?

F A fogadás melyet tett volt még gyermek korában Istennek, szüzeségének meg tartásáról; holot a példa ¹⁵ nélkül valo volt abban az időben, ezt mindnyájan a szent Atyák is tsudállják..

K kik valának a Boldogságos szüz szüléi.?

F közönségesen azt tarttyák. hogy leánya volt szent Annának. és szent Joachimnak ²⁰

K Mitsoda nemzetségből vala.?

Matth 1. luk. 1.

F Dávid király nemzetségéből.

K Mire int az Anyaszent egy ház ezen az Innepen?

F Hogy tisztellyük és kövesük a Boldogságos szüzet., és igyekezőnk azon valamint, hogy érdemesek lehesünk ²⁵ a kristust magunkban venni.

s. Bern. serm. de
nativit B. v.

¹⁰⁶⁵ Isten <olyon> ilyen gondolattal. [A mondat értelme szerint itt *Isten olyan* v. *ollyon* a. m. *óvjon* kellene, hogy álljon. Az 1744-i változatban: *Isten ne adgya hogy illyen gondolatunk legyen.*]

¹⁰⁶⁶ lib <de> 2. de virgin.

17 Articulus

Nagy Boldog Asszony napjáról.

K Mitsoda nap szenteli az Anyaszent egy ház a Boldogságos szüz halálát.

F Tizen ötödik napján Augustusnak. [321b:]

K Mit térsen ez a szó Assumptioja a Boldogságos szüznek?

F A Boldogságos szüznek halálát térszi. és menyben vitetésit. mivel az Anyaszent egy ház sok szor nevezi a szentek halálát is assumptionnak, mert halálok után menyben vitetnek a földről

¹⁰ K A Boldogságos szüz testestől lelkestől vitetetté menyekben?

F Közönségesen ezt így tarttyák, és ez., egy néhány Anyaszent egy háznaknak. az áitatos traditioja.

K Mire kel vigyázni leg inkább ezen a napon?

¹⁵ F Arra hogy a Boldogságos szüz fel emeltetet aláztatóságáért, és a mint az Anyaszent egy ház énekeli, az Angyaloknál felyeb emeltetet

K Alázatos volté e földön létekor?

²⁰ F Leg alázatosab, és leg tekélteseb volt minden teremtet állatoknál.

K Mire int minket az Anyaszent egy ház ezen az Innepen?

F Hogy bizodalomal legyünk a Boldogságos szüz esedezésihez. az ő gondviselése alá ajánlyuk magunkot, a mai napon, nagy Ceremoniával valo procesiok vannak., mivel szent István király. a magyar nemzetet gondviselése alá ajánlotta. [322a:]

K Miképen érdemelhettyük meg. a Boldogságos szüz gondviselését.?

³⁰ F Hogy ha követyük az ő jó erkölceit. fő képen aláztatóságát., tisztaságát. és az Istenhez valo ragaszkodását.

18 Articulus
A szent Angyalok Innepéről

K Mitsoda napon szenteli az Anyaszent egy ház az Angyalok innepét.?

F Huszon kilentzedik napján septembernek. második octobris az örző Angyalok innepét szenteli: de enem üllő innep. 5

K Miért nevezik ezt az innepet szent Mihály innepének?

F Mert szent Mihály első lévén az Angyalok közöt., az ő innepekor., a több Angyalokét is szentelik. 10

K Miért szentelik az Angyalok innepét?

F Mert az Angyalok. az Anyaszent egy házhoz tartozván, akristus az ő Fejek. valamint nekünk. azon boldogságban élnek. mint a melyet mi reméllyük. az Anyaszent egy ház, hálákot ad az Istennek azon a napon hogy oket gyözdelmeseké tette. ők viszik Isten eleiben imádságinkot. [322b:] 15

Tób 12. 15. luk.
1. 19. Matth 16.
27. Tób. 12. 12.
Apoc. 8. 4.

K Mit kel tselekedni azon a napon, hogy jól lehesen szentelni az Angyalok Innepeit?

F 1.¹⁰⁶⁷ Hálákot kel adni az Istennek, hogy minket társoká tett az Angyaloknak, 2. követni kel az Angyalok alázatoságát. szeretetét. engedelmeségét. és vigyázását. úgy hogy részesülhesünk boldogságokban. 3. hálállyuk meg az Istennek hogy Angyalokot rendelt örzésünkre. 4. tisztelettel legyünk a leg aláb valohoz is a hivek közül., mivel az Angyalok szüntelen láttyák az Istennek színét. 25
5 tiszteljük a mellettünk lévő Angyalokat, meg ne szomorítsuk őket a vétekel. 6. kérjük a szent Angyalokot hogy¹⁰⁶⁸ mutassák bé imádságinkat: az Istennek széke eleiben, valamint a jó illatu temjént.

Apoc. 8. 4. s.
Bern. serm de fest
s. Mich.

¹⁰⁶⁷ F 1. [I. – utólagos beírásnak látszik.]

¹⁰⁶⁸ hogy </> mutassák bé

19 Articulus
Keresztelő Szent Janos Innepéről.

K Kitsoda vala keresztelő szent János

F Ő az Istentől küldetet volt. hogy meg üsmértesse a sidokal a Messiást, a kinek is el jövetelére készitené az embereket. ugyan ezért is nevezik elől járonak.

5 K Mitsoda¹⁰⁶⁹ Innepeket szentel az Anyaszent egy ház szent János tisztességire? [323a:]

*

F Az ő születésinek, és halálának Innepét.

s. Aug. serm 287 de nativ. Joan. bapt et serm 307. de decolat. Luk. 1. s. Bern serm de nativ. joan bapt.

K Miért szenteli az Anyaszent egy ház a szent János születését?

10 F Mert meg volt szentelve még az Anya méhében. és egy néhány tsudák is történtek születésekor.

K Miért tsinálnak tüzet ezen a napon?

F Hogy az Angyal mondása bé tellyesedgyék. mondván. hogy sokan fognak örülni az ő születésin.

15 K Mitsoda oka lehet ennek az örömnök?

F A hogy a kristus el jövele közelgetet, a kinek elől jároja volt szent János, midön a setéttségben jár valaki, örül a hajnalnak, mert tsak hamar meg láttya a napot., mint hogy pedig az emberek setettségekben valának, méltán örülhetének a szent János el jövetelin., a ki is hajnali tsillagja vala a világ vilagositójának,¹⁰⁷⁰ de ennek az örömnök nem kel hogy valakit babonaságra vigyen szent János éttzakján.

K Miért neveztetik szent János keresztelőnek?

25 F Mert oly boldog volt, hogy meg keresztelte a kristust, és mind azokat kik hozája menének.

¹⁰⁶⁹ Mitsoda [a-e-ből javítva.]

¹⁰⁷⁰ vilagositójának, [ó-á-ből javítva.]

K Mitsodás volt a szent János kereszttsége.,?

F Az olyan Ceremonia volt, a mely által. meg mutatta szent János a sidoknak. hogy meg kellene magokat [323b:] tisztítani vétkekből, és penitentiát tartani, hogy készek lehessenek el fogadni a Messiást 5

K Miképen élt szent János?

F A pusztában lakot. rettenetes sanyaru és penitenzia tarto életet élt, tsak vizet ivut. az ő eledele tsak sáskából állot

K Miképen holt meg szent János? 10

F Tömlöczben tétetvén. Hérodos ót fejét véteté, azért hogy botránkoztato életéről. ez a szent gyakran meg feddé.

K Mit kel tanulunk szent Jánostól?

F Hogy a világot kerüllyük, a sanyargatást, és az ártatlanságot szeresük. az Isten törvényét. életünk vesz-tésivel is meg tarttsuk., alázatosok legyünk. a kristust szeresük, a menyiben lehet másokat oktassunk. 15

20 Articulus.

A Apostolok, Martyrok, Confessorok, püspökök

A szent szüzek, vagy penitenzia tarto Aszonyok
Innepeiről,

K Kitsodák az Apostolok.?

F Azok, a kiket a kristus választot. hogy el küldgye az egész világra. az Évangélium prédikálá-[324a:]sára, és az emberek meg teritésekre. 20

Marc. 16. 15.

K kitsodák az Evangyélisták.?

F Azok kik a kristus életét irták.

K Miképen kel az Apostolok, és az Évangyélisták innepeit szentelni? 25

F 1. Hálakot kel adni Istennek, hogy velünk meg üsmértette az igazságot ő általlok. 2. kérnünk kel hogy végig meg tarttson abban ahitben. melyet ökk prediká-

Aug serm s.
ico. s. Bern. de
test Apost

lottak. 3. hogy adgyon olyan pásztorokat nekünk. mint az Apostolok valának.

K kitsodák azok a szentek, a kiket Martyrumoknak nevezik?

⁵ F Azok, a kik a kristusban valo hitért. meg ölettek, kik az igazságért, és a vallásért kinokot szenvedtek.

K Miképen kel szentelni a Martyrumok innepeit?

F Hálakot kel adni Istennek az erőért. és a jutalomért melyeket nekik adot. 2. kerjük az Istent hogy adgya meg

¹⁰ nekünk is azon kegyelmét esedezéseek által.

A szent püspökök innepein hasonlo képen kel tseledni. valamint az Apostolokén. [324b:]

K Kik azok. a kiket Confessoroknak neveznek?

F A régi időkben tsak azokat hitták Confessoroknak.,
¹⁵ akik az igazságért tomlöczöt, üldözést, és kinokot szenvedtek. de meg nem ölettek, Confessoroknak neveztek. azért. mert nyilván tettek vallást a kristus hitéről. de már egy nehány saeculumoktól fogvást Confessoroknak nevezik közönségesen. mind az olyan szenteket., kik se
²⁰ Apostolok. se Evagyélisták. se martyrok nem valának., nevezetnek pedig eszerént azért. mert mindnyájan vallást tettek a kristus hitéről, és bizonytságot az igazságról. leg aláb szent élettyekel.

K Miképen kel szentelni a szent Confessorok innepeit?

²⁵ F szolgállyunk az Istennek nagyob buzgságal igyekezzünk meg gyözni a világot. az ő rosz kivánsággival együt.

K Miképen kel szentelni a szent szüzek innepeit?

F Elmélkedgyünk a jó erkölcsökről, kerjük az Istent hogy esedezéseek által követhesük jó erkölcsöket. és példájokat. melyeket adtanak nekünk. azok a szent leányok.
³⁰ oly gyenge testben valo létekkor.

K Miképen kel szentelni a szent házas, és özvegy Aszonyok innepeit? [325a:]

F Adgyunk hálakot Istennek; a ki minden renden lévő
³⁵ személyeket a szentségre hivut, és igyekezünk szentül

serm s. Greg.
nazian s Chrys. s.
Aug. de fest
martyr.

serm s. Greg.
nazian. s. Chryst
s. Aug de virg.

végben vinni hivatalunkot, valamint ezek a szent Aszonyok.

K Miképen kel szentelni a penitentzia tartó¹⁰⁷¹ szentek innepeit?

F Kövesük őket alázatoságokban, és penitentzia tartásokban, reméllyük hogy az Isten velünk is hasonló irgalmaságot tselekeszik. és erre való nézve., minden rossz hajlandóságinkot igyekezük meg győzni.

21 Articulus Minden szentek napjáról.

K Mitsoda innepet szentel az Anyaszent egy ház első novemberben?¹⁰⁷² 10

F Mind szentek innepét.

K. Miért szenteli az Anyaszent egy ház ezt az innepet?

F 1. Hogy tisztelje azokat a szenteket, a kikről emlékezet nintsen az esztendő forgása alatt. 2. hogy minket az Isteni szolgálatra fel indíttson. anyi sok féle renden lévő szenteknek példájokra, 3. hogy hálaadást adgyon az Istennek az egész boldog lelkekért. 15

K Miért szenteli az Anyaszent egy ház ezt az innepet [325b:] oly nagy Ceremoniával?

F Mert ez az innep magában foglalja mind a több innepeket, és képzeli azt az örökké való innepet, melyet az Isten szentel maga a menyekben az egész szentekel 20

s. Aug. serm. 256.
de temp.

K Mitsoda gondolat vihet minket a szentek példájok követésire?

F Meg kel azt gondolni, hogy a szentek, hasonló gyarolással valának meg környékeztetve. valamint mi, azon kísértetek alá valának vettetve. mí is azon testnek vagyunk tagjai valamint ők, azon lélek vezet minket, ugyan 25

s. Bern. serm de
fest omni. sanct

¹⁰⁷¹ tartó<k> szentek

¹⁰⁷² novemberben.? [Elírás.]

azon mester tanit minket. aki őket tanította, és ugyan azon jutalomra vagyunk hivatalosok. a melyre ők voltak. Ezt az innepet 3 dik¹⁰⁷³ Gergely Pápa rendelé 737 esztendőben.

22 Articulus A halottak napjáról.

⁵ K Miért rendelt különös napot az Anyaszent egy ház a halottakért valo imádságra?

F Hogy könnyebülést nyerhesen nékik¹⁰⁷⁴

K Miért¹⁰⁷⁵ rendelé arra minden szenteknek másod napját?

¹⁰ F Hogy meg mutassa azal. az Anyaszent egy ház tagjai között valo egyeséget.

[326a:] Magyarázat.

A menyekben. a purgátoriumban, és e földön lévő hievek. mindnyájan tagjai az Anyaszent egy háznak. mindnyájan az örökké valo boldogságra hivattak. ez a három Anyaszent egy ház, tsak egy, ugyan azon egy fejek is vagyon, a ki a kristus Jesus. a földön lévő Anyaszent egy ház. örülvén minden szentek napján a szentek boldogságán., ugyan azon boldogságot akarja meg nyerni másod napon.. imádsági által., a purgátoriumban lévő Anyaszent egy háznak.

K Régi szokásé az Anyaszent egy házban a halotakért imádkozni?

F Igen is, mert az Anyaszentház¹⁰⁷⁶ mindenkor imád-

¹⁰⁷³ 3 dik [dik – beszúrás.]

¹⁰⁷⁴ nékik <?>

¹⁰⁷⁵ Miért [é-n-ből javítva.]

¹⁰⁷⁶ Anyaszentház [Szokatlan ez az alak Mikesnél; általában *Anyaszent egyház* vagy *egy ház* alakban fordul elő; vö. a második szakasz 624. sz. jegyz. is.]

kozot a holtakért, ez Apostoli traditio. nézd meg mit mondtunk¹⁰⁷⁷ a purgatoriumrol.

K A halotakért valo imádságot meg leheté bizonyítani a szent írásbol.?

2 Mak. 12. 46.
1 cor 15. 29.
2 tim. 1. 18.

F Meg lehet ezt a szokást bizonyítani. mind az ó. mind az uj testamentumbol. 5

K Kik azok a halottak. a kikért kel imádkozni?

F Azok. a kik felöl gondolhatni hogy a lelkek purgatoriumban vagyon. mert tsak ugyan ezeknek is használhat [326b:] az imádság, mivel a szenteknek arra szükségek nintsen. és haszontalan volna a kárhozattaknak. 10

s. Aug de cura mort. Cap 1.

Magyarázat

Ez okáért a Martyromokért nem imádkozunk, mivel meg bántanok őket azal. mondgya szent Agoston. söt még esedeznünk kel nékik mondgya ugyan ezen szent. atöb szentek felöl is, a kiket az Anyaszent egy ház. szenteknek üsméri lenni. hasonlot kel mondani. ugy a kereszttség után meg holt kisedek felöl is. 15

lib 22. Contr. faust Cap 21.

Nem imádkozunk pedig a hitetlenekért. eretnekekért, sysmatikusokért. a hittöl szakadtakért, akik ex Communcialtattak. akiket tudgyák hogy az Anyaszent egy házon kívül holtak meg. az olyan személyeknek kárhozatok bizonyos. 20

Hanem imádkozunk közönségesen ahivekért. a kik az Anyaszent egy háznak kebeliben holtak meg. ha szinte jó, és szent életük voltak is, mert mindenkor¹⁰⁷⁸ lehet őket félteni az Isten iteletitöl. vagy ha ámbár vétkes életet eltenek is. de reménleni kel. hogy az Isten meg irgalmaz nékik. az Anyaszent egyház az ilyen kétszéges dologban jobban szereti az olyanokért imádkozni a kiknek arra 30

¹⁰⁷⁷ mondtunk [Szövégi n – beszúrás.]

¹⁰⁷⁸ mindenkor [kor – későbbi beírás a sorvégi margóra. Mikes kézírása?]

szükségek nintsen, mint sem el vonni ezt a segítséget azoktól, akiknek arra szükségük volna. [327a:]

K Mitsoda halotakért kel imádkozni a halottak napján?

⁵ F Az Anyaszent egy ház szándéka a, hogy az egész purgatoriumban lévő lelkekért kérjük az Istent. és más napra hagyjuk a szüléinkert. atyánk fiaiért valo különös imádságot, mert ez a nap a közönségesen valo imádságra vagyon rendeltetve.

¹⁰ K Tsak az imádságal leheté könyebséget nyerni a purgatoriumban lévő lelkeknek?

F Az imádságon, a szent Misének. áldozattyát érttyük, de ezen kívül is lehet az alamisnával., és más jó tselekedettel. segíteni. ez az innep 998 esztendőben rendeltet

s. Aug. de cura mort. Cap 1.

23 Articulus.

A Templom dedicatiojának innepéről

¹⁵ K Mitsoda a templom dedicatioja?

F Az olyan Ceremonia a melyel¹⁰⁷⁹ a püspök valamely épületet meg szentel., hogy tsak az Isteni szolgálatnak. és az imádságnak háza legyen.

²⁰ K Miért vagyon ez a Ceremonia olyan nagy solemnitásal.?

F Mert e figurája és képe. annak a szentekből álló élő templom dedicatiojának. mely a menyekben¹⁰⁸⁰ leszen meg.

[327b:] Magyarázat.

²⁵ Nagy hasonlatosság vagyon a materiális épület közöt. melyet a püspök szenteli meg. és a lelki épület közöt, melynek dedicatioja a menyekben leszen meg., ezen alelki épületen pedig azt a gyülekezetet kel érteni mely a szent-

¹⁰⁷⁹ a melyel [Szóvégi *l-t*-ből javítva.]

¹⁰⁸⁰ menyekben <le> leszen [Törlés tollhiba miatt a sor elején.]

tekből fog állani, az égben. a melyet nevezik győzedelmes Anyaszent egy háznak, menyei Jérusalemnek, az Isten városának, Ez pedig ahasonlatoság: Minek előtte egy épülethez kezdgyenek., a fő köfarago a köveket meg választtya,¹⁰⁸¹ és meg faragtattya. és azután ugy téteti⁵ mindenikét a maga. helyére, és mind ezekből az esze szedet kövekből áll az épület. melyet a püspök meg szentel., és a melynek a fundámentumbéli első kövét a püspök teszi a földben. nagy Ceremoniával A lelki értelme pedig ennek az,¹⁰⁸² Az emberek élő kövei a lelki épületnek. és¹⁰ a fő áts mester az Isten. hogy ha pedig az Isten érdemek szerént bännék azokal a kövekel., egyik sem tétetnék az épületben. mert arra a nagy kegyelemre érdemetlenek a vétekkért, az Isten némelyeket el hágy a vétekbén igazságára való nézve, némellyeket pedig irgalmaságából az épü-¹⁵ letiben **[328a:]** helyezteti, ezeket a köveket pedig a földön faragja és¹⁰⁸³ simittya meg a szenttségekel, oktatósokkal. kegyelemel. és ostorozásokkal; Ennek a lelki épületnek pedig a kristus a fundamentum béli szegelet köve, ezeket az élő köveket a szeretet foglallya esze. de mint²⁰ hogy a szeretet tsak a menyekben lészen tekélletes, ugyan tsak világ végén is foglaltatnak esze ezek akövek., akoron a fő pap. akristus Jésus meg fogja szentelni az épületet mely örökké fent marad; tudni illik, a kristus., a mint szent pál mondgya. az Istennek bé mutatgya az ő tiszta,²⁵ és makula nélkül való Anyaszent egy házát. hogy örökké ditsérje. nagyságát. és irgalmaságát. a minden hatonak

Ephes. 5. 27. s.
Aug. de civ Dei
lib 27. Cap 8.

K Miért szentelik minden esztendőben a templom dedicatiojának innepét?

F Azt a materialis templomra való nézve szentelik. de³⁰ főképen a lelki templomra való nézve. a mint ide fellyeb

¹⁰⁸¹ meg <válass> választtya, [Törlés a sor végén.]

¹⁰⁸² a,z, [a-ból javított az]

¹⁰⁸³ és <tisz> simittya meg

meg mondok., A¹⁰⁸⁴ materialis templomra valo nézve azért, hogy hálákot adgyunk Istennek a ki a mi templominkban méltoztatik lakni, ót imádsaginkot meg halgatni, és minket igéjével, és a kristus jesusnak testével taplál-
5 ni, A lelki templomra valo [328b:] nézve, azért. hogy meg emlékezünk arol. hogy az Istennek templomi vagyunk, hogy még annak idejében a menyei Jérusálemnek épületiben helyheztetünk. és ezen reménségel magunkot vígasztallyuk, hogy ha mostanában a keserüségekben. és szomorúságokban vagyunk

s. Aug. serm 337.

10 K Miért gyujtanak anyi sok gyertytát azon anapon?
F Hogy meg mutassák az örömet, remelvén azt hogy még alelki épületben helyheztetünk., és hogy fel fogadgyuk az Istennek, hogy ugy akarunk égni az ő szolgálatyában, valamint azok a gyertyák. Az Apostolokat is jelentik azok a gyertyák., kik a világ világositoi, és akik fundamentumi az Anyaszent egy háznak.

Ephes. 2. 20

K Miképen lehet jól szentelni ezt az innepet?
F Tisztelni kel a templomot mely az Istennek lako
20 helye. és annak fel ékesítését elne mulasuk. a menyiben töllünk lehet. szeresük a templomban valo el menetelt akönyörgésre, meg emlékezvén arol. hogy az Istennek templomi vagyunk, ne tselekedgyünk azért semmit is ollyat a mi azt a templomot tisztátalanná tehetné; kérjük
25 az Istent. hogy akár mint bányék velünk eföldön.,¹⁰⁸⁵ [329a:] itt vágjon. egészen nyomorgason, tsak irgalmaságából helyheztesen minket a menyei épületben.

s. Aug. serm. 336.
s. Bern. serm. 1.
de dedic.

K A Templom szentelésinek Ceremoniája régi szokásé?
30 F Az Isten maga parantsolá a salamon templomának dedicatioját. az Anyaszent egy háznak mihelyt az a szabadsága lett hogy templomokat épithesen. ezt a Ceremoniát mindgyárt követte.

¹⁰⁸⁴ A [a-ból javítva.]

¹⁰⁸⁵ eföldön., <itt> [329 a:] itt vágjon.

K Mit jelentet a salamon templomának dedicatioja?
F Ugyan azt jelentette; valamit a mi templominknak dedicatioja,, az az, a Menyei templomnak, dedicatioját

XIV Rész

Az Anyaszent egy háznak második parantsolattyáról.

K Mellyik az Anyaszent egy háznak a második parantsolattya? 5

F *Misét halgas vasárnapon. ugy az innep napokon*

K Mit parantsol az Anyaszent egyház nekünk ezáltal.? [329b:]

F Hogy vasárnapokon, és innep napokon. a szent Misére el menyünk. 10

K Régi parantsolaté ez?

F Meg az első saeculumtól fogvást valo parantsolat. szent lukáts azt mondgya. hogy a hivek ahétnek első napján esze gyülnek vala. a szenttséges kenyérnek meg szegésére. 15

Act 20. 7. s.
justin. apolog 2.

K Miképen kel jelen lenni a szent Misén?

F Egészen kel meg halgatni a Misét figyelmeteséggel. és áitatosággal.

K Miért kíványa az Anyaszent egy ház hogy a szent Misére el menyünk azokon a napokon? 20

F Mert a szent Mise halgatása leg szenteb. és leg hasznosab dolog.

K Miképen lehet áitatosággal halgatni a Misét az Anyaszent egy ház akarattya szerént?

F Alázatosággal. tisztelettel. és figyelmeteséggel kel azt halgatni,. nem is lehet jobbat tselekedni, mint a papal együt el mondani azon imádságokat, és ő véle együt ajánlani a szent áldozatot [330a:] 25

K Hová akarja az Anyaszent egy ház hogy el menyünk Misére vasárnapokon, és az innepeken? 30

F Az Anyaszent egy ház azt kívánja hogy a hívek a magok parochiajokban halgasanak misét vasárnapokon és innep napokon

K Véteké el mulatni a parochialis Misét?

5 F Vétek hogy hatsak valamely helyes akadály meg nem gátollya.

K Mire vagyon építve ez a köteleség?

F Arra hogy az Anyaszent egy ház, arégi Conciliumokban az exCommunicatióra méltónak itéli lenni az olyat.

10 a ki helyes ók nélkül három vasárnapon egy más után a parochialis misét el mulattya.

K Mitsoda okbol koteledzi ahiveket az Anyaszent egy ház arra hogy a parochialis misére el menyenek?

15 F Két fő okbol. 1. hogy ahivek mindnyájan esze gyülvén és pásztorokkal meg egyesülvén. véle együtt könyörögjenek. és ajánlyák a szent áldozatot 2. Azért hogy mindnyájan a hívek jelen legyenek pásztorok oktatásin.

[330b:] XV Rész

Az Anyaszent egy háznak harmadik parantsolattyáról

K Melyik az Anyaszent egy háznak harmadik parantsolattyá?

20 F *Esztendőben egyszer menni, el ne mulasd¹⁰⁸⁶ vétkegyonni*

K Mire kötelez ez a parantsolat?

F Hogy meg gyonnyunk leg aláb egy szer esztendőben

25 K Hány esztendős korában tartozik agyermek el kezdeni a gyonást.?

F Mihelyen anyi idős hogy halálosan vétkezhetik.

K Az esztendőnek mitsoda idejében kel meg gyonni, hogy ezt a parantsolatot véghez vihesék?

F Az Anyaszent egyház nem szabot időt az esztendei

¹⁰⁸⁶ mulasd [a-ából javítva az ékezet áthúzásával.]

gyonásra. de a husvéti Communionora valo parantsolat, meg mutattya eléggé hogy az akarattya a, hogy az a gyonás, a husvéti Communionora valo készület légyen.

K Kinek kel meg gyonni.?

F A püspöknek. a parochusnak. a püspöktől rendeltet papnak, ezt olyan hivekről értem, a kiknek parochia-jok vagyon, mivel a szerzetesek., vagy a más hivek, a kiknek nintsen magoknak pásztorjok, olyan papokhoz gyonhat-[331a:]nak, akiknek arra szabadságok vagyon a püspöktől. ezért is mondgya aláteránumi Concilium¹⁰ hogy a magok papjokhoz gyonnyanak. *proprio sacerdoti*. Can. 21. omnis utriusquae.

K Vétkeznek tehát hogy ha a husvéti gyonásra a parochiában nem mennek?

F Igen is hogy ha ameg lehet, vagy ha arra szabadságot¹⁵ nem kérnek a parochustól. nézd meg a fellyeb valo Citatiot

K Miért köteledzi az Anyaszent egyház a hiveket arra hogy leg aláb egy szer meg gyonnyanak esztendőben?

F Azért hogy a vétekben el ne merüllyenek, és az urhoz²⁰ meg térjenek.

K Tsak egy szer kellé meg gyonni esztendőben?

F Azt tapasztallyuk minden¹⁰⁸⁷ nap, hogy a kik tsak egyszer gyonnak, tellyesegel. nem elnek. keresztyéni életet, erre valo nézve is inti a hiveket arra hogy gyakrabban²⁵ is meg gyonnyanak,¹⁰⁸⁸ de a parantsolat, tsak az egyszerre kötelez minket.

¹⁰⁸⁷ minden [en – sor alatti beszúrás sötétebb tintával; Mikestől?]

¹⁰⁸⁸ meg gyonnyanak, <p> de a parantsolat,

XVI Rész

Az Anyaszent egy háznak negyedik parantsolatyáról.

K Melyik az Anyaszent egy háznak negyedik parantsolatya?

F *Teremtődnek testét vegyed, buzgon husvétkor azt egyed.*

⁵ K Mire kötelez ez a parantsolat? [331b:]

F Hogy a Communióra el menyünk leg aláb egyszer esztendőben. a nagy héten. vagy a husvét hetin.

K Hány esztendős korban tartoznak Communicálni?

F Mikor a pásztor arra alkalmasnak itéli lenni. és¹⁰ ahhoz elegendő képen oktattatot

K. Hol kel fel venni a Communiot?

F A¹⁰⁸⁹ Parochialis templomban.

K. Hát ha valaki beteg talál lenni a husvét napokon?

F Tartozik a husvét Communiot fel venni vagy az¹⁵ ágyban, vagy ha jobban kezd lenni.

K Hát ha agyontato pap el¹⁰⁹⁰ halasztattya. a penitencia tartoval a husvét Communiot mit kel néki tsinálni?

F Az Anyaszent egyház azt parantsollya a gyontato²⁰ papoknak hogy, fel ne adgyák a Communiot azoknak kik ahhoz elegendő képen nem készültek. azért, a penitencia tartanak meg kel tellyeségel téni, a Communiohoz kel valóságál készülni. penitentiát tartani, és a Communióra menni. mikor a gyontato pap meg engedi. [332a:]

²⁵ K Mitsoda büntetést parantsol az Anyaszent egy ház az ellen. aki ahusvét Communiot el mulattya szán szándékal.?

F Annak egész életében nem lesz szabad a templomban menni. és holta után ugy el nem temetetik mint a több³⁰ keresztyének.

¹⁰⁸⁹ A [Későbbi beírás a szóközbe.]

¹⁰⁹⁰ el <halaszttya a> halasztattya. a

K. Meg kellé elégedni esztendőben az egy szeri Communioval.?

F Az Anyaszent egy ház szándéka, az. hogy oly kereszt-
tyénül élyenek. hogy a Communióra gyakortáb is el
mehesenek

5

s. Cypr.¹⁰⁹¹ lib. de orat. Dom. s. Aug. epist 118. ad jan Conc. Trid. sess. 22. Cap 6.

XVII Rész

Az Anyaszent egyház ötödik parantsolattyáról

Első Articulus

Közönségesen a böjtről.

K Mellyik az Anyaszent egy ház ötödik parantsolat-
tya?

F *Cantort, vigiliát meg böjtölyed, nagy böjtön hust enni
kerüllyed.*

K Mit parantsol az Anyaszent egy ház nekünk ez ál-
tal? **[332b:]**

F Hogy a negyven napi böjtöt. a kántort, vigiliát meg
böjtölyük.¹⁰⁹²

K Mitsoda a böjtölés?

F A hus ételt el kel kerülni, és napjában tsak egyszer
kel enni.

K Miért tiltyák a hus ételt?

F Hogy atestet sanyargasák, mivel a hus étel táplálob
mint sem a más féle étel.

K¹⁰⁹³ Nem ellenkeziké ez a parantsolat a szent Pál.²⁰
mondásával valamit a mészár széken árulnak meg egyé-
tek.?

F szent Pál itt a korintusbélieknek a bálványoknak

¹⁰⁹¹ s. Cypr. <d> lib. de

¹⁰⁹² meg böjtölyük. [ü-y-ból javítva.]

¹⁰⁹³ K [F-ből javítva.]

áldoztatot husrol beszél, mert akorintusbéli hivek. körül némellyek minden tartozkodás nélkül meg eszik vala az olyan hust. némellyek pedig nem tsak meg nem eszik vala, de még a mészár széken hust sem mérnek vala
 5 venni, tartván attol. hogy a több hus között ne légyen olyan, melyet a bálványoknak áldoztak volna, Szent Pál hogy ezt meg orvosollya, meg írá nékik, hogy bizvást ehetnek abbol a husbol. melyet a mészár széken árulnak, arol nem is kérdezkedvén, hogy ha áldoztatott volté a
 10 bálványnak vagy sem, de ha azt meg tudgyák¹⁰⁹⁴ [333a:] valamely hus a bálványnak áldoztatot, akoron nem kel abbol venni, hogy másokot meg ne botránkoztassanak, mind végig el kel olvasni ezt a reszt; de itt nem arrol. vagyon a kérdés; mivel azt jól tudgya az Anyaszent egy
 15 ház hogy a hus étel jó; és meg lehet, ha pedig némely napokon azt meg tilttya, a sanyargatásnak, és a penitencia tartásnak kedviért tselekeszi. eszerént is tselekedet anyi saeculumoktól fogvást., a böjtöt a kristus jóvá hagyta. ditsérvén szent Jánost a ki tsak sáskával és mézel élt.

20 K Hány orakor kel enni böjt napokon?

F A régi időkben nagy böjtben tsak estve felé ettenek, és más böjti napokon, három ora felé dél után. igen ditséretes dolog volna most is ezt követni, noha az Anyaszent egy ház meg engedi mostanában hogy böjti napokon délben egyenek.

K A Collatiot meg engedié estve.?

F Mikor még a régi szokás tartatot, akor nem volt szabad többször enni egy szernél. de mostanában hogy a déli étel szabad. az Anyaszent egy ház az estvéli Collatiot
 30 meg engedi. de ugy. hogy igen kevésből ályon. és tsak a szükségre valot egyenek, meg tartván a szokást a hol vannak. [333b:]

K Böjti napokon idő közben leheté innya?

F Böjti napokon sanyargatni kel magunkot az italban

¹⁰⁹⁴ meg tudgyák <hogy valamely.> [333a:] <hus> valamely hus

is. úgy valamint az ételben. szomjuságot. és éhséget kel szenvedni a penitencia tartásnak kedviért, de ez iránt a theológusok egy más közöt meg nem egyeznek, ha idő közben egy ital vizel a bűnt meg szegiké vagy sem. az Anyaszent egy ház is erről semmit nem végezet

s. Thom. 2. 2.
quaest 147. art. 5.

5

K kitsodák azok kik tartoznak bűntölteni?

F Mind azok kik a husz esztendőt meg haladták.

K kitsodák azok. akiknek engedelmek vagyon hogy ne bűntölyenek

F A dajkák, a terhes Aszonyok, a betegek. azok a kiknek nehéz munkakot kel mivelni., az öreg emberek. egy szoval azok akiknek a bűntölés egéségek meg romlására lenne.

K Mit kel tselekedni midön olyan állapotban vagyon valakí hogy nem bűntölhet?

15

F Minek előtte meg szegje abűntöt tanátsot kel kérni, mástol. és ha lehet szabadságot a pásztortol., leg aláb a menyiben lehet meg kel tartani. vagy más penitencia tartást kel tselekedni., mert a penitencia [334a:] tartást senki el nem kerülheti.

20

K Miért rendeltet a bűnt.

F Hogy a testet sanyargasuk. és eleget tegyünk az Istennek a penitenciával.

*

serm. s. basil. s. chryst. s. leo. s. Aug. de jejun. s. Aug. tract de utilitate jejun.

K Mit kel tselekedni hogy a bűnt érdemes legyen?

F A böhöz, az imádságot, és más jó tselekedetet kel tenni. főképen az alamisnát.

25

Tób. 12. 8.

K kitsodák azok. kik abűntnek parantsolattya ellen vétének.?

F 1. Azok. kik hust esznek szükség nélkül. 2. azok, kik időközben esznek, vagy isznak, 3. azok kik ebédkor sokat esznek. a Collation is hasonló képen. 4. a gazdák kik szükség nélkül tselédekot dolgoztattya., olyan kemény munkán. a melyért a bűnt meg kel szegni.

30 serm. s. Aug. s.
Basil. s. leo. de
jejun.

2 Articulus A nagy böjtről.

s. Aug. serm.¹⁰⁹⁵
208: de jejun

K kitsoda rendelte a nagy böjtöt?
F Ez Apostoli traditio, a melyet minden idoben megtartották, az Anyaszent egy házban. az Apostoloktól fogvást.

s. basil. s. Aug. s.
leo serm. de
quadra.

⁵ K Miért rendeltet a negyven napi böjt?
F 1.¹⁰⁹⁶ Hogy kövesük a kristus negyven napi böjtét. 2. azért. hogy a hivek a penitencia tartásal. és a negyven napi böjtölesel. a husvét innepéhez készüllyenek. [334b:]

K Miért nevezik az első szeredát hamvas szeredának.?

¹⁰ F Mert azon a napon hamvat hintenek. a hivekre
K Ez a Ceremonia régié az Anyaszent egy házban?

s. Bern. serm. 2. in
Capite jejunii

F Igen régi szokás; és azokért rendeltet volt., akik nyilván tartottak penitentiát, a püspök, vagy a penitentiarius. hamvat tett azoknak fejekre. a Ninivebélieknek példájára, az Anyaszent egy ház mostanában az egész hivekhez megtartya ezt a szokást. mivel a negyven napi böjt. az egész hiveknek penitencia tartására rendeltet¹⁰⁹⁷ idő.

K Mitsoda elmével kel. a hamu vételre menni?

²⁰ F Alázatos. és töredelmes elmével. és olyan igazán való szándékal.. hogy a nagy böjtöt penitencia tartásban akarják el tölteni.

K Mint kel tselekedni hogy a nagy böjtöt szentül lehesen el tölteni, az Anyaszent egy ház szándéka szerint.?

²⁵ F Böjtölni, és alamisnát kel adni. az Isteni szolgálatot. predikatiot. el nem kel mulatni. 2 a tánczot, a mulatsságot. és főképen avetket el kel kerülni. 3. az imádságot inkább kel gyakorolni, az Isteni szolgálatokra¹⁰⁹⁸ gyak-

s. Aug. s. leo. s.
Bern. s. Basil. s.
Chryst serm. de
jejun quadra

¹⁰⁹⁵ serm. <de> 208: de

¹⁰⁹⁶ 1. [Beszúrás a szóközbe.]

¹⁰⁹⁷ rendeltet idő. [Elírás *rendeltet* helyett.]

¹⁰⁹⁸ szolgálatokra [Első *a-o*-ból javítva.]

rabban kel el menni, 4. a husvétii Communionora kel készülni.¹⁰⁹⁹

K Nagy böjtben miért mondgyák regel a vetsernyét?¹¹⁰⁰ [335a:]

F A régi időkben nagy böjtben tsak estve felé ettenek,⁵ és a vetsérnyét¹¹⁰¹ is szokás szerént mondhatták el. mint egy ött vagy hat ora tályban. de a hiveknek gyengeségére valo nézve. az ételnek idejét lassanként eléb, eléb vitték. a vetsernyét is ahoz képest eléb kezdék mondani, hogy el lehesen leg aláb mondani hogy vetsernye után szegik¹⁰ meg aböjtöt. szent Thamás Aquinus idejében. tudni illik a tizen harmadik saeculumban, nagy böjtben három orakor végezük vala el avetsérnyét. ugyan akkor is kezdettenek az ételhez, de azon időtől fogvást az ebédnek orája mindenkor eléb eléb. viteték, egy szoval a miolta a szokás¹⁵ bé jött hogy délben szegik meg a böjtöt., az vetsérnyét is az előtt mondgyák el. hogy el mondhasák hogy vetsernyéig böjtöltek., ugyan ez a régi szokás hánya a hiveknek szüntelen a szemekre gyengeségeket. és lágyságokat. ugyan erre valo nezve kellene tehát nagyob szoroságál²⁰ meg böjtölni azt a böjtöt, a mely az ő régiségiért oly méltó atiszteletre. és oly hasznos büneinkre valo nézve. [335b:]

3 Articulus

A kantorok. és a vigiliákrol.

K Mitsoda a kántori böjt?

F Az Anyaszent egy háztol rendeltetet minden harmadik²⁵ holnapban valo böjtök.

K Régi szokásé ez, az Anyaszent egy házban?

F Ez a szokás még az ötödik¹¹⁰² saeculumban vétetet

¹⁰⁹⁹ készül. [Ékezethiba.]

¹¹⁰⁰ vetsérnyét? [Második e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹¹⁰¹ vetsérnyét [r-n-ből javítva.]

¹¹⁰² ötödik [Ékezethiba.]

volt bé a Romai Anyaszent egy házban., és szent Leo papa. a ki abban az időben élt. azt mondgya hogy ezek az böjtök még Apostoli traditiok

K Miért rendeltettek ezek aböjtök?

- 5 F 1. Hogy egy napi böjtöl meg szentellyük az esztendőnek mindenik részit. 2. hogy az Istennek áldását kérjük a földnek gyümölcseré, és hogy meg hálálljuk azokat a melyeket már meg adot. 3. hogy az Anyaszent egy háznak jó pasztorokot adgyon. mivel azon időkben szoktak
10 lenni az egy házi rendelések.

K Miért imádkozik. és böjtöl az egész Anyaszent egy ház ajó pasztorokért.?

- F Mert rend szerént a népnek üdvesége ajó pásztorokon függ. a jókót az Isten adgya. irgalmaságából. és a
15 más féléket meg engedi haragjában

K Mitsoda elmével kel meg böjtölni a kántorokot?

F Az Anyaszent egy ház szándékát kel követni. a mint [336a:] ide fellyeb meg mondok. és a böjthöz az imádságot, és más jó tselekedeteket kel tenni.

- 20 K Mitsoda a vigiliáknak böjtye?

F Ez olyan böjt. mely a nagy innepek előtt valo napokra rendeltet.

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezeket a böjtököt?

- 25 F Azért hogy a hivek penitentzia tartásal készülljenek az innepek szentelésihez.

K Miért nevezik ezeket a napokat vigiliáknak. vagy virasztásnak.?

- F Azért mert a régi időkben ezeken a napokon éttzakákon a templomban virasztottak. az éttzakának nagyob
30 részit. az imádságban töltötték. valamint most is tselekesznek a görögök.

K Miért nem virasztanak mostanában a templomokban?

- 35 F Az Anyaszent egy ház ezt a szokást el törölte. mivel

sok rendeletlenségek következtenek abból. hanem csak a karácson, és a húsvét éttzakáit tartotta meg. a húsvét éttzakáját sem tarttyák minden országban [336b:]

XVIII Rész

Az Anyaszent egy ház hatodik parantsolatyáról

K Melyik az Anyaszent egy ház hatodik parantsalatya? 5

F *Péntekeken hust ne egyél. ugy szombaton tselekedgyél.*

K Mit kíván ez a parantsolat?

F Hogy pénteken. és szombaton magunkot meg tartoztasuk a hus ételtől. 10

K Miért választotta az Anyaszent egy ház pénteket és szombatot?

F Azért hogy pénteken holt meg az üdvezítő. és a szombatot el temetésének emlekezetire. és hogy penitencia tartásal készüllyünk a vasárnap szentelésihez 15

K Régi szokásé az abstinencia való napok?

F Ez a szokás még az Anyaszent egy ház kezdetekor jött bé. de az előtt. a böjtölést is hozzája tették. és némely Anyaszent egyházban szombat helyet. szeredát tarttyák.

Sokan vannak olyanok kik a böjt, és az abstinencia 20 közöt. semi külömbözést nem tesznek. holot nagy külömbőség vagon., mivel a böjti napokon ugy kel tselekedni. valamint azt meg mondottuk. a mikor a nagy böjtről szollottunk. péntekeken, és szombatokon pedig. mint hogy csak abstinencia vagon az az, csak a hustól való 25 meg tartozkodás. kétszer nap-[337a:]jában. szabad föttet enni, és időközben¹¹⁰³ inya szükségre valot.

K Miért tarttyák némely helyeken szombat helyet szeredát.?

¹¹⁰³ időközben [Ékezethiba.]

s. Aug. epist. 118.
ad janua.

F Mert szeredán végezék el a sidok hogy a kristust meg ölyék, judás is akor arulá el.

K Vannaké meg más böjti napok. a nagy böjtön. kántorokon és a vigiliakon kívül.?

⁵ F. Régenten az egész adventet meg böjtölték. azon kívül, minden pénteken. és szombaton. böjtöltek. és némely helyeken szombat helyet szeredán, vannak olyan Anyaszent egy házak a hol egy néhány nagy böjtöt tartottanak, a görögöknek sok olyan böjtyök vagyon. a melyek nintsenek meg nálunk, és nálunk olyanok vannak. a melyeket ők nem tarttyák., minden püspök rendelhet a maga püspökségiben renden kívül valo böjtöt., abbol el is vehet. ki ki tartozik meg tartani a rendet a melyet tartanak a diecesisben a hol vagyon szent Agoston tartása. szerént

¹⁵

K Vannaké meg más abstinenciára valo napok is?

F. Vannak., ugy mint a rogatiok. és szent Márk napján, de sok helyeken ezeken a napokon nem szokás abstinenciát tartani. de ki ki tartozik meg tartani a szokást. ²⁰ a melyet tartanak, az országban a melyben vagyon. [337b:]

Ennek az Első Szakasznak bé fejezése
A keresztyéni életnek tekéleteségéről. és az
Évangyeliumi jovallásokrol.

K Már azt eddig meg magyaráztad hogy miben állyon a keresztyéni élet, meg mutattad külön külön hogy mitsoda köteleséget tartozunk avétektől el távozni; a jó ²⁵ erkölcsöt követni. az Istennek és az Anyaszent egy háznak engedelmeskedni, azt is meg mutattad hogy miben, és mi formában kel el járni¹¹⁰⁵ azokban. a külömb

¹¹⁰⁴ ad Casulan. [C-a-ból javítva.]

¹¹⁰⁵ járni [r fölött áthúzott vessző.]

külömbféle kötelesekben, nintsené még töb is ez iránt,
a mit kellene tudni.?

F Még egy igen nagy dolog vagyon hátra. a melyet
meg kel magyarázni., tudni illik hogy miben alyon a
keresztyéni életnek. tekéletesége. 5

K Miben áll tehát akeresztyéni életnek tekéletesége?

F Az Isteni szeretetnek tekéleteségében., mert mentől
inkáb kaptssollyuk magunkot az Istenhez. és el távozunk
a világtól., annál tekéletesebbek leszünk.

K Mitsoda uton lehet a keresztyéni életnek tekéletesé-¹⁰
gére jutni?

F A kristus meg tanitot arra az utra. a melyen el
érhettyük azt., az az út nem más. hanem az Évangyéiumi
jovallásoknak követése. **[338a:]**

K Mit értesz az Évangyéiumi jovallásokon, vagy ta-¹⁵
nátsokon?

F Azokon¹¹⁰⁶ értek olyan szép dolgokat, a melyeknek
követésit jovallya nékünk akristus., és azokra int, de
azokra nem kötelez., ez igy lévén az Evangyéiumi joval-
lás és parantsolat közöt, az a különbözés vagyon., hogy ²⁰
a parantsolatot tartozunk végben vinni. köteleség alat,
nem is lehet üdvezülni, ha azt nem követik. akár mely
renden lévő legyen is valaki, de üdvezülni lehet ha nem
követik is betü szerént az Evangyéiumi tanátsokot. ha-
nem tsak azok kötelesek tartozás képen azokat követni ²⁵
betü szerént is. akik¹¹⁰⁷ azokra kötelezdik magokot fo-
gadás tétellel.

s. Aug manual. ad
laurent Cap 12

K Mellyek az Évangyéiumi¹¹⁰⁸ jovallások?

¹¹⁰⁶ Azokon [k-n-ből javítva.]

¹¹⁰⁷ akik <arra> azokra [A javítás a törlés fölé írva.]

¹¹⁰⁸ Évangyéiumi <fogadások.?) jovallások?

* F A leg főveb azok közöt. a tisztaság. szegénység. engedelmeség.

matth. 19. 12. 21. luk. 9. 23. 1 Cor 7. 1 cor 7. s. Athan. s. Ambr. s. Aug. de virginitate.

* Az *Évangyéliumi tisztaságon* értem a házaságnak szabad akaratból való ellene mondását, mikor valaki egész 5 életét a tisztaságban akarja tölteni.

Matth. 19. 21. luk. 14. 33. s. Aug. serm. 49. de diversis s. Bern. serm. ecce nos reliquimus omnia

Az *Evangyéliumi szegénységen* értem. agazdagságoknak, és a világi joknak szabad akaratból való ellene. mondását. mikor valaki akristust szegénységiben [338b:] akarja holtig követni. maga akarattýából.

Matth. 17 24. luk 9. 23.

10 Az *Evangyéliumi engedelmeségen*. értem mikor valaki ellene mond a maga akarattýának. hogy a fellyeb való akarattýát kövesse. alája vetvén magát szabad akaratból.

K Mint hogy ezek nélkül lehet üdvezülni miért adta tehát a krisztus nekünk ezeket atanacsokat?

15 F Ugy adta nekünk ezeket mint igen jó tselekedeteket magokban. a mellyek a tekelleteségre vezethetnek és a mellyek nagy könyebséget adnak a parantsolat bé töltésére.

20 K Mutasd meg azt nekem hogy az Evangyéliumi tanácsok. jó tselekedetek magokban?

Matth 16. luk 9. 23.

F Nintsen semmi jobb mint az Istennek áldozni tseletünket. jószágunkot és akaratunkot., ugyan ezeket tselekeszik a kik az Évangyéliumi tisztaságban szegénységben. és engedelmeségben élnek,

25 K Mutasd meg azt hogy az Évangyéliumi tanácsok atekelleteségre vezetnek.

F A keresztyéni tekelleteség abban áll. hogy ellene mondgyunk minden rosz kívánságoknak, és egye [339a:]

dül az Istenhez ragaszkodgyunk. hogy pediglen eben ¹¹⁰⁹
a szándékban lehesünk semmi nem alkalmasab minket
arra vezetni, mint a tisztaságban. szegénységben, és enge-
delmeségben valo élet. mert a tisztaság el tavoztat minket
a testi kívánságoktól., a szegénység, a szemeknek bujál-
kodásától, és az engedelmeség. az életnek kevélységi-
től.¹¹¹⁰ ezek is az okai egyedül. hogy ugy nem kaptsol-
lyuk magunkot az Istenhez a mint kellene.

⁵ s. Thom. 2. 2.
quaest. 186. art.
7. in corp.

K Mutasd meg azt, hogy az Évangéliumi tanátsok
könnyebbé tészik aparantsolat bé töltésit.?

10

F Igen könnyü azt meg mutatni. mert a parantsolat
hogy elne oszuk szivünket a teremtő, és a teremtet állat
közöt. sokal könyeb pedig egyedül az Istenhez ragasz-
kodni. mikor tisztaságban és a¹¹¹¹ házaságon kívül él
valaki, mint mikor a házaságnak kötelében vagyon.

Matth. 6. 24

¹⁵ 1 Cor 7. 32.¹¹¹²
33.

A parantsolat hogy a magunkhoz valo szeretetet meg
kel sanyargatni., és magunknak meg kel halni. sokal
könyeb pedig ezt végben vinni mikor valakinek. **[339b:]**
parantsolattya alá vettyük magunkot, mint mikor a ma-
gunk akarattyán járhatunk.

Matth. 16 24. luk
9. 23.

20

A parantsolat hogy ne ragaszkodgyunk a világi jók-
hoz. sokal könyeb pedig azokat meg vetni, mikor tellye-
ségel el hadgyuk., mint mikor azokat birjuk.

luk 14 23

K Miképen kel követni az Evangéliumi tanátsokot?

F Harom féle szándékban kel lenni, amelyek nélkül ²⁵
nem használhatnak az üdvéségre. 1 tiszta igyekezettel;
keresvén egyedül az Isten ditsőséget. 2. nagy alázatosá-
gal. magunkat nem tartván jóbnak¹¹¹³ annál, a ki azokat

s. Aug. lib. de s.
virginitate Cap 31

¹¹⁰⁹ eben [-en – későbbi beírás a sor végén befejezetlenül hagyott *eb*
mellé, idegen kéztől. Egyébként Mikes *ebben* alakban írja]

¹¹¹⁰ kevélységitol. [Ékezethiba.]

¹¹¹¹ a <házaságban> <on> házaságon [<on> beszúrás a -ság képző
és a törölt *ban* rag közti hézag fölött, majd a javított szót törölte és újra
leírta.]

¹¹¹² 32. 33. [2–3-ból javítva.]

¹¹¹³ [Sor végén:] jóbnak [új sor elején:] nak.

nem követi. 3. hogy a parantsolatokat végben viszi. ugyan azokon is kel el kezdeni. mert azok nélkül az k Évangyéliumi tanátsokat végben vinni, tsak haszontalan volna.

5 K Nem történhetiké¹¹¹⁴ a meg, hogy azok akik a parantsolatokat követik, el hagyván atanátsokat tekéll-
teesebbek, mint sem azok kik atanátsokat követik?

F Azok kik a világi rendekben élnek, ha ámbár az Évangyéliumi tanátsokat nem követik is, de [340a:] ha
10 avilágtol. és annak ros szokásitol. inkább el távoznak., az Istenhez magokat inkább kaptsoollyák. és a parantsolato-
kot inkább végben viszik, mint sem azok kik az Evangyéli-
umi tanátsokat követik., :/a mint e sokszor történik:/
ilyen formában tekéllteesebbek. ha nem követik is az
15 Évangyéliumi tanátsot, mint sem azok kik követik.

Mivel a tekéllteesség nem áll tellyeségel a tanátsokat
valo követésben, hanem a tekéllteességel valo Isteni szere-
tetben., és avilág meg vetésiben. ezeket meg nyerhetik.
noha nehezebben. ha az Évangyéliumi tanátsokat nem
20 követik is.

Vége az Első Szakasznak¹¹¹⁵

[340b:] A Tridentinumi Conciliumnak. symbolumja.
4. Pius Papa alat.

A mely hit ágazatokat hinni kel az egész hiveknek. és
a melyekről vallást kel tenni azoknak. kik az Anyaszent
egy házban jönnek.

Erös hittel hiszem, és vallom azokat a hit ágazatokat,
25 melyek ahitnek symbolumjában vannak és a mellyeket
előmben ád a Romai Anyaszent egyház. ugy mint.

Hiszek egy Istenben. Mindenható Atyában. menynek,

¹¹¹⁴ történhetiké [ő-ó-ból javítva.]

¹¹¹⁵ [Alatta őrszószerűen: *A Tridentinumi Conciliumnak*]

földnek, és minden látható, s' láthatatlan állatoknak
 teremtőjében. Es az¹¹¹⁶ egy ur Jesus kristusban. Isten-
 nek. egyetlen egy Fiában. ki az Atyától születet, minden
 időknek előtte. Istentől Istent világoságtól világoságot;
 Igaz Istentől való igaz Istent. A ki születet nem teremte-
 tett, Az Atyával egyenlő természetü. ki által. mindenek
 alkodtatnak, ki mi érettünk emberekért, és a mi üdvöse-
 günkért. Menyekből alá szálla, és meg testesüle, a szent
 Lélek által szüz Máriától. És emberré [341a:] lett, Meg
 is feszíteték mi érettünk. poncius pilátusnak alatta. kint¹⁰
 szenvedé. és el temetteték. és fel támada harmad napon.
 az irások szerént. és fel mene Menyekbe. Ül az Atya
 Istennek jóbján. És ismét el jövendő ditsőségben. hogy
 meg ítélje az eleveneket, és holtakat. A kinek. országá-
 nak vége nem lészen. Hiszek az elevenítő szent Lélek¹⁵
 Urban. ki az Atyától, és Fiutól származik., ki az Atyával.
 és Fiuval egyenlőül imádtatik. ki az proféták által szol-
 lot., Es egy, szent, közönséges, és Apostoli gyülekezetet,
 vallom¹¹¹⁷ az egy kereszttséget bünöknek botsánattyá-
 ra,¹¹¹⁸ És várom a halottak fel támadását. és a jövendő
 boldogságnak életét Amen²⁰

Ez a Nicaeai symbolum. A mi következik a Tridenti-
 numi Conciliumé.

Tartom, és vallom az Apostoli, és az Anyaszent egy
 házi tradiciokot. és a több tartásit, és [341b:] rendelésit²⁵
 ugyan azon Anyaszent egy háznak.

Tartom a szent írást ugyan azon értelem szerént. a me-
 lyet annak ád, és adot az Anyaszent egy ház, akinek illik
 egyedül a szent irásoknak valóságos értelméről. és ma-
 gyarázattyáról ítéletet tenni. és soha azokat., se nem³⁰
 értem, se magyarázni nem fogom más képen. hanem a
 mint a szent Atyák értették, és magyarázták.

¹¹¹⁶ az <ur> egy ur

¹¹¹⁷ vallom <a> az egy [az egy <a> fölé írva.]

¹¹¹⁸ botsánattyára, [r-t-ből javítva.]

Vallom azt is hogy az új törvénynek két valóságos szentségi vannak, a melyeket a kristus rendelte, az emberi nemzet üdvességire. noha nem mindenik szükséges mindenikének. . . úgy mint, a keresztség. a bérmálás, az oltári szentség. a penitencia, az utolsó kenet. a papi rend. és aházáság. ezek mind kegyelmet osztogatnak, és ezek közül. a keresztséget, a bérmálást. és a papi rendet többször egy szernél fel nem vehetik szentség törés nélkül. bé veszem és tartom az Anyaszent egy háznak mind azokat a szokásit a melyeket tart, és bé vet a fellyeb említett szentségeknek ki szolgáltatások iránt. [342a:]

Bé veszem. és tartom közönségesen és különösön mind azokat a dolgokat a melyeket a tridentinumi szent gyűlés végezet. és ki adot az eredendő vétekről, és a megigazulásról.

Vallom hasonló képen hogy a valóságos megkegyelmező áldozatot A szent Misében ajánlyák. az élőkért. és a holtakért. és hogy a szentséges Eucharistiában, valóságos teste.¹¹¹⁹ vére, lelke, és Istensége vagyon a kristus Jesusnak., és hogy a kenyérnek¹¹²⁰ állattya. (substantiája.) az ő testévé változik. és a bornak állattya. (substantiája). az ő vérivé. a mely változást a közönséges Anyaszent egy ház transsubstantiationnak nevezi. vallom azt is hogy a kristus Jesust egészen. valósággal veszik. a kenyérnek vagy a bornak színe alatt

Tartom hogy vagyon purgatorium és hogy a lelek kik¹¹²¹ őt vannak, meg segitnek a hűvek imádsági által., [342b:]

Hasonló képen a szenteket kik a kristus Jesusal uralkodnak, tisztelni és segittségül kel hini, és hogy ők az Istennek ajánlyák imádságokat érettünk. és hogy tisztelni kel az ő reliquiájokat

¹¹¹⁹ teste. <és> vére, lelke, és

¹¹²⁰ kenyér<ben>nek

¹¹²¹ kik [Szóvégi k-től javítva.]

Tartom keményen hogy a kristus Jésus, a Boldogságos szűz,¹¹²² és a szentek képeit meg kel tartani. és azokhoz illendő tisztelettel. és betsülettel kel lenni.

Bizonyítottam azt is hogy az Indulgentiakot a kristus hagyván az Anyaszent egy házban. és hogy igen üdvésé-⁵ ges azokat elni a keresztyéneknek

Vallom és üsmérem a Romai közönséges és Apostoli Anyaszent egy házat., Annyának, és Aszonyának lenni a több Anyaszent egy házaknak és esküszöm, és fogadom valóságos engedelmeséggel lenni a Romai Pápához, a kris-¹⁰ tus vicáriusához. szent Péternek az Apostolok fejedelme sucesorához.

Vallom és bé veszem minden kételkedés **[343a:]** nélkül mind azokat a dolgokat a melyek a tráditióból marad-¹⁵ tak, a melyeket rendelték, és ki adták. a szent Generale Conciliumok. és fő képen a szent Tridentinumi Concilium

Ugy hasonló képen kárhoztatom, meg vetem, Anathematizalom minden ellenkező dolgokat. és minden féle Eretnekségeket, a mellyeket kárhoztatot. meg vetet, és²⁰ Anathematizált az Anyaszent egy ház

Ugyan ezt a valóságos és közönséges hitet a melyen kívül nintsen üdvéség vallom mostanában szabad akaratomból. és tartom valósággal., esküszöm, fogadom. és²⁵ ígérem hogy ezt fogom tartani. és vallani álhatatosan az Isten segittségivel. életem fottáig.

Es hogy minden tehetségemel. azon leszek. a menyiben töllem lehet, hogy ez. predikáltassék tanitassék. és meg tartassék mind azoktól. **[343b:]** kik töllem fügnek,³⁰ vagy a kik gondviselésem alá adattak.

Az Isten így segéllyen engemet. és¹¹²³ ezek a szent Évangyéliumi Istennek

Azoknak kik vallást tesznek a szent Évangéliumra kel tenni kezeket

¹¹²² Boldogságos, [Itt is elmaradt a *szűz*, mint előbb; vö. az 1061. és 1062. sz. jegyz.]

¹¹²³ és ezek [f-z-ből javítva; alatta lapszélességű aláhúzás.]

CÁTÉCHISMUS

Formájára valo közönséges

OKTATÁSOK.

A mellyek rövideden meg magyaráztatnak
a Szent Irásokbol, és Traditiokbol, a Vallás-
nak Historiája, és hit ágazati, a Keresz-
tyéni tudományok. A Szentségek, Imádtsá-
gok, Cérémoniák, az Anya-Szent-egyház-
nak rendtartási, és Szokási.

Második Szakasz.

[2a:] CÁTÉCHISMUS

Formájára valo közönséges

OKTATÁSOK

Harmadik könyv.

A melyben foglaltaknak, a' modok, a'
mellyekkel az Emberek ugy élvén e'
Földön a mint kel, el érhetik az örök
boldogságot. [2b: üres]

[3a:] Catechismus formájára valo

közönséges oktatások

Harmadik Könyv.

A mellyben foglaltatnak a Modok,
a mellyekkel az Emberek ugy élvén
e Földön a mint kel el érhetik
az Örök Boldogságot.

Első Rész
A kegyelemről.

Első Articulus
Hogy mi legyen a kegyelem. és a hány féle.

Kérdés. Leheté minékünk a magunk erejével. keresztyéni életet élni e földön.?

Felelet. Nem. mert arra szükséges¹ az Isten kegyelme, és segittsége.

⁵ K Mit térszen ez a szó kegyelem. Gratia?

F Ez a szó közönségesen térszen ajándékot. irgalmaságot. [3b:] és olyan adományt mely nem tartozás képen valo

K Vagyoné egy néhány féle kegyelem?

¹⁰ F vagyon, ugy mint természet szerént. és természet felet valo kegyelem. vagyon belső. és külső kegyelem. vagyon olyan kegyelem mely minket kedveseké térszen Isten előtt. vagyon olyan kegyelem, mely annak üdveségire adatik a ki azt veszi., vagyon olyan is mely a más

¹ szukséges [Ékezethiba.]

üdveségire való nézve adatik. vagyon még habitualis, és actualis kegyelem, veztire, az actualis, vagy. sufficiens, vagy efficax., a jó tselekedetre adatik.

K Mit értesz a természet szerint való kegyelmen?

F Értem azokat az ajándékokot, a melyek tisztán természet szerint valók, úgy mint az egészséget, atesti. erőt, ajó elmét, és értelmet, és több efféléket. a melyek meg adatnak a hitetleneknek. valamint akeresztyéneknek, a roszaoknak, valamint ajoknak. ezeket a kegyelem közti számlálom. mert az Isten ezeket senkinek nem tartozik, 10 és ezeket úgy adgya a mint néki tettzik

K Mit értesz a természet felet való kegyelmen?

F Értem az Istennek azt a jó téteményit., melyet reánk hinti, az üdveségre való nézve.

K Mit hisz külső kegyelemnek? [4a:] 15

F Azokat az Ajándékit Istennek. a melyek kívül vannak rajtunk, úgy mint. az Igének meg testesülését. halálát, a predikációkat intéseket, tsudákat

K Mit hisz belső kegyelemnek?

F Azokat a belső segítségeket. melyeket az Isten ad, 20 úgy mint. a jó gondolatokat. a hitnek, reménségnek., és a szeretetnek ajándékát.

K Mellyek azok a kegyelmek. melyek kedveseké téznek minket Isten előtt

F Hogy a szonak valóságos értelme szerint szollyak, 25 tsak épen. a meg szentelő sanctificans. kegyelem. tézzen minket kedveseké az Isten szemei előtt. de a theologusok szerint akegyelmek melyek minket kedveseké téznek Isten előtt, *Gratiae gratum facientes* azok. a melyek nekünk adatnak főképen a mi magunk üdveségire, eképen 30 neveztetnek azért. hogy meg különböztessenek azoktól, a melyek adatnak a felebarátunkra való nézve, és a melyeket a theologusok nevezik *Gratiae gratis datae*. azért tettem fel ezeket az iskola béli terminusokat, hogy meg érthese akár ki mikor a könyvekben olvassa; vagy is a 35 predikacio közben halya de magyarázás nélkül

K Melyek azok a kegyelmek, a melyeket az Isten ád főképen felebarátunkra való nézve.? [4b:]

F A tsuda tételeknek ajándéka, a sokféle nyelven szollásnak, jövendölésnek., prédikálásnak ajándéka. az Isten ezeket a kegyelmeket azért adgya, hogy a hitetleneknek., vagy más bünösöknek. meg térésekre fordításának, a hiveknek oktatásokra., egy szóval. a felebarátunk üdveségére,

K Mit értesz a habituális kegyelmen?

10 F Érttem az Istennek olyan kegyelmét, a mely bennünk lakván minket meg szentel. és ő előtte kedveseké téssen. ezt meg szentelő kegyelemnek is nevezik.

K Mitsoda az actualis kegyelem?

F Ez olyan világóság. és olyan jó indulat melyet az Isten ád, hogy a rosztat el kerüllyük,² és jót tselekedgyünk

K Mitsoda külömbség vagyon a habitualis, és az actualis kegyelem közöt..?

F A habitualis kegyelem meg maradando ajándék a mely bennünk lakik. és minket igazaká téssen., az actualis kegyelem nem meg maradando segittség., és ha ezt veszük is, azal igazak nem vagyunk.

K Mitsoda az excitans vagy a suficiens³ kegyelem?

F Ez olyan actualis kegyelem mely minket a jora indit. erőt is ád. annak meg tselekedetire. de a mely azt meg 25 nem tselekedteti velünk. [5a:]

K. Mitsoda az efficax⁴ kegyelem?

F Az olyan actualis kegyelem, mely a jora indit és azt meg is tselekedteti velünk

² kerullyük, [Ékezethiba.]

³ suficiens [c-e-ből javítva.]

⁴ efficax [Első f-x-ből javítva.]

2. Articulus

Hogy kinek érdemiért adatik akegyelem.

K Az Isten ki érdemiért adgya nékünk a kegyelmet?

F A hit ágazattya hogy Adam esetétől fogvást. valamennyi⁵ kegyelmet adot az Isten az embereknek. az ő üdvéségekre, azokat mind a kristus érdeme által. adta, és adgya, mert a vétectől fogvást. az emberek menyben nem mehetnek, se Isten előtt kedvesek nem lehetnek, hanem tsak a kristus által, azok kik a Messiás előtt kedvesek valának Istennek, tsak ő általa lehetének kedvesek.

joan. 14. 6. act. 4.
12. s. Aug. lib. 10.
5 confe. Cap. 43.

K A mely kegyelmet adot Isten az Angyaloknak teremtetések után., és az embernek esete előtt. a kristus¹⁰ által adtaé?

Ez olyan kérdés melyen a Catholicus theologusok egymásal meg nem egyeznek. az Anyaszent egy ház is ez iránt semmit nem végezét.

K A kegyelem melyet az Isten⁶ adot az Angyaloknak¹⁵ teremtetések után, és az embernek esete előtt, valaé olyan [5b:] foganatos, mint a melyet ad a kristus által a bünös embernek?

F Nem, mert a mely kegyelemre abünös embernek vagyon szüksége, és a melyet az Isten ad néki a kristus²⁰ által. hogy ötet miveltesse. a sokal erőseb. és hatalmasab. mint a melyet adot az Angyaloknak. és az ártatlan embernek., oka ennek akülömbségnek a, hogy az embernek ereje igen meg gyengült a véték által, és hogy sokal erőseb és foganatosab segítség kivántatik néki a mivelésre,²⁵ hogy sem mikor még az ő lelke egész erejében⁷ vala, az olyan embernek aki még gyenge. és minden felől üldöztek. inkább vagyon szüksége a hatalmas segítségre. mint

⁵ [Sorvégen:] va [új sor elején:] menyi [íráshiba.]

⁶ Isten [e – javítva, olvashatatlan betűből.]

⁷ erejében [ben – beszúrás.]

s. Aug. lib.⁸ de
correct. et de
gratia.

az olyannak aki maga erejében vagyon., az ártatlan embernek nem valának rossz kívánsági, anyai gyengeségi, sem anyai akadályok az üdvösségre, de a vétékben eset ember meg gyengült, tudatlan, a rosszra hajlando, minden felől a sok kísértetek, és minden ellenzi boldogságát, el is kellene veszni, hogy ha erősebb segítséget nem venne. az ártatlan embertől. [6a:]

3 Articulus.

A kegyelemnek szükséges voltárol; és a bűnös embernek szabadságáról

K Tselekedhetünké valami jót a kegyelem nélkül?

F A nélkül semmi jót nem tselekedhetünk, olyat a mi¹⁰ hasznos lenne az üdvösségre. hogy ha arra kegyelmet nem veszünk akristus által, mi magunktól. se a parantsolatokot. végben nem vihetjük. se nem imádkozhatunk, se üdvösséges jó gondolatunk nem lehet hogy ha ezekre a kristus kegyelmét nem adgya;

¹⁵ K Végben vihetjüké a parantsolatokot a kegyelemmel?⁹

F Igen is. mert ámbár magunktól semmit ne tselekedhesünk is. de mindent tselekedhetünk abban a ki minket erősít.

²⁰ Az Isten semmi lehetetlent¹⁰ nekünk nem parantsol. hanem azt akarja hogy végben vigyük parantsolatját a menyiben töllünk lehet., és a mi az erönket meg haladgya, arra kérjük segítséget tölle. és meg segít hogy azt végben vigyük.

Conc trid. sess. 6.
Cap 11. philip. 4.
13. s. Aug lib.¹¹
de natura. et de
gratia.

⁸ lib. de [lib. – de-ből javítva.]

⁹ kegye<le>lemel.? [Törlés a sor végén. A sor elején a *le* szótag fölötti ~jel rövidítést jelölt?]

¹⁰ lehetetlent [Elírás.]

¹¹ lib. de [l-d-ből javítva.]

K A külső képen való kegyelmek. elégségeseké az üdvéségre? [6b:]

F Nem. mert ajó tselekedetre¹² szükséges a mi szívünkben öntetet kristus kegyelme. a mely őt is munkálodgyék.

K A kristusnak belső képen való kegyelme szükségesé különösön mindenik jó tselekedetre.?

F Igen is mert az emberek semi jót nem mivelhetnek az üdvéségre; hogy ha az Isten irgalmaságából. őket nem segitti. mindenik jó tselekedetre.

K Az igazaknak vagyoneé szükségesek a kegyelemre különösön mindenik jó tselekedetre.?

F Igenis. mert szükséges hogy a kristus az igazakat is segittse. kegyelmével. minden tselekedetekben, mert más képen vétékben esnének.

K Az¹³ kegyelem szükségesé az igaságnak és a jó erkölcsnek meg üsmérésére., és szeretetire.?

F Igen is mert kegyelem nélkül nem lehet meg üsmérni az igazságot, vagy a jó erkölcsöt. sem azt szeretni olyan szeretettel. a mely hasznos legyen az üdvéségre., mert magunktól. semmi jó nem lehet bennünk az üdvéségre, mivel minden valami az üdvéséghez tartozik. az Istentől jó akristus által. [7a:]

K Honnan vagyon¹⁴ hogy olyan nagy szükségünk vagyon a kegyelemre.?

F onnét hogy szüntelen a Teremtőtől kel fügenni a teremtet állatnak, és attól a gyengeségtől, a melyben estünk a véték miat,

K Nem vagyunké szabadok a jó vagy a rosztselekedetre.

F Igen is szabadok vagyunk., de ezt a szabadságot igen meg gyengitette a véték, és azoltától fogvást. mindnyájan

¹² tselekedetre [s-r-ből javítva.]

¹³ Az <igas> kegyelem

¹⁴ vagyon <vayon> hogy

s. Aug. epist 107
ad vital.

2 Cor 3. 5.

s. Aug. de dono
perseverantiae. Cap
12

s. Aug. de dono
perseverantiae.
Cap 12

s. Aug. de gratia
et liber. arbit.

hajlandok vagyunk a rosszra, és nem adhatunk magunkot a jóra, hogy ha akristus nem segiténé kegyelmével szabadságinkot.

K Az Isten kegyelmének ellene álhatunké, és azt meg⁵ vethettyüké

F Feletéb is gyakorta történik hogy ellene állunk a kegyelemnek, és azt meg vettyük; ez iránt minden nap veszedelmes probát teszünk a szabadságunkrol, nintsen is olyan kegyelem melyet meg nem vethetünk, meg lássátok, hogy valaki az Isten kegyelmétől el ne szakadgyon mondgya szent pál. [7b:]

hebr. 12 15

4 Articulus

A mi tselekedetinknek érdeméről, és a Kristus kegyelmének erejéről.

K Meg érdemelhettyüké a Isten¹⁵ kegyelmét?

rom. 11 6.

F Hogy ha azt meg érdemelhetnök nem volna kegyelem, hanem igaság tétel, és adóság, holot az Isten nekünk¹⁵ semivel sem tartozik.

K Miben áll tehát a vétkes embernek érdeme?

Conc trid. sess 6.
Cap 16.

F Abban, hogy ha jól éll a kegyelemel¹⁶ mely a kristustól jö, ujab kegyelmet is nyerhet azért ha azal jól éll, és így kegyelemről kegyelemre; az ember az örökké való életre jüt akristus által.

K A kegyelem nélkül tet tselekedetek nem érdemeseké.
F Semit nem érdemelnek atselekedetek az üdveségre hogy ha azok nem származnak¹⁷ a kristus által való kegyelmétől az Istennek, azok atselekedetek pedig melyek örök életet érdemlenek akristus kegyelmének erejé-

¹⁵ a Isten kegyelmét? [l-k-ből javítva.]

¹⁶ kegyelemel [le - m-ből javítva.]

¹⁷ származnak [n - beszúrás; a ragbeli a-i-ből? javítva.]

től¹⁸ vannak., ez így lévén az örök életet ha meg érdemelyük is jó tselekedetünkért, de az az érdemlés mindenkor csak a krisztus által való kegyelmétől vagy az Istennek. **[8a:]**

rom 6. 13 s.
Celestin epist 1.
cap 12.¹⁹

K Az első kegyelmét Istennek melyet térszen valamely ⁵
bünösel hogy ki vegye abból az állapotból. nem erdemlet-
téé meg azt a bünös?

F Nem, mert atisztán akrisztus által való kegyelme az
Istennek. mikor pedig azt nekünk adgya az Isten. akkor
csak vétket és nyomoruságot talál bennünk, ¹⁰

Conc trid sess.
6.²⁰ Cap 5

K Mitsoda grádicsokon érkezhünk a kegyelemhez
mely minket igazaká teszen.?

F Az Anyaszent egy ház azt el végezte hogy a meg
állapotot idejük kik vétékben esnek, hat féle gráditson
érik el. a meg igazulásnak kegyelmét. leg első kegyelme ¹⁵
Istennek valamely bünöshöz a. hogy fel nyitva elméjé-
nek szemeit, hogy hidgye mind²¹ azt. valami ki vagy
nyilatkoztatva, A. 2. hogy félye az Isten ítéletét, A. 3.
hogy az Isten irgalmaságában való reménséget adgyon
néki, akrisztus szenvedésinek érdeme által. A. 4. hogy ²⁰
Isteni szeretetet óltson beléje. Az 5. hogy meg utáltassa
véle abünt, A 6. hogy olyan szándékot oltson beléje.
mely a szenttségekhez vezesse. bünei botsánattyának vé-
telére. hogy új életet élvén. meg tarttsa mind az Isten
mind az Anyaszent egy ház parantsolatit. **[8b:]** ²⁵

Conc. trid. sess 6.
Cap 6.

K Miben áll a meg igazulásnak kegyelme?

F Hogy meg ujtván lelkünknek belső reszeit. az Isten
előtt kedvesek lehesünk

K Miben áll abelső kepen való meg ujtás?

F A bünöknek botsánattyában, és ajó erkölcsöknek bé ³⁰
oltatásában

¹⁸ erejétől [l-k-ból javítva.]

¹⁹ cap 12. [2-3-ból javítva.]

²⁰ sess. 6. <p> Cap 5

²¹ mind azt. [d-t-ből javítva.]

K kitsoda ennek a meg ujitásnak akezdeté?

F A szent²² Lélek. a ki is szívünkben jöven lakni abban helyhez teti²³ maradását.

K Mitsoda a haszna ennek a meg ujitásnak?

⁵ F A hogy az Istennek barátivá téssen. a kristusnak atyafaivá, és ditsőséginek örökös társaivá.

Conc. trid sess.
6 Cap 7

K Miképen veszük a meg ujulásnak kegyelmét.?

F A kereszttségben, vagy apenitentzia tartásnak szenttségiben, és némelykor az utolsó kenetkor

5 Articulus

Azokról. a kiknek a kegyelem adatik.

¹⁰ K kiknek adgya Isten kegyelmét.?

F A mit leg bizonyosan tudhatunk ez iránt. ezek azok.

1 Tim. 2. 4.

1. *Az Isten azt akarja hogy minden emberek üdvezüllyenek. és az igazságnak üsméretire jussanak [9a:]*

¹⁵ 2. Ezen aközönségesen való akaraton kívül. hogy mindenek üdvezüllyenek, vagyon még az Istenben hathato akarat., hogy némellyeket közüllök üdvezittse. ugy anyira. hogy valóságal. nem mindenik ember üsméri meg az igazságot, se nem üdvezülnek mindnyájan. nem is adgya
²⁰ mindennek üdvezitő kegyelmit. ugy mint a jóban végig meg maradando kegyelmét. *donum perseverantiae*²⁴

3. Az Isten annak adgya azt a kegyelmét, és közönségesen minden kegyelmit a kinek akarja. és olyan formában a mint néki tettzik, mert ő szabad ajándekival. de
²⁵ mikor kegyelmit nem adgya, vagy azt viszá veszi. mindenkor tsak a vétéknek büntetésiért tselekeszi.

1 tim 4. 10. joan.
14. 2.

4. Az Isten több kegyelmit adgya a hiveknek. mint a

²² szent [sze – ki-ből javítva; az i ékezte hiányzik.] Lélek. a ki is

²³ helyhez teti [z-t-ből javítva.]

²⁴ perseverantiae <3> [Új bekezdésben:] 3.

hitetleneknek., de a hivek közöt is némelyeknek többet
ád. mint másoknak

K Az Isten miért nem adgya mindennek egyaránt
üdvezítő kegyelmét, holot azt akarja hogy mindenek
üdvezüllyenek? 5

F Az Isten az által fényeséget mutattya ki igazságát
némellyeken. és irgalmaságát másokon

Magyarázat

Ámbár az Istenben az a közönségesen valo akarat [9b:]
légyen hogy mindenek üdvezüllyenek., de az a különösön 10
valo akarat is vagon hogy meg büntesse a gonoszokat
mindnyájan tehát vétkesek lévén az emberek az eredendő
vétekért. meg érdemlették az örök kárhozatot az Isten
érdemek szerént bánik tehát vélek, mikor meg bünteti,
némelyeknek meg kegyelmez irgalmaságából. adván né- 15
kik azután a meg igazulásnak, és a végig meg maradás-
nak kegyelmét. hogy az örök életet el érhesék. másokat
pedig el hágy igazságából a vétekben., és meg engedi
abban lévő halálokat. és kárhozattyokat

s. Aug. epist 105
ad sext

K Mint hogy az emberek mindnyájan vétekben szület- 20
nek, mindnyájan vétkesek az eredendő vétekért. miért
tészen tehát az Isten egyikével irgalmaságot inkább. mint
amásikával?

F *Oh! ember te kitsoda vagy Isten ellen versengesz?* rom. 9.
mondgya szent Pál. mindnyájan vétkesek lévén tehát 25
senki nem panaszkodhatik., az Isten semmivel sem
tartozik nékik, ő szabad mindennel., hogy ha ő inkább
választtya az egyikét mint a másikat. ez olyan titok, a
melyet nem lehet meg fogni. hanem azt imádnunk kel
szent pálal. mondván. *oh' Isten böltseségének és tudomá- 30*
nyának mélységes gazdagsága. ki [10a:] mehetet végére az
ur akarattyanak, vagy ki volt néki tanátsosa, mely igen
meg tudhatatlanok az ő itéleti, és meg foghatatlanok az ő
utai.

rom. 11.

K leheté el veszteni a meg igazulásnak kegyelmét 35

F Igen is. és ez gyakarta törtenik.

K leheté azt azután viszá nyerni.?

hebr 6. 10.

F lehet de nem kel magunknak ez iránt hizelkedni.
mert sokszor történik hogy azt viszá nem nyerhetni, igen
5 ritkán tesznek ugy penitentiáit a mint kellene

Conc. trid sess. 6.
Cap 11. s. Aug.
lib de natura et de
gratia Cap 26.

K Mikor veszi el az Isten ezt a kegyelmet az embertől.
F A meg igazulásnak kegyelmét akor veszi el. mikor
az ember halálos vétekben esik. mert az Isten el nem
hadgya az embert. hogy ha ő elsőben el nem hagyatatik.

Conc trid sess. 6.
Cap 13.

10 K Mit kel ki hoznunk mind ezekből.?

F Azt hogy félelemel, és rettegésel. munkáldogjunk
üdvességünkért, az Istenben nagy bizodalomal legyünk
foglallyuk magunkot szüntelen²⁵ ajó tselekedetekben., az
imádságokban. vigyázunk mindenkor magunkra. és le-
15 gyünk nagy alázatoságal. az Istennek keze alat.

K Miért kel félelemel munkáldogni üdvességünkért?²⁶

[10b:]

philip 2 13

F *Mert az Isten az, aki azt tselekeszi bennetek mind
hogy akarjátok,²⁷ mind hogy véghez vigyétek. az ő ingyen
valo jó. kedvéből.* mondgya szent pál. és hogy azt senki
20 nem tudgya ha a szeretetre é melltó.²⁸ vagy a haragra.
mondgya salamon. és hogy a végig meg maradandó ke-
gyelemel. az Isten senkinek sem tartozik. mondgya a tri-
dentinumi Concilium.

Eccles 9. 1.

sess 6. Cap 13.

25 K Mit hisz végig meg maradando. ajandéknak? do-
num perseverantiae.

s. Aug. de dono³⁰
perseverantiae.

F Ez olyan kegyelem mely²⁹ végig meg maraszt az
igaságban. a melyet tsak azoknak adgya Isten. akik szen-
tül hálnak meg.

²⁵ szüntelen [Ékezethiba.]

²⁶ üdvességünkért? [Ékezethiba.]

²⁷ akarjátok, [Második *a-á*-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

²⁸ melltó. [*e-o*-ból javítva.]

²⁹ mely [*l-g*-ből javítva.]

³⁰ dono <ſ> perseverantiae.

K Rend szerént kinek adgya Isten a végig meg mara-
dando ajándékját. vagy a szent halált?

F Azoknak kik jól éltek. hogy ha azt meg adgya má-
soknak is, de a ritka tsuda. és azal nem kel magunkot
biztatnunk, hanem remellyünk az Isten irgalmaságában. 5

Conc. trid sess 6.
Cap 13

K Mit kel közönségesen tudnunk a kegyelemről?

F 1. Hogy a nélkül semmit nem tselekedhetünk az
üdvésre. 2. hogy az el nem veszi az embernek szabadsá-
gát. 3. hogy azal nekünk nem tartoznak. 4. hogy. **[11a:]**
az Isten³¹ azt meg nem vonnya soha senkitől hogy ha ugy¹⁰
kérük azt. a mint kel. 5. hogy a minket nem illet hogy az
Istennek ez iránt valo titkait vizsgáljuk.

K Rend szerént mitsoda modal veszük az Isten kegyel-
mét.

F A szenttségek, és³² az imádság modgya által. 15

Azok a kik bővebben akarnak tudni és mélyebben a
kegyelemről. el olvashattyák szent Agostonnak. a
pelagianusok ellen valo irásit. a tridentinum Concilium-
nak 6. sessioját. A szent pápák leveleit. InnoCentius 1.
Bonifacius 2. 20

II Rész.

A szenttségekről közönségesen.

Első Articulus

Hogy mik legyenek a szenttségek

K Mitsoda a szenttség:?

F Ezen a szón közönségesen olyan látható jelt ertenek,
a melyet akristus a mi meg szentelésünkre rendelte

K Miért mondád³³ hogy a szenttségek látható jelek

F Mert azok olyan dolgok, vagy tselekedetek., a **[11b:]** 25

³¹ Isten <t> azt

³² és az [és – az-ból javítva.]

³³ mondád [Szóvégi d – megkezdett k-ból javítva.]

mellyeket mi láthattuk, és halhattuk, mi láttuk mikor a pap keresztel. halljuk is mit mond. ez a tselekedet,³⁴ és azok a szók kegyelmet oltanak annak sziviben. akit keresztel., noha mi azt nem láttuk.

⁵ K Mikor szentek. és kedvesek Isten elöt az emberek.?

F Midön vétkek el töröltetik, és a meg igazulásnak kegyelmét veszik.

K A szenttségek mi formában szentelik meg az embereket?

¹⁰ F olyan szenttségek vannak melyek az embereket meg szentelik. a kegyelemnek életit adván nekik némellyek pedig meg szentelik őket. meg szaporitván és erősitvén benne akegyelmet; az elsőket. a halottak szenttséginek nevezik, az utolsókat. az élők szenttséginek

¹⁵ K Melyek azok a szenttségek. a melyeket a halottak szenttséginek nevezik?

F A kereszttség. és a penitencia tartás. és némelykor az utolsó kenet

K Melyek az élők szenttsége?

²⁰ F Mind a több szenttségek, mert hogy hasznal lehet azokat fel venni, kegyelemben kel lenni. [12a:]

K A szenttségek nem szereznék meg más hasznokat a lélekben?

F Vannak olyan három szenttségek. a melyek még ²⁵ azon kívül, olyan lelki belyeget nyomnak a lélekben., a mely el törölhetetlenné³⁵ léssen, ugyan ezért is nem vehetik azokat többször fel egyszernél. azok a szenttségek. a kereszttség. a bérálás, és az egy házi rend.

³⁰ K A magok erejéből okozák a szenttségek. azokat a tsudálatos hasznokat?

F Igen is, de az az erő. nem egyéb hanem a kristus Jesus véreinek, érdeminek, és halálának azokra való illeté-

³⁴ tselekedet, [tseleket-ből javítva; d-t-ből javítva, et – beszúrás.]

³⁵ törölhetetlenné [Ékezethiba.]

se. a melyet közleni akarja velünk az ur. azok a látható jelek által.

K Mind azok akik a szentségeket veszik, vesziké azoknak hasznait?

F A szentségeknek kegyelme azoknak adatik meg, kik⁵ azokat illendő készüllettel veszik. de a keresztségek. bérmálásnak. papi rendnek Caractere meg marad, ha szinte azokat rossz készüllettel vennék is fel. [12b:]

2 Articulus

A szentségek Számairól. rendeltetésekről.
ki szolgáltatásokról.

K Hány szentség vagyon?

F Hét,³⁶ a keresztség. bérmálás, az oltári szentség,¹⁰ penitentzia tartás. utolsó kenet. papi rend, és a házasság.

K A kristus rendelte mind a szentségeket?

F Igen is. ezt az Apostoli tradicióból tudjuk. de más képen is csak az Isten rendelheti a szentségeket mert csak egyedül ő adhat alátható jelnek. olyan erőtt. hogy természet felet való kegyelmet okozhason¹⁵

K Miért rendelte a kristus a hét szentségeket?

F Hogy az Anyaszent³⁷ egy háznak lelki szükségéről tenne. és különösen mindenik hívnek. lelki szükségéről.

A keresztség tselekeszi. hogy lelki képen születünk,²⁰ A bérmálás neveltet. és erősít.³⁸ Az oltári szentség mint táplál., a penitentzia meg gyógyít. az utolsó kenet a jó halálra segít. az egy házi rend. [13a:] szolgákat.. és pásztorokat ad az Anyaszent egyháznak A házasság. fiakot ad az Anyaszent egy háznak. kik ötet szaporítsák.²⁵

³⁶ Hét, [H-A-ból javítva.]

³⁷ Anyaszent [tt – utólagos beírásnak látszik a szóközben; másutt mindig egy t-vel.]

³⁸ erősít. [ö-ó-ból javítva az ékezet módosításával.]

K kiknek vagyon hatalmok a szenttségek ki szolgáltatására

F olyan szenttségek vannak, melyek tsak a püspökököt illetik. némellyek a papokat. szükségben pedig minden keresztelhet

K Mitsoda szándékban kel lenni annak. aki valamely szenttséget ki szolgáltat?

Conc. trid. sess. 7.
Can. 11.

F leg aláb az a szándéka legyen. hogy azt tselekedgye. a mit az Anyaszent egy ház tselekeszik., és hogy kegyelemben legyen.

K Hogy ha apap halálos vétekben lévén., igazán szolgáltatathattyaé ki a szenttségeket?

F Igen is. noha az olyan pap. aki halálos vétekben vagyon, valamely szenttséget osztogat. /:szükség nélkül:/ ujonnan vétekben esik. mert meg szeplősíti a szent dolgot.

K Az olyan aki halálos vétekben osztogattya ki a szenttséget. kegyelemben nintsen. hogy osztogathat tehát kegyelmet? **[13b:]**

s. Aug. lib de
baptis. contr.
donatis.

F Az aki a szenttségeket osztogattya, tsak eszköz, a kristus általa adgya kegyelmét. a kristus kegyelme pedig nem füg az eszköznek jó. vagy rossz voltától,

K Az Anyaszent egyház miért téssen a szenttségek ki szolgáltatásához sok imádságokat. és Ceremoniakot?

F Hogy meg mutassa I. a szenttségeknek hasznait. mitsoda készüllettel kel azokat venni, és hogy mitsoda kötelesegekre adgyák magokat

2. Hogy mind ezeket kérjék az Istentől. azoknak. kik a szenttségeket veszik.

III Rész
A Kereszttségről.

Első Articulus
Hogy mi légyen a kereszttség.

K Mellyik az első szenttség?

F A kereszttség.

K Mit téssen eza szó baptismus?

F Ez a szó a görögből vétetet, a mely téssen. mártást, mosást, tisztulást **[14a:]** 5

K Miért neveztetik eszerént.

F Mert meg mosa, és tisztittya a vétekből a lelket

K Mitsoda a kereszttség.?

F olyan szenttség mely el töröli az egész vétet, és a vétékhez tartozando büntetést. és így az Istennek. és az Anyaszent egy háznak fiaivá teszen. 10

K Mit értesz az egész vétkeken a melyeket el töröli a kereszttség.

F Azokon értem az eredendő bünt, és mind azokat a melyeket tet valaki kereszttsége elöt, akar mely nagyok legyenek is azok de a kereszttség azokat el töröli, 15

K Mit értesz a vétékhez tartozando büntetésen?

F Értem a büntetést melyet kel szenvednünk a vétékért vagy ezen, vagy a más világon, ideig vagy örökké. hogy eleget tegyünk az Isten igaságának. 20

K Nem tartozunké tehát már eleget tenni az Isten igaságának a mi kereszttségünk után.?

rom. 8. 1. s. Aug. lib 2. de merit et de remissi peccator.. Cap 28.

F Nem, mert ebben a³⁹ szenttségben meg botsátatot nekünk mind a bün. mind a büntetés⁴⁰ valamég uj vétékben nem esünk. **[14b:]** 25

K Miképen leszen meg a kereszttségben ez az egészen valo botsánat?

³⁹ a <keresztts> szenttségben

⁴⁰ büntetés [Második t-s-ből javítva.]

K Ugy hogy az Isten ingyen valo irgalmaságából reánk fordittyta egészen a kereszttségben akristus erdemeit, a melyekért egészen meg botsátatnak büneink a büntetéssel együt.

⁵ K A tudatlanság. a roszt kívánság, a testi. és lelki nyavalyák. ahalál., ezeket az eredendő vétek okozta. a kereszttség el törlié ezeket?

s. Aug. lib 3.
contr pelagi Cap
3. de Civ. lib 12
cap. 4.

F Mind ezeket el nem kerülheti az ember, Adamtól fogvást. a kereszttség ezeket el nem töröli, az emberek tsak a fel tamadás után menekednek meg ezektől.

K Miért nem tette az Isten az embert a kereszttség által abban az állapotban a melyben volt Adam esete előtt?

F 1.⁴¹ Mert a neki nem tettzet, öszabad meg adni. vagy meg nem adni a mi neki tettzik. és azért nem lehet panaszolkodni. 2. az Isten azt akarta, hogy az ember mindenkor meg emlékezék hogy mitől eset el. hogy ez a föld néki szamkivetésül lenne. és hogy it. bujdosásban. alázatoságban. és felelemben élyen. [15a:]

Conc. trid. sess.⁴² 15
5. can 5

K Miképen téssen minket akereszttség Isten fiaivá?
²⁰ F Az uj élet által. melyet ad akristusban, amely uj élet olyan állapotban téssen hogy az Istent Atyánknak⁴³ nevezhettyük, és menyet ugy tekinthettyük, mint örökségünket, ez az uj élet a kegyelemnek élete, mely minket az Istenhez kaptsol. a hit, reménség, és a szeretet által,

Conc. trid sess 6.
Cap 7.

²⁵ K Miért mondod azt, hogy ez az uj élet akristusban adatik nekünk,?

F. 1.⁴⁴ Mert tsak ő általa. és az ő érdemiért vehettyük az uj életet. 2. mert a kristus lelke. melyet a kereszttségben veszük, hogy bennünk lakjék. kezdete⁴⁵ ennek az életnek, 3. mert akristus lelkének bennünk valo lakása.

⁴¹ 1. [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

⁴² sess. <4.> [?] 5.

⁴³ Atyánknak <v> nevezhettyük, [Törlés a sor elején.] és <a> menyet

⁴⁴ 1. [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

⁴⁵ kezdete <ennek> ennek

akristusal. úgy meg egyesít, hogy úgy mondván. egyik vagyunk véle, vagy is inkább ő éll. mi bennünk. és mi az ő tagjai vagyunk.

Galat 2 10.
Ephes 5. 30.

K Miért teszen minket olyan állapotban ez az új élet hogy az Istent Atyánknak nevezhetjük, és a menyet úgy tekinthetjük mint örökségünket?⁵

F Mert meg egyesítvén minket a kristusal. azért az Isten fiainak fogad. örökösinek teszen. és a kristusnak örökös társaivá. **[15b:]**

1 joan. 3. 1.
rom 8. 17.

K Miképen teszen akereszttség az Anyaszent egyház fiaivá?¹⁰

F Mert atöb hivek közé számláltatván szabadságot ad a szenttségekel való élésre. és részeseké teszen az Anyaszent egyház lelki hasznáiban

Ephes. 2.

K Mit okoz meg más egyebet is bennünk a kereszttség.?¹⁵

F A lelket olyan lelki bélyeggel bélyegezi meg. a mely soha el nem töröthetik.⁴⁶ ez okáért is vagy on hogy csak egy szer adgyák fel a kereszttséget, és több ször nem

Conc trid. sess. 7.
can 11.

2 Articulus A keresztelésről.

K Miképen adgyák fel a kereszttséget?²⁰

F Három szor természet szerént való vizet öntenek kereszt formára arra, a kit keresztelnek., mondván ezeket a szokot, Én tegedet keresztellek. Atyának † és Fiunak † és szent † lélek Istennek neveben..

Még más két féle képen is lehet keresztelni.²⁵

1 Háromszor természet szerént való vizben kel mártani azt a kit keresztelnek, mondván a mártáskor. Én tegedet

⁴⁶ el nem töröthetik. [Ejtés utáni (?) alak *el nem töröltethetik* helyett, mint a variánsban.]

keresztellek Atyának. † és Fiunak. † [16a:] és szent †
Lélek Istennek nevében

2 Három természet szerint valo vizet hintvén a gyer-
mekre. mondván ezeket a szokot az első hintéskor Én.
5 tégedet keresztellek. Atyának † és Fiunak † és a szent †
Lélek Istennek nevében a harmadik hintéskor

K Honnét tudgyuk hogy ez a három féle keresztelés
jó.?

F A traditiobol, mert az irás a mártásal valo kereszt-
10 tségről tészén emlékezetet

K Melyik közönségeseb ezen három féle keresztelés
közöt.?

F Az elöt a mártásal valo keresztelés közönségeseb
volt., mostanában pedig az a szokás. hogy⁴⁷ vizet önte-
15 nek annak fejére. akit keresztelnek

K Miért mondád hogy kereszt formára kel háromszor
vizet önteni, vagy háromszor mártani., vagy háromszor
vizet hinteni arra akit keresztelnek?

F Mert az Anyaszent egy ház mindenkor e szerint
20 tselekedet. az Apostoloktól fogvást A szent Háromság-
nak emlékezetire. de nem tekénti ugy azt a szokást, mint
ha azon állana a kereszttségnek igazán valósága, mivel.
ha [16b:] tsak egy szer töltenék is avizet. és nem kereszt⁴⁸
formára a kereszttség jó volna

25 K. Mitsoda vize⁴⁹ kel keresztelni?

F olyan vize. melyet arra a végre szentelték meg, de
szükségben minden féle viz jó. tsak természet szerint valo
legyen. ugy mint a folyo viz. forrás. kut, eső. tó. viz,
emind jó. tsak tsinált viz ne legyen.

30 K Mikor keresztelnek mitsoda részire kel a gyermek-
nek önteni?

⁴⁷ hogy <v> vizet

⁴⁸ nem kereszt [k-n-ből javítva.]

⁴⁹ vize [Kereszttel jelölt beszúrás; nem Mikes írása.]

a második
hintéskor.

rom 6. 4. coloss.
11. 12. s. Cypr.
epist 76. ad
magnum

joan. 3. 5. act. 8.
16.

F A fejire a menyiben lehet, de a kereszttség jó lesz ha más részire töltik is avizet

K Leheté két személynek keresztelni, hogy egyik a vizet tölttse. a másika ezeket a szokot mondgya. Én tégedet keresztellek. &c. 5

F Nem. aki a vizet tölti. annak is kel ezeket a szokot mondani.

K Leheté elsőben avizet tölteni. és azután mondani ell. a kereszttséghez valo szokot?

F Nem lehet . mert mikor a vizet töltik. a szokot is 10
akor kel a töltéskor el mondani, más képen a kereszttség nem volna jó.

K kellé különösön meg nevezni a szent Háromságban lévő személyeket? [17a:]

F Igen is. különösön kel meg nevezni az Atyát, a Fiat, 15 Matth. 28. 19. s.
és a szent Lelket, a három személynek nevében kel keresztelni, just apolog. 2.

K Kitsodák azok akik keresztelhetnek.?

F A püspökök. papok. és némelykor a diaconusok is. ezek keresztelhetnek egyedül az Anyaszent egy ház Cere- 20
moniáival, de szükségben, minden ember. és aszony keresztelhet., akar mely kereszttyeni valáson lévő keresztelhet. tsak hogy valójában tselekedgye ezt a szent dolgot.

K Honnét tudgyuk azt hogy minden ember, ⁵⁰ aszony,, 25
és eretnek keresztelhetnek.?

F Azt a traditiobol, és az Anyaszent egy ház szokásibol tudgyuk. a szent irás eröl nem szól,

K Az Isten miért akarta hogy mindenek keresztelhesenek.

F Az Isten mindenben el követheti akarattját. és olyan 30
eszköz által adhattya kegyelmit a mint néki tettzik.

2 Az Isten jóságából. tselekedte. azt. hogy minden keresztelhesen. azért hogy minden könnyen fel vehesse ezt a szenttséget a mely nélkül lehetetlen üdvezülni.

⁵⁰ ember, <a> aszony., [Törlés a sor végén.]

K Mikor szükségben egy néhány féle személy találko-[17b:]zik a keresztelésre.⁵¹ melyikét kel inkább arra választani?

F Az egy hazi renden valokot inkább kel arra választani, mint sem a világiakot, a Catholicusokot. inkább mint sem az eretnekeket., a férfiakot, inkább mint sem az Aszonyokot.

K Egy Atya. vagy Anya meg keresztelhetié a maga gyermekét?⁵²

¹⁰ F Igen is meg, de igen nagy szükségben. lehet a meg, más képen nem lehet. a keresztségsben valo lelki szövetség miatt, és ugy, hogy ha nalokon kívül őt más Catholikus nem találkoznék.

Magyarázat

¹⁵ Az Anyaszent egy ház törvénye szerént lelki szövetségben esik az, aki keresztel. azal. akit keresztel. ugy hogy a ki keresztel., meg nem házasodhatik azal a kit keresztel; sem annak Annyával. vagy Attyával., hogy ha pedig az Atya, vagy Anya, nagy szükség nélkül⁵³ meg keresztelnék gyermekeket erre a lelki szövetségre valo nézve. a melyik a kettő közül meg keresztelte a gyermeket., a püspök engedelme nélkül. nem kívánhattya a másikatól. azt, a mire kötelezdi a házasság. noha azt nem kel egy mástól meg tagadni. [18a:]

²⁵ K A szent irás mondgyaé hogy meg kel kereszteni a gyermekeket?

F Azt nem mondgya tellyeségel, nem is tudgyuk más-ként hanem atraditiobol. és az Apostoloktól fogvást az egész Anyaszent egyháznak szokásibol.

³⁰ K Mítsoda helyen kel kereszteni?

⁵¹ a keresztelésre. [Első r-z-ből? javítva.]

⁵² gyermekét? [g-k-ből javítva.]

⁵³ nélkül, <meg> meg keresztelnék

F A keresztelésnek a helye. a parochiális templom. és kinek. kinek a maga parochialis templomában kel fel venni a keresztséget, de szükségben mindenüt keresztelhetni.

3 Articulus.

A keresztségnek szükséges voltáról; és akereszttség nélkül meg holt gyermekekről.

K A keresztség tellyeséggel szükségesé az üdveségre.? 5

F Igen is. ezt a traditioból és a kristus szavaiból tudgyuk. a kí is azt mondgya. *Ha valaki nem születendik víztől és szent lélektől, nem mehet bé az Isten országában.* joan. 3. 5.

K Ez a szükség ugy tekintíé a gyermekeket. valamint a töb embereket? [18b:] 10

F Igen is. az Anyaszent egy ház mindenkor így értette, és tanította. és ezeken a szókón a gyermekeket is érti. valamint a több embereket. *Ha valaki nem születendik* s. Cypr. epist 59 ad fidum

K Mi okozá a keresztségnek ezt a nagy szükséges voltát? 15

F A hogy akereszttség egyedül valo orvosága az eredendő véteknék., mivel míg az ember az alat vagyon, az ördög hatalma alat vagyon. a menyekben nem mehet.

K A keresztség nélkül meg holt gyermekek el kárhznaké.? 20

F örökösön el vannak rekesztve az Istentől. ez is legnagyobb kinnyok az el kárhozot lelkeknek. de az Anyaszent egy ház semit nem végezet ez iránt. hogy miképen szenvednek., sem a szent irásból., sem a traditioból. ez iránt bizonyost nem tudunk. a theologusok is ez iránt egy másal meg nem egyeznek 25

Magyarázat.

A kristus azt mondgya az Évangyéliumban. hogy minden emberek az ő ítélő széki eleiben mennek az ítéletre. a jók az ő jobb keze felől lesznek. és a gonoszok a bal 30

Matth. 25 32

Cap. 21. 27.

Apoc. 20. 15.

keze felől. azok akik a jobb keze felől lesznek. az örök boldogságban mennek [19a:] abal keze felől valok pedig az örökké való tüzre. az ördögökkel. a keresztség nélkül meg holt gyermekek meg ítéltetnek valamint atöbbi. emberek. mivel nem láttuk hogy a kristus különös helyt rendelt volna nékik, a mely se jobb, se bal keze felől nem volna. úgy tettik hogy szent János mond valamit erre a kérdésre. az ő látásiban.,⁵⁴ hogy tsak azok mennek bé menyekben, a kik bé iratattak az életnek könyvében. és másut., valaki nem találtatott bé irva az életnek könyvében. a tüznek tavában vettetik., tehát a gyermekek kik keresztleetlenül hálnak meg. nem irattak bé az életnek könyvében, szent Agoston erre valo nézve azt mondgya, hogy a keresztség nélkül meg holt gyermekek szenvedik a tüznek büntetésit, de a leg gyengébb büntetésit. *omnium mitissimam.* szent fulgentius hasonlo gondolatban volt, a szent Atyák⁵⁵ eröl világosan nem beszéltetnek. se a theologusok erről egyet nem értenek. a mi bizonyos ebben a dologban a hogy nem boldogok és az Istentől való örökös el rekesztetések. nékik leg nagyob kinok.

K Hány féle keresztség vagyon.?

F Három. vazel valo keresztség. kívánatal valo keresztség. és vérel valo keresztség.

K Mit értesz a vazel valo keresztségen? [19b:]

25 F Értem azt a keresztséget a mint szoktak közönségesen keresztelni.

K Mit értesz akivánságal valo keresztségen?

F Értem azt a buzgo kívánságot, a melyel kívánná valaki fel venni a keresztséget, és a mikor a tellyeségel
30 nem lehet.

K Ez a buzgo kívánság elegendőe az üdveségre?

F Az olyan ember aki meg nem keresztelkedhetvén ezel abuzgo kívánságal meg hal., hogy ha ez a kívánság szere-

s. Aug, lib 4. de bap. Contr donat cap 2. Conc trid. sess. 6. de justifi. cap 4.

⁵⁴ látásiban., <C> hogy

⁵⁵ Atyák <k> [k-n-ből javítva; *Atyánk* volt.]

tettel. és igazán való, az olyan mint ha akereszttséget felvette volna., és üdvözül. az Anyaszent egyház mindenkor eszerént hitte és tanította

K Mit értesz a vérel való kereszttségen?

F Ertem a martyrságot mikor valaki halált szenved. a kristusért. kereszttsége előtt. ezt vériben való keresztelesnek nevezik.

K Az olyan kisedek kik halált szenvedtek kereszttségek előtt. üdvözülteké.?

F Az Anyaszent egy ház azokat tiszteli mint martyrokot erre való nézve. mindenkor szentelte az apro szentek innepét. a mint ki tettzik szent Agoston. irásiból

K leheté többször egyszernél fel venni a kereszttséget?

F Nem lehet. igen nagy vétek azt meg keresztelni, a ki az Anyaszent egy ház. szokása szerént mar meg volt keresztelve. [20a:]

K Mit kel tehát tselekedni mikor kételkednek valaki kereszttségiben.?

F Mikor nagy ók lehet akételkedésre akor meg lehet keresztelni. ilyen formában. hogy ha te meg nem vagy keresztelve. Én tégedet meg keresztellek. Atyának. &c.

Régenten meg keresztelték Conditio nélkül az ollyat akinek kereszttségéről semmi bizonyság nem volt. a Conditio alat való keresztelés nem régi szokás.

K. leheté el veszteni a kereszttségnek kegyelmit? 25

F Igen is lehet ahalálos vétekel. a melyet el veszteni nagy nyomoruság.

K Mit kel tselekedni mikor azt el veszítették.?

F Nintsen más orvosága annak. hanem a penitentzia tartáshoz kel folyamodni. 30

Tertul. de bapt
Cap 16. s Aug. lib
5 13 de civ dei
cap 7.

10 serm 66.⁵⁶ de
diversis

⁵⁶ serm 66. [66. – beszúrás.]

4. Articulus
A kereszt Atyákról. és Anyákról.

K Miért adnak kereszt Atyát. és Anyát annak. akit keresztelnek.?

Tertul. lib de bapt
cap 18. s. Aug.
epist 98. ad
Bonifacium

F 1. Hogy a templomban bé mutassák azt. akit meg kel keresztelni. 2. hogy nevet adgyanak, és bizonyági legyének meg kereszteltetésinek. 3. hogy helyette **[20b:]** felellyenek a templomban., és mint egy felellyenek is arol. hogy végben viszi az ígereteket. melyeket tesznek helyete.

K Leheté minden féle személy kereszt Atya. vagy Anya.

¹⁰ F A kereszt Atyának vagy Anyának. jó Catholicusnak kel leni. a vallást jól kel tudni., jó erkölcsűek legyének, és ne légyen. közüllök valamelyik. se Attya. se annya annak akit ak kereszt viz alá tartanak

K Miért kel Catholicusoknak lenni a kereszt Atyáknak. és Anyáknak?

F Mert azok kik az Anyaszent egyházon kívül vannak, nem ajánlhatnak néki fiaikat, nem is felelhetnek helyettek. mert az Anyaszent egyház nem közösül az eretnekekkel imádságiban

²⁰ K Mit kel tudni a kereszt Atyáknak. és Anyáknak.?

F Kel nékik tudni a hitnek. ágazatit.. az Isten és az Anyaszent egy ház parantsolatit., azt is. hogy ő magok mitsoda ígereteket tettek volt kereszttségekor. mert azokra tartoznak meg tanítani fiokat. hogy ha pedig azokat magok nem tudgyák. hogy tanithatnak azokra másokat

²⁵ K Miért kel a kereszt Atyáknak. és Anyáknak. jó **[21a:]** erkölcsűeknek lenni?

F Mert az Anyaszent egyház bé nem veszi az olyan felelőköt. kik botránkoztato életet élnek, mivel nem lehet ³⁰ másokért jól ellene mondani az ördögnek. az ő pompáinak., és szolgálattyának, hogy ha ő magok elsőben ezeknek ellene nem mondanak tselekedeteket.

K. Miért hogy az Atya. vagy Anya, nem lehet kereszt Attya, vagy Annya. a magok saját gyermekeknek.

F Azért a lelki szövetségért a melyben esnek a kereszt Atyák. és Anyák. a kereszt fiokal., vagy leányokal. és azoknak Attyokal. és Anyokal., ettől is vagyon hogy a kereszt Atya, vagy Anya meg nem házasodhatik a kereszt fiával. vagy leányával., az azoknak attyokal. vagy anyokal. még sokan azt is tarttyák. hogy ha egy atya, vagy anya a kereszt viz alá tartaná gyermekét, szükség nélkül hogy a házaságbéli szabadságal. nem élhetnének⁵⁷ engedelem nélkül.¹⁰

Conc trid. de
reforma matrim
sess 24. Cap 2.

K A kereszt Atyák. és Anyák ebben a lelki szövetségben esneké akkor, mikor a kereszttségnak csak a ceremóniáit adgyák fel.?

F Nem hanem csak akkor, mikor a kereszttséget Cérémoniával adgyák fel. [21b:]¹⁵

K Mitsoda a kereszt Atyák. és Anyák. hivatallyok a kereszt fiokhoz. és leányokhoz.?

F 1.⁵⁸ A kereszt fiokot, vagy leányokot szeretniek kel. valamint lelki gyermekeket 2. vigyázanak neveltetésekre.²⁰ és ha szülejtől meg válnak ők magok nevelék. 3 annak idejében meg béráltasák. 4. meg magyarázák nekik az ígérést melyet tettek helyettek. kereszttségekor. és azt vélek meg tartassák. 5. imádkozanak érettek

5 Articulus

A Kereszttségnak Cérémoniáiról.

K Miért állittya meg a pap a templom ajtaja⁵⁹ előtt azt. ²⁵
a kit keresztelni visznek.?

F Azért hogy nem érdemes a bé menetelre, az eredendő vétékért. a melyért a sátánnak birodalma alatt vagyon.

⁵⁷ élhetnének <szük> engedelem [Törlés a sor végén.]

⁵⁸ 1. [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

⁵⁹ ajta [Nyilván íráshiba *ajto*, vagy *ajtaja* helyett.]

K Miért fuval reája a pap?

F Hogy az ördögöt el üze. a szent Léleknek erejével a melyet az Isten fuvallásának nevezik., kereszt formára fuval a gyermekre., azért hogy azal meg mutassa hogy a⁵ meg feszitetet kristusnak érdeme⁶⁰ által kel el üzni az ördögöt.

K Miért vett keresztet a gyermek homlokára? [22a:]

F Azért hogy meg ne pirullyon, hanem ditsekedgyék. a kristus keresztében

¹⁰ K Mit téznek ezek a szók. ditsekedni a kristus keresztében vagy meg pirulni a kristus keresztieért.

F A kristus keresztiben valo ditsekedés a, hogy meg valyuk nyilván. hogy keresztények vagyunk, és hogy a keresztényeni tselekedeteket is félelem nélkül mivellyük,¹⁵ meg pirulni pedig a kristus keresztieért a. midön szegyenellyük keresztieneknek mutatni magunkot., és annak tselekedetit is szegyenellyük

K Miért tsinál keresztet a pap a gyermek melyére?

F Azért hogy szerese a keresztet, és minden reménségit²⁰ a meg feszitetet kristusban vesse.

K Mit tesznek a több kereszték is a melyeket vett a pap a gyermekre?

F. Azt teszik hogy a kereszttség minden erejét a kristus keresztétől veszi. és azö⁶¹ szenvedésének. erdemétől.

²⁵ K Miért adgyák a gyermekre valamely szentnek a nevét.?

F Azért hogy annak a szentnek példáját kövesse. és a kristus mellet valo gondviselőjének tarttsa.

K Miért exorcizállya apap anyit a gyermeket? [22b: üres] [23a:]

F Hogy el üze tölle a gonosz lelket, a kinek hatalma alat volt az eredendő vétékért

s. Cypr. epist 76. ³⁰
s. Greg. naz. orat.
40

⁶⁰ érdme [Elírás.]

⁶¹ azö <erd> szenvedésének. erdemétől.

K Miképen nevezi az Anyaszent egyház. azokat kiket keresztelni visznek?

F Azokat Catechuménusoknak nevezi.

s. Aug. lib. 1. de nupt. et de concupis. Cap 9

Magyarázat

Ez a szó Catechumenus.⁶² görög szó. a mely olyan személyre értődik. akit tanítanak. Catechizálnak. az előtt az Anyaszent egy házban hoszas oktatásokkal készítették a kereszttségre a keresztelni valokat, azok sokan is valának. azokat Catechistáknak. vagy Catechuménusoknak nevezték. mostanában is eszerént nevezik mind azokat kik keresztelni valok., noha a gyermekek ne légyenek is alkalmasok atanulásra.

6 Articulus.

Ismét a kereszttség Ceremoniáirol.

K Miért téssen sót a pap a gyermek szájában?

F A jelenti a böltseséget melyet néki kér az Anyaszent egy ház.

s. Aug. Conf. lib. 1. Cap 1.

K Miért tesznek néki nyálat az orrában. és fülében?⁶³

F Ezel a kristus példáját akarják követni, aki nyálával. gyógyította meg a némát., és siketet; az Anyaszent egy ház. azt kéri az Istentől hogy a Catechuménusoknak **[23b:]** nyitva legyenek ⁶⁴ fülei az igazságra, és hogy éreze annak kedveségit

K Miért mondattják el a hiszek egy Istent. akerszt Atyákal. és Anyákal?

F Azt a gyermek helyet mondgyák el. a melyet magának kellene el mondani. ha arra alkalmas volna mivel

25 s. Aug. de symb. ad Catech.

⁶² Catechumenus. [h-u-ból? javítva.]

⁶³ fülében? [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶⁴ legyenek <ful> fülei [A törlés után egy kerek tintafolt van.]

az Anyaszent egy ház tsak azokat kereszteli meg a kik akristusban hisznek.

K Miért viszik bé a templomban a gyermeket midön a hiszek egy Istent mondgyák?

⁵ F Meg akarják azal mutatni hogy tsak az igazán valo hitt tétel által. érdemellyük bé menni a szent egy házban.

K Mitsoda ígéretekét tétetnek a gyermekekel.?

F Arra kényszerittik hogy ellene mondgyon a sátánnak, az ő pompainak. és tselekedetinek. és hogy fogadgya fel.
¹⁰ a kristust követni., ezeket az ígéretekét a kereszt Atyák, és Anyák teszik a gyermek helyet. de ha nagyot keresztelnek magának kel felelni.

K Miért kíványák ezeket az ígéretekét?

F Mert a kereszttség. az Isten. és az ember közöt valo
¹⁵ szövetség, a melyben az Isten örök életet ígér azoknak kik meg keresztelkedvén. hűségel meg tarttyák ígéretekét. az ember is arra ígéri magát. hogy ellene [24a:] mond a sátánnak, pompainak. és tselekedetinek. és hogy akristust igekezik követni.

²⁰ K Mitsoda az értelme ezeknek az ígéreteknek.?

F *Ellene mondok a sátánnak.* az az. hogy az ő birodalma alol el álok, és azt el hagyom. *Az ő pompáinak.* az az, avilág hejában valóságinak, *Az⁶⁵ ő tselekedetinek* az az. avéteknek. Hiszek akristusban. &c. az az. hogy tsak
²⁵ egyedül. akristushoz akarom magamot kapsolni. minden ki nyilatkoztatot titkait hinni, akarom, tudományát. és példáját követni⁶⁶ az ő tanítványi közöt akarok lenni, ötöt is veszem mesteremnek.

³⁰ K szükségesé némelykor meg ujitani akereszttségben tett ígéretekét?

F Gyakorta szükséges. azért hogy meg láthasuk miben mulattuk el azokat, de főképpen ilyen állapotokban szükséges. I. mihelyt anyira valo esze lehet agyermeknek

⁶⁵ Az [A-a-ból javítva.]

⁶⁶ akarom, tudományát. és példáját követni <akarom.> az ő

hogy arol gondolkodhatik. 2. minek elötte abérmálást felvené. 3. az első Communio elött, 4. husvét, és pünkösöd elött való napokon minden esztendőben, 5 a keresztségnak minden esztendőnként való elö fordulásakor. és halála oráján.

5

K Tartozunké meg tartani azokat az ígéreteket melyeket tettek helyettünk a kereszt Atyák.,⁶⁷ és Anyák. a keresztségben.

F Igen is tartozunk. mivel azon ígéretre való nézve adta az Isten a keresztségnek kegyelmét. **[24b:]**

10

A keresztségben tett ígérek meg ujításoknak formája.

Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, menynek és földnek teremőjében., és akristus Jesusban ő egy Fiában. Isten. s' emberben. ki a kereszt által az embereket meg váltotta, És a szent Lélekben, hiszem a közönséges Anyaszent egy házat, a szenteknek egyeségét., abünöknek botsánattyát, a testnek fel támadását. és az örök életet., szivemből ellene mondok az ördögnek. az ő pompainak. és tselekedeteinek, az az, avilági hejában valóságoknak, és avétkeknek, akristushoz akarom egyedül magamot kaptsolni, és ötet követni, és egyedül ő érette akarok élni és halni. Atyának. Fiunak, és szent Lélek Istennek nevében Amen

20

7 Articulus

Ismét a keresztség Ceremoniáirol.

K Mit jelent a, hogy a gyermeknek vállát, és melyét meg kenik?

²⁵ s. Cyrill. hierosoli. catechis 2.

F Ez a kenet jelenti a kegyelmet, mely akeresztyént a lelki életben való munkáiban. és hartzaiban meg erősíti., és néki kedvesé, és könyüé teszi akristus terhét..

⁶⁷ Atyák., és Anyák. [t-n-ből javítva.]

K Miért kérdezik a Catechumenustol.⁶⁸ hogy ha akaré meg keresztelkedni.?

F Mert az Anyaszent egy ház tsak azokat kereszteli meg [25a:] akik azt kéri és kívánnák.

⁵ K Hiszem agyermekek⁶⁹ azt nem kérhetik

F Ugyan azért is rendelte az Anyaszent egy ház akereszt Atyákat. és Anyakot., hogy azt kérjek és felellyenek helyettek.

K Mit jelent a. mikor akereszttség után meg kenik a
¹⁰ gyermek fejit.?

F Az a kenés jelenti, hogy a kereszttség valamenyiben ötet pappá és királyá teszi.

Magyarázat

1 petr. 2. 9.

¹⁵ Szent Péter azt mondgya. akereszttyének felől. *Ti pedig választot nemzetség kiralyi papság. szent nép vagytok.* a mely egyeségben vagyunk a kristusal, a részesit minket az ő papságában. és kiralyságában., más képen is el lehet mondani hogy papok vagyunk, mivel tartozunk az Istennek szüntelen ajánlani magunkot valamint⁷⁰ szent pál
²⁰ mondgya., hogy mi királyok vagyunk a hatalom által. a melyel a kegyelem erőt vétet velünk ros hajlandóságinkon., egy szoval. arra rendeltettünk hogy akristusal. örökké uralkodgyunk,⁷¹ és hogy vele együt örökké ajánlyuk az Istennek. a magunkbol álló áldozatot menyekben

rom. 12. 1.

²⁵ Mindent valamit az Anyaszent egy ház. meg szentel [25b:] az Istennek, a szent olajoknak kenetivel szenteli, amint ezt meg láttyuk ezután. a kereszttyének az Istennek szenteltettek tehát. akenet által, ők az Isten templomi. tartoznak azért szent életyekel. meg felelni a meg szentel-
³⁰ tetések szenttséges voltának..

⁶⁸ Catechumenustol. [Első *u-a*-ból javítva.]

⁶⁹ agyermekek [*g-k*-ból javítva.]

⁷⁰ *vala<nt>mint* [*mint <nt>* fölé írva.]

⁷¹ uralkodgyunk, [*g-k*-ból javítva.]

K Mit jelent a fejér ruha melyet adnak a gyermekre kereszttsége után..?

F Jelenti a kereszttségnek ártatlanságát., a melyet meg kel néki holtig tartani.,

Magyarázat

5

Régegen fejér ruhát adtanak azokra akiket meg kereszteltenek, hogy a kereszttség ártatlanságát jelenttse. és hét napig kellett azt viselni; azon idő alatt az Isteni szolgálatokon jelen voltak., és minden nap Communicáltak a mise alatt., a melyet is ő érettek mondották.,¹⁰ valamint ekitettik arégi imádságokból., a melyeket mostanában is mondgyák., azért⁷² is hitták azt a vasárnapot. a melyen le tették a fejér ruhát. és a rend szerént való köntöst vették fel. magokra, *Dominica post albas* és még mostanában is azt nevezik *Dominica in albis*. fejér vasárnap. a mely fejér⁷³ ruhát teritnek mostanában agyermek fejére kereszttsége után. a fejér⁷⁴ köntös helyet vagy **[26a:]**¹⁵

s Aug. serm 81.
de diversis

K Miért adnak égő gyertyát annak kezében. akit meg kereszteltek?

20

F Hogy azal meg mutassák néki. hogy a fénylő jó erköltsök, és a buzgó Isteni szeretet által, mint egy. égő világoságnak kel néki lenni.. *ugy világoskodgyék a ti világoságtok az emberek előtt. hogy lássák ati jó tselekediteket és ditsöitsek.*⁷⁵ *az Atyátokot. ki menyekben* *vagyon* mondgya az ur.²⁵

Matth. 5. 16.
1. jess 5. 8

K Mind ezek. a kereszttség előtt, és a kereszttség után valo Ceremoniák régieké az Anyaszent egy házban?

⁷² azért <is> is

⁷³ fejér [j-g-ből? javítva.]

⁷⁴ fejér <ruha> köntös [A javítás a törlés alá írva a lap alján.]

⁷⁵ ditsöitsek. [Ékezethiba.]

F El lehet ítélni azoknak régiségeket, mivel mind azokat a szent Atyák írásiban meg találhatni. és még ők is azt tarttyák, hogy az Apostoloktól maradtanak., akik pedig erről bővebben akarnak tudni, meg talállyák a⁵ josefus vicecomes auctor könyvében, a melynek titulusa observationes Ecclesiasticae de antiquis baptismi ritibus et Ceremoniis.

IV Rész A Bérálásról

Első Articulus Hogy mi légyen a bérálás

K Melyik a második szenttség?

F A bérálás. [26b:]

¹⁰ K Mitsoda a Bérálás?

F Ez olyan szenttség a mely szent lelket ád, a meg keresztelteknék. hogy őket meg erősítse ahitben, és te-kélletes keresztyéneké tegye.

K Miért mondád hogy a bérálás szenttség?

¹⁵ F Mert ez olyan látható jell melyet a kristus rendelte a mi meg szentelésünkre

K Honnét tudgyuk hogy a bérálást szenttségül ren-delte volna akristus.?

²⁰ F Azt mi a szent írásból. és a traditioból tudgyuk. mert senki más a kristuson kívül nem rendelhetet új törvény-béli szenttséget

K Mitsoda látható jell vagyon a bérálásban?

F A kézel való illetés, a szent olajjal való meg kenés. és a püspök szavai.

²⁵ K Honnét tudgyuk hogy a kézel való illetésel és a szent olajjal való meg kenésel szent Lélek adatik?

F Azt a szent írásból. és a traditioból tudgyuk. mivel

⁷⁶ sancto. [c-t-ből javítva.]

a szent irás egy néhány helyt mondgya. hogy a keresztség után, az Apostolok szent Lelket adtanak azoknak, a kiknek a fejekre tették kezeket., *Akor reájok teszik vala kezeket. és el veszik vala a szent Lelket. A keresztségek tudományának, a kezek fel vetésének is. és a holtak fel támadásának. és az örök ítéletnek mondgya szent pál.* [27a:]

Act. 8. 17.

Hebr. 6. 2.

K A szent irás teszené emlékezetet a szent olajjal valo meg kenésről. és bermálásról.?

F Szent pál eszerént téssen erről emlékezetet. *A ki pedig meg erősít minket veletek. akristusban. és aki meg kent minket az Isten.* de ezt leg inkább atraditioból tudgyuk, mivel az Anyaszent egy ház mindenkor úgy tartotta., hogy a püspökök az Apostolok helyében következén, hatalmuk vagyon a szent Lelket osztogatni az ujonnan meg kereszttetteknek., vagy a kezekel valo illetés által, vagy a szent kenet által. vagy mind a kettő által egy szers mind.

2 Cor. 1. 21.

10

*

Tertul.⁷⁷ lib de bapt. cap 7. s. Cypr. epist 70. ad janua. s. leo. serm. 4. de nativ. J. ch. s. Aug. lib 15. de Trinit Cap 26. lib 3. de bapt. Cap. 6.

K Miért nevezik ezt a szentséget Confirmationak.?

F Mert meg erősíti ahiveket akeresztség által vett életben.

20

2 Articulus.

A Bermalásnak hasznairol. és a szent Lélek ajándékirol.

K Mitsoda hasznot szerez alélekben abermalás?

F Először azt hogy. a szent Léleknek kegyelme meg erősíti a lelket akülső vagy belső kísértetek ellen. és minden ajándékiban közöse teszi., másodsor olyan bélyeget nyom alélekben valamint akeresztség., a mely soha el

s. Aug lib 2 contr. epist petilia. Cap 104. Conc Trid sess 7. Can. 9. de sacramen.

25

⁷⁷ <Tel> Tertul.

nem töröltethetik. ugyan azért is nem szabad többször egy szernél [27b:] fel adni ezt a szenttséget,

K Mit hisz külső kísérteteknek?

F Az üldözéseket, gyalázatot, bestelenséget, és mind⁵ azokat, valamit az ördög indíthat, és szenvedtethet az⁷⁸ keresztyénekel., hogy meg tántoríthassa hitekben, és jó erkölcsökben.

K Mit hisz belső kísérteteknek?

F Azokon értem arosz kívánságokat melyek gyarlosá-
10 gunk miat bennünk fel támadnak., és a melyeket az ördög neveli intselkedésivel., és a világ., rosz példa adásával

K Miképen ad nekünk a szent Lélek erőtt. hogy ellene állhasunk ezen kísérteteknek?

15 F Neveli és tekéletesé teszi bennünk az Isteni szeretetet

K Mellyek a szent Lélek ajándéki?

F A szent Irás hetet nevez, úgy mint. a bölcseség. Értellem. tanáts, erő, tudomány., buzgoság. és Isteni féle-
20 lem.

A *bölcsesség.* a szent Léleknek olyan ajándéka. a mely⁷⁹ el vonván minket a világtol. tsak egyedül az Isteni dolgokat szereteti velünk. [28a:]

* Az *Értellem* olyan ajándéka. a mely meg érteti velünk
25 a vallásnak igazságit. és titkait.

s. Aug tract in s. joan. et lib de agone Christiano Cap 13 s. Aug. lib. 1. de serm. Domini.⁸⁰ in mont. Cap 4.

A *Tanáts.* olyan ajándéka. mely mivelünk mindenkor azt választattya, a mi leg inkább szolgálhat az Isten ditsőségire. és a mi üdveségünkre

⁷⁸ az <emb> keresztyénekel., [Törlés a sor elején.]

⁷⁹ a mely <meg érteti velünk avallásnak igazságit. és titkait.> el vonván minket

⁸⁰ Dñi.

Az erő olyan ajándéka, a melyel meg győzük azokat az akadályokat, melyek támadnak üdvességünk ellen.

s. Aug. in ps. 141.

A tudomány olyan ajándéka, mely meg mutattya azt az utat a melyen menyekben mehetünk. és velünk el kerülte-ti a veszedelmet

s Aug lib. 5 de
conf. Cap 4.

5

A buzgoság olyan ajándéka, mely mivelünk örömet és könnyen végben viteti mind azt, a mi az Isten szolgálattya-ra valo.

s. Aug lib 10, de
civ Dei Cap 3

Az Isteni félelem olyan ajándéka, mely szivünkben Istenhez valo tiszteletet ólt: elegyesen szeretettel. és a mely félelemben tart minket, hogy valamiben az ő kedvetlenségiben ne esünk.

s. Aug. in ps. 127.
lib 14. de Civ Dei
10 Cap 9.

K Vagyoné valamely külömbség akereszttség és a bér-málás bélyegi között?

F A kereszttségben az Isten Fiának bélyegit veszük. a bér-málásban az ő vitézinek bélyegit, az első tselekeszi hogy az Istené vagyunk. a másika, hogy érette vitézke-dünk. [28b:]

15 Tertul.⁸¹ de
praescriptionibus
Contra hereticos.
Cap 40

3 Articulus

Hogy ki adgya fel a bér-málást., annak szükséges voltárol. és hogy mitsoda készületel kel ahoz járulni

K kinek vagyon hatalma⁸² abér-málást fel adni?

F Tsak egyedül a püspöknek., ezt a szent írásbol, a traditiobol, és az Anyaszent egy ház el végezésiből⁸³ tudgyuk.. A szent írásbol láttyuk, hogy az Apostolok szent lelket adának azoknak, a kikre kezeket tévék, akik már akristus nevében meg valának keresztelve.

20
Act 8. 15

A traditiobol azt láttyuk., mivel ez mindenkori szoká-sa volt az Anyaszent egyháznak., és a szent Atyáknak eröl valo bizony-ság tételit bővön láttyuk. szent Cypria-

25 s. Cypr. epist 73
s. Chrys. in cap 8.
act. s. Hier dialog
contr. luciferia s.
Innoc I epist ad
Decentium Sess 7.
Can 3.

⁸¹ <s. Aug. in ps.> Tertul.

⁸² ha<m>talma [t <m> fölé írva.]

⁸³ el végezésiből [Ékezethiba.]

nus. szent Chrysostomus. szent Hieronimus szent Innocentius papa.

Az Anyaszent egy ház ezt el is végezte a tridentinum gyűlésben

⁵ K kitsodák azok. kik fel vehetik abérmálást.?

F Mind azok kik meg kereszteltettek, és meg nem bérmáltattak.

K A gyermekek kik még az okoságnak idejére nem jutottak meg bérmáltathatnaké?

¹⁰ F Az előtt meg bérmálták még a kisdedeket is, és midőn a püspök keresztelt abérmálást is mindgyárt fel adta. [29a:] de ezt a szokást már most nem tarttyák, anap nyugoti Anyaszent egy házban., agörögöknél még most is akereszttség után mindgyárt meg bérmályák agyermekeket, a Romai Anyaszent egy ház való jóvá hagyta ezt a szokást. de nem követi.

K Mitsoda idejében kel annak lenni akit meg bérmálnak.⁸⁴ a mostani szokás szerént?

F szükséges hogy az okoságnak idejét el érje, azért ²⁰ hogy nagyob hasznal. vegye fel ezt a szenttséget 2. mivel abban az időben kezdődnek⁸⁵ a kisértetek az erő vételre is akkor vagyon nagyob szüksége. 3.mert üsmerettséggel vévén fel ezt a szenttséget, arra reá emlékezik, és kétszer. fel sem veszi.

²⁵ K Leheté meg bérmálni ahaldoklo bérmálatlant

F Igen is lehet. eszerént is tselekedet mindenkor az Anyaszent egy ház. az olyan helyeken, ahol püspökök vannak.

K Mitsoda készülettel kel fel venni ezt a szenttséget?

³⁰ F Kegyelemben kel lenni, az az. akereszttségnek ártatlanságát meg kellett tartani, vagy is leg aláb azt helyre hozni a penitencia tartásal. 2. kel tudni a hitnek fő ágazatit. 3 éhomra kel azt fel venni.

⁸⁴ meg bérmálnak.<?> a mostani szokás szerént?

⁸⁵ kezdődnek [Ékezethiba.]

K szükségesé abérmálás az üdveségre? [29b:]

F A bérmálás nélkül is lehet üdvezülni, de vétkez-
nek. hogy ha azt fel vehetnék. és fel nem veszik. vagy azt
semminek tartanak, mert olyankor az Istennek, és az
Anyaszent egy háznak nem engedelmeskednének, akinek ⁵
is az, az akarattya hogy minden keresztyén meg bérmál-
tasék., de ezen kívül is nagy segittségtől fosztanak meg
magokat az üdveségre ha azt el mulatnák

4. Articulus.

A Bérmálás Cérémoniáinak magyarázattya.

K Miképen adgyák fel a bérmálást?

F A püspök a fejére teszi akezét annak akit bérmálni ¹⁰
akar; és azután az olajban mártván ahüvelykét keresztet pontifical. rom.
tsinál annak homlokára, és az imádságot el mondgya.

K Mit téssen ez a szó Chrisma.?

F E görög szó lévén kenetet téssen

K Mitsoda a szent Chrisma.? ¹⁵

F Ez olaj magbol valo olaj. eleyes balsamumal. ezt a
püspök Ceremoniával szenteli meg.

K Az olajnak és a balsamumnak. vagyoné valamely
titkos értelme.?

F Az olaj természet szerént lágyító. és erősítő. ezel azt ²⁰
akarják velünk meg értetni; hogy a szent Léleknek ke-
gyelme meg enyhitti azt. a mi aparantsolatban nehéz
[30a:] volna, és meg is erősit. annak végben vitelére.
abalsamum pedig az ő jó illattyával. meg nem engedi a
rothadást., ezel azt akarják velünk meg értetni, hogy a ²⁵
szent Lélek kegyelme meg oltalmaz minket a vétektől, és
hogy jó példa adásinkal. el hinteti velünk a kristusnak jó
illattyát.

K Miért keni meg a püspök. a homlokot?

F Azal meg akarja mutatni, hogy nem kel meg pirulni ³⁰
az Évángyéliumért, és hogy ez a szenttség bátorságot ad

arra. hogy vallást tegyünk akristus hitéről életünk vesztésével is.

K Miért keni meg kereszt formára?

F Azal azt akarja velünk meg értetni, hogy a kristus keresztében ditsekedgyünk, mely eszköze volt válttságunknak.

K A püspök miért tsapja meg egy kevesé az ortzáját annak akit megbérmált?

F Hogy neki békeséget kíványon. ugyan azért is mond-gya., pax tecum. bekeség veled. azt is el mondhatni hogy ezen Ceremonia által. az Anyaszent egy ház azt akarja velünk meg értetni., hogy ennek a szenttségnek anyira valo erőt kel nekünk adni, hogy a kristusért bátorsággal szenvedgyünk el minden féle bestelenségeket. és kinokot,¹⁵ és hogy ezen avilágon akeresztyéneknek [30b:] leg állandób békesége., a békeséges türesben vagyon

K Leheté abérmáláskor kereszt Atyát, és Anyát választani.?

F Igen is lehet, és ő nekik kel apüspök eleiben vinni²⁰ azokat. akiket meg kel bérmáltatni,⁸⁶ és az ő kötelességek. olyan. abérmálásban; valamint akeresztséggben

V Rész Az Eucháristiáról.

Első Articulus Hogy mi légyen az Eucharistia

K Mitsoda az Eucharistia?

F A kristus Jesus Testének és vérének szenttsége és áldozattya. melyet ajánlanak és osztogatnak a kenyér és²⁵ a bor színe alatt

E szenttség mert látható jel alatt magában foglalja az

⁸⁶ bérmáltatni, [r-l-ből javítva.]

Eucharistia. akristus Jésust. minden kegyelemnek kút fejét.

Áldozat mert akristus testét és vérét abban valóságajánlyák és osztogatták.

K Mit térszen ez a szó Eucharistia?

F E görög szó lévén háláadást térszen, eszerént nevezik akristus testének, és vérinek áldozattját. és szenttségét. mert a kristus testét, és vérét. ajánlván.⁸⁷ vagy **[31a:]** vévén, a kenyér. és a bor szine alat. az Istennek az által leg kedveseb háláadást adunk.

K Az Eucharistiát neveziké meg más képen is?

F Nevezik úgy mint oltári szenttségnek. szent ostyának, Communionak, szent Asztalnak. viaticumnak. szent vatsorának, a gyermekek kenyérének., és az Angyalok kenyérének

óltári szenttségnek. mert az oltáron áldoztatik, és szenttetetik. a mint szent pál mondgya. vagyon oltárunk a melyről nem szabad enniek azoknak kik szolgálnak az ó testamentumban valo sátorban.

szent Asztalnak. mert a lelki vendégség a melyre hija akristus ahiveket hogy őket maga tulajdon testével. és vérével táplállya.

Szent vatsorának mert akristus az utolso vatsorán rendelte.

Szent osttyának. mert magában foglallya akristust a ki is osttya, az az. érettünk fel áldoztatot áldozat..

A Gyermekek kenyérének. mert a hivek az Isten fiai lévén. a kristus testével és vérével táplálatnak, az Eucharistiában.

Communionak mert meg egyesitti ahiveket az ő fejekel. akristus Jesusal. **[31b:]**

Viaticumnak. mert meg erősitti ahiveket uttyokban. és ez életnek szarándokságában. és eföldről a menyekben vezet.

⁸⁷ ajánlván. <és> vagy

Az Angyalok kenyérének. mert magában foglalja. akristust; aki valóságos kenyere az Angyaloknak. valóságosan is le szállot menyekből, valamint a manna, mely jelenté. az Eucharistiát. Angyalok kenyérének nevezték.
5 azért hogy az égből szállot⁸⁸ az Izraélitakra

2 Articulus.

Az Eucharistiának rendeléséről.

K kitsoda rendelte az Eucharistiát?

F A kristus rendelé halála előtt. az Apostolokal valo utolso vatsorája előtt.

E szerént rendelé. az Évangyélisták, és szent Pál szerént.
10 rént.

A kristus minek utánna vatsorált volna az Apostolokal. fel kele asztaltol hogy meg mosná lábokat. azután ismét asztalhoz üle. és mikor⁸⁹ ök ennének. vevé a kenyeret., hálákot ada. meg áldá, meg szegé. és adá a tanitványinak.
15 *mondván. vegyétek. és egyétek. ez az én testem mely ti érettetek adatik. (a görög fordítás szerent [32a:] mely ti érettetek adatot.) tselekedgyétek ezt az én emlékezetemre. hasonló képen minek utánna vatsorált volna, vevé a pohárt. hálákot ada, meg áldá. és nekik adá mondván.*
20 *Igyatok ebből mindnyájan. mert ez, az én vérem, mert az uj testamentumnak vére. mely sokaknak bünök botsá-nattyára ki ontatik. (a görög fordítás szerént.⁹⁰ ki ontatot.) tselekedgyétek ezt az én emlékezetemre.*

K Közönséges kenyér valaé az, a melyet meg álda
25 akristus. mikor a szent Eucharistiát rendelé.?

F A kristus pogátsát álda meg, az az kovásztalan kenyeret. ezt lehet tudni. mivel az Evangyelisták azt ta-

Matth. 26. mark.
14. luk. 22 joan.
13. 1 Cor 11.

⁸⁸ szállot [a-o-ból javítva.]

⁸⁹ mikor [i-o-ból javítva.]

⁹⁰ szerént. <mely soka> ki ontatot.

nittyák hogy a kristus a szent Eucharistiát a husvétii bárány étele után rendelé. és olyan kenyeret álda meg, a mitsodás találkozáék az asztalon., annak akenyérnek pedig pogátsának kelletet lenni. mert a Mojses⁹¹ törvénye szerént meg vala tiltva halálnak büntetése alatt. kovászos kenyeret enni. vagy tsak tartani is aháznál. azon a napon.

Exod. 12. 18.
Matth. 26. 17.
Mark 14.

K A kristus meg parantsoláé az Apostolinak, és azoknak kik ő utánnok következnek. hogy a szent Eucharistiában tsak pogátsát szentellyenek.? [32b:]

F Azt láttyuk atraditioból hogy akristus szabadságokra hagyá az Apostoloknak akár kovászos kenyeret akár pogátsát szentellyenek

Magyarázat

A bizonyos hogy mostanában a Romai Anyaszent egy ház pogátsát szentel. a görög Anyaszent egy ház pedig kovászos kenyeret, mindenikének a szokása jó. és mindenik Anyaszent egy háznak meg kel tartani a maga szokását.

De hogy azt meg lehesen tudni, ha a⁹² Romai Anyaszent egy ház mindenkor pogátsát szentelté. és kovászos kenyeret nem. és ha agörög Anyaszent egy ház mindenkor tsak kovászos kenyeret szentelté. és pogátsát nem. erre igen nehéz volna meg felelni. leg aláb arra a mi a Romai Anyaszent egy házat illeti, ez iránt a Catholicus theologusok egymásal meg nem egyeznek

Cardinalis Bona
liturg. lib 1.
Cap 22

K Mivolt a pohárban mikor a kristus meg áldota?

F Bor vizelelegytve., ezt minden saeculumokban való traditiókból tudgyuk. és az Anyaszent egyháznak mindenkori szokásiból.

s. justin. in 2. Apolog. s. Irenae. lib 4. Cap 57. s. Cypr. epist 63 ad caecilium Conc. in trullo Cap 32

⁹¹ Mojses [Első s (hosszú j) es-ből javítva; eredetileg *Mojes* volt.]

⁹² a [Beszúrás.]

Magyarázat

A szent irás nem mondgya hogy bor vagy viz let volna a pohárban, hanem tsak azt mondgya, hogy akristus. [33a:] vevé a pohárt. és meg áldá, ebből világosan ki⁵ tettik hogy tellyeségel. szükséges a traditiohoz folya-modni, mert ha egy részint a szent irás ez iránt semit nem szól. más reszint az Anyaszent egy háznak. mindenkori szokása, a mely szokásnak bizonytsági valának. az első saeculumban lévő szent Atyák., meg bizonyittyák⁹³ né-¹⁰ künk, hogy a pohárban bór vala vazel elegyes. valo hogy azt mondá akristus. *Nem iszom ez idötöl fogva., eszöllö tönek gyümölcsében,*⁹⁴ *mind a napiglan. melyen ti veletek ujat iszom az én Atyámnak országában.* ugy tettik tehát. mintha ez meg mutatná, hogy bört szentelt volna meg,¹⁵ és hogy a szent irás szerént. bornak kelletet lenni a pohárban., de arra kel vigyázni hogy a kristus minek⁹⁵ előtte a szent Eucharistiát rendelné; az Apostolival vatsorált., és bort ivut vélek azon a vatsorán, és így ezek aszavai,⁹⁶ Nem iszom ez idötöl fogvást eszöllö tönek gyümölcséből.²⁰ &c. abort tekintik. a melyet a vatsorán ivut. a szent irásbol meg nem bizonyithatni. hogy ezen szavaival. azt a bort értette volna a melyet meg áldot hogy vérivé változtasa. ebből ki tettik tehát hogy nem tudgyuk mit tett a kristus a pohárba. hanem. tsak a traditiobol. [33b:]

⁹³ meg bizonyittyák [A k betű későbbi beírás.]

⁹⁴ gyümölcsé(ből.)ben, [Törlés elválasztás után, új sor elején.]

⁹⁵ minek <utánna> előtte

⁹⁶ ezek aszavai, [Vagy *aszovai*; o-nak is olvasható.]

3 Artículus

Az Eucharistiarol valo ígéretnak magyarázattya.
a mint Szent Janosnál vagyon. ahatodik részben.

K Az Apostolok nem ütközéneké meg azon mikor a kristus mondá nékik hogy a maga testét adgya nékik. hogy egyék. és avérit hogy igyák?

F Lehet hogy meg ütköztenek atitoknak nagyságán, de ők már azt. többször is hallották vala. mivel akristus el készítette volt őket erre. azon ígérettel. a melyet tett volt nékik, amint azt szent Jánosnak a hatodik résziben láttyuk. *A kenyér melyet néktek adok az én testem. melyet én adok a világ életéért.*

joan. 6. 51

K Hát azok kik ezeket a szokot hallák. mitsoda gondolatban lehetének.?

F. Midőn akristus ezeket mondá., a sidok meg ütközvén. ezen, egymástol kérdezék Hogy adhattya nékünk a maga testét eledelül? de akristus még annál nagyobb bizonyítással bizonyította mondván. *Bizony. bizony mondom néktek hanem eszitek az ember Fiának testét. és nem iszátok az ő vérit. [34a:] nem lészen élet ti bennetek. A ki eszi az én testemet, és isza az én véretem örök élete vagyon annak., és fel támasztom. azt. az utolso napon, mert az én testem bizonyal étel, és az én vérem bizonyal ital. A ki eszi az en testemet. és isza az én véretem, az én benem lakozik. és én is ő benne. Ez amaz kenyér aki mennyekből jött ala, A ti atyáitok mannát ettenek. és meg holtak. de aki ekenyeret eszi éll mind örökké.* ezekre valo nézve sokan atanítványok közül meg ütközvén. meg is botránkoznak. és mondák. *kemény beszéd e. kitsoda halgathattya őket.* A kristus mondá nékiek. *E bántaé meg titeket. ha azért látándgyátok⁹⁷ az embernek fiát fel menni oda. ahonnan le szállot. mit mondatok.?*

K Mitsoda az értelme ennek a feleletnek?

30

⁹⁷ lá <n> tándgyátok

F Ezt a feleletet három féle képen lehet érteni. 1 hogy a kristusnak menyben valo menetele, amelynek bizonyosági lesznek atanitványi. meg bizonyitaná nekik ezt a mondasát. hogy az égből szállot volna alá. és egyszersmind⁵ ígéretné valóságát is.

s. Aug tract 27. in
s. joan.

2 Hogy midőn atanitványok látni fogják mestereket az égben fel menni. akoron meg üsmérik hogy nem [34b:] darabonként akarja nekik adni eledelül a maga testét. nem is olyan formán a mint ők magyarázták akristus¹⁰ beszédit.

3 Hogy ha azon az ígéreten meg botránkoztak.⁹⁸ hogy nekik adgya eledelül magát azon még inkább meg ütköznek amidőn meg láttyák, hogy ha amenyekben fel megyen is de mind azon által. ahiveknek adgya magát eledelül világ végezetig.

K A kristus nem adaé még valamit ehez a felelethez?

s. Aug tract¹⁰⁰
27. in s. joan

F Igen is mondván. A lélek az, amely meg elevenit., a test⁹⁹ semit. nem használ a beszédek melyeket én szollok néktek. lélek, és élet., az az, hogy akristus teste egyedül²⁰ nem elevenit; az ő lelke. és Istensége nélkül. és hogy nem kel. az ő beszédit oly durván és testi képen magyarázni., hanem azoknak lelki értelmet kel adni.

K Mitsoda durva és testi értelmet adának a sidok a kristus beszédinek?

s. Aug tract 27. in
s. joan. et lib 3.
de doctrina
Christia Cap 13

F Ők azt gondolák hogy a kristus darabonként fogja nekik osztogatni a maga testét. és vérit olyan formában valamint a sebből szokot ki folyini.,¹⁰¹ ezt tsak meg gondolni is irtozás.

K Miképen akará tehát akristus, hogy az ő ígéréte³⁰ értessék. [35a:]

⁹⁸ meg botránkoztak. [Első *k-t*-ből javítva.]

⁹⁹ a test <használ> semit. nem használ [*nem használ* – kereszttel jelölt beszúrás. Mikes törlése és beírása?]

¹⁰⁰ tract <21> [?] 27.

¹⁰¹ ki folyini., <aztsak> ezt tsak [*tsak* – sor eleji margóra írva.]

F Azt akará vélek meg értetni hogy ámbár valójában adná is eddelül a maga testét, és italul vérit, mind azon által. annak étele, és itala olyan formában lészen hogy azt tsak a lélek érezheti meg.

s. Aug tract. 26.
et 27. in s. joan.

K A kristus beszédinek értelmét meg foghatáké az Apostolok.?

F Meg nem foghaták mind adig valamég nem láták az ígéretnek bé tellyesedésit. tsak a mikor az Eucharistiát rendelé.

K Mit mondának tehát az Apostolok mivel meg nem foghaták a kristus beszédinek értelmét.?

F Meg vallák hogy a kristusnál volna az örök életnek beszéde. erre valo nézve. el hitték a mit monda nekik. ha szinte meg nem foghaták is.

K A tanítványok közül hitteneké mindnyájan a kristus beszédinek. és ígéretinek.?

F Nem. mivel sokan meg háborodván akristus beszédin. hogy a maga testét és vérét akarná nekik adni erre valo nézve sokan el is hagyák ötet.

s. joan. Cap 6.

A Catholicusok. hasonló képen tselekesznek mostanában, valamint akor tselekedének az Apostolok. mivel a kristus szavainak hisznek, noha azokat meg nem foghattyák, hiszik hogy a kristus teste. valóságos étel, és az ő vére, valóságos ital. mivel ő azt úgy mondotta. ámbár azt meg ne foghasák is hogy mitsoda formában lehes-²⁵ [35b:]sen az, azt is hiszik hogy ő nála vagyon az örök életnek beszéde, és őket meg nem tsalhattya, a nekik elég.

A réformátusok pedig azokat követik kik a kristust el hagyák, meg botránkozván ök is azon. valamint amazok, hogy lehetne enni az ő testét. és inya az ő vérét, azt is mondgyák hogy a kristus az égben lévén., hogy adhattya a földön valóságos testét., igen kemény beszéd is azt mondani hogy valósággal kel enni az ő testét., azért ezeket nem is halgathattyák, erre valo nézve. inkább szeretik akristusnak. és ahiveknek társaságát el hagyni, mint sem³⁵ azt hinni amit meg nem foghatnak., mint ha ahitnek. atöbb titkai is nem volnának meg foghatatlanok

4. Articulus.

Az Eucharistiáról. úgy mint szentségről. és a
Transzsubstantiációról.

K Mitsoda az Eucharistia. ha úgy tekéntyük mint szentséget?

Conc Trid. sess.
15. Cap 1.

F Olyan szentség mely magában foglalja igazságal. és valóságál. akristus testét. és vérét, lelkét. és Istenségét a
5 kenyérnek. és bornak szine alat. **[36a:]**

K Hát ugyan azon Jesus kristus vagyóné az Eucharistiában. aki az égben vagyón. és aki a Boldogságos szüz méhében fogantatot?

F Igen is, akristus olyan valóságál vagyón az Eucharistiában, amely valóságál. az égben vagyón. és a Boldogságos szüznek méhiben volt., mindenüt azon Jesus kristus. azon teste es vére.

K A kristusnak teste és vére. mitsoda képpen vagyón jelen az Eucharistiában akét szin alat.?

15 F Azt hiszük és tudgyuk hogy valóságál jelen vannak noha azt lehetetlen meg mondani szoval. hogy mitsoda képen. mert az Isten. azt kinem nyilatkoztatta

K Hogy tudgyuk mi azt hogy akristus valóságál. jelen vagyón az Eucharistiában.?

20 F Mi azt tudgyuk, mert akristus azt világosan meg mondotta, és anyi saeculumtól fogva valo traditioból is tudgyuk. hogy az Anyaszent egy ház mindenkor hitte a kristus testének, jelen valo létit., mivel akristus akenyeret vévén mondá. Ez az én Testem. a pohárt vévén mondá.

25 Ez az Vérem.. mi lehet világosab ezeknél a szoknál.¹⁰²

K A kristus tehát egy szers mind az égben, és az EuCharistiában¹⁰³ jelen vagyón.? **[36b:]**

F Nintsen külömben, akristus mind az egben, mind a Eucharistiában. jelen vagyón egy szers mind.

¹⁰² szoknál. [l-k-ból javítva.]

¹⁰³ [Sor végén:] Eu- [új sor elején:] Charistiában

K Hogy hogy lehessen e?

F Ezt mi meg nem foghattuk., etitek, nintsen is kü-
lőmben, nekünk ezt hinnünk kel. akristus így hagyta, a
nekünk elég.

K Tartozunké azt hinni amit meg nem foghatunk.? ⁵

F Mí atitkokban meg nem foghattuk., tudni illik, a
szent Háromságot, akristus meg testesülését és a fel tá-
madást, ezek mind olyan meg foghatatlan titkok, ame-
lyeket a protestánsok is hiszik, valamint akristus Testé-
nek az Eucharistiában való jelen létele, amelyet ők nem ¹⁰
akarják hinni, mi pedig¹⁰⁴ hiszük, mert az Isten mon-
dotta.

K A mi engedelmeségünknek nem kellé okosággal lenni
a mint szent pál mondgya?

rom. 12. 1.

F Nintsen okosab állapot mint az Isten beszédi alá ¹⁵
vetni magunkot. olyan dolgokban is a melyeket meg nem
foghatunk.

K Nem volnaé helyesebb ezeknek a szoknak *Ez az én
testem.* ilyen értelmet adni. *Ez az én testemnek. bélyege.?*

F Ez az értelem éppen helytelen volna. 1. mert ellenkez- ²⁰
nék az Isten mondásával. 2. mert ez a magyarázat ellen-
keznek az értelemel. amelyet adot az Anyaszent egy-
[37a:]ház anyi saeculumoktól fogvást ezeknek a szoknak.

Magyarázat.

Valahányszor a szent írás emlekezetet térszen a szent ²⁵
Eucharistiáról, akár szent Jánosnál. a hatodik részben,
akár atöb Evangyélistaknál., akár szent Pálnál. de min-
denkor akristusnak valóságos. jelen létéről, és az ő testé-
nek¹⁰⁵ valóságos ételéről beszél., abélyeget., vagy petsé-
tet sohult fel nem találhatni, söt még tellyeséget. ki is ³⁰
vagyon rekesztve a szent írásokból., mivel a mely testet
adot enni az Apostoloknak., ugyan azont adta mondása

¹⁰⁴ mi pedig <ezeket> hiszük,

¹⁰⁵ testének<ek.> [k-n-ből javítva; *testénenek.* volt.]

szerént a kereszten való válttságunkra. Manicheus volna az olyan aki azt merné mondani hogy az Isten Fia nem a maga valóságos testét adta ahalálra, hanem csak figuráját, vagy bélyegét.

⁵ Az Apostoloktól fogvást a máj napig az egész Anyaszent egy ház mindenkor hitte. hogy a krisztus teste valósággal jelen legyen az áldozatban. és hogy a híveknek osztogattatik valóságosan., erről pedig világosabban nem lehet szólni, valamint aszent Atyák irtanak ez iránt.

¹⁰ az első saeculumokban.

K Mit értesz a kenyér, és a bór színén, mivel. azt mondád. hogy az alat legyen akrisztus?

F Értem azt. a mit az Érzékenység érezhet, vagy [37b:] láthat, a kenyérben. és a borban.. úgy mint annak színét,

¹⁵ formáját. ízét

K Mikor akrisztus az Eucharistiában legyen, nintsené őt már kenyér. és bór?

F őt már nintsen se kenyér, se bór. egyéb őt nem marad csak a mit a szem lát., úgy mint a színe. a formája. és az

²⁰ íze.

K Hová léssen tehát akenyér. és a bór.?

F A kenyér akrisztus valóságos testivé változik. és abór valóságos vérivé.

K Miképen nevezik ezt a változást.?

²⁵ F Transzsubstántiátionak

K Ez a szó. vagy terminus. régié az Anyaszent egyházban?

F Sokal régieb mint sem gondollyák., de akár minémü régi legyen, a bizonyos hogy a mit ez a szó téssen azt az

³⁰ Anyaszent egy ház mindenkor hitte. holot az transzsubstántiátionak. és ajelen való lételnek tanítását az Apostoloktól vettük. mindenkor is ebben az értelemben értették akrisztus szavait.

³⁵ K szabadé ilyen új terminusokat hozni az Anyaszent egyházban.?

F Az Anyaszent egy háznak szabad, hogy jobban

[38a:] meg értethese a régi tanításokat, de főképen akoron tselekeszi azt, midön valaki valamely hitt ágazattya ellen fel támad, eröl nagy példát látunk, mivel midön az Áriánusok az kristus Istenségét kezdék tagadni, az Anyaszent egy ház a Consubstantialis¹⁰⁶ terminust bé vevé., azért hogy meg mutassa, hogy a Fiu. Isten.¹⁰⁷ egy az Atyával.

5 symbol. nicae.

K A substántiának változása. miképen léssen az Eucharistiában.

F A Jesus kristus mindenható szavainak ereje által. mellyeket a pap mond az üdvezítő¹⁰⁸ nevében.

10

K A szent írásban látunké hasonló változásokat?

F Igen is. a loth felesége sová változék. a Mojses páltzája. kigyová. a vizet borá., a ki mind ezeket aváltozásokat tselekedhete., a kenyeret is a maga testévé változtathattya. a mint meg is tselekedte, és tselekszi, a szent Atyák igen éltek ezeket a példákal., mikor valakit az első Communionora oktattak.

15 s. Cyril. hierosoli¹⁰⁹ cateches 5. mist.

K¹¹⁰ Tsak a test vagyone akenyér szine alat. és a vér. a bor szine alat?

Conc. trid sess. 13.¹¹¹ can. 3.

F A kristus egészen vagyon mind a két szín alat. [38b:]

20

K Mint hogy akristus azt mondotta. Ez az én testem. a kenyeret meg áldván. Ez az én vérem. abort meg áldván. tehát tsak a testnek kellene lenni a kenyér szine alat. és a vérnek a bór szine alat?

F A kristus teste az Eucharistiában élő, és lelkes test. 25
ugy az ő véreis, atest pedig ugy élő. ha lelke. és vére vagyon. avér is ugy élő ha együt vagyon alélekel. a testen., ebből következik tehát, hogy a kristusnak teste, vére, és lelke. egy szers mind vagyon a kenyérnek és bornak szine alat.

30

¹⁰⁶ Consubstantialis [A középső *s-t*-ből javítva.]

¹⁰⁷ Isten. <és> egy

¹⁰⁸ az üdvezítő <képében.> nevében.

¹⁰⁹ hierosoli <ath> cateches 5.

¹¹⁰ K [F-ből javítva.]

¹¹¹ sess. 13. <Cap 3.> can. 3.

K Miért monddod hogy a kristusnak Istensége minde-
nik szin alatt vagyon?

Conc. ephes.

F Mert a kristusnak teste, vére, és lelke. nem lehet az
Istenség nélkül. és attól el válhatatlanok.

5 K Mikor a kenyeret két felé szegik. akristus testét két
felé oszttyaké akkor?

Conc. trid sess. 13
Can. 3.

F Nem mert akkor csak a szentséget oszttyák két felé.
tudni illik. csak azt a mit a szem láthat. de a kristus teste
meg marad egészen. mindenik darabotskában.

10 K Egy kis osttya alatt. anyi vagyóné mint a nagy darab
alatt?

Conc. trid sess.
13. can. 3

F A leg kisebb osttya. vagy annak leg kisebb része. a
kristust úgy egészen magában foglalja, valamint a leg
nagyobb osttya [39:a]

5 Articulus.

A Szentséges Eucharistianak imadásáról.

15 K Szabadé akristust imádni az Eucharistiában?

s. Ambr. lib 3. de
spirit sancto cap
12.¹¹² s. Aug. in
ps. 98. Hebr. 1. 6.
s. Chrys. lib 6. de
sacerdo. cap 4.

F Nem csak szabad: de nagy véték volna abban nem
imádni mivel akristust mindenütt kel imádni. aprotistán-
sok okoskodása. kik azt mondják hogy a szent írásban
nintsen hogy a kristust az Eucháristiában kellene imádni.

20 méltó a szánakodásra, mert mivel hogy ő őt jelen vagyon
már imádnunk kel. erre nem kellett új parantsolatot
adni. ezt magok is meg vallyák akálvenisták., a luthera-
nusok ellen való írásokban., a mint eki tettik a theodo-
rus Beza könyviből. amelyet irt. az ur vatsorájáról. egy
25 lutheranus ellen.

K A szentséget. vagy a külső jelt.kellé¹¹³ imádni?

F Nem a szentséget imádják. hanem akristust el
rejtve a szentségben., mikor a kristus eföldön volt. nem
köntösét. hanem magát imádták.

¹¹² cap 12. [2-3-ből javítva.]

¹¹³ kellé [é-o-ból javítva.]

K szabadé atemplomban el zárva tartani az Eucharistiát?

Tertul. ad suam
Conjugem. lib 2.
Cap 5. s. Cypr lib
de lapsis.

F Igen is. mert ez a szokás az Apostoloktól maradt, és az egész világon lévő Anyaszent egyház mindenkor követte és követi. tsak az eretnekek nem követik. ⁵

K Mi okra valo nézve tarttyák?

F 1. Hogy minden órában lehesen abetegeknek [39b:] utra valo lelki eledelt adni. mivel emindenkor meg volt az Anyaszent egy házban.. 2 hogy az a vigasztalások lehesen ahiveknek., hogy a templomban menvén, imádgják. ötet. ¹⁰

s. Justin. apolog.
2. s. Hier. lib 4.
ad rusti.

K Miért tészik ki bizonyos napokon a szent sacramentumot?

F 1. Hogy azal. buzgoságra indítván ahiveket, el menyenek imádni akristust. 2. Azt a közönségesen valo szükségekben. nyomoruságokban tselekeszik. azért. hogy az Istennek ajánlyák. hozájok valo szeretetének zálogját, ugy hogy az ő szerelmes szent Fiára tekintvén. nekünk érette meg irgalmazon ¹⁵

K Miért hordozák aprocessioban a szent sacramentumot? ²⁰

F 1. Azért, hogy a menyiben lehet., azal ő néki nagyob ditsőséget és tiszteletet adgyunk.. 2.. azért. hogy¹¹⁴ az által. helyre hozhasuk azokat a rendetlenségeket, a melyekel. minden nap meg bántodik sok féle képen. 3. ²⁵ azért. hogy a kristus meg áldgya jelen valo létivel. ahelyeket. ahol el mégyen.

¹¹⁴ hogy <azto> az által. [Törlés a sor elején.]

6 Articulus
Az Eucharistiának hasznairol.

K Miért rendelte akristus az Eucharistiát?

F 1 Azért. hogy nekünk adgya hozánk valo nagy [40a:] szeretetének Zálogját, 2. hogy a nekünk lelki eledelül legyen.. és mi bennünk tsudálatos hasznot tselekedgyék.

⁵ K Az Eucharistia mitsoda hasznot mivel mi bennünk?

F ött föképen valokot. 1. meg egyesit minket akristusal., ugy anyira hogy ő mi bennünk lakozik. és mi öbenne, az ő bennünk valo lakása tselekeszi; hogy mi ugy szolván. egy testé és leleké leszünk akristusal. ő szent ¹⁰ testében, és¹¹⁵ lelkében valo részesülésünk által.

2. A hiveket egymásal. meg egyezteti. ugy annyira. hogy tsak egy szivüeknek, és egy lelküeknek kel lenni akristusal valo egyeségek által.

3 Meg tarttya, neveli, és erősitti mi bennünk a lelki ¹⁵ életnek kegyelmét. melyet vettünk. a keresztségben. és a több szenttségekben.

4. Meg gyengitti, és kisebiti aroszra valo hajlandoságinkot., és a rosz kivánságoknak buzgoságát. és erőt ad nekünk hogy elő mehesünk a keresztyéni jó erkölcsökben. ²⁰

5 Nékünk a Zalogja az üdveségnek. és aditsőséges fel támadásnak, A ki eszi az én testemet és iszsa véretem mondá akristus, annak örök élete vagon. és [40b:] azt fel támasztom az utolso napon.

²⁵ K Az Eucharistia egyaránt mivelie mind azokat a hasznokot kik azt veszik?

F Mindenekben ezeket a hasznokot miveli. akik azt méltán veszik. de ellenkezöt mivel azokban, kik azt. méltatlanul veszik.

³⁰ K Mikor veszik méltatlanul az Eucharistiát?

¹¹⁵ és <vérében> lelkében

joan. 6. s. Cyril.
Hieroso. catech.
Myst. 5. s. Cyril
Alex lib 4. in s.
joan.

1 Cor. 10. 17. s.
Aug. tract 26. in
s. joan.

s. Cyril Alex. lib
4. in s. joan

joan. 6. 55.

F Mikor ahoz. nem azal. a készüléttel járulnak. a melyet akristus kíván mi töllünk.

K Azok kik a szent Eucharistiát méltatlanul veszik. a kristus testét vesziké ugy mint mások.?

F Igen is mivel, a kristusnak az Eucharistiában valo létele. nem füg annak hitétől a ki Communicál., azok pediglen kik olyan vak merök hogy méltatlanul. Communicálnak., A¹¹⁶ magok itéleteket eszik és iszák. meg nem választván az ur testét. mondgya szent pál., a kinek ezen mondásából¹¹⁷ bizonyosan ki tettik a kristus jelen valo létele az Eucharistiában, az is hogy abban valóságal. eszik az ő testét.

1 Cor. 11. 29.

K Mitsoda állapotokat okoz a méltatlanul valo Communio a lélekben.?

F Az Istennek¹¹⁸ el hagyását, aléleknek vakságát.¹¹⁹ 15 a szívnek meg keményedését., a veszekedő elmét. [41a:] ajóval, és az igassággal valo ellenkezést, minden féle vétket. a penitentzia tartatlanságot., és az örök kárhozatot. mivel semi ugy meg nem boszonttya az Istent.¹²⁰ mint az ő testének. és vérinek. szentség töresel valo meg szeplősítése. És szent Pál azt mondgya. hogy az Isten meg bünteti némelykor. a méltatlanul valo gyonást testi betegségekkel, és a hirtelen valo halálal. *Az okáért ti közte-tek. sok betegek. és erőtlenek vannak. és alusznak sokan.*

s Cypr. lib de lapsis. s. Aug. tract. 26. in s. joan.

1 Cor. 11. 30.

¹¹⁶ A [A-a-ból javítva.]

¹¹⁷ mondásából [l-n-ből javítva.]

¹¹⁸ Istennek [te-n-ből javítva.]

¹¹⁹ vakságát. [k-g-ből javítva.]

¹²⁰ az Istent. <mint> mint [Törlés a sor végén.]

7 Articulus.

A Communiohoz valo készületről

K Mitsoda készülettel kel venni az Eucharistiát?

F két féle készület vagon. némely alelket tekénti. a többi a testet

K Miben áll. a lelki készület?

- *
5 F Hogy alélek tiszta legyen; tudni illik, hogy meg tartotta légyen. akereztségnak ártatlanságát, vagy hogy azt helyre hozta a penitentzia tartásal., ezt is jelenti az Evangyéliumban a menyegzői ruha, a mely szükséges azoknak., kik reszesülni akarnak a menyegzői vendég-ségben, a melyet tsinált a király az ő Fiának. **[41b:]**

Matth. 22 12. s. just. Apol 2. s. chrys. hom 3. in epist. ad Ephes. s. Ambr. lib 6. in s. luc. s. Aug tract 26. in s. joan. serm. 251. de peniten. Epist 118. ad janu.

K Midön halálos vétekbén vagon valaki mit kel annak tselekedni minek előtte Kommunikályon?

F A penitentzia szenttségéhez kel járulni.

- K Elegendő készületé az, a Communiora midön halá-
15 los vétekbén vagon valaki, ha először apenitentzia tartásnak szenttségéhez járul?

- F A bizonyos hogy ha magunkal azt el hitethettyük hogy igazán valo töredelmeségel kértük az Istent apenitentziának szenttségiben. akor bizodalomal lehet Com-
20 munalni, de ez iránt sokan meg tsallyák magokat. és sokan szenttség törésben esnek. gondolván azt hogy az Istenhez meg tértének, mert meg gyontanak., noha még a vétekbén maradnak az Isten szemei előtt. hogy pediglen ezt el lehesen kerülni. 1. okos és bölts gyontato atyát kel
25 keresni, és annak oktatása alá adni magát., nem sietvén a Communioval. 2. jól meg kel tanulni azt, a mi a penitentzia tartásnak szenttségit illeti, és azt kel követni.

K Miképen kel a Communiohoz járulni?

F Élő hittel. erőss reménségel, buzgo szeretettel., nagy

alázatoságal. háláado szivel, erős ki-[42a:]vánságal. hogy meg egyesüllyön a kristusal.

s Aug. tract. 25 in s.¹²¹ joan. et in ps. 33.

K Mitsoda testi készüllettel kel járulni a Communio-hoz?

F Ehomra kel lenni, ugy mint éjféltől fogvást semmit nem kel enni vagy inya, tsak egy tsep vizet is el nyelni. hanem abeteg a kinek lelki uti eledelt adnak. szükségben Communicálhat étel után.

K Mint hogy akristus az Eucharistiát étel után rendelé, miért nem lehet étel után Communicálni?

F Az előtt némely Anyaszent egy házban nagy tsötörtökön estve étel után Communicáltak, de tsak azon a napon; de már az Anyaszent egy ház az iránt régen meg változtatta szokását., mivel az éhomra valo Communio még az Apostolok rendelése., ez is volt mindenkor az Anyaszent egy háznak szokása, engedelmességel is kel követni ezt a szokást.

Tertul. lib 2. ad Conjugem Cap 5. s. Cypr. epist 63. s. Chrys hom. 27. in 1. Cor. s. Aug. epist. 18. ad janu. Conc. Cartha can. 29.

K Vagyoné még más külső és testi készület a jó Communiohoz.?

F A Communiora nagy tsendeségel és tisztelettel kel járulni. ahoz igen jó készülni böjtölésel, és aházások amagokot valo meg türköztetésel. de annak egy aránsu akaratbol kel lenni. [42b:]

20 1 Cor 7.. s. Hier. epist 50.

8 Articulus.

A gyakorta valo Communiorol.

K Hasznos és jó dologé gyakorta Communicálni?

F Nem lehet semmi jobb se hasznosab, tsak érdemesen legyen.

K Kellé jovallani ahiveknek. agyakorta valo Communiot?

F Lehet azt jovallani mind azoknak. kik jó életet élnek.

¹²¹ s. joan. [s.-p.-ből javítva.]

s. Cyril d'alexand.
lib 3. in s. joan.

ez az Anyaszent egy ház kivánsága, atöbbinek pedig azt kel jovallani hogy penitentiát tarttsanak. hogy azután gyakran Communicálhasanak

K Mitsoda állapotban kel lenni hogy gyakorta lehesen
5 Communicálni?

F szükséges hogy tiszta lelki üsmérettel legyenek. minden féle halálos vétectől mentek legyenek. sőt még a botsánando vétkeknek ellene kel mondani, és nagy kivánság kel ohajtani a kristusal. táplálni magokat

10 K Miért mondád hogy még a botsánando vétkeknek is ellene kel mondani?

F Azért mert alankadság a melyel ez'iránt vannak. meg gátollya ahaszonal valo Communio, és nem hogy kegyelmet nyernének a Communio által, de azt is el vesztik

15 a mely volt. [43a:]

K Azok akik a mulattságban., a tunyaságban. és a játékban töltik élettüket, és a kik a világi szokás szerént élnek, kellé ezeknek gyakorta Communicálni?

F Mind ezek vétkes életet élvén Isten előtt. és ellenkezőt az Évangéliumal., azért ezeknek nem kel Communicálni adíg még meg nem jobbittyák életeket

K Az olyanok kik gyarloságból gyakorta botsánando vétkekben esnek. noha abból kívánnanak meg térni Communicállyanaké gyakorta.?

25 F Igen is, mert a Communio nagy orvoság a gyarloság meg gyógyítására

K Az ilyen személyek jól tselekednéneké hogy ha némelykor el vonnák magokat alázatoságból. a Communiotól?

30 F Igen is tsak sokára ne halaszák. és azon okért hogy a penitencia tartás által., még a szentebül valo Communiohoz készülhesenek, mivel tunyaságból. és az alázato-

s Basil lib 1. de
bapt Cap 3 s.
Chrys. hom 83. in
s.¹²² matth.

s. Chrys. serm 7.
in s. matth. s.
franc.¹²³ sales
epist. 18. lib 2.

s. Aug. epist¹²⁴
118 ad janu

s. Aug epist 118
ad janua

¹²² in s. <joan> matth.

¹²³ s. franc. <sa> sales [Törlés tollhiba miatt a sor végén.]

¹²⁴ epist <a> 118 ad janu

ságnak színe alatt attól el vonni magát. a nyomorúság volna.

K Mít kel tselekedni mikor a Communionot el rekesztetik valaki?

F Munkálodni kel a penitencia tartásban. és magára ⁵ nagyon kel vigyázni, hogy érdemessé tehesse magát a Communionra [43b:]

9 Articulus

Az egy szín alatt való Communionról

K Szükségese mind akét. szín alatt való Communiono.

F. A papok mikor misét mondanak, tartoznak mind a két szín alatt Communicálni., de ezen kívül az Anyaszent egyháznak mostani szokása szerént csak az egy szín¹²⁵ alatt Communicálnak. mind azon által ez a szokás nem közönséges. mivel bizonyos napokon és innepeken. nem csak apapoknak. hanem még másoknak is lehet akét szín alatt Communicálni., romában mikor apápa Cere¹⁵ monialis Misét mond., az óltárnál szolgáló diaconusok mind akét szín alatt Communicálnak talám még másut is lehet ez a szokás.

¹⁰ Conc trid sess 21.
Cap 2.

K Az előtt mitsoda szokása volt ez iránt az Anyaszent egy háznak.?

²⁰ S. Leo. serm 4.
de quadra

F szabad volt ahiveknek mind akét szín alatt Communicálni, vagy is csak az egy szín alatt..

K Az Anyaszent egy ház parantsoltae valaha a hiveknek, hogy mind a két szín alatt Communicállyanak.?

F Az Anyaszent egyház azt soha sem parantsolta. hogy ²⁵ közönségesen mind akét szín alatt Communicállyanak. az egész világon lévő Anyaszent egy házban., sok olyan [44a:] féle alkalmatoság is a melyekben csak egy szín alatt Communicáltak.,

¹²⁵ egy szint [Íráshiba *szin* helyett.] alatt Communicálnak.

s. Cypr.¹²⁶ epist
63. s Aug. epist
107. s cypr de
lapis.

Evagrius lib 4. de
hist Eccles Cap
36.

Tertul. lib 2. ad
Conjugem cap 5.
s Cypr de lapsis.

Euseb histo Eccles
lib 6. cap 44.
paulinus de vita
s. Ambr.

Cardi Bona lib. 1.
de liturg Cap 15.
num. 5

Conc in trullo
Can 51

1 Az előtt akis gyermekeket adig is meg Communicáltatták még minek előtte az okoságnak idejét el érték volna., de akor tsak a bornak szine alat Communicáltatták

2 Némely Anyaszent egy házakban., tsak a kenyérnek szine alat Communicáltatták az olyan gyermekeket akik már az okoságnak idejéhez közelgettek

3 Az előtt a¹²⁷ hivek el vitték a magok házokhoz az ur testét, hogy szükségben Communicalhasanak., főképen midön üldöztetésekben valának, abór szine alat pedig akristus vérit soha meg nem engedték nekik el vinni.

4. Az Apostoloktól maradván ez a szokás hogy a betegeknek vigyék az Eucháristiát., emindenkor meg is volt az Anyaszent egy házban., de a betegek számára tsak
15 a kenyérnek szine alat tartották meg az Eucharistiát

5 Az előtt noha bizonyos napokon misét nem mondotak. is. de Communicaltanak. azokon a napokon., de tsak a kenyérnek szine alat., a melyet annak előtte valo napon szentelték vala meg. mivel. **[44b:]** soha más napra
20 nem tartották a kristus vérit abor szine alat, tartván mindenkor valamely rendeletlenségtől.

Még mostanában is meg tarttyák ezt a régi¹²⁸ szokást nagy pénteken. a mely napon a papok tsak akenyérnek szine alat Communicálnak, a melyet az elöt valo napon szentelték volt meg, a régi időkben azon a napon még a nép is Communicált. akenyérnek szine alat, a görög Anyaszent egy házban ezt most is követik a böjti napokon nagy böjtbén. amelyeken noha misét nem mondanak is, de Communicálnak: vásár. napokon meg szenteltet
30 kenyérel.

K Az Anyaszent egyház nem tartotta tehát soha is a

¹²⁶ s. Cypr. <p> epist

¹²⁷ a hivek [a előtt felhúzott szárú betűt, valószínűleg h-t kezdett.]

¹²⁸ régi [Beszúrás.]

két szín alatt való Communionot akristus parantsolattyának?

F A papoknak mikor misét mondanak akét szín alatt való Communionot az Anyaszent egy ház a kristus parantsolattyának tartotta., de ezen¹²⁹ kívül az Anyaszent egy ház úgy tekintette. és tekénti ezt a szokást, mint a mely néha meg változtathatik, Még a protestansok is ketelenek ezt így tartani. mivel az ő disciplinájok meg engedi¹³⁰ azoknak kik a bort **[45a:]** nem szenvedhetik hogy ne iganak apohárból,¹³¹ luther de Captivitate. babilonica¹⁰ tsinált könyvében meg valya hogy olyan parantsolat nintsen. mely kénszerittsen akét szín alatt való Communionora

K A kristus az pohárt adván az Apostolinak nem mondottaé hogy igitok ebből mindnyájan?

F A kristusnak ezek a szavai az Apostolokot illették. akik is mindnyájan ittak abból.

K Az Anyaszent egy ház miért tarttya a disciplinához tartozando résznek akét, vagy az egy szín alatt való Communionot?

F Azért mert tudgya hogy akristus egészen vagyon mindenik szín alatt, és hogy anyit vesznek egy szín alatt., valamint kettő alatt. ezt már meg mutattuk ide fellyeb, ez iránt való hite és szokása az Anyaszent egyháznak a szent Irásra vagyon építve. mivel szent pál azt mondgya, *hogy valaki ejendi akenyeret, vagy ijandgya az urnak pohárát méltatlanul., vétkezik az urnak teste. és vére ellen* (vigyáz erre a szora) *vagy ijandgya*

K De szent Pál nem mondgyaé hogy ki ki próbállya meg magát, és úgy egyék abból akenyérből, és úgy igyék abból apohárból.? **[45b:]**

F való hogy szent Pál azt mondgya, mert az ő idejében

Conc trid. sess 21
Cap 1. Cap 12.
5 art 7.

15

Matth. 13 23

20

25 1 Cor 11 27.

30

¹²⁹ ezen [azonból javítva.]

¹³⁰ engedi [g-d-ből javítva.]

¹³¹ apohárból, [l-n-ből javítva.]

a két szín alatt való Communio szokásban volt de azt nem mondgya, hogy az ilyen Communio szükséges volna sött még még más képpen érti, a mint ide fellyeb meg láttuk

K A kristus nem mondgyaé, hogy *ha nem eszitek az*
⁵ *Ember Fiának testét, és nem iszátok az ő vérét, nem lészen örök élet ti bennetek*

F Igen is, de azt is mondgya, *aki. ebből a kenyérből eszik. öröké éll, a ki engemet eszen, éll én általam.* az egy szín alatt való Communioban úgy veszik tehát az ő vérit.

¹⁰ valamint az ő testét. mivel egészen vagyon mind akét szín alatt., ezt már meg mutattuk ide fellyeb.

K Mint hogy az előtt szabad volt a két szín alatt való Communio miért most meg nem engedi az Anyaszent egy ház?

¹⁵ F Az egy szín alatt való Communio már szokásban vétetet volt mikor az Anyaszent egyház decretumot tsinált az egy szín alatt való Communionról 2. Az eretnekek kénszerítették az Anyaszent egy házat ezen decretum tsinálására. akarván ellene állani ez iránt való tévelygéseknek. 3. az [46a:] Anyaszent egy ház. nem tartana ellent akét szín alatt való Communioban., ha nem látna¹³² abban sok rendeletlenséget

Magyarázat

A pohárt tsak lassanként hagyák el. az Anyaszent egy
²⁵ ház parantsolattya nélkül. a mi pedig okot ada erre, nem egyéb. hanem. 1. hogy a betegetek rend szerént tsak az egy szín alatt Communicáltatták. 2. a bornak szüksége miat némely helyeken. 3 mert sokan valának olyanok kik abort utálták. és a szagát sem szenvedhették. 4. sok olyan
³⁰ tiszteletlenségek törtétenek., hogy a kristus vére a földre öntödöt. hogy ezt el kerülhesék, lassanként az egy szín alatt való Communio szokásban vétetödék. közönségesen
Ebben az állapotban vala tehát a tizen kettödik saecu-

¹³² látna [a-ó-ból vagy á-ból javítva.]

lumban ez a szokás. az Anyaszent egy háznak minden decretuma nélkül. valamint szent thomas mondgya

A hívek abban ahitelben lévén hogy akét, vagy az egy szin alatt való Communio egy volna. két száz esztendeig az egy szin alatt való Communioval meg maradának, de azon időben Husz János tseh or-[46b:]szágban. ez ellen fel támadván. tanítani kezdé hogy a pohár tellyeséggel szükséges volna., A Constantiai gyűlés 1414. ellene álla ennek atanitásnak, és mindeneket jól meg vizsgálván. parantsolá hogy az akori bé vett szokást meg kellene tartani. az egy szin alatt való Communio iránt. A Tridentinumi gyűlés követé. a Constantiainak böltsen tsinált decretumát., de mind azon által a Pápa bölts itéletire hagyá, hogy meg engedhese. a pohárt bizonyos helyeken: és bizonyos személyeknek az Anyaszent egy ház¹³³ hasznáért. erre való nézve némely helyeken német országban a pohárt meg engedék, de olyan formában, hogy vallást tennének a Communioban. hogy hiszik az egy szin alatt anyit venni valamint akét szin alatt, de mint hogy azt jól meg nem tarták. azután helyesnek itélék, tellyeséggel meg tartani a Constantiai gyűlésnek decretumát.

10 Articulus.

A Communionak szükséges voltárol.

K Szükségése az üdveségre. a szent Eucharistia?

F Igen is. ekitettzik, akristus szavaiból. *Bizony Bizony mondom néktek. hanem eszitek az ember [47a:] Fiának testét. és nem iszszátok az ő vérit. nem léssen élet benne-*

joan. 6.

25

¹³³ egy ház <hász> hasznáért.

s. Aug. epist 106
ad paulinum.

K A kristusnak ezek a szavai tekéntiké közönségesen minden embereket sött még a gyermekeket is.?

F Ezek a szók tekéntik minden embereket, lelki értelem¹³⁴ a gyermekeket is.

5 Magyarázat.

s. Aug. epist 106
ad paulinum

Lelki értelem ezeknek aszoknak a, hogy ha mi meg nem egyesülünk. és testesülünk akristusal. részünk nem lesz az üdveségben.. ezt a kegyelmet akereszttségben veszük. akereszttség¹³⁵ pedig szükséges még a gyermekeknek is,

s. Thom pars 3.
quaest 73 art. 3.
Conc Trid. sess 21
Cap 4.

10 Betü szerént valo értelem ezeknek a szoknak a. hogy ha mi a szent Eucharistiában nem veszük akristus testét és vérét, nem lészen élet mi bennünk. ezek a szók pedig ezen értelem szerént tsak azokat illetik, kik már meg
15 haladták agyermekségnek idejét. mert. 1. az Anyaszent egy ház anyi saeculumtól fogvást. eképen értette. 2 tsak azokat tekéntik, kik azt az időt el érvén. hogy ehez a szent eledelhez járulhassanak., arol külömbözest tudgyanak tenni., a mely tsak azoktól lehet meg. kik az okoságnak idejét el érik.

20 K Leheté fel adni a Communitot a gyermekeknek.?
[47b:]

F Az előtt az Anyaszent egy ház meg engedte de már nem szokás a nap nyugoti Anyaszent egy házban.

25 K Mitsoda idös korában kel meg engedni a gyermekeknek a Communitot?

F Akor mikor már jól tudgya ahit ágazatit,¹³⁶ mikor magát meg próbálhattya. és meg külömböztetheti a kristus vérit és testit aközönséges kenyértől

30 K Hogy ha el vesztette a kereszttségnek ártatlanságát leheté ötet Kommunikáltatni?

¹³⁴ értelemel [t-r-ből javítva.]

¹³⁵ akereszttség<ben> pedig

¹³⁶ ágazatit, [Szóvégi t-k-ből javítva.]

F Addig ne Communicályon valamég azt helyre nem hozza a penitentia tartásal, igen kel tehát a gyontato Atyáknak ezekre vigyázni.

VI Rész

A Penitentia tartásnak Szenttségéről

Első Articulus

A penitentia tartásnak szükséges voltáról

K Mitsoda a penitentia tartás?

F A penitentiát ugy is lehet tekénteni, vagy ugy mint jó erkölcsöt, vagy ugy mint szenttséget, a penitentia tartásnak jó erkölce a mikor meg szánnyuk bányuk vétkeinket, és magunkban fel teszük, hogy többé azt nem tselekeszük, söt még azt meg büntettyük [48a:]

5 s. Aug epist 54 ad macedonium in ps. 37.

A penitentia tartásnak szenttsége olyan szenttség, a melyet a kristus rendelte, hogy meg botsása akereszttség után tett vétkeket.

10 Conc trid sess 14. Cap 1.

K Mitsoda külömbség vagyon a penitentia tartásnak szenttsége, és a penitentia tartásnak jó erköltse közöt?

F A penitentia tartásnak jó erkölce¹³⁷ szükséges volt mindenkor, és minden féle vétékért. de a penitentia tartásnak szenttsége, tsak a kristustol fogvást kezdödöt. és rendeltetet

Conc trid. sess 14 Cap 1.

2. A penitentia tartásnak szenttségihez értödik a véteknek meg gyonása., a penitentia tartásnak jó erkölcsi-²⁰hez a nem értödik.

K Miért mondád hogy a penitentia tartásnak jó erkölce mindenkor szükséges volt minden féle vétékért?

F Mert mindenkor szükséges volt az Isten kegyelmében viszá ténni. a vétket meg utálni., meg bänni, annak

Aug hom 27. epist. 108. ad cleucian.

¹³⁷ erkölce [Ékezethiba.]

el hagyásáról fogadást tenni, és azt meg büntetni. ugyan ezt is nevezik penitentzia tartásnak

K Mikor kel penitentiát tartani?

Eccl. 5. 8.

F Mindgyárást a véték után., azt nem halasztván más naprá; azok kik a betegségre. vagy az öregségnek idejére halaszttyák a penitentzia tartást. és azonban [48b:] a vétékben esnek. és a gyönyörüségekben élnek. azok igazan vakok és esztelenek, 1. mert azt nem tudhattyák ha el ériké az öregségnek¹³⁸ idejét. mert meg halhatnak 10 hirtelen valo halálal. abetegség pedig olyan állapotban teheti hogy semmiről nem gondolkodhatnak., tsak nem minden embert meg lóp a halál, ezt a kristus előre meg mondotta, és ez minden nap bé tellyesedik.

Matth 24 Mark.
13. luk 12

s. Aug. serm 393.

2 A mely penitentiát kezdenek abetegségben., rend 15 szerént nem a szivnek meg térése viszi arra hanem a félelem. tehát a rend szerént. mind elégtelen., mind nem igazán valo

prov. 1. 24.

3¹³⁹ A mint egy Istenel valo jádzás, mikor olyan időt halasztunk a meg térésre., a melyben már nem lehet 20 vétkezni, az Isten is meg neveti az olyan bünöst halála oráján., aki életében övéle így bánt.

2¹⁴¹ Makab. 9 13.

4. A szent írásban. az Antiochus király példáján retteg-
ni kellene. mind azoknak kik halálok orájára halogat-
tyák meg téréseket. és penitentzia tartásokat, Antiochus
25 gonoszul élvén; az Istenre nem hajtot, a sidokot kegyetlenül üldözte; azután betegségben esvén, és halálához közelgetvén magában¹⁴⁰ [49a:] szálla, sok szép dolgokot téve fel magában hogy ha meg gyógyulhatna., külső képen buzgoságal is könyörge az Istennek, a kitől, mon-
30 dgya az írás. nem kellették neki irgalmaságot várni. *orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordi-*

¹³⁸ öregségnek [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

¹³⁹ <MA> A mint

¹⁴⁰ magában [Ékezethiba.]

¹⁴¹ 2 [Beszúrás kissé magasabban a sorbeli betűknél.]

am Consecuturus az Isten hasonló fenyegetéssel fenyegeti mind azokat kik az utolsó órára hadgyák. meg téréseket

prov. 1. 5.

K Hogy ha ez így vagyon kétségekben kellene esni halál-
lok óráján azoknak, akik meg nem tértenek?

F Nem, mert az Isten hasonló tsudát tehet érettek, 5
valamitsodást tett ajó latoral., de ezel magoknak ne hizel-
kedgyenek. mert ez egyedül való példa aszent írásban.

K Mit kel tehát ez íránt tselekedni?

F Jó idején meg kel térni, és hogy ha hirtelenséggel való
betegségben esnek. tarttsanak az Isten igazságától. és ha- 10
gyák magokot az ő irgalmasága alá

s. Aug. epist 54.
ad Macedonium

2 Articulus.

Hogy miben ályon a penitentzia tartásnak szenttsége

K Miben áll a penitentzia tartásnak szenttsége?

F A töredelmeségben, a gyonásban, a penitentzia tar-
tonak elég tételiben, és a pap absolutiojában [49b:]

Magyarázat

15

Az az, hogy aki vétekben eset kereszttsége után, azt
meg bánnya, 2. azt meg gyonya, 3. azért Istennek eleget
kiványon tenni, 4. hogy a paptól azért. fel oldozást kér-
jen.

K Honnan tudgyuk mi azt hogy a kristus rendelte 20
volna apenitentzia tartásnak szenttségét?

F A szent írásból, és a traditioból tudgyuk, a szent írás
azt mondgya, hogy akristus az Apostolinak adá. a meny
országának koltsait. és hatalmat a meg kötözésre és a fel
oldozásra. atraditioból azt láttyuk hogy a penitentzia
tartásnak szenttsége által követik azt a hatalmat apüspö-
kök. és a papok

25 s. Cypr. epist 54
ad cornel. pontif.

K szükséges volté mindenkor a penitentzia tartásnak
szenttségihez járulni abün botsánattyának vételére.?

F szükséges. mert akristustól fogvást a kereszttség 30

után tett halálos vétkek. a penitentzia tartásnak szentségiben bocsátattak meg.

K Az olyan keresztyén aki meg hal. a penitentzia tartás szentséginek fel vétele nélkül, el kárhozik tehát minden⁵ bizonyal. hogy ha valamely halálos vétket érez magában.?

Conc trid. sess 14.
Cap 4.

F Nem, mert szükségben, ha nagy buzgóság., és [50a:] nagy töredelmeségel. kívánta volna fel venni a penitentzia tartásnak szentségét., olyan mint ha azt felvette volna. valamint a keresztséget¹⁰

K Honnét tudgyuk mi azt. hogy tekéleteségel valo töredelmeség. a szentség fel vételének¹⁴² kívánságával együt. a bűnnek bocsánattját meg nyeri szükségben.?

F Ezt mi atraditioból tudgyuk. mivel e volt mindenkor¹⁵ az Anyaszent egy háznak tanítása, ettől is vagyon hogy ha valamely penitentzia tartó, a penitentzia tartásának ideje alatt absolutio¹⁴³ nélkül meg holt; az ollyannak üdvösege felől. mindenkor jó reménségben volt az Anyaszent egy ház.

s Cypr epist 12.
Conc. 4. Carth¹⁴⁴
Can 79.

²⁰ K Mikor kel a penitentzia tartásnak szentségéhez járulni.?

Matth. 18. 22.
Conc trid. sess 14.
Can. 1.

F Mindenkor mikor valamely vétkekben esnek. fő képen ha halálos vétkekben esnek.

²⁵ K szükségesé ahoz járulni midőn csak bocsánando vétkekben érzik magokat?

s Aug. serm. 48.
de diversis.

F Igen jó és hasznos akor is., de nem szükséges tellyeségel., mivel lehet más modal is bocsánatot nyerni, ugy mint a töredelmes szivel. . alamsnával. bőjtel. . és más jó tselekedetekel. [50b:]

¹⁴² fel vételének [k-n-ből? javítva;] kívánságával [szóvégi v megkezdett hosszúszerű betűből javítva.]

¹⁴³ absolutio <t> nélkül

¹⁴⁴ Carth [A h vége és ami utána következett (ag?) le van vágva a papír szélén.]

3 Articulus.
A Töredelmeségről

K Mire vigyázon leg elsöben is az olyan aki a penitencia tartásnak szenttségihez akar járulni?¹⁴⁵

F Valóságos töredelmeséggel kel lenni vétkeiért.

K Mitsoda atöredelmeség?

F Ez olyan keserüség aléléknek, a melyel meg utálván avétket., fel tészí magában hogy többé azt nem tselekeszi.

⁵ Conc trid sess 14
Cap 4.

K Mit tészén ez a szó töredelmeség. Contritio.?

F Ez szó mint egy törést teszen. eszerent nevezik mert mint egy meg töri aszivet. és meg lágyittya. annak keménységít.

¹⁰

K Mitsodásnak kel lenni atöredelmeségnek hogy igazán valo lehesen.?

F Annak belsönek, természet felet valonak, mindennél nagyobnak. és közönségesnek kel lenni.

A töredelmeségnek belsönek kel lenni., az az hogy a szívnek belsö részében kel azt érezni, és nem tsak szájal. kel tenni a töredelmeségnek tselekedetit mivel a szivből ered avétek, ugyan a szivet is kel meg törni., mert a szivből kel származni a meg térésnek.

¹⁵ s Cypr. de lapsis.

A töredelmeségnek természet felet valonak kel lenni.

²⁰

[51a:] az,az. hogy a hit, és a szent Lélek indittsa azt fel. és nem a természet szerént valo indulatok. példának okáért. olyan ember aki avétket sirattya, tartván agyaláztattol. és az emberek előtt valo büntetéstől. az olyannak tsak természet szerént valo keserüségé vagyon, egy olyan ember pediglen a ki bányya vétkeit. mert azokért az Isten kedviből ki eset. meny országból ki rekesztetik. és kárhizatot érdemel., az olyannak természet felet valo keserüségé vagyon

Conc trid. sess 14
Cap 3.

A keserüségnek midennél nagyobnak kel lenni., az az, hogy minden féle keserüségét felyül haladgyon. mivel a

³⁰ s Cypr. de lapsis.

¹⁴⁵ járulni? [u-ú-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

s. Thom. in 4.
dist. 17.¹⁴⁶ q 2.
art 3.

mely jót a vétek vesztet el velünk, nagyobb minden féle jóknál, és anyomoruság, melyben a vétek ejt., nagyobb minden nyomoruságoknál, szükséges tehát, hogy a keserűség is melyet érzünk, azon nyomoruságért, nagyobb⁵ legyen minden keserűségeknel, de nem szükséges hogy a keserűség érzékenységgel legyen. mivel nem az érzékenységből kel azt meg vizgálni. vagy aról itéletet tenni, hanem abból; mikor azt inkább bánnyuk hogy az Istent meg bántottuk., mint ha el vesztettük volna mind azt valami előttünk leg kedveseb. evilágon., és hogy készebbek volnánk mindent inkább el hagyni. még életünket is. hogy sem az Istent meg bántani. valamint ezt a kristus parantsolya. **[51b:]**

Matth. 10. 37. 16.
25.

Végtire a töredelmeségnek közönségesnek is kel leni,¹⁵ az az, hogy közönségesen az egész vétkeket meg kel száni, és báni, ki nem hagyván tsak egyet is, mert ha még valamely vétekhez, vagy személyhez ragaszkodással volnánk ugy az Istenhez meg nem térnénk egészen, és ilyen formában akarattal maradnánk meg avétekben

rom. 8. 26. Conc
trid. sess 14
Cap 4.

²⁰ K kitsoda olttya mi belénk atöredelmeséget?

F A szent Lélek. öutáltattya meg velünk a vétket, és szereteti velünk a jó erkölcsöt, öis keseregtett minket Isten előtt vétkeinkért. ezt hiják. töredelmeségnek.

ps. 50

²⁵ K Mit kel tselekedni hogy igazán valo töredelmeséggel legyünk avétekért.?

F könyörgeni kel azért az Istennek. valamint Dávid. a nem jöhet mi töllünk. és az, a szent Lélek ajándékja.

¹⁴⁶ 17. <q> q 2. [Tollhiba.]

4 Articulus

A Tekélleteségel valo töredelmeségröl.

K Vagyoné egy néhány féle töredelmeség?

F két féle vagyon., az egyike. tekélletes. amelyet nevezik Contritionak. a másika nem tekélletes. a melyet a theologusok atritionak nevezik

A tekélletes töredelmeség a vétéknek meg száná-⁵
[52a:]sa, és bánása, a melyet atekélletes szeretet indította bennünk.

Az atritio pedig olyan meg szánása és bánása a vétéknek, a melyet rend szerént a büntetésnek félelme okozza mi bennünk. és noha a szent Lélek ne lakozék is még¹⁰ a szívben. de azt fel gerjeszti, és a jóra viszi.

A tekélletes töredelmeség meg békélteti Istent az embert. minek elötte még a penitencia tartásnak szentségéhez járult volna. a kívánságért a melyben¹⁴⁷ vagyon ahoz járulni.¹⁵

Hogy ha a keserűség amelyet az atritio¹⁴⁸ okoz bennünk., elegendő olyan valóságos¹⁴⁹ akarattal. hogy többé nem akarunk vétkezni. és a bocsánatért való reménytel. olyan formában. nem hogy az atritio vétkesebbé tenné az embert., de még arra készíti. hogy az Isten kegyelmét²⁰ vegye. a penitencia tartásnak szentségiben.

K. Az atritio. csak magától. viheti abünöst a meg igazulásra. a penitencia tartásnak szentség nélkül.

F Nem. mert az atritio. csak készíti arra abünöst. hogy a meg igazulásnak kegyelmét vehesse a peniten-²⁵ [52b:]tztia Conc trid sess 14. Cap 4.
tartásnak szentségiben.

K A félelemtől származó keserűség elegendő abün bocsánat meg nyerésére ebben a szentségben?

¹⁴⁷ a mely⟨el⟩ ben

¹⁴⁸ atritio [Első *i-a*-ból javítva.]

¹⁴⁹ valóságos [*valóságos*-ból javítva.]

F Elegendő hogy ha együtt vagyon a szánásal. és bánással; és hogy ha azokat az Isteni szeretet okozza, más képen nem elegendő, mert az Isten akkor bótsáttya meg a vétket mikor a sziv meg tért., a büntetéstől való félelem hogy ha magánosan vagyon., valo el kezdi a meg térést, de el nem végezi, hogy ha együtt nintsen az Isteni szeretettel. és az igaságál.

K Miért nem téritheti meg a szivet a büntetéstől való félelem hogy ha az Isteni szeretettel és az igaságnak szeretetivel együtt nintsen?

F Mert a sziv csak akkor tért meg, mikor valójában meg utállya a vétket, a vétek meg utalására pedig szükséges az igaságnak szeretete., az olyan¹⁵⁰ aki csak azért hagyja el avétket mert tart az örökké valo égéstől., nem avétektől tart. mondgya szent Agoston. hanem atüztől, mivel vétkeznék hanem tartana a büntetéstől. és így avéteket mindenkor szereti. nem is az igaságnak szeretete tartoztattya meg avétektől, hanem a büntetésnek félelme, tehát az ollyannak szive. se meg nem tért. se meg nem változott.

[53a:]

K Miért mondod azt. hogy a büntetésnek félelme el kezdi a meg térést. és arra¹⁵³ készít.?

F Mert külső képen el hagyattya a véteknek tselekedetét.,¹⁵⁴ és ezáltal. a meg térésre készít

Magyarázat

25 Ámbár a félelem egyedül meg ne változtassa is a szivet, mind azon által. meg tartoztattya a vétektől, ne hogy azért meg büntettesünk. és lassanként el is hagyattya velünk a véteknek szokását. el hagyatván pedig velünk

¹⁵⁰ az olyan <tsak> aki tsak

¹⁵¹ ad Anasta <sem.> serm.

¹⁵² Cap. <8.> 8. [Tollhiba.]

¹⁵³ arra <f> készít.?

¹⁵⁴ tselekedetét., <tselekedetét.> és ezáltal.

a vétkes szokást. el¹⁵⁵ is távoztattya tölünk azt az akadályt., a mely meg nem engedte az Isteni szeretetnek. szívünkben való menetelét, ez így lévén. a szivet készíti a meg térésre, ugyan ezért is hasonlittya szent Agoston a félelmet a tőhöz, a mely maga után viszi a materiában a selymet, a melyel esze todozák a materiát. de mint hogy tő nélkül a selyem. a materiában nem mehet, ugy a szivet is az Isteni szeretet téríti meg. és teszi valóságos keresztényé., de rend szerént ez a szeretet. a büntetésnek félelme által mégyen a szivben.

s. Aug. tract. 9. in
1 epist s. joan

K Miért mondd azt. hogy tsak az Isteni szeretet lehet kezdete a sziv meg térésének? [53b:]

K Mert aszivnek meg térése nem egyéb. hanem egy olyan bünösnek meg változása, aki el hagyja a magában uralkodo vétket. és a teremtet állatokhoz való szeretetet., hogy az Istenhez ragaszkodhasék. az Isteni szeretet nélkül pedig ez a változás meg nem lehet., mivel szent János azt mondgya. *hogy aki az Istent nem szereti. a halálban marad.* valamég tehát az Istent mindenek felet nem szeretik, addig mindenkor az első parantsolattya ellen vetenek az Istennek., és ilyen formában. mindenkor vétkes állapotban lésznek.

1 joan. 3. 14. luk.
10. 27.

K A szivnek ez a változása. miért nem lehet meg az Isteni szeretet nélkül?

F Mert a sziv nem ragaszkodhatik az Istenhez hanem tsak a szeretet által, valamint ateremtet állathoz. a szeretet által ragaszkodik. ez a két szó. szivbéli ragaszkodás, vagy szeretet. egyet téssen.

¹⁵⁵ el [és-ből javítva.] is távoztattya

5 Articulus

A jora valo fel tételekről. arosz szokásokrol. és a vétekre vivő alkalmatoságokrol.

Conc trid sess 14.
Cap 4: s. Aug.
hom 51

K Elégségesé meg bänni a meg tselekedet vétket?

F Nem, mert azt is fel kel tenni. hogy többé azt nem tselekeszik. [54a:]

K Miért szükséges ez a fel tétel.?

5 F Mert a nélkül a meg bánás. nem igazán valo: mivel nem mondhattuk hogy bánjuk azt a mit tselekedtünk hogy ha még azt tselekedni akarjuk

K Miről lehet azt meg üsmérni hogy igazán tettünk arrol fogadást. hogy az Istent meg nem bánttuk.?

s. Aug hom. 41.

10 F Azt meg lehet üsmérni abbol. 1. hogy ha életünket meg változtattuk. 2. hogy ha erőszakot veszünk magunkon rosz szokásinknak el hagyására 3 hogy ha el kerülük avétekre vivő alkalmatoságokat.

K Mit értesz arosz szokásokon?

15 F Értem azokat a vétkeket, a melyekben könnyen esik valaki, és a melyekhez hozá szokot; ugy mint atisztatlansághoz, akáromkodáshoz, részegeskedeshez. és az ember szolláshoz,

K Mit kel tselekedni, hogy el lehesen hagyni ezeket arosz szokásokat?

F Nagy figyelmeteséggel kell magunkra vigyázni, gyakorta kel imádkozni, és el kerülni a vétekre vivő alkalmatoságokat

K Tartozunké¹⁵⁶ el kerülni avétekre valo alkalmatoságokat? [54b:]

Eccli 3. 27.

F Igen is. más képen minden bizonyal. el vesztjük magunkot., *a ki aveszedelmet szereti el vész abban* mondgya a szent Lélek.

30 K Melyek rend szerént a vétekre vivő alkalmatoságok.?

¹⁵⁶ Tartozunké <m> el kerülni

F Azok két félék. némellyek kik önnön magokban a vétekre vivő alkalmatoságok. némellyek pediglen tsak anyiban avétekre vivő alkalmatoságok. a mennyiben azokal roszul élnek.

1. Az olyan képek melyek helytelen állapotokat¹⁵⁷ mutatnak. atisztátalanságról való könyvek, két féle személyeknek egy másal gyakorta való létek. a mód nélkül való játék. mind ezek magok avétekre vivő alkalmatoságok

2 Az olyan biro aki tudatlanságból, félelemből, vagy emberi tekéntetből igasságot nem szolgáltatathat; az ilyen mind addig valamég hivatalyában marad; vétekre vivő alkalmatoságban vagyon., egy olyan ember, aki olyan helyre szokot járni, ahol hatsak valamiben is az Istent meg szokta bántani, az olyan vétekre vivő alkalmatoságban vagyon

Greg. hom 24.
in Evang. Conc
later. Can 22

K Mit kel annak tselekedni a ki ezen két féle [55a:] vétekre vivő alkalmatoságokban találkozik?

F¹⁵⁸ El kel hagyni a vétekre vivő alkalmatoságot. akar mitsodás légyen a. mert a nélkül nem lehet igazán való töredelmeség.

K De ha annak el hagyásáért. valamely kárban esnének., vagy bestelenségekre lenne., olyankor el kellé hagyni a vétekre vivő alkalmatoságot?

F Akoron azt kel tselekedni a mit akristus mond. *Ha ate jobb szemed. és ate jobb kezed meg botrankoztat tégedet, vajd ki szemedet., és vagd el kezedet. mert jobb fél szemel. és fél kézel. a menyekben menni, mint sem agehenára¹⁵⁹ menni. két szemel. és két kézel.*

Matth. 5. 29

Az értelme ezeknek a szoknak. a. hogy ha valamely személy, vagy valamely dolog olyan drága, és szükséges volna is nekünk mint a jobb szemünk, vagy a jobb ke-

¹⁵⁷ állapotokat [to – beszúrás.]

¹⁵⁸ F [K-ból javítva.]

¹⁵⁹ agjehenára [A j betű utólagos beírás a g és e közé; nem Mikestől.]

zünk. de ha a vétekre vezetnek bennünket. meg kel azok-
tol válni, ha el akarjuk kerülni akárrhozatot

K De ha tellyeségel el nem lehet hagyni, se el kerülni
avétekre vivő alkalmatoságot, a mint etörténik azokal,
5 kik mások hatalma alat vannak, mit kel olyankor tsele-
kedni? [55b:]

F Olyankor nagy erőt kel magunkon venni. nagy vigyá-
zásban kel élni. és féltetni kel magunkot. gyakorta kel
imádkozni, és az alkalmatoságot el kel kerülni a menyi-
10 ben lehet, és valamely okos gyontato papnak a tanátsán
kel járni.

6 Articulus

A gyonásrol., és annak szükséges voltárol.

K Mitsoda a gyonás?

F A penitentzia tartonak büneiről valo vallás tétele,
amelyeket¹⁶⁰ meg vallya a pap elöt; hogy tölle peniten-
15 tziát, és büneiből valo fel oldozást nyerhesen

K. szükségesé avétekneg meg gyonása?

F A kereszttség után tett halálos vétkeknek meg gyo-
nása szükséges, hogy ha botsánatot akarnak azokért
nyerni.

s Chrys. hom. 9.¹⁶¹ in epist. ad hebr. s. Hyeron. in cap 16. Matth s Aug. serm. 8. de verbis
Domini.¹⁶² in ps. 66.

20 A mi pedig abotsánando vétkeket illeti. azokat jó. és
hasznos meg gyonni. de nem szükséges. mivel más mo-
dok által is. lehet azokért botsánatot nyerni.

¹⁶⁰ amelyeket [k-t-ből javítva.] meg vallya a pap⟨nak, h⟩ elöt;

¹⁶¹ hom. 9. [A 9-es számjegy és alatta több betű alig olvasható, mert
a kézirat bekötésekor a papírral együtt a szövegből is levágtak; később
is többször előfordul, hogy nemcsak betűk, de szótagok is lemaradnak
a margószövegből, l. pl. előbb, a 144. sz. jegyz. is és alább.]

¹⁶² Dñi.

K Honnan tudgyuk mi, hogy szükséges ahalálos vétkek gyonása?

F Azt a szent Irásból, és a traditioból tudgyuk.

A szent irásból, mivel a kristus azt mondgya az **[56a:]** Apostolinak. *Vegyétek aszent lelket, valakinek meg bostátyátok büneiket, meg bostátatnak nékik. akiknek meg tarttyátok. meg tartatnak.* ezek azok meg bizonyittyák szükséges voltat a gyonásnak. mivel a papok meg nem tudhattyák mitsoda vétket kel meg bostítani. vagy meg tartani, hogy ha nékik meg nem valyák.

5

Joan 20 23

Conc trid sess. 14.
Cap 5

10

A tráditioból tudgyuk azt, hogy a kristus a fellyeb mondot szók által ada hatalmat apüspököknek, és a papoknak., hogy meg bostásák; vagy meg tarttsák., a keresztség után tett vétkeket, erre való nézve az Anyaszent egy ház mindenkor kötelességnek tartotta agyonást.

*

15

s. Chrys. lib 3. de sacerdo. Cap 5 s. Hyer. epist 1 ad Heliodorum s. Ambr. lib 1. de penitencia. Cap¹⁶³ s. Aug. lib 20. de Civ dei Cap 9. s. Greg. hom 26. in Evang.

7 Articulus

A Gyontato pap meg választásáról.

K Meg leheté minden féle papnak gyonni?

F Nem. mert nagy vigyázásal. kel agyontato papot meg választani., holot gyakorta azon áll az üdveség, minden nap láttyuk azt. hogy nagyob része a keresztyéneknek azért vész el. hogy nintsen olyan okos és értelmes kalauzok akik nékik meg mutassa veszedelemben való léteket hizelkedés nélkül. **[56b:]**

20

K Nem leheté nyugodalomban alelkünk. üsmérete hogy ha jo szandékal véghez viszük mindazt, a mit a

¹⁶³ Cap [Utána lemaradt a számjegy.]

gyontato pap,¹⁶⁴ nem vizsgálván azt, hogy ha ő okosé,¹⁶⁵ és értelmes.?

Matth. 15 14.

F A kristus azt mondgya., *hogy mikor egy vak, más vakot vezet. mind a ketten averemben esnek.* ajó szándék meg nem ment az oda való eséstől. ilyen formában tart-hatunk hogy agyontato papnak tudatlansága miat el veszünk. mind azon által ajó szándék a melyel az egy-ügyük követik valamely tudatlan papnak gyontatásá-ban való oktatását., nem üsmervén tudosabat; az a jó szándék meg mentheti őket.

K A hiveknek nem kellé meg nyugodni a püspököknek értelmes voltokon, akik választtyák, és rendelik agyonta-to papokat?

F Azt minden nap láttyuk. hogy a püspökök meg tsalatkoznak a választásban. amidön valaki beteg. azal meg nem elégszik hogy olyan doktort hivason akinek a doktori süveget meg adták. hanem aleg tudosabbat igye-kezik választani., sokal drágábnak kel tartani a lelki gyógyulást atestinél, jaj is annak aki ez iránt valamely hiszelkedést keres magának [57a:]

K Mitsodásnak kel tehát lenni egy gyontato papnak.?

F Tudosnak, értelmesnek, felebaráttját szeretőnek, és titkosnak kel lenni. tudni, és érteni kel néki az Anyaszent egy ház szabot rendeit. azután állandonak és okosnak., hogy azokat kövesse. és követesse, szerettesse, a mi atit-kot illeti azt minden tudgya hogy mitsoda keményen kell. néki azt meg tartani.

s Greg. pastoral.
pars I. Cap. 1.

K Miképen lehet az ilyen gyontato papra szert tenni?

F Azt kérni kel az Istentől. és szorgalmatoságal keres-ni. igazán való meg téré szándékal.

Conc trid. pars.
2 sess. 73.

K Mit kel tselekedni mikor ilyenre találtanak?

F Hálákat kel adni azért Istennek., és annak¹⁶⁶ gond-viselése és oktatása alá kel magunkot vetni.

¹⁶⁴ [Kimaradt a mondat állítmánya: mond, ajánl, rendel, oktat vagy hasonló jelentésű szó.]

¹⁶⁵ okosé, [Elírás.]

¹⁶⁶ annak <vis> gondviselése [Törlés a sor elején.]

8 Articulus.

A lélek üsméret meg vizsgálásáról. és agyonáshoz
valo készületről.

K Miképen kel a gyonáshoz készülni?

F szorgalmatoságal kel meg visgálnunk a lelkünk
[57b:] üsméretit. az az. hogy figyelmeteségel tekenttsük
meg alelkünk állapottyát, hogy azt meg üsmértethesük a
gyontato papal. 5

K szükségesé ez a meg vizsgálás?

F Ez olyan szükséges. hogy ha egy halalos vétket el
hagyunk a gyonásban. azért hogy magunkot jól meg nem
visgáltuk. agyonásunk haszontalan, és szenttség törés, de
nem kel minden kitsidért kételkedni a vizsgálásban. ha- 10
nem azon legyünk hogy ilyen nagy dologhoz figyelmete-
ségel lehesünk. és ahoz elegendő időt vegyünk

Catech. Conc trid
pars. 2. s. 66.

K Miképen üsmérhettyük meg alelkünk állapottyát?

F 1.¹⁶⁷ A szent Lélek segítségit. és világosítását kell
kérni 2 A fő vétkekről. ajó erkölcsökről. az Isten. és az 15
Anyaszent egy ház parantsolatirol,¹⁶⁸ egy szoval. a ke-
resztyéni hivatalainkrol meg kel jól magunkot visgálni,
mert egy nap ezekről íteltetünk meg, akristus itéletit meg
kel tehát előznünk, meg itélvén magunkot, hogy *ha mi*
meg itélnök magunkot., *nem*¹⁶⁹ *büntetetnének Istentől.* 20

1 Cor. 11. 31.
Instruc. s. Carl
pro Confes.

K Miről kel fő képen magunkot meg visgálni?

F A mí rendünknek köteleségeiről. aszokásban [58a:]
vett vétkeinkről., és a szívünkben uralkodo hajlandosá-
ginkrol.

K Tartozunké külön külön. meg visgálni minden vét- 25
keinket?

¹⁶⁷ 1. [Beszúrás a szóközbe.]

¹⁶⁸ parantsolatirol, [Keresztel jelölt beszúrás, valószínűleg nem Mi-
kestől. Ugyanaz az írás és tinta, mint 99. sz. jegyzetben.]

¹⁶⁹ nem <ítél> büntetetnének [Utolsó n – beszúrás.]

F Igen is amenyiben lehet. mert azokat tartozunk meg vallani apának

K Hogy lehet emlékeznünk minden vétkeinkre.?

F Azt meg kel visgálni hogy mitsoda helyen jártunk, mitsoda személyekel társalkodtunk, mitsoda dolgokban foglalatostkodtunk, visgállyuk meg kivánságinkot, hajlandóságinkot, szokásinkot.

K Mire kel vigyázni mind ezekben?

F Meg kel tekénteni hogy mitsoda¹⁷⁰ véteken estünk. gondolatal. szoval és tselekedetel. és el mulatásal, meg kel tudni ahalálos vétkek számát, azoknak környül álló dolgait. hogy mitsoda okok, és alkalmatoságok miat estünk mind azokban, mi következhetet mind azokbol., mi reánk. vagy másokra valo nézve.

K Mit kel tselekedni midön jól meg visgáltuk¹⁷¹ minden tett vétkeinket?

F 1 Meg kel az Istent követni szivünkböl, és [58b:] botsánatot kérni tölle vétkeinkért. 2 fel kel tenni magunkban hogy soha többé azokat nem tselekeszük, 3 azon kel igyekezni hogy azokat el kerüllyük, és azokért¹⁷² magunkot meg büntesük..

9. Articulus

Hogy mitsodásnak kell lenni agyonásnak.

hogy jó legyen.

az egész életünkröl valo gyonásrol. és hogy mit kel tselekedni midön a pap előtt le térdepelünk.¹⁷³

K Miképen lehet jól meg gyónni?

F Ugy hogy meg kel vallani minden vétkeinket apának, azt pedig alázatoságal. együgyüségel. és okoságal

¹⁷⁰ mitsoda <t> véteken

¹⁷¹ meg visgáltuk <mag> minden <jo> tett vétkeinket?

¹⁷² és azokért [a-e-ből javítva.]

¹⁷³ le térdepelünk. [p-l-ből javítva.]

K Mit értesz azon hogy meg kel vallani minden vétkeinket?

F Azt értem, hogy meg¹⁷⁴ kel vallani leg aláb az egész halálos vétkeket, azoknak számát, külömb féle mi némüségait. és Circumstanciáit.

origen. hom. 3. in
levitii s. Bern serm
44 de diversis.

5

K Mit értesz a külömbféle minémüségü vétken.?

F Azt értem, midön némelykor egy vétek nagyob¹⁷⁵ mint mászor. ugy mint meg lopni a templomot a szenttség törés. emás féle vétek mint a közönséges lopás. [59a:]

Conc trid sess 14.
Cap 5 can 7.

K Mit értesz az aggravans Circumstantian?

10

F Értem azt, a mi avétket egy szer sulyosabbá teszi. mint mászor., példának okaért, egy embertől száz tallért loptak ell, a lopas nagyob mint ha tsak egy tallért loptak volna tölle, de még azt valamely szegénytől lopták el, már avétek nagyob, mint ha azt gazdagtol lopták volna

15

K Miért kel a vétket meg vallani, azoknak. számát. minémüségeit. és Circumstantiáit?

F Mert a nélkül a pap nem üsmérhetné meg. a léleknek állapottyát, és nem adhatna ahoz illendő orvoságot

conc gene latera.
can. omnis
utriusque sexus.

K Hát ha nem emlékezhetünk mindenről. minek után-
na magunkot jól meg visgáltuk volna?

20

F Az Isten nem kíván lehetetlent, az el felejtet vétket ugy meg botsáttya. mint a melyet meg vallottunk. hogy ha a feledékenység nem a mi rozszaságunktol vagyon

K Hát ha agyonás után valamely vétek eszünkben
jutna. mit kel tselekedni?

25

F Meg kel azt gyonni leg első alkalmatoságal.

catech. Conc trid.
pars 2. s. 65.

K Hogy ha jól meg nem visgálván valaki magát [59b:] vagy szégyenből vagy valamely más okbol. egy halálos vétket el hagyna a gyonásban., mit kellene tselekedni.?

30

F A gyonás haszontalan és szenttség törő volna, tartoznak ujolag meg gyonni., és penitentziát tartani aszenttség törésért.

¹⁷⁴ meg kel [g-l-ből javítva:] vallani [első l-s-ből javítva.]

¹⁷⁵ nagyob <mint> mint [Törlés a sor elején.]

K Hát ha agyonásban egy halálos vetket felejtének el. azért. mert nem tudták hogy halálos legyen avétek.?

F Hogy ha atudatlanság halálos volna, atudatlanságtól okozot feledékenység agyonást szenttségtelessé tenné. hogy ha pediglen a tudatlanság botsánando volna, agyonás jó volna.

A tudatlanság halálos. amidön tunyaságból., és szán szándékal mulattyák el kötelesegeknek meg tanulását.

Botsánando pediglen hogy ha nem tunyaságból és nem ¹⁰ szán szándékal valo, vagy mikor atudatlanság nem nagy dologból álló.

K Sokan vannaké olyanok akik tudatlanságban esnek a gyonás iránt?

F Nem lehet arrol rettegés nélkül gondolkodni. kevés ¹⁵ keresztyén vagyon olyan minden féle renden. aki vétkes tudatlanságban ne élne. akötelesége iránt, kevés is [60a:] vagyon olyan akinek ne kellene tartani gyonásáért, és communiojáért.

Magyarázat

²⁰ A te szán szándékal valo tudatlanságod az oka hogy magadot bé nem vádolod. vétkes hajlandóságodrol., ugyan ezért is olyan papot keresz magadnak aki semi kérdéseket netégyen, és absolutiot adgyon, de az absolutio semire valo. szenttség törésben is estél,¹⁷⁶ talám apapodis. halálos állapotodban meg maradtál., azután Communikálsz. az ujjab szenttség törés,

K Mit értesz az alázatoságal valo gyonáson?

F Azt értem hogy alázatoságal kell meg gyonni., érezvén sulyat vétkeinknek, meg szánván és bánván azokat

³⁰ K Miről lehet azt meg üsmérni ha agyonás nem alázatos?

F Arol midön avétket szomoruság nélkül valyák meg., tsak ugy mint ha valamely historiát beszélénének, midön magokat mentik, vagy másokat okoznak, midön apap

s. Bern. serm. 16.
in canti.

s. Aug. in ps. 31.
n. 15.

¹⁷⁶ éstel, [Ékezethiba.]

intésit nem veszik engedelmeséggel. az ilyen forma gyonás nem aláztat.

K Mit értesz az együgyűséggel való gyonáson?

F Azt értem hogy a vétkeket meg kel valani igazán minden menttség nélkül, ahol se el nem vévén, se hozzája 5 nem tévén [60b:]

K Miről üsmérhetni meg hogy nem együgyűséggel vagy a gyonás.

F Hogy ha magunkot jobbnak tétettyük lenni, mint sem amint vagyunk, vagy ha úgy bé hálozunk vétkeinket, 10 hogy lehetetlen apapnak meg érteni. vagy ha ugyan azon is igyekezünk hogy meg ne érthese, és másra magaráza, az ilyen gyonás nem együgyűséggel való; de közönséges. és nagy vétek. mivel úgy akristus akarattya ellen tselekesznek, aki azért parantsolya agyonást, hogy a papnak 15 úgy mutasuk bé magunkot. a mitsodások vagyunk, és hogy apapnak lehesen jó itéletet tenni. és illendő orvoságot adni.

Conc trid. sess 14.
cap 5

K Mit értesz azon. hogy okosággal kel leni agyonásnak?

F Azt értem hogy tisztesség szokal kel meg vallani 20 avétkeket, és nem kel amások vétkeiket elő hozni szükség nélkül. mondám szükség nélkül., mert adatik olyan alkalmatoság, amelyben szükséges ki nyilatkoztatni amás vétkeit. úgy mint. amidön. a magad vétkeit ki nem¹⁷⁷ terjesztheted tellyeséggel. hogy ha tsak a másérol is emlé- 25 kezetet nem tész

K Nagy véteké a midön a gyonásunk haszontalan való?

F A szenttséget meg szeplösítvén. szenttség törést tselekeszünk. amely irtoztato vétek [61a:] 30

K Mit kel tselekedni hogy helyre lehesen hozni a szenttség törést?

F ujjolag kel kezdeni a gyonást. és mind az addig

¹⁷⁷ ki nem <nyilatko koz> terjesztheted

valokot, meg kel gyonni a szenttség törést, és azokért penitentiát kel tartani.

K szükségesé némelykor egész életünkről valo gyonást tenni?

⁵ F Vannak olyanok akiknek szükséges., némellyek pedig magokhoz valo okos gyanakodásból tselekeszik.

Szükséges azoknak akik soha illendő képen nem járultak apenitentzia tartásnak szenttségihez. az olyanok nem térhetnek viszá az Isten kegyelmében hogy ha évelekről ¹⁰ valo gyonást nem téznek

A kik pediglen magokhoz valo okos gyanakodásból tselekeszik, kételkedvén az addig tett gyonásoknak jószágában. az olyanok ha évelekről valo gyonást téznek, igen hasznos dolgot tselekesznek. mind azon által előb- ¹⁵ ször tanátsot kel kérni ez iránt a gyontato paptol.

K Mit kel tselekedni mikor agyontato pap elöt le térdepelünk.?

F Alázatoságal kel az áldást¹⁷⁸ kérni, azután el kel mondani a Confitéort. (gyonom a mindenható Istennek) ²⁰ [61b:] vagy deakul, vagy magyarul. mind adig aszóig. mea Culpa (az en vetkem). őt meg állapotván. meg kel mondani¹⁷⁹ mikor volt az utolszori gyonásunk., ha adtak volté. absolutiot. ha végben vittüké a penitentiát, ha nem felejtettünk volté el valamely vétket. azután a vétke- ²⁵ ket el kel mondani. penitentiát kel kérni, és el kel végezni a Confitéort töredelmeségal. azután figyelmeteségal kel halgatni apap intését, engedelmeségal. és jó szivel kel venni a penitentiát melyet ád, az ő itéletire kel hagyni magunkot ha szinte el halasztanáis az absolutiot.

³⁰ K Mit tselekeszik apap azután hogy a bünösel mon-dotta volna a köz gyonást.?

F A pap a bünösnek szükséges oktatásokat ád, penitentiát ád néki, az absolutiot. vagy meg adgya. vagy el

¹⁷⁸ áldást [Elírás.]

¹⁷⁹ mondani [mondani helyett.]

halasztta. úgy mint lelki orvos. intéseket és orvoságokat
ád. és úgy mint bíró. meg bünteti a bűnöst. és a krisztus
nevében sentenciát mond reája. a mely.¹⁸⁰ meg oldgya
vagy meg kötözi. [62a:]

10 Articulus

Az Elegtéletről. és annak szükséges voltárol.

K Miért ád a pap penitentiát agyonás után?⁵

F Mert szükséges hogy a hivek eleget tegyenek az
Istennek vétkekért melyeket tettek. akereszttség után. *

conc trid sess 14. Cap 8. Tertull. lib de penit. Cap 8. 9. s Cypr. de lapsis s. Ambr lib 2. de penit
Cap 10 s. Aug. hom. 5

K Leheté az embertől hogy eleget tégyen Istennek.?

F Magától nem lehet. de lehet a krisztusal együt. a ki
eleget tett érettük. és a mely elég tétel teszi érdemesé a
miéinket.¹⁰

K Ha akrisztus eleget tett érettünk a mi elég tételünk
haszontalan?

F A krisztus elég tétele kívül is eleget kel nekünk tenni
az Istennek., vétkeinkért. mert hogy meg nyerhesük bü-¹⁵
neink botsánattyát. anem elég hogy a krisztus eleget tett
érettünk. mivel még a szükséges hogy az ő elég tétele
reánk illetesék. apediglen¹⁸¹ tsak úgy lészen meg., hogy
ha mi is eleget teszünk. az Istennek. vétkeinkért., a me-
nyiben lehet töllünk²⁰

Conc trid. sess 14.
Cap 8.

K Nem volnaé illendöb az Isten joságához, és akris-
tus¹⁸² elégtételének érdeméhez ha azt mondanok hogy a
krisztus elégtétele olyan elégséges volt hogy ami büneink

¹⁸⁰ a mely. <vagy> meg oldgya vagy

¹⁸¹ apediglen [Első e-a-ból javítva.]

¹⁸² akris- [Elváltatás után új sor elején nem folytatta.]

az által meg bocsátattak. és nem is tartozunk már. más elég tétel?

F Szabad az Isten olyan formán meg engedni nekünk amint néki tettük. reánk illetvén a krisztus elég tételének⁵ érdemét, meg bocsáthatja vétkeinket ha szinte azokért ele-[62b:]get nem teszünk is, ugyan így banik akereszttségben., de a penitenzia tartásnak szentségében., az igazságos, hogy az Isten meg ne engedjen nekünk valamég meg nem büntettyük magunkot, ez életben. ami elég¹⁰ teteleinkel. akristuseval együt, mert minthogy tsak az olyan háláadatlanokért rendeltetet apenitentiának¹⁸³ szentsége, akik meg szegtég¹⁸⁴ akereszttségben tet fogadásokat, az igazságos hogy azok aháláadatlanok meg is büntessenek, és erre való nézve az Isten is ugy bocsáson¹⁵ meg nekik, hogy ők is azok nyomoruságban és szenvedésben részesek legyenek. ez életben, azért az örökös kinért, amelyet érdemlettek volna.

Conc trid sess. 14.
Cap 8.

K Mitsoda különbség vagyon akereszttségnek szentsége, és a penitentiának szentsége között. a mi a bűnnek²⁰ bocsánatját illeti?

F A kereszttségnek szentsége meg bocsátja az egész vétkeket akár mely nagyok legyenek azok, ugy a büntetést is egészen, mind az ideig mind az örökké valót, nem kötelezván az embert. a bűneiért való elég tételre., A penitenzia tartásnak szentsége meg bocsátja a vétkeket.²⁵ az örökké való büntetést is meg bocsátja. de az ideig valót nem mindenkor, és a bűnöst kötelezdi abűneiért való elég tételre, ugyan ezért is nevezik a penitentiát sulyos, és munkával való kereszttségnek [63a:]

Conc trid sess 6.
cap 14. et sess 14.
cap 2. de
penitentia.

¹⁸³ apenitententiának [Elírás.]

¹⁸⁴ meg szegtég [meg szegték]

11 Articulus

A Szent Írásból való példák, a melyek meg bizonyíttják az elég tételnek szükséges voltát.

K Találunké a szent írásban valamely példát a bűnök botsánattyárol. hogy¹⁸⁵ azért kellett volna ezéletben eleget tenni az Istennek.?

F Egy néhányat találunk, láttyuk azt is hogy akristus előtt a vétkek meg nem botsátattak más képen. valamint⁵ mostanában sem botsátatnak meg, hanem akristus elég-tételének erdeme által.

Az Izraéliták Egyiptumból való ki szabadulások után. az arany bornyut imádák apusztában, és sokszor fel támadván panaszolkodának az Isten ellen, az Isten meg¹⁰ botsátá azt a Mojses kérésére., de hogy meg büntesse azokat a meg botsátot vétkeket, negyven esztendeig hagyá őket a pusztában és meg nem engedé hogy bé mennének a meg ígért földre num 20. 21.

Szent Dávid házasság törésben. és gyilkosságban való¹⁵ esését. meg szánta és banta. az Isten meg is botsátá néki vétkeit. de Náthán proféta által meg izené néki hogy azokért a meg botsátot vétkekért., nehéz. és alázatos szomorúságokat fogna szenvedni büntetésül, azután kevélységben esvén, azis néki meg botsátaték., de azonnal.²⁰ három napig tarto dög halálal¹⁸⁶ meg büntetetéék [63b:]

K. A való hogy ki tettzik mind ezekből. apéldákból hogy büntetésére vétkeinknek, el kel szenvednünk mind azokat a nyomoruságokat a melyeket az Isten küld mi reánk de azokból ki nem tettzik hogy akarattal való²⁵ penitentzia tartásokat és elég tételeket kellene azokhoz tenni.?

F Ez iránt való példákat is találunk a szent írásban

¹⁸⁵ hogy <az> azért [az-or-ból? javítva.]

¹⁸⁶halálal [hálálalából javítva az ékezet áthúzásával:] meg büntetetéék [n-t-ből javítva.]

nézd meg
a 7 penitencialis
soltárokat ps. 68.

Dávid egész életében siratá vétkeit; bűntölteket tett, ciliciumot hordozot, minden éttzakákon imádkozni fél költ, noha király vala. és az Isten meg izente vala néki a proféta által. hogy meg botsátotta volna¹⁸⁷ vétkeit.

⁵ A Ninivé béliek példája nem aláb valo, Jonás ninivé városában menvén. meg mondá nekik az Isten parantsolattyal hogy negyven nap mulva vétkekért az egész város el rontatnék, a Ninivé béliek. azonal. sákban öltözének. hamuval bé hinték magokat, erősen bűntölenek.

¹⁰ és kérni kezdék az Isten irgalmaságát aztot meg is nyérék., a kristus azt mondgya hogy eza nép fel kél ellenünk az iteletkor hogy ha őket nem követtük, és hogy mindnyájan el veszünk ha penitentiát nem tartunk valamint ők tartottak., akristus parantsolattya tehát az akarattal
¹⁵ valo elég tétel., olyan formában.¹⁸⁸ valamint a Ninivé béliek tselekedének.

joan. 3. 5. Matth
12. 41 luk 11. 31.

judith. 4 8.

[64a:] A Manases király, és a¹⁸⁹ Bethulai sidoknak példájokból. meg láttyuk hogy a bűntöléssel. az alamisnával. és más egyéb jó tselekedeteknek¹⁹⁰ elég tétéleivel.

²⁰ engesztelhettyük meg az Isten haragját, és nyerhetünk botsánatot., nem tévén azokal semmi kisebséget akristus elég tétéleinek., mint hogy afő az artatlan testben szenvedet az emberekért, szükséges azért. hogy abünös emberek is szenvedgyenek a fejeknek példájára., és *bé tölttsék,*

Colos 1. 24.

joel. 2: 12. 16.

²⁵ *szenvedésekel., a kristus szenvedésének maradékát, valamint szent Pál mondgya, Egész szivetekből térjete meg hozám mondgya az ur, abűntölésekben. köny hulatásokban. és suhajtásokban. – – – jöjjön ki. a völegény az ő házából, és a meny aszony az ő ágyából. Az az, hogy a*

1 Cor 7.. 5.

³⁰ *házások fel kelvén ágyokból. bűntöjenek, penitentiát tarttsanak. ameg tartozkodásban. de azt egyenlő akarattal kel tselekedni valamint szent pál mondgya*

¹⁸⁷ volna <volna> vétkeit.

¹⁸⁸ olyan formában. [Ékezethiba.]

¹⁸⁹ és a Bethulai

¹⁹⁰ jó tselekedeteknek <jó> elég tétéleivel. [elég <jó> főlé írva.]

12 Articulus

Az Anyaszent egy háznak régi rendelése szerint való elég tételről. A négy rendbéli nyilván való penitentzia tartásról.

K Az Anyaszent egy ház adotté mindenkor penitentiázt azoknak kik akereszttség után. tett vétkeket meg gyónták.? [64b:]

F Igen is, de azok apenitentiák hol nagyobbak, hol kevesebbek voltak, a szerint, amint már avétek nagy, vagy kicsiny volt., eki is tettzik az egész szent Atyákból.

K Miképen viszik vala végben azokat a penitentiákat

F Vannak olyan vétkek a melyekért nyilván kellett penitentiát tartani, meg olyanok valának amelyekért különösön tartának penitentiát

K Miben állot arégi időben nyilván való penitentzia tartás?

F Sok féle próbákon kellett által menni, a melyek egy néhány esztendokig tartottanak, és némelykor holtig. amint eki tettzik arégi Conciliumokból. és a szent Atyák¹⁹¹ írásiból, ez a proba nem volt egyaránsu formában mindenüt, de azt mindenüt egyaránt tartották, hogy a penitentzia négy rendre volt osztva, a melyeken által kellett menni abünösnek., A kik az első rendben voltak. azokat nevezték siroknak. a második rendben lévőket halgatoknak, aharmadik rendben lévőket le boruloknak. a negyedik rendben lévőket jelen lévőeknek.. (Consistentes)

Midőn valamely¹⁹² bünös magában szálván penitentiázt akart tartani, annak kételen volt atemplom ajtoján kívül. le térdepleni, és kérni kellett azokat [65a:] kik melette el mentenek. hogy imádkozanak érette evolt az

Card. Bona lib 11
de liturg. Cap 17.

s. Basil. epist 2.
ad Amphilo.
Can. 56.

¹⁹¹ Atyák <írás> írásiból, [Törlés a sor elején tollhiba miatt.]

¹⁹² valamely [Íráshiba.]

első renden lévő penitenzia tartás. az ilyeneket hitták siroknak.

*
Idővel. azután. apenitenzia tartokot bé botsátották a templomban. az ajtóhoz leg közeleb valo helyre, a honnét halgatták atanításokat, predikátiokot. de a közönséges könyörgéseken jelen nem lehettek, ezeket nevezték halgatóknak

s Greg. taumat epist Canoni. Can 11. s Basil. can 56. s. Greg. niss. epist ad letoium¹⁹³

A harmadik rendben lévő penitenzia tartoknak szabad volt a templomban akönyörgéseken maradni, és még a misén is az Evagyélium végiig., de azután atemplombol ki kellett meniek. mint olyanoknak kik nem érdemlették jelen lenni a szent áldozaton, de minek elötte ki küldötték volna őket atemplombol. imádságokat mondtak érettek. és az imádság alat. atemplom közepin leborulva valának. az egész nép elött. ezen renden lévőket nevezték le boruloknak., vagy tsak penitenzia tartoknak.

Conc Ancyr.
Can 16.

A harmadik rendnek vége felé amint eki tettik a régi Conciliumokbol., apenitenzia tartoknak solemnis absolutiot adtanak. azután szabad volt nékiek jelen lenni a könyörgéseken. és a szent Aldozaton, de nem Kommunikhattanak mind adig valamég. apenitenzia negyedik rendének szabot idejét bé¹⁹⁴ nem töltötték amely negyedik rendet nevezték jelen lévők rendének. [65b:]

Conc Ancyr. can
4. Conc Nicae
Can 12 s Basil.
epist ad Amphilo.

25 K Miképen éltenek ezek. penitenzia tartásoknak ideje alat?

F Minden féle mulattságot és hivatalt el kellett hagyni. leg gyakran vizek. és kenyérel böjtöltenek, alamisnát adtak, és gyakorta imádkoztak.

30 A mi pedig azt tekénti hogy mitsoda vétkekért kellett

¹⁹³ letoium [Az *m* betűnek csak az első része látszik a margó szélén.]

¹⁹⁴ bé nem töltötték [*bé-ki*-ből javítva.]

közönségesen és nyilván való penitentiát tartani, ezen a Theologusok magok között meg nem egyeznek, némelyek azt tarttyák. hogy minden halálos vétékért, nyilván való penitentiát tartottak. némelyek hogy tsak a nyilván való vétékért. tartottanak nyilván penitentiát némelyek meg azt tarttyák. hogy ezen három vétékért ugy mint aházáság törésért, agyilkosságért, és abálványozásért. tartottanak¹⁹⁵ nyilván penitentiát. akik eről bővebben akarnak tudni meg lathattyák. az olyan auctorokban. akik eről irtanak.

13¹⁹⁶ Articulus.

Hogy mitsoda okokra való nevezte, és rendeli az Anyaszent egy ház apenitentzia adást.

K A régi időkben miért adot az Anyaszent egy ház oly kemény penitentiákat? [66a:]

F 1. Azért hogy az által eleget tegyenek az Isten igazságának. 2 hogy az ilyen példakal meg tartoztasa ahiveket avétekben való eséstől. 3. hogy annál is inkább meg utáltassa vélek avétket. 4. a közönséges jora való nézve. 5 hogy ne engedgye az ilyen szent keménysége által abünnösnek ismét viszá térti avétekre. 6. hogy az olyan nehéz és hoszas proba után bizonyosab lehesen valóságos meg téréséről.

K kívánjaé azt az Anyaszent egy ház hogy mostanában is azon régi penitentiákat adgyanak?

F Nem mert az Anyaszent egy ház fiainak gyengeségekre való nézve. sokat el hagyot ez iránt arégi szokási-

¹⁹⁵ tartottanak [Első a-o-ból javítva.]

¹⁹⁶ 13 <o> Articulus.

¹⁹⁷ Can 8. et Can [Valószínűleg csonkított margószöveg; vö. a 161. sz. jegyz.]

¹⁵ s. Cypr. de lapsis. s. leo. epist 91. s. Basil epist ad Amphiloo can 39. Conc Trid. sess 14. Can 8. et Can¹⁹⁷

ban. meg engedi hogy ne adgyanak oly hoszas. és sulyos penitentziákat

De mind azon által. az Anyaszent egy ház a penitentzia tartást mostanában is szoroson akarja meg tartatni. ha
5 olyan formában nem is mint az előtt. mivel azt parantsollya hogy a nyilván valo vétkekért nyilván valo penitentziát tarttsanak,¹⁹⁸ azt is hagyja keményen a gyontato papoknak, hogy a penitentzia adásban a menyiben lehet arégi szabot rendelkehez és a szent Atyákhoz alkalmaztasák magokot, vigyázván avéteknek nagyságára. a penitentzia adásban **[66b:]**

K Lehető dologé a penitentziat avétekhez képest intézni?

F Hogy ha el választanak a mi elég tételeinket a kristus
15 elég tételétől, tsak aleg kisebb vétkekért valo leg nehezeb és leg sulyosab valo penitentzia tartás semire valo volna. de a kristus elég tételehez tévén a miéinket, lehet valamenyiben a penitentziát a vétkekhez intézni.

K Mit ért¹⁹⁹ hát az Anyaszent egy ház azon, midön azt
20 parantsolya hogy a penitentziát a vétkekhez képest intézék.?

F Azt hogy nagy, vagy keveseb penitentziát kel adni, a szerént valamitsodás avétek. nagy kitsiny.

K Mit mondhatni az olyan papok felől, akik nagy
25 vétkekért is könyü penitentziát adnak.?

F A szent Atyák az előtt mint egy kegyetlenségnek. és mint egy gyilkoságnak tartották a papoktól hogy ha a vétkekhez nem intézték a penitentzia adást mostanában is hasonlot mondhatni., a tridentinum Concilium azt tanította hogy olyan állapotban apap nem hogy a bünöst
30 fel oldozná, de magát kötözi meg. és részesül vétkeben. **[67a:]**

Conc trid sess 24.
Cap 8. sess 14.
Cap 8.

s. Cypr de lapsis
Conc trid, sess 14.
Cap 8. s. Ambr
lib 2. de
penitentia Cap 9

¹⁹⁸ tarttynak, [Íráshiba a Mikesnél szokásos tarttsanak helyett.]

¹⁹⁹ Mit ért hát [é-a-ból, vagy á-ból javítva.]

K Mitsoda féle penitentiát kel tehát adni a Tridentinum Concilium szerint?

F Olyat a mely büntetésül, és orvoságul legyen avéteknek., avéteknek orvosága akor, a midön nem engedi és meg oltalmazza abünöst avétekben valo eséstől. ugy mint a magános élet, ajó könyvek olvasása, és²⁰⁰ a rosz alkalmaságok el kerülése, által, büntetése pedig avéteknek az olyan penitentzia a mely nehéz, meg alázttató. és avétekhez²⁰¹ hasonló nagyságu, ugyan erre valo nézve is a Tridentinum Concilium nevezi az egész szent Atyák után, a penitentzia tartást, sulyos és munkával valo kereszttségnek.

sess 14. Cap 8.
sess 6. Cap 14

14. Articulus

A penitentialis szabot rendekről.

K A papok mire vigyáztak az előtt a penitentzia adás iránt?

F Tartoztanak követni szorgalmatoságal. a penitentialis szabot rendeket. ugy mint az Anyaszent egy ház parantsolatit apenitentzia iránt, erre valo nézve kellett nékiek azokat tudni.

s. Celest. 1.
epist 3.

K Szükségese azokat tudni mostanában?

F A papoknak igen is kel tudniok, a hiveknek igen jó és hasznos ha tudgyák. **[67b:]**

K Miért kel apapoknak tudni apenitentialis szabot rendeket?

F Hogy azokhoz alkalmaztassák magokat a mennyiben lehet. azért hogy meg értethesék másokal. mimodon büntették meg az előtt avétket.

K Miért jó. és hasznos hogy a hivek is tudgyák azt?

F Azért hogy meg láthasák. miképen bánt volna vélek

²⁰⁰ és [Beszúrás.]

²⁰¹ avéthez [Íráshiba.]

az Anyaszent egy ház az előtt., és hogy erre való nézve inkább meg térjenek, és penitentiát tarttsanak

K Ezek a penitentiák sokáig valánaké szokásban?

F A Deák Anyaszent egy házban tovább voltak ezer
5 esztendőnél, a görög Anyaszent egy házban most is követik.

A penitentialis szabot rendek rövideden.

Azért hogy a hitet meg tagadta valaki tiz esztendeig való penitentiára kényszeritet

10 Azért hogy a jövődő mondohoz ment, vagy valamely babonáságot tselekedet öt esztendeig való penitentiára

Azért hogy szán szándékal káromkodot, és hamisan meg esküdöt; negyven napig száraz kenyérel. [68a:]

Azért hogy másokot is hasonló esküvésre kényszeritet
15 hasonló penitentiára.

Azert hogy történetből az Isten nevére hejában meg esküdöt. először hét napig kenyérel. és vizele való böjtre. másodsor tizen ött napig való hasonló böjtölesre.

Azért hogy nyilván káromkodot. az Isten. a Boldogsá-
20 gos, és a szentek ellen. hét vasárnapon egy más után. a templom ajtaján kívül le kellett térdepelni az egész mise alatt. és ahetedik vasárnapon mezit láb. és a nyakán egy kötelet. kellett misét halgatni. ahét vasárnap előtt való péntekeken²⁰² kenyérel és vizele böjtölt, és azon idő alatt
25 nem volt szabad atemplomban meni,

Azért²⁰³ hogy vasárnap. vagy innepnap szükség nélkül dolgozot. három napig kenyérel. és vizele való böjtre.

Azért hogy vasárnapon szükség nélkül utra indult. hét napig való penitentiára

30 Azért hogy templom előtt tanzolt vasárnap. vagy innep nap, három esztendeig való penitentiára

Azért hogy a templomban az Isteni szolgálat alatt beszélt. tiz napig való böjtre kenyérel és vizele.

²⁰² péntekeken [Második k-n-ből javítva.]

²⁰³ <Aert> Azért

Azért hogy husvétot, pünkösdot, és karatsont. nem alako helyin lévő parochiában szentelte, ha beteg nem [68b:] volt, kenyérel. és vizele. tiz napig valo böjtölésre.

Azért²⁰⁴ hogy a nagy böjtöt meg szegte., valahány napot meg nem böjtölt. mindenik napért hét napi böjtöt. ⁵

Azért hogy akántort meg nem böjtölte. negyven napig valo böjtölésre.

Azért hogy valamely átkot mondot Attya. vagy Anyya ellen. kenyérel és vizele. negyven napig valo böjtölésre

Azért hogy őket meg szidta, három esztendeig valo. ¹⁰
penitentiára

Azért hogy őket meg ütötte, hét esztendeig valo penitentiára

Azért hogy fel támadot. püspökje. pásztora. vagy Attya ellen, egy klastromban holtig valo penitentiára ¹⁵

Azért hogy püspökének. oktatását. parantsolattyát. meg nevette. vagy meg tsufolta, kenyérel és vizele. negyven napig valo böjtölésre.

Azért hogy papot meg ölt. tizen²⁰⁵ két esztendeig valo penitentiára. ²⁰

Azért hogy terhben esésének negyven²⁰⁶ napja után azon igyekezet. hogy idétlen szülyön., három esztendeig valo penitentiára.

Azért hogy gondatlanságbol. meg hagyta halni gyermekét kereszttség nélkül. három esztendeig valo penitentiára. melyek közül. egyet. kenyérel, és vizele kellett böjtölni. [69a:] ²⁵

Azért hogy szán szándékal egy embert meg ölt. holtig valo penitentiára. de idővel. hétre hagyták.

Azért hogy valakinek halálára igyekezet. ha azt végben ³⁰
nem vihette is., anyi időre valo penitentiát, mint ha meg ölte volna.

²⁰⁴ Azért hogy [A-h-ból javítva.]

²⁰⁵ tizen két [tizen – beszúrás.]

²⁰⁶ negyven napja<n> után

Azért hogy valakit meg öletet hamis vádolásával, an-
nyi időre valo penitentiát, mint ha maga ölte volna meg.

Azért hogy történetből²⁰⁷ valakit meg ölt. gondolván
ötet valamely vad állatnak lenni, kenyérel. és vizelel negy-
5 ven napig valo böjtölésre. és ött esztendeig valo peniten-
tziára

Azért hogy valakit meg sebesitet. ha a seb veszedelmes
negyven napig kenyérel. és vizelel valo böjtölésre, és esz-
tendeig valo penitentiára.

¹⁰ Azért hogy meg ütötte felebarátyját haragbol. ha szin-
te meg nem sebesitette is, kenyérel és vizelel. harmad napig
valo böjtölésre., hogy ha azt Clericus tselekedte. tizen
nyolcz holnapig valo penitentiára

Azért hogy gyűlölségben²⁰⁸ élt felebarátyával. kenyé-
15 rel és vizelel valo böjtölésre, mind anyi ideig még a gyűlöl-
ség tartot

Azért hogy a²⁰⁹ templombol valamely joszágot el lo-
pot a lopot joszágot viszá kel adni, kenyérel és vizelel
háromszor negyven napig valo böjtölésre, és hét eszten-
20 deig valo penitentiara [69b:]

Azért hogy valamely reliquiakot lopot, azokat viszá
kel adni. és hétszer negyven napig valo böjtölésre.

Azért hogy ezüst, vagy arany edényeket lopot atemp-
lombol, négy anyit kel viszá adni helyében, és hét eszten-
25 deig valo penitentiara.

Azért hogy atemplomot fel égette, vagy az égetésben
része volt, akárt meg kel fizetni, és tizen ött esztendeig
valo penitentiára

Azért hogy aholt testről valamit el lopot, hét esztende-
30 ig valo penitentiára, és azok közül hármát, kenyérel. és
vizelel valo böjtölésre

²⁰⁷ történetből [A harmadik t-k-ből javítva.]

²⁰⁸ gyűlölségben [sé-cs-ből javítva.]

²⁰⁹ a [Beszúrás a szóközbe.]

Azért hogy valamit meg tartot abol amit atemplomra adtak, kenyérel és vize. negyven napig valo²¹⁰ böjtölésre

Azért hogy ha valamely nagy dolgot lopot el, hét esztendeig valo penitentiára. hogy ha Clericus. hogy ha világi. ött esztendeig²¹¹ valo penitentiára és a lopot joszágot viszá kel adni.

Azért hogy egyszer, vagy kétszer²¹² lopot. ámbár kevés dolgot is, esztendeig valo penitentiára

Azért hogy meg találván a más jószágát viszá nem adta, anyi penitentiát mint ha el lopta volna. **[70a:]**

Azért hogy usorat vett., három esztendeig valo penitentiára., egyet azok közül kenyérel. és vize valo böjtölésre.

Azért hogy egy szabad személyel paráznázkodot. három esztendeig valo penitentiára

Azért hogy egy aszony házasság törésben eset. tiz esztendeig valo penitentiára

Azért hogy a felesége házasság töresét meg engedte. holtig valo penitentiára

Azért hogy egy házas aszonyal vétkezet maga nem lévén házas. hét esztendeig valo penitentiára

Azért hogy két egy testvér személyel vétkezet. holtig valo penitentiára

Azért hogy a második ágon lévő atyafiával vétkezet. holtig valo penitentiára

Azért hogy természet ellen valo vétket tselekedet tizen ött esztendeig valo penitentiára

Azért hogy meg kendözte magát. hogy a férfiaknak tessék. három esztendeig valo penitentiára

Azért hogy hamis tanu bizonyóságot tett. hét esztendeig valo penitentiára.

²¹⁰ valo <penitentiára,> böjtölésre

²¹¹ esztendeig [t-e-ből javítva; ei-or-ból javítva.]

²¹² kétszer [sz - javítva.]

Azért hogy hamis mértékel élt, akárt viszá kel adni husz napig valo böjtölesre. kenyérel és vazel [70b:]

Azért hogy embert szollot. hét napig valo böjtölesre kenyérel²¹³ és vazel.

⁵ Azért hogy egy aszony férflu köntösben öltözöt, és a férflu aszony köntösben. három esztendeig valo peniten-tziára.

Az olyanok akik nem böjtölhetnek, vagy alamisná-val, vagy más jó tselekedetkel vitték végben.

Gratianus in fine
decre

15 Articulus

Az elégtételi tselekedetokről

¹⁰ Mitsoda tselekedetek azok amelyek által. büneinkért eleget teszünk az Istennek?

F Azok közül némellyek az imádsághoz tartoznak, némellyek aböjthöz, némellyek az alamisnázkodáshoz., valamint Raphael Angyal mondá Tobiásnak.

Tobias 12. 8.

¹⁵ K Mellyek az imádsághoz tartozo elégtételi tselekedetek.?

F 1. Midön az Istennek ajánlyuk tselekedeteinket., testi vagy lelki nyomoruságinkot. szenvedésinket 2. aszo-val. vagy elmével valo imádságok. 3 az Isteni szolgálaton
²⁰ valo jelen létel. 4. aszent dolgokrol valo olvasás

K Melyek aböjthöz tartozo tselekedetek?

F A testnek minden féle sanyargatása, ugy-[71a:] mint²¹⁴ a Cilicium, akemény ágy. minden féle gyönyörű-ségektől valo el távozás, az elmének sanyargatása, mi a magunk akarattyát nem követtyük hanem a másét, mi-kor az Istenért el szenvedgyük ameg aláztatást, és a bestelenséget.

²⁵ K Mellyek az alamisnához tartozo tselekedetek?

²¹³ kenyérel [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

²¹⁴ ugy- [71a:] ugy mint

F Az alamisnához foglaltatik. minden irgalmaságbéli tselekedet. akár testi, akár lelki légyen az. eről már szoltunk az első szakaszban.

K Meg kellé elégedni azal a penitentziával. melyet a pap ád. nem kellé tselekedni anál többet? 5

F Igen is jó még ahoz többet is adni., tsak okoságal legyen: ez iránt hasznos tanátsot kérti a pástortol.

K Mitsoda penitentziák leg hasznosabbak. azoké. a melyeket a pap ád nekünk, vagy azok a melyeket mi adunk magunknak? 10

F A két egyaránsu penitentzia közöt. érdemeseb és hasznosab az, a melyet agyontato pap ád. mert 1. a penitentzia melyet a gyontato pap ád. a penitentzia szentséginek egyik része. 2. az Anyaszent egy ház parantsolattya szerént valo. 3. azt véghez vivén. követik az alázatoságot, és az engedelmeséget., és ilyen formában több áldást. és kegyelmet vesznek. [71b:] 15

16 Articulus

Hogy mitsoda igyekezetben. vagy szándékban kell lenni hogy az elégtétel. hasznos légyen.

K Mitsoda szándékban kell lennünk hogy eleget tehesünk az Istennek?

F Nem kel semi hajlandoságal lenni avétekhez. az az, bannunk kel annak tselekedetit, fel tévén valóságal magunkban hogy többé azt nem tselekeszük. 20

K Az olyanok kik még halálos vétekben esnek, kik azt nem bánnyák, és akik még fel nem tették magokban. hogy azt többé nem tselekeszik. de sött még semi erőszakot sem vesznek magokon, az ilyeneknek tehát penitentzia tartások haszontalan? 25

F Igen is. sött még vétkes mert két színü 1. mert az olyan mint egy jádzik az Istenel. aki olyan vétkekért kér botsánatot, amelyeket szereti, és el hagyni nem akarja. 2. 30

s. Aug hom. 41

valamely penitentzia tartás nem a szívnek meg téréséből származik. anem igazán valo, nintsen tehát meg térés azokban, kik avétket szeretik, és azt elnem akarják hagyni, ez így lévén az ő penitentzia tartásokal. nem hogy az⁵ Isten haragját meg engesztelnék. de sött azt fel ingerelik.

K Leheté ezt a feleletet meg bizonyitanod aszent írásból? [72a:]

Isa. 50. 10. Eccli.
34. 31. Isa. 58. 3.
4. prov. 28. 9.

F Lehet mivel aszent írás azt mondgya. hogy a hamisaknak ajándeka nem kedves Isten előtt, meg is veti aző¹⁰ áldozattyokot, hogy azokat nem szenvedheti; hogy a vétekben lévő böjtölő, ha abban gyakorta esik, semi hasznát²¹⁵ nem veszi meg alázásának, és senki meg nem halgattya könyörgésit.

K Ezek a szent Írásból valo versek. tekintiké azokat¹⁵ a bünösököt. a kik még bünökért nem vettek botsánatot, de akik sirankoznak azokért. valóságal el is akarják azokat hagyni. és akik a meg térésnek uttyára térnek.?

F Nem., mert az olyan bünösök. a szent léleknek indulattyából kezdenek a meg téréshez, immár ök nem²⁰ Istentelenek, mihent már oly szándékban vannak. nem meg vető. de sött hasznos penitentiájok. ezt meg lehet próbálni. a publicanus, a tékozlo fiu, a ninivé béliek példájokból.

17 Articulus A purgatoriumrol.

K Tsak az élő hivek tehetneké eleget az Istennek az²⁵ ideig valo szenvedésel avétekért?

F Azok kik a kegyelemben halnak meg. az Istennek valo elég tétel nélkül.,²¹⁶ azok purgatoriumban [72b:] mennek. hogy vétkekből meg tisztittassanak.,

K Mit értesz apurgatoriumon?

²¹⁵ hasznát <m> nem veszi meg alázásának,

²¹⁶ nélkül., </> azok

Conc trid sess 6.
Can. 30

F Értem azt a szenvedést melyet szenvednek alelkek az élet után., hogy meg tisztulván menyekben mehessenek.

K Mitsoda tisztaság kívántatik a menyekben valo menetelre?

F Nem kel semmi némü vétékben lenni, még tsak 5
botsánando vétékben is, és mentnek kel lenni az ideig
valo szenvedéstől. mert oda semmi tisztátalan bé nem
mégyen. és hogy oda bé vétessék, nem kel adóságban
lenni., valamint akristus tanittyá.

Matth 5 25 Apoc
21. 27.

K Honnét tudgyuk mi azt hogy purgátorium vagyon? 10

F A szent Irásbol, és a traditiobol, először a Makabeu-
sok könyvéből láttyuk, *hogy igen szent és hasznos dolog*
ahalotakért imádkozni. hogy bünökből meg szabadullya-
nak. szent Pál timotheushoz irt levelének 1 részében azt
mondgya Onesiforusrol. *hogy az ur adgya meg néki, hogy*
nyerjen irgalmaságot az urnál. az utolso napon. anegyedik
résziben láttyuk pedig hogy onésiforus már meg holt
volt, mivel szent pál tsak a háza népit köszönti, nem lehet
pedig ahalotakért imádkozni. ha a purgatoriumot [73a:]
nem tarttyák.

2. Mak. 12. 43.
44. 45.

15

20

2 A kristus azt mondgya. hogy vannak olyan vetkek,
a melyek sem ezen, sem a más világon meg nem botsáta-
tatnak, vannak tehát olyan vétkek a melyek tsak a más
világon botsátatnak meg, ezt szent Agoston így tarttya

Matth 12 31 de
Civ Dei lib 21.
Cap 24.

3 Szent Pál azt mondgya hogy némellyek a hivek közül
atüzön mennek által azüdvésegre, szent Agoston. és a
több szent Atyák., ezt a purgátoriumra értik

25 *

1 Cor. 3. s. Aug. in ps. 37. n. 9. s. Ambr. serm. 20 in ps. 118. s. Hier. lib 2. Contr. jovini. s.
Chrys. hom. 3. in epist ad philipp. et hom. 21. in Act.
s. Aug. lib de cura mort Cap 1

A purgátoriumrol valo traditioban nem lehet kételked-
ni, az egész világon lévő Anyaszent egy házban ezt így
tartották. és mindenkor így tanították akristustól fog-
vást, és ezt meg lehet bizonyítani minden saeculumokban
lévő szent Atyákból., agörögök is ez iránt mindenkor 30

meg egyeztettek a Romai Anyaszent egy házal. nézd meg az ide fellyeb Citalt szent Atyákat. szent Agoston kéri mind azokat, kik az ő gyonásit olvasák hogy az ő Anyáért imádkozanak

⁵ K Miből áll apurgatoriumban valo szenvedés?

F Az Anyaszent egy ház nem végezet se annak nagyságáról. se hoszas voltárol, hanem tsak azt tudgyuk hogy vagyon purgatorium és hogy aszenvedés hasonlo nagyságu avétekhez

¹⁰ K Miért nevezik ezt a szenvedést purgatoriumnak? [73b:]

F Mert szükséges. hogy a lélek meg tisztittatván, tisztán mehesen meny országban.²¹⁷

¹⁵ K vagyoné valamely vigasztalások az ót lévő lelkeknek.?

F Abban nem lehet kételkedni hogy ne volna. mert az Istennek eleget tévén ötet szeretik, ötöt még meg is láttyák, és birni fogják. ez a remenség nagy vigasztalás nékik.

²⁰ K Az ótt lévő lelkeknek leheté valamely könyebülést venni?

F Az Anyaszent egyház mindenkor azt tartotta hogy lehet az imádságok., alamisnák, és főképen a szenttséges Mise áldozattya által.

Tertull. de Monogam. Cap 10. s Cyril. jerusa catech 5 myst. Euseb lib 4. de vita Constanti²¹⁸ cap 71 s. Chrys. hom. 41 in 1 epist ad Cor. s. Hier. epist 26 ad pammachium s. Aug serm. 32 de verbis Apost lib de cura mort Cap 1.

²⁵ K A purgatorium fogé mindenkor tartani?

F Világ végezetig fog tartani,²¹⁹ az után nem lészen más hely hanem tsak²²⁰ ameny ország. és a pokol

²¹⁷ meny ország<szág>ban.

²¹⁸ Constanti<n> [?]

²¹⁹ tartani,<ak> az után

²²⁰ tsak [t-a-ból javítva;] ameny ország. [e – javítva olvashatatlan betűből.]

18 Articulus.
Az Indulgentiakrol

K Midön az Istennek eleget nem tettünk büneinkért, vagy ha olyan állapotban vagyunk hogy eleget nem tehetünk, vagyoné az Anyaszent egyházban valamely mód. a mely által. azt bé tölthesük?

F Igen is bé tölthettyük elégtételeinket az Anyaszent egy háznak indulgentiája által., vagy a hiveknek könyör-gések. és jó tselekedetek által. [74a:] 5 *

s. Ambr lib 5. in s. luc. num 92 et de penitentia. lib 2. Cap 10 s. Aug. lib 21 de civ Dei Cap 24. s. Ambr. in s. luc²²¹ lib 5. num. 92. et lib. 2²²² de penit cap 10.

K Mit értesz az indulgentián?

F Értem azt akegyelmet a melyet tészén az Anyaszent egy ház abünösel, el engedvén néki egy részit azideig valo büntetesnek, amelyet adot volna néki más képen bünei-ért. 10

Magyarázat.

Mondám. *azt a kegyelmet amelyet tészén az Anyaszent egy ház abünösel., mert minden indulgentia supponit pec-* 15 *catum. fel teszi a vétket.. mivel ha vétünk nem volna szükségünk sem volna se abotsánatra, se az indulgentiára,*

Mondam azt, is, *El engedvén néki egy részit az ideig valo büntetesnek melyet adot volna néki más képen bünei- 20 ért. ez²²³ az ideig valo büntetés melyet el enged. az indulgentia nem más hanem az a penitentzia a melyet látunk a penitentzialis szabot rendekben. a melyekről ide fellyeb szollottunk.*

Már azt meg magyaráztuk a 14 art. hogy az Isten 25 abünöstől azt kívánja, hogy az ideig tarto szenvedésekel.

²²¹ s.luc [A margó szélén csak *lu* olvasható a levágás miatt.]

²²² 2 [Beszúrás.]

²²³ ez az [*e-a*-ból javítva.]

eleget tégyen az ő igazságának, akereszttsége után tett bűneiért. amely igazságnak ha eleget nem²²⁴ teszen ez életben apurgátoriumban fog eleget tenni, ugyan ennek az. elég tételnek szükséges voltára [74b:] valo nézve ad az

⁵ Anyaszent egy ház penitentiát abünösnek, ennek a penitentiának pedig végben vitele,²²⁵ tsak akkor menti meg abünöst az Istennek valo elég tételtől, amidön a penitencia hasonló nagyságu avétekhez, amint már ezt ide fellyeb meg mondottuk, apenitencia tartások sokal inkább

¹⁰ meg egyeztek avétek nagyságival. a midön a penitencialis szabot rendek szokásban voltak., mint sem mostanában, erre valo nézve ami penitenciánk távul lévén arégiekétől., sokal többel²²⁶ is tartozunk az Isten igazságának. mint sem régi penitencia tartok. ebből következik tehát hogy rend szerént sok ideig valo szenvedéseken kel által menni hogy eleget tehesünk az Isten igazságának., az indulgentia tehát ezeket az ideig valo büntetéseket engedi el.

De tsak egy részit engedi el., mert az Anyaszent egy

²⁰ ház azal hogy indulgentiát ad, abünöst fel nem szabaditya a penitencia tartástól., hanem tsak segíteni akarja gyengeségiben, azt is akarja, hogy tehetsége szerént eleget tégyen az Isten igazságának. a menyiben tölle lehet., ami azon felyül valo. azt néki meg engedi vagy egészen.,

²⁵ vagy egy részit, a mint ezt bővebben meg fogjuk magyarázni. [75a:]

K²²⁷ Az Anyaszent egy háznak vagyone hatalma az Indulgentia adásra?

F Vagyon. és mindenkor élt ezel ahatalomal.

³⁰ K Mi okra valo nézve veszi magának ezt a hatalmat?
F A kristus szavaira valo nézve. *Nektek adom a meny*

²²⁴ nem <nem>teszen [Törlés a sor elején; *t-n*-ből javítva.]

²²⁵ vitele [Keresztel jelölt beszúrás. Mikestől?]

²²⁶ többel [*l-t*-ből javítva.]

²²⁷ K [*F*-ből javítva.]

országának koltsait. valakiket meg kötöztök e földön. menyben is kötözve lesznek. és valakiket meg oldoztok e földön. oldozva lesznek menyben is.

Matt. 18 18.

K Látunké valamely példát a szent írásban hogy az Apostolok éltenek volna ezen hatalommal?

5

F Igen is mert szent Pál meg engedvén a korintusbeli paráznának. akit is ki rekesztette volt agyülekezetből,²²⁸ evalóságos indulgetnia vala, mert el engedé néki abüntést. amelyre ítélte vala., és a melyet szenvedni kellett volna,

*

10

2 Cor 2. s. Chrys. hom 4. in epist 2. Cor. s. Ambr lib 1 de penit Cap 6.

K Ezt a hatalmat miképen bizonyítod meg atraditio-ból.?

F A szent Atyák írásiból., és a Conciliumokból.

A régi Atyák írásiból. Tertullianus, és Sz.²²⁹Cypriánus azt mondgyák hogy a püspökök a fogságban lévő Martyrok kérésekre a bünösöknek indulgentiát adtanak., a melyre való nézve. ahátra maradot penitentiájokat el. nem végezni meg engedék. [75b:]

15 *

Tertull. ad Martyres Cap 1 et lib de pudicitia Cap ult s. Cypr epist 9. et 10.

Ezt a szokást aConciliumokból is lehet meg bizonyítani

20

I A midön még apenitentialis szabot rendel eltenek egy néhány Concilium meg engedé apüspököknek hogy meg rövidithesék apenitentziának idejét. azoknak kedvéért, kik penitentiájokat leg nagyob buzgosággal viszik vala végben.

*

25

Conc. Ancyr. anno 114. Can. 5. Conc. Nicae. Can 12. Conc 4. Carthag Can 75 s Cypr. epist 54 ad Corne.

²²⁸ agyuleke(k)zetből, [Törlés a sor végén; u íráshiba ü helyett.]

²²⁹ Sz. Cypriánus [Sz. – beszúrás.]

2 A midön üldözések támadtanak szokás volt ilyen indulgentiákat adni apenitentzia tartoknak., azért hogy az absolutio., és a Communio után bátrabban szenvedhessék az üldözést.

⁵ K Mint hogy a szabot rend szerént valo penitentiák már mostanában szokásban nintsenek., tehát az Indulgentiák haszontalanok.?

F Sött még mostanában szükségesebbek. mint mikor azok szokásban voltak, mert mostanában ami elég tétéleink sokal kisebbek lévén. mint sem abban az időben, tehát mostanában nagyob szükségünk vagyon az Anyaszent egy ház Indulgentiájának segítségire.

19 Articulus Az Indulgentiákról

K Mitsoda ahét, esztendeig. esztendeig. negyven napig valo Indulgentia.?

¹⁵ F Ezek az Indulgentiák el engedik aszabot rend szerént valo penitentiából. a hét esztendöt. esztendöt, negyven napot, és az azokhoz tartozo ideig valo büntetést; az alá a penitentzia alá is vethettek volna minket. [76a:]

K Mitsoda ajubileumnak indulgentiája?

²⁰ F Nem más hanem egészen valo indulgentia. *indulgentia plenaria*. amelyet apápa szokot adni minden hoszon ötödik²³⁰ esztendőben.. azoknak kik butsura el mennek. romába²³¹ lévő négy fő templomokban., ezt leg először száz esztendőre rendelék., azután ötvenre. azután. harmintzra, végtire minden huszon ötödik esztendőre:

²³⁰ hoszon ötödik [Valószínűleg íráshibás alak; másutt *u*-val írja, l. 3 sorral alább is.]

²³¹ romába ⟨l⟩ lévő négy fő [g-f-ből javítva.]

Magyarázat

Bonifacius octavus rendelé ajubilaeumot, a mint mostanában tarttyák, azt parantsolá, hogy el kezdvén 1300. esztendőtol. minden századik esztendőben közönségesen valo Indulgentia adatkék mind azoknak kik romában 5
mennek butsura a szent Péter, és szent Pál templomában. ezt pedig arra valo nézve rendelé mert 1299 temérdeki sok szarándok menvén romában. apáának mondák, hogy még az attyoktol hallották volna, hogy akik minden saeculumnak avégin romában mennek. azok Indulgentiát 10
nyernének

Clemens sextus, aszáz esztendöt igen hoszu időnek találván, azért ajubilaeumot ötvenedik esztendőre rendelé. és 1350. a Bonifaciuséhoz hasonló közönségesen valo Indulgentiat ada azoknak kik aromai négy fő templomokban butsura²³² el mennének, ez a szokás tartá **[76b:]** 15
második Pál pápáig, aki is 1470ben ezt az Indulgentiát minden huszon ötödik esztendőre rendelé, a mely rendelést leg előbször sixtus 4dik vivé végben 1475. azon időtol fogvást meg maradot eza szokás mindenkor, Második 20
Pál előtt. Grégorius²³³ undecimus bullat adot volt ki rendelven minden harmintz harmadik esztendőre az Indulgentiat. de a historiából nem lattzik hogy szokásban vették volna

K Miért nevezik a szent esztendőkben lévő közönséges 25
Indulgentiát²³⁴ Jubilaeumnak.?

F Sixtus quartus nevezé leg előbször Jubilaeumnak mert hasonlít asidok Jubilaeumjához.

K Mi volt a sidok jubilaeumja?

F A sidok akik el adták vagy el zálagosították²³⁵ volt 30

²³² butsura [Első *u-ú*-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

²³³ Grégorius <ud> undecimus

²³⁴ Indulgentiát [*I-i*-ből javítva.]

²³⁵ el zálagosították [*a-o*-ból javítva; a variánsban: 62. recto is *a*-val!]

levit. 25.

joszágot, minden ötvenedik esztendőben viszá tért joszágot kezekhez, az olyanok akik kételenségből más sidoknak rabul adták volt el magokat, ugyan azon esztendőben fel szabadultak, a mely esztendőt Jubilaeum esztendőjének nevezték.²³⁶ az Isten ezt a törvényt azért adta volt nékik., hogy mindenkor eszekben tarttsák hogy ingyen valo kegyelméből szabadította meg őket. az Egyiptumbéli rabságból. és hogy azért hozája hálá adásal legyenek. Ez a Jubilaeumja asidoknak, a proféták, és a

10 szent Atyák szerint jelentette mind azt. **[77a:]** a mit akristus munkálodot²³⁷ az emberekért. ő minket meg szabadított abüntől. amelyet az irás adoságnak nevezi. és az ördögnek rabságából; nézük erről mit²³⁸ mond a kristus képiiben Isaiás. *Az ur lelke reám szállot...el küldöt engemet....hogy a foglyoknak az engedelmet predikálnám, és a bé rekesztetteknek a meg szabadulást, hogy az urnak engesztelő esztendejét predikállanám.* a világosan ki tettzik.

Isa. 61. 1. 2.

15 hogy a proféta ezen szavaival. a jubilaeum esztendejét tekintette. és a kristus világosan ki adgya nekünk, hogy eza jövendölés ő benne bé tellyesedet.

luk. 4. 18.

K Mitsodák azok arend kívül valo jubilaeumok a melyeket ad apápa?

F Azok jubilaeum formára adatot egész Indulgentiák. a melyeket bizonyos nagy időkben adgyák. tsak nem 25 olyan formában, mint ha a sidok közöt rend kívül adták volna meg azt a kegyelmet a melyet tsak a Jubilaeum esztendejekor engedték meg nékik

K Mitsoda szabadság adatik ajubilaeum idejekor? **[77b:]**

30 F Egy néhány féle. 1. szabad kinek kinek olyan gyontato papot választani a mitsodás tettzik. 2. a papok olyan vétkeket abszolvalhatnak, a melyeket nem volna szabad

²³⁶ nevéztek. [Ékezethiba.]

²³⁷ munká<kl>[?]lodot [t-d-ből javítva.]

²³⁸ erről mit [t-n-ből javítva.] mond <eröl> a kristus

más időkben. 3 meg változtathattya a fogadást hogy ha arra hatalma adatik abullában, és több ilyeneket. a melyeket meg lehet látni abullában.

K Midön az Anyaszent egy ház Indulgentiát ad. meg akarjaé azal menteni a hiveket a penitentzia tartástól? ⁵

F Az Anyaszent egyház távul vagy on az ilyen szándék-
tól, olyan formán nem hasznos. hanem ártalmas volna az
Indulgentia, mivel semmi meg nem mentheti őket hogy ne
teremjenek a penitentzia tartáshoz illendő gyümölcsö-
ket, ²³⁹ az Evangyélium parantsolattya szerént. midön ¹⁰
pedig az Anyaszent egy ház Indulgentiát ad., a mi gyen-
geségünknek segítségire adgya, hozánk illetvén akristus
elég tételét, ²⁴⁰ és aszentekek érdemét., a mi elég tételeink-
nek segítségére.

s. Cypr. de lapsis
1 Conc nicae.
can. 12.

K Az Anyaszent egyháznak vagy oné arra hatalma ¹⁵
hogy a maga akarattyaiból hozánk illese akristus érde-
mét? [78a:]

F Ez a hatalom akristus szavaiból ered, aki is azt
mondgya *Valakit meg oldoztok e földön., meg lészen ol-
dozva* az oldozás pedig úgy lehet meg. ha reánk illetik ²⁰ Matth 16. 19.
akristus érdemét.

K Miért tészed aszentekek érdemét akristuséhoz?

F Mert. 1. A szentekek érdemi nem választatnak el a
kristus érdemétől., a melytől veszik minden erejüket. 2.
A kristushoz ragasztván a szentekeket., atagokot, a főhöz ²⁵
ragaszttyuk, 3. Abban mi az Anyaszent egy háznak régi
szándékját követtyük, mivel régenten az Anyaszent egy
ház. Indulgentiákat adot a szent Martyrok kérésekre. és
érdemekre való nézve, a kik halalok elöt ezt a kegyelmet
kérték valamely penitentzia tartó bünösnek, eki tettzik a ³⁰
szent Cyprianus leveleiből.

s. Cypr de lapsis.

²³⁹ gyümölcsök.et, [gyümölcsöt.-ből jav.; k-t-ből javítva.]

²⁴⁰ elég tételét. <ek> <érdemét> [Szóvégi t-n-ből javítva.] és aszentekek
érdemét.,

K Mi képpen lehet hasznosan venni az Anyaszent egy ház Indulgentiait?

F 1. Valóságos töredelmeséggel. kel lennünk²⁴¹ vétkeinkért 2. kívánnunk azokért eleget tenni az Istennek 3. ne tsak²⁴² kívánsággal. hanem ugyan tselekedetel tegyünk azokért eleget, 4. véghez kel vinni mind azt, a mi meg vagyon parantsolva az indulgentia adáskor. ugy mint, a böjt. az imádság, a templomban valo menetel., az alamisnálkodás; és mind azo-[78b:]kot valamik fel vannak téve abullában., mivel az indulgentia, az ilyen tselekedeteknek végben vitele alat adatik.

K Nem az Anyaszent egyház tanításaé a, hogy valamikor Misét mondanak valamely privilegiatus oltáron. hogy az Indulgentiára valo nézve., mindenkor egy lélek szabadul ki purgatoriumbol.?

F Az ilyen tanításnak nem lehetne fundamentumát fel találni, se aszent írásban. se atraditioban nem is abban áll. aprivilegiatus oltároknak Indulgentiája

Hanem abban áll. hogy az olyan oltárokon különösön ajánlya az Anyaszent egyház a kristus elégtételeit és a szentek érdemait a szent áldozatban, ameg holt lelkekért, eki tettik abbol. hogy az olyan oltárokon szabad halotti misét mondani. olyan napokon. a mely napokon más oltarokon nem volna szabad. azt minden pap tudgya, hogy ahalotakért bizonyos napokon. különösön misét nem mondhatni, mivel. a Misenek meg kel egyezni az officiumal., az Anyaszent egy háznak szándéka szerént, ugyan ezért engedték meg a privilegiatus oltárokat, de a romai Cancellarianak rend szerént valo stilusa szerént., az a privilégium egy. [79a:] hétben., tsak²⁴³ egy, vagy két. napra engedtetik meg, és az is olyan templomokban, ahol légyen leg alá b hét oltár mivel a Romai Anyaszent

²⁴¹ lennünk vétkeinkért [l-v-ből javítva.]

²⁴² tsak [ts-h-ből javítva.]

²⁴³ tsak [Beszűrás; a-o-ből javítva.]

egy ház. nem akarja hogy az olyan privilégium valamely bontakozást tégyen az Anyaszent egy háznak közönségesen valo rendében

K kitsoda adhattya az Indulgentiákat?

F közönségesen valo Indulgentiát a Pápa, vagy a Concilium generale adhat, a püspökök pedig amagok püspökségekben, ahoz képest. a mint az Anyaszent egy ház, ez iránt hatalmat adot nékiek ⁵

20 Articulus Az Absolutiorol.

K Midön valaki meg szánván büneit azokat meg gyonta, magát meg jobítani fogadta, mi vagyon még azután hátra? ¹⁰

F Egyéb nints hanem hogy absolutiot vegyen apaptol.

K Mitsoda az az absolutio?

F Az olyan sententia. amelyet apap mond abünösre akristus nevében, a mely által abünei meg botsátatnak azoknak, kik azokért töredelmeségel vannak. és akik mindent véghez vittek tehetségek szerént, hogy azokért botsánatot nyerhesenek Istentől. [79b:] ¹⁵

K A pap valóságal meg botsáttyaé avétkeket?

F Igen is. *A kiknek meg botsáttátok bünöket, mond-gya az ur, meg lesznek botsátatva. és akiknek²⁴⁴ meg tarttyátok, meg lesznek tartva* ²⁰ Joan. 20 23.

K Tsak egyedül az Isten botsáthattya meg avétkeket. a pap nem botsáthattya tehát meg?

F. Igen is tsak az Isten botsáthattya meg a maga nevében, de a papok akristus nevében botsáttják meg. mivel ő tölle is. vették azt ahatalmat ²⁵

K Honnét tudgyuk mi azt. hogy ök arra hatalmat vettek?

²⁴⁴ akiknek [Középső k – beszúrás.]

F Ezt már meg mutattuk mind aszent Irásból. mind a tráditobiól., hanem csak azt teszem hozzá hogy még aharmadik saeculumban, az Anyaszent egy ház. eretneknek tartotta a novatianusokat, mert azt tanították,
5 hogy az Anyaszent egy háznak nintsen hatalma akereszttség²⁴⁵ után tett minden vétkek meg bótásására.

K Hogy ha apap akristus nevében bótásáta meg a vétkeket. tehát a kristus bótásáta meg azokat és ilyen formában. apap nem tselekeszik egyebet hanem az absolutioval. csak azt jelenti, hogy meg bótásáttak vétkeink.? [80a:]

F A pap valóságál meg bótásáta avétkeket, mivel akristus nem mondotta hogy meg bótásatátik azoknak bünök. akiknek meg jelentitek. hogy meg bótásatát bünök.²⁴⁶ hanem hogy meg bótásatátik azoknak., a kiknek meg bótásáttátok.

K Vagyoné valamely példa az ó testamentumban a melyből meg mutathatnád apapnak ez iránt valo hatalmát.?

20 F Azt láttyuk az ó testamentumban, hogy bél poklosok tartoztak a²⁴⁷ papokhoz menni., hogy azok meg visgállják mitsoda féle belpokloságban volnának. meg is kellett nekik jelenteni a midön aból meg gyógyultanak, apapok meg is próbálták azokat akiknek gyógyulásokban kételkedtenek. A tudni valo hogy a bel pokloság.
25 avétket jelentette., szükséges tehát a bünösnek vétkeit meg mutatni apapnak, agyonásban, a papnak is kel küllömbözést tenni avétek közöt; és ahoz illendő orvóságot adni, vagy pedig meg²⁴⁸ kel próbálni az absolutio el
30 halasztásával.

K Ebből akövetkezik hogy apapok csak meg jelentik

²⁴⁵ akereszttség [r helyén először felfelé húzott szárú betűt kezdett.]

²⁴⁶ bünök. <hogy> hanem hogy

²⁴⁷ a <templomban> papokhoz [A javítás a törlés fölé írva.]

²⁴⁸ meg [g megkezdett k-ból, vagy l-ből javítva.] kel próbálni

hogy büneink meg bocsátattak, valamint az ó testamen-
tumbéli papok is egyebet nem tselekedtek hanem csak
tudtára adták abél poklosnak hogy meg gyógyult? **[80b:]**

F Ez a különbözés vagy az árnyék és a valóság
közöt. hogy az ó testamentumbéli papok egyebet nem
tselekedtek. hanem csak meg jelentették a gyógyulást. de
az új testamentumbéli papok valósággal meg gyógyítták
alelki belpokloságból abünöst. a bűnnek bocsánattya
által. mondgya szent Chrysostomus.

lib de sacerdot
Cap 6.

21 Articulus Az Absolutionak el halasztásáról

K A papoknak kellé valamely rendre vigyázni vagy
csak azö akarattyonon áll. a fel oldozás. vagy az el ha-
lasztás?

F Igen is kel arendre vigyázni. ha azt nem követik
vétkeznek, és a mit e földön tselekesznek. a nem hagyatik
jóvá. mondgya szent Gergely.

hom. 26. in Evang. s. Cypr. de lapsis s. Hier. in Cap 16. s. Matth. Instruc. s Carol. ad Conf.

K Melyek azok arendek a melyeket követniek²⁴⁹
kell.?

F Meg lehet azokat látni a rituálékban, és aszent Caro-
lus oktatásiban. a leg közönségesebek²⁵⁰ ezek

Hogy csak azokat kel fel oldozni, akik valósággal.
szánnyák és bányak vétkeket., és a kik el tekéltették
magokban hogy többé azokat nem tselekeszik.

K Hogy ha valaki azt fogadgya apapnak hogy ebben
a fel tett szándékában meg marad. az ő szovára tartoziké
azt néki el hinni.? **[81a:]**

²⁴⁹ kövéniek [Íráshiba.]

²⁵⁰ közönségesebek [ös-en-ből javítva? Hibás javítás? Másutt közön-
séges alakban írja a szót.]

F olyanok találkozhatnak akiknek nem kel mindgyárt hinni, hanem mind adig²⁵¹ kel halasztani a fel oldozást, valamég meg nem mutattyák magok viselésel. hogy se a papot. se magokat meg nem akarják tsalni.

⁵ K kitsodák azok. akiknek el kel halasztani a fel oldozást mind addig még életeket meg nem változtatták?

F Azoknak el kel halasztani a fel oldozást 1. a kik valamely szokot vétekben élnek. mind adig még azt el nem hagyák.²⁵² 2. azoknak, akik avétekre vivő alkalmaságban élnek, mind adig még atol el nem távoznak 3. azoknak akik gyűlölségben²⁵³ élnek egy másal. valamég meg nem békélnek egymással a menyiben töllök lehet 4. azoknak., a kik magoknál tarttyák a más jóságát. valamég azt viszá nem adgyák, de ilyen állapotban, tsak akor¹⁵ kel el halasztani, mikor lattyák hogy meg nem tartotta igeretit. és viszá nem adta, 5 azoknak, kik a keresztyéni, és a magok rendihez illendő hivatallyokot és köteleségeket nem tudgyák. mind adig valamég azokra magokat nem oktattatták

²⁰ K Miért kel el halasztani²⁵⁵ azoknak az absolutiot a kik valamely szokot vétekben élnek, valamég azt el nem hagyák?

F Mert tsak azokat kel fel oldozni akik töredelmeségel vannak a vétek iránt., az ö valóságos töredel-**[81b:]**mesé-²⁵gekről, és meg térésekről, nem lehet más képen ítéletet tenni, hanem ha meg változtatták életeket. mivel a fát a gyümölcseről üsmérik meg.

K Miért kel elhalasztani azoknak az absolutiot a kik a vétekre vivő alkalmaságban élnek?

³⁰ F Mert valamég avétekre vivő alkalmaságban szán

²⁵¹ adig kel [g-k-ből javítva.]

²⁵² azt el nem hagyák. [azt el hagyák volt; a sor végén a margóra írta: el, a sor elején levő el-t nem-re javította.]

²⁵³ gyűlölségben [sé-cs-ből javítva.]

²⁵⁴ s Carol. <ad> Instruc ad

²⁵⁵ halasztani [l-sz-ből javítva.]

szándékal maradnak., mind adig a veszedelemre teszik magokat, sött még el is vesznek, aveszedelemre tenni pedig valakinek magát. vétek, mert azal az Istent kísértené. tehát fel nem oldoztathatik adig még attol el nem távozik.

Eccii. 3. 27

5

K Miért kel el halasztani azoknak az absolutiot a kik gyüöltségben élnek egymásal. mig meg nem békéllenek ha lehet, és azoknak kik amás jóságát birják, a melyet még viszá nem adták. noha viszá adhatták volna ígéreték szerént?

10

F Mert nem szabad fel oldozni az olyat aki avétket gyakorollya, azok pedig vétekben vannak akik gyüöltségben élnek. mind addig még meg nem békéllenek., azokat sem lehet fel oldozni akik más jóságát birják, valamég azt viszá nem adgyák ha töllök lehet.

15

K Miért kel el halasztani az absolutiot azoknak kik nem tudgyák hivataloknak köteleségeit?

F Mert egy keresztyénben az ilyen tudatlanság nem meg menthető dolog, vétekben is élnek azok. kik abban vannak. mind adig még azokat meg nem tanullyák. szükség-²⁰ **[82a:]**ges tehát mind akoráig el halasztani a fel oldozást.

K A nem elégé. hogy tsak a papok tudgyák mikor kel fel oldozni vagy mikor kel azt el halasztani, szükségesé azt. ahiveknek is tudni?

25

F Igen is. jó, és hasznos ahiveknek is azt tudni, azért hogy meg tudhasák ha papok jól vezetiké őket. ha követiké hivatallyokot vagy sem., ugy hogy elkerülhesék az olyanokot kik hirtelenségel adgyák az absolutiot, mivel akristus azt mondgya. *orizétek magatokat ahamis profétáktol. kik hozátok jönnek juhoknak ruhájokban. de belöl ragadozo farkasok ezek által azt akarja akristus hogy oltalmazuk meg magunkot azoktol. kik akedvezésnek szine alat el vesztk aelkeket. így is tselekesznek az olyan lágy gyontato papok. a kik fel oldozák abünöst, midön* ³⁵ meg kellene kötözni. erre valo nézve abünös meg eléged-

30 Matth. 7. 15

s. Hier. in s.
Matth. cap 16. s.
Ambr. in ps. 118.
et lib 2. de
penit.²⁵⁸ Cap 9.

vén. minden kételkedés nélkül haszontalanul való feloldoztatásával. tsak gyakorollya²⁵⁶ azonban rendeletlen életét. de mint hogy meg nem intették. ök lesznek okai. hogy végtire örökül el vesztí²⁵⁷ magát.

5 K Mit kel annak tselekedni azon idő alatt akinek elhalasztották az absolutiot?

F Töredelmeséggel kel ahoz készülni hogy azt megnyerhese, magát sanyargatni kel. imádkozni. a vétékre vi-**[82b:]**vő alkalmatoságot el kerülni, jó könyveket kel¹⁰ olvasni, az ellenséginek meg kel botsátani, a másét viszaadni, új életet kezdven. minden féle vétéktől. el kel távozni.

K A kinek az absolutiot el halaszttyák., és az alatt megtalál halni,²⁵⁹ leheté jó reménség az olyan felől?

15 F Az Anyaszent egyház mindenkor jó reménségben volt az olyanak²⁶⁰ üdvesége felől, az olyanért imádkozik, mint ha feloldoztatot volna. mivel a való, hogy ha tekélleteséggel való tördelmeséggel holt meg. üdvezült.

s. Cypr epist 12
4 Conc. Carthag.
Can 79

22 Articulus

A püspökököt illető absolutiorol. (casus reservatus)
a Censurakrol.

20 K vannaké olyan alkalmatoságok a melyekben apapok nem adhatnak absolutiot?

F Igen is vannak, mivel absolutiot nem adhatnak bizonyos meg tartot dolgokban amelyet nevezik casus reservatus

²⁵⁶ gyakorollya [*gyarokollyaból* javítva; *k-r-ből*, *r-k-ből* jav.]

²⁵⁷ el vesz<nek.>ti magát.

²⁵⁸ penit. [*e-ő-ből* javítva.]

²⁵⁹ halni, <1> leheté

²⁶⁰ olyanak [Szóvégi *a-o-ból* javítva.] <felől.> üdvesége felől, [*u* – íráshiba *ü* helyett.]

K Mit értesz azokon a meg tartot dolgokon. vagy Casus reservatuson

F Ertem az olyan halálos vétkeket, a melyekért valo absolutio tsak a pápát. vagy a püspökököt illeti. [83a:] meg lévén tiltva. arend szerént valo gyontato papoknak azokat absolvalni, hogy ha tsak arra különösön valo hatalmat nem vesznek.

⁵ Conc Trid. sess 14. Cap 7.

K Miért tartották meg magoknak a felyeb valok bizonyos vétkeknek absolutioját?

F 1. Azért, hogy nehéz lévén az absolutionak meg nyerése, avétek is ritkáb legyen 2. Azért. hogy üdveséges gyalázattal. büntessék meg abünösököt. akiknek a felyeb valok eleiben kel menni. 3 Azért hogy az ő meg térések bizonyosab légyen, olyanok eleiben terjesztven vétkeket, akiknek több vilagoságok vagyon mivel a nagy nyavalyák. a nagy értelmü doktorokat illetik.

¹⁰ Conc Trid. sess. 14. Cap 7.

K vagyoné olyan alkalmatoság a melyben minden pap adhat absolutiot minden féle vétékért?

F vagyon 1. mivel a jubilaemkor minden pap absolválhat minden féle vétket, hogy ha bullában hatalom adatik arra, 2. mikor valaki halála oráján vagyon. akor minden pap adhat absolutiot. minden féle vétékért.

¹⁵ Conc. Trid sess 14. 7.

K Mitsoda a Censura?

F Az olyan egy házi büntetés. a melyel egy keresztyén valamely nagy botrankoztato vétékért. az Anya[83b:]²⁵ szent szent egyháznak lelki jovaitol meg fosztatik:

K Az Anyaszent egy háznak vagyoné az a hatalma hogy a keresztyéneket meg büntesse a Censurák által?

F Igen is vagyon. és ez ahatalom a kristus szavaiból származik. A kiket meg kötöztök eföldön. meg lesznek kötözve menyekben

²⁵ Matth 16 19

K kitsodák azok akik élhetnek ezen hatalommal.?

F A pápa, és a püspökök a magok püspökségekben, és azok. akiknek apápa erre hatalmat ad.

K Az Anyaszent egyház mikor áll az illyen Censurákal³⁵ abünösök iránt?

F A midön láttya hogy minden intési. kérésí. abünösök elöt haszontalanok.

K Hány féle a Censura? vagy a büntetes.

F Három féle, az ExCommunicatio. suspensio. interdicio.²⁶¹

23 Articulus

A ExCommunicatiórol, az.az. az egyeségből való ki rekesztésről.

K Mitsoda az ExCommunicatio?

F Ez olyan egy házi büntetés, amely el tilt valakit valamely nagy vétkiért. ahivekel való közönséges [84a:] jóknak reszesülésétől.

¹⁰ K vagyóné egy néhány féle

F vagyón. nagy exCommunicatio. (major) kis exCommunicatio (minor) az első eltiltya a bünöst. aközönséges joban való reszesülestől. minden ki vétel nélkül, a második tsak bizonyos jóktól rekeszti el.,

¹⁵ K Mitsoda joktól vannak el rekesztve azok. kik a nagy exCommunicatióban estenek.?

F Az olyanok egészen el lévén rekesztetve ahivek társaságától.²⁶² akönyörgésekben, szenttségekben. és más jó tselekedetekben nem reszesülhetnek, és ha abban meghalnak. a szent földben sem temetik el.

K Mitsoda joktól vannak el rekesztetve. azok. kik akis exCommunicatióban vannak?

F Az olyanok a szenttségekhez nem járulhatnak, se az egy házi rendben bé nem vétetődnek.

²⁵ K Tartozunké el kerülni azokat, kik exCommunicatióban vannak?

F Igen is tartozunk el kerülni azokat. kik a nagy

²⁶¹ interdicio. [t-d-ből javítva.]

²⁶² társaságától. [Szóvégi á-o-ból javítva.]

exCommunicatioban vannak, de azokat nem tartozunk
kik akis exCommunicatioban vannak

K Mitsoda az exCommunicatusok büntetése?

F 1. Az Anyaszent egy ház közönségesen valo könyör-
[84b:]gésiben nem részesülnek, mind azon által ahivek-⁵
nek imádkozni kel érettek., 2 ebből következik. hogy az
Isteni szolgálaton jelen nem lehetnek., ha a misén jelen
volnának is. ki kel őket küldeni. ha pedig nem engedel-
meskednének. a misét félben kel hagyni. de a prédikaci-
on. és más egyéb tanításokon jelen lehetnek 3 ebből¹⁰
következik. hogy aszentségeket. se fel nem. vehetik. se
fel nem ádhattyák, 4. a szent földben őket nem temetik.
5 ahivek vélek semmiképen nem társalkodhatnak, seho-
zajok²⁶³ nem szolhatnak., nékik nem irhatnak, őket nem
köszönthetik; vélek senem imádkozhatnak, se vélek nem¹⁵
lakhatnak. senem dolgozhatnak, senem ehetnek, ezt rövi-
deden ezen deák versel szokták ki mondani.

os, orare, vale, Communio, mensa negatur.

K El kellé tellyeséggel ugy kerülni az exCommunicatu-
sokat hogy semmi némü állapotban ne légyen szabad²⁰
vélek társalkodni.?

F Történhetik olyan állapot amelyben társalkodni vé-
lek az Anyaszent egyház meg bántódása nélkül. mitsoda
alkalmatoság légyen az,²⁶⁴ ez a deák vers meg mondgya

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse. [85a:]²⁵

1 Utile, lehet hozájok szollani, és vélek beszélgetni
alelki jovokra valo nézve, hogy őket a meg térésre, és a
penitentiára vezethesük..

2 lex. A házas személyek között, ha valamelyike ex-
Communicatioban volna is. de egymáshoz ugy kel lenni³⁰
valamint annak előtte., noha nem kel az exCommunica-
tus személynek vétkiben részesülni.

3. Humile. A fiaknak, tselédeknek ugy kel lenni. az

²⁶³ sehozájok [e-o-ból javítva.]

²⁶⁴ a,z,

exCommunicatus²⁶⁵ atyokhoz, urokhoz, Aszonyokhoz, valamint annak előtte, nem vévén mind azon által részt²⁶⁶ vétkekben amelyekért exCommunicáltak.

4. Res ignorata. Akor nem vétünk semiben, ha nem tudván exCommunicatioban valo létit valakinek. véle társalkodunk.

5. Necessé. A dolognak szükséges volta ugy hozhattya magával., hogy kel beszélteni egy exCommunicatusal; törvényben lehet hini. az adoságot meg lehet kérni, adoktorok, borbélyok hozzája el mehetnek, de tsak aszükséges dolgokrol beszélhetnek vele.

K Mitsoda büntetésben esik azolyan aki szükség nélkül társalkodik egy exCommunicatusal.?

F A kis exCommunicatioban esik, hogy ha pedig közösül avétekben, a melyért exCommunicáltakat.²⁶⁷ a nagy exCommunicatioban esik. **[85b:]**

K Mit értesz ezeken aszokon. közösülni²⁶⁸ egy exCommunicatusnak vétkiben. a melyért exCommunicáltakat?

20 F Ha részesülnek²⁶⁹ annak vétkiben, tanátsot adnak, segittséget. oltalmat. &c. hogy azt követhese.

K Miért bánik ilyen keményen az Anyaszent egy ház az exCommunicatusokal.?

25 F Azért hogy kénszerittse őket arra. az illyen üdveséges keménysége által, hogy magokban szálván, magokat meg alázák. és penitentziát tarttsanak.

K Mit kel tsinálni azoknak akik exCommunicatusok.?

F Meg alázván magokat helyre kel hozni abotránkozást melyet okoztak, penitentziát tarttsanak, és magokat tellyeségel az egy házi törvény alá vessék. egy szoval azon legyenek hogy azCommunicatiobol fel oldoztassanak

²⁶⁵ exCommunicatus <urokhoz,> atyokhoz, urokhoz,

²⁶⁶ részt [A *t* betű utólagos beírás sötétebb tintával.]

²⁶⁷ exCommunicáltakat. [*a-o*-ból javítva.]

²⁶⁸ közösülni [Ékezethiba.]

²⁶⁹ részesülnek [*nek* – beszúrás.]

VII Rész
Az utolsó kenetről.

Első Articulus
A betegségről

K Mitsoda abetegség?

F Az olyan testi vagy lelki nyavalya mely az eredendő bűntől származot, és amelyet az Isten reánk bocsátta mikor néki tettzik. **[86a:]**

K Miért bocsát az Isten mi reánk betegségeket? ⁵

F 1 Hogy minket meg alázon. 2. hogy mind avilágtol. mind pedig magunktól minket el vonyon., 3 hogy minket a halálhoz készítsen. 4 hogy avétekért meg büntessen, es hogy az által. penitentiát tarttsunk, 5 hogy az által abekeséges türésre. és a sanyaruságra taníttson. 6. hogy ¹⁰ az ideig valo ostorozás által minket meg tisztíttson.

prov 3. 12
hebr. 12. 5. 6.

K Mit kel egy keresztyének tselekedni midön betegségben esik.,?

F Az Isten akarattya alá kel magát vetni., nékie ajánlani betegségit., és azt jora fordítani valamint jób. Dávid, ¹⁵ Ezekias, Tobias. tselekedtenek.

K Mit kel tselekedni egy betegnek hogy jóra fordítsa betegségit?

F Mindgyárt apenitentzia tartásnak szenttségéről kel gondolkodni. hogy ha szükséges, békeséges türéssel kel ²⁰ lenni, és alázatoságal, az Isten rendelése alá hadgya magát. tsendeségel legyen azokhoz kik hozzája látnak., akristus szenvedésiről elmélkedgyék, tégyen rendelést mind alelki, mind a világi dolgairol, a szenttségeket jó idején fel vegye., hogy ha abetegség nehezebedik. ahalálhoz ²⁵ készülyön, és ha eljö. áldoza jó szivel életét Istennek

K. Mitsoda vétket kel el kerülni a betegnek? **[86b:]**

F El kerülni atürhetlenséget panaszolkodást, az élethez valo nagy ragaszkodást, a szenttségek halogatását, és akettségben valo esést. ³⁰

K Mit mondhatni az olyan betegnek²⁷⁰ gyonásáról, aki csak akkor akar meg gyonni midőn már igen el nehezedet?

F Az olyan vagy rosszul tett gyonás, vagy haszontalanul.⁵

Magyarázat.

Még egészséges korában is szükséges akár kinek egész elméjét arra fügeszteni hogy hasznal vehesse a szenttségeket, alélek üsméret meg vizsgálásához idő, és figyelmetesség kívántatik, nem könnyű dolog meg gyonni az egész vétkeket, mivel, hogy haazt valaki egészséges korában nehezen viheti végben ha magának nem akar hizelkedni., tehát, abizonyos dolog, hogy abeteg annál is inkább veszedelemre veti magát, ha az utolsó orájára²⁷¹ hagyja, mert¹⁰ a midőn az elme akemény fajdalmakban foglalatoskodik, nem gondolkodhatik akkor másról., abban az állapotban mint egy jelen láttya lenni a halált, a mely fel háborittya az elméjét.. és nem en-**[87a:]**gedi hogy abban atsendésében legyen, a melyben kellene lenni akészületre, ez így¹⁵ lévén, noha nem kel kéttségben esni az olyanak üdveségiről aki utolsó orájára halaszttya a szenttségek vételit, mert az Isten irgalmasága nagy, mind azon által igen lehet félteni az olyat. ilyen példát minden nap látunk, és azok kik abetegnek csak az utolsó oráján jóvallyák hogy²⁰ alelkiről tegyen rendelést, tartván attól. hogy addig meg ijeszék. az olyanok nem igazán való szeretettel vannak hozzája, és a szánások kegyetlen, holot inkább kel attól félteni abeteget hogy készületlen ne menyen az Isten eleiben mint attól tartani hogy meg ijed. amidőn eleiben²⁵ adgyák aveszedelmet, erre pedig valóságosan kel figyelmezni mindenek, mind magáért, mind másokért.³⁰

K Miképen kel tselekedni abetegnek. hogy jó rendet tehesen lelke üsméretiről.?

²⁷⁰ beteg<ek>nek

²⁷¹ orájára [Első á-j-ből javítva.]

F 1. Havalakivel. gyűlölségben élt, meg kel békélleni. ha agyűlölség nyilván valo volt, a békéllésnekis nyilván valonak kel lenni, 2. ha valakit meg bántot személyiben., betsületiben. joszágában, ezeket mind helyre kel hozni, agyontato paptol ez iránt tanátsot kel kérni, 3. ha valakit meg botránkoztatot. azt meg kel orvosolni. 4. ugy kel el rendelni a [87b:] világi dolgait, hogy még halála előtt semi hátra ne maradjyon, neis hagyon maga után ha lehet semi törvénykedesre indito dolgot, erre valo nézve. idején tsinálya meg atestamentumát. akeresztyéni rend szerént. ¹⁰

2 Articulus

Hogy mi formában kel atestamentumot a keresztyéni rend szerént meg tsinálni.

K Mire kel vigyázni hogy keresztyéni rend szerént lehesen atestamentumot meg tsinálni?

F 1. Azt meg kel hagyni. hogy pompáson ne temesek, el hagyván minden világi hejában valo szokásokot. hanem hogy mindenek felet, az Isteni szolgálát menyen rend szerént végben. ¹⁵

s. Aug. lib 1. de civ Dei Cap 12.

2 Az is igen ditséretes, és akeresztyéni alázatosághoz illendő, hogy inkább kíványa a tzinteremben temetetni, mint sem atemplomban

Conc. 4. Mediol. p. 1. titt. de sepultura

3 Hogy ha a gyermekei még kisededek., az Atyafiai, vagy ²⁷² mások közül kel olyan értelmes és jó keresztyén embert választani, aki nekik atyok helyet légyen., a kristus halálakor, szent János gondviselése alá bizá az ő szentséges szent Anyát. ²⁰

4. leg először is viszá kel adni amás joszágát, és jó rendelést kel tenni az adosága meg fizetéséről. [88a:] ²⁵ s. Aug epist 54 ad Macedonium.

Eccli 7. 22

5 A tselédinek fizetésekről rendelést tegyen., és azon

²⁷² vagy mások [v – megkezdett m-ből? javítva.]

felyül is szolgálattyokat meg jutalmaztasa a menyiben lehet

rom 13 l

6 Mindenekben az ország törvényére és szokására vigyázon. ajoszáig iránt valo rendelésben. vagy hagyásban.

5 7 Mentől világosabban és értelmesebben lehet., ugy irasa le testámentumját. ne hogy holta után. azt más képen magyarázván, abbol perlekedések támadgyanak

Eccii 33. 24

8 Az Attyafiai közöt inkább vigyázon a szegényekre

9 Ha joszága vagon leg inkább a joszágában lévő
10 szegényeket kel segiteni

10 A ki az egyházra akar valamit hagyni, arra vigyázon a melyik leg szegényeb, aparochiára inkább kel vigyázni mint sem más templomokra., fő képen a mely parochia ajoszáigában vagon és szegény.

15 11 Ha atemplomokra valamit ollyat hágy. ugy mint öltözetet, kelyhet. vagy más effélét. meg kel hagyni hogy a tzimerit azokra ne tegyék, mert az Anyaszent egy ház rende ellen volna, apapoknak sem kel azt el szenvedni.

12 Ne tégyen seminémü fundatiot olyat amely meg ne
20 egyezék az Anyaszent egy ház rendével., az ilyen dologban magától ne tselekedgyék. hanem okos, és értelmes emberektől kérjen tanátsot, mindenkor aleg szükségeseb, és üdveségesebb²⁷³ fundatióra kel vigyázni.

13. két dolgot kel elkerülni. az egyike a, hogy mindenit
25 a gyermekeinek hagyni, nem gondolván. a templomokal.

[88b:] szegényekkel, és az ispotályokal.²⁷⁴ noha feles joszága vagon, A második a, hogy a gyermekeit meg fosza, és nagyob részit joszágának a templomokra. és klastromokra hagyja, abuzgoság ugy jó, ha igaságos, mivel az

s. Aug serm 49
de diversis.

30 Isten rendelése a, hogy hagyni kel az Atyafiaknak a mi öket illeti törvény szerént, mert az Anyaszent egy ház²⁷⁵

²⁷³ üdveségesebb [sebb – sorvégi margóra írva sötétebb tintával.]

²⁷⁴ ispotályokal. noha [sp-n-ből javítva.]

²⁷⁵ Anyaszent szent egy ház

nem hagyja jóvá. midön atemplomokra holmit hagynak másoknak károkak.

14 Hogy ha papi jorzágot birt, abbol nem kel hagyni az Attyafiaira. hanem az Atyai jorzágbol., és nem kel esze elegyiteni apapi jorzágot. az Atyaival. mivel az egyházi jorzág., a szegények jorzága.

Conc Trid. sess 25
Cap 1. de reforma

Meg kel tehát ezekből látni valamenyire mitsoda formában kel tsinálni atestámentumot, leg előbször az Anyaszent, egy ház²⁷⁶ és az ország törvényére kel vigyázni, azután a felebarati szeretetre. és az igaságra

3 Articulus

Hogy mi légyen az utolso kenet magában.

K Mitsoda az utolso kenet?

F Ez olyan szenttség mely meg segitti abeteget hogy békeséges türelel szenvedhese nyavalyáját., ez avétket el törölvén. egéséget is ad atestnek, ha a szükséges az üdveségre. [89a:]

jacob 5. 14.

Az utolso kenet szenttség. mivel olyan láthato jel. mely kegyelmet ad. apap meg keni abeteget, és imádságot mond reája ez a láthato jel, akegyelem pedig ez. hogy a betegnek lelki gyógyulást ad. és testit is. ha a szükséges az üdveségre

15

Conc Trid. sess
14. Cap 1. de
extr. onct

K Honnét tudgyuk azt hogy akenet, és az imádság kegyelmet ad?

F A szent írásbol. és a traditiobol

Betegé valaki közöttetek hivassa az egyházi szolgákat, és imádkozanak érette, és meg kenvén ötet olajal. azurnak nevében. és ahithöl származot imádság meg tarttya abeteget, és fel segélli ötet az ur., ha bünt tselekedet meg bostatit néki.

25 jacob 5. 14. 15.

²⁷⁶ egj ház [Sor alatti beszúrás; idegen kéz írásának látszik; vö. a 290. sz. jegyz. is.]

A traditioból tudjuk, mert a régi szent Atyák, erősen emlékeztetnek tézisen, bizonyos, hogy az Anyaszent egy ház, mindenkor élt ezalálható jelek, hogy kegyelmet osztogáson a betegeknek.

orige. hom 2.²⁷⁷ in levit. s. Chrys. lib 3. de sacerdocio, s. Innocen. epist 1. ad decentium

- 5 K Miért nevezik ezt a szentséget utolsó kenetnek?
 F Mert leg utolszor veszik fel ezt a kenetet, mivel már meg kenettek volt akereszttségkor, a bérnálásakor, apüspök. vagy a pap szenteltetésekor.²⁷⁸ és leg utolszor ahalálós betegségekor.
- 10 K Mitsoda féle olajjal kenik meg a beteget?
 F Az olaj magnak olajával. a melyet apüspöknek kel meg szentelni nagy tsötörtökön. [89b:]
 K Mit jelent a püspök²⁷⁹ által meg szenteltetett olajnak kenetnye,?
- 15 F Jelenti a szent Léleknek belső képen való kenetit. mely a lelket büneiből meg tisztítja. és meg erősíti, az ördögi kísértetekben. akristus áldásának erejével.²⁸⁰ a kinek képen viseli apüspök.
 K Kit²⁸¹ illet fel adni ezt a szentséget?
- 20 F A püspököket,²⁸² és a papokat illeti
 K Fel leheté azt adni minden féle papnak.?
 F E leg inkább a plebanusokat illeti, de szükségben minden féle pap fel adhattya
 K Szükségesé egy néhány papnak jelen lenni ezen
 25 szentség fel adásakor?

²⁷⁷ 2. <d>in levit.

²⁷⁸ szenteltetésekor. [Utolsó t-s-ből javítva.]

²⁷⁹ püs</>pök által meg <jelentet> szenteltetett [A javítás a törlés fölé írva.]

²⁸⁰ erejével. [Második e-j-ből javítva.]

²⁸¹ Kit<ek kel> [t-n-ből javítva; kinek-ből kit lett] illet [beszúrás a törölt szó fölé:] fel adni ezt [ezt – beszúrás.]

²⁸² püspökö<e>k,öt, [Középső ö-n-ből javítva;] és a papokat<k.> [ot-na-ból javítva;] illeti [utólagos beírás.]

F A görögöknél hét pap vagyon jelen, az előtt nálunk is egy néhány papnak kellett jelen leni, mikor lehetet, de egy elegendő, ez is most a szokás, hogy csak egy adgya fel.

K kiknek adgyák fel az utolsó kenetet?

5

F A keresztyének, kik betegségben vannak, és a kik érték az okoságnak idejét. de főképen azoknak kik veszedelmes betegségben vannak

Conc trid sess 14.
de extr. unct.

K Meg kellé²⁸³ várni hogy a beteg utolsó orájára jusson. és akkor adgyák fel néki.

10

F Nem. mert az elég ha a betegség veszedelmes, és hasznosab ha utolsó orájára nem hagyják. [90a:]

K Miért léssen hasznosab?

F 1. Mert azt nagyobb készüllettel vehetik fel. 2. úgy tettik mint ha az Istent kísértének ha abetegnek olyankor kérnek testi egészséget a midőn már haldoklik. hogy ha pediglen még abeteg felől reménség lehet, akkor kísértés nélkül ez a szentség atesti orvoságot hasznosá teheti.

15

4 Articulus

Az utolsó kenetről.

K Mitsoda hasznot téssen az utolsó kenet mi benünk,?

20

F 1. A vetket meg botsáttya 2 kegyelmet és erőtt ad hogy békeséggel szenvedhesük abetegségben lévő fájdalomokat, és hogy ellene álhasunk az ördögi kísérteteknek amelyek akoron erősebbek, 3 egészséget is ad atestnek ha a szükséges aléleknek.

25

K A halálos vétkek botsátatnaké meg, vagy csak a botsánandok ebben a szentségben?

F szent Jakab közönségesen szól. mindenikéről mondván hogy ha a beteg vétkekben vagyon, ez a szentség meg

Conc trid sess. 14.
Cap 2. de extr.
unct.

²⁸³ kellé<né>várni

botsáttya néki, erre valo nézve el kel hinni hogy meg botsáttya azokat a vétkeket. a melyekben a beteg találkozik., és a melyekért igazán töredelmeségel vagyon, de az Anyaszent egy ház arol nem végezet hogy ha tsak abotsánando vétket **[90b:]** botsáttyaé meg vagy a halálost is. a theologusok sem egyeznek meg ez²⁸⁴ iránt, szent károly. azt tanította hogy mindenikét.

K Mivel hogy szent Jakab azt mondgya. hogy ez a szentség meg gyógyította a beteget, miért mondd tehát¹⁰ hogy egészséget úgy ad atestnek. ha szükséges aléleknek?

F noha szent Jakab nem ilyen formában mondgya is, mind azon által. természet szerént lehet azt úgy mondani. mivel a szentségek ami hasznunkra lévén rendeltetve, atesti egészség anyiban hasznos, a menyiben szükséges az¹⁵ üdveségre

K Az utolsó kenet szükségesé tellyeségel abetegnek.?

F Nem., mert a nélkül is lehet üdvezülni, de magunknak roszat kívánnánk, az Istent is meg bántanok, hogy ha szán szándékal meg fosztanok magunkot olyan nagy²⁰ hasznoktól. a melyeket ad eza szentség

K Mitsoda készülettel kel azt fel venni.?

F Erős hittel, penitencia tarto elmével, büneiért valo töredelmeségel., és magát az Isten akarattya alá valo ajánlásal.

²⁵ K szükségesé elsőben apenitencia tartásnak szentségihez járulni, minek előtte az utolsó kenetet fel vegyék? **[91a:]**

F Igen is jó. és hasznos hogy ha ameg lehet²⁸⁵

³⁰ K szükségesé hogy ha lehet a viaticumot az utolsó kenet előtt fel venni?

F Az Anya szent egy ház régi szokása szerént az előtt az utolsó kenetet adták fel először. azután a viaticumot, mindenüt így tartá ez a szokás az egész Romai Anyaszent

²⁸⁴ ez <ir> iránt,

²⁸⁵ lehet <?>

egy házban atizen harmadik saeculumig. meg most is némely szerzetesek így tarttyák. leg aláb a Cistertianusok. de mostanában a nap nyugoti Anyaszent egy házban közönségesen a viaticumot az utolsó kenet előtt adgyák fel.

5

K Mit kel abetegnek tselekedni mikor az utolsó kenetet adgyák fel?

F Imádkozni kel apapal együt, és az Istentől büneiért való botsánatot kel kérni.

K Mit kel azoknak tselekedni kik jelen vannak midőn azt a szentséget fel adgyák?

10

F Imádkozni kel a papal együt abetegért., magokban kel szálniok, meg gondolván ez életnek rövid voltát., és azt hogy még ökk is arra az orára jutnak a melyben láttyák lenni abeteget.

15

K Mit kel abetegnek tselekedni az utolsó kenet fel vétele után? [91b:]

F Tsak az Istenről kel gondolkodni valamég éll, hálátot kel néki adni, gondolkodni kel ahalálrol, és az öröké valóságrol.

20

K Az utolsó kenetet fel adgyáké többször egy szer-nél.?²⁸⁶

F Igen is. mindenkor mikor valamely nagy betegségben esik valaki, de a kinek egy szer fel adták, ugyan azon betegségben már többször fel nem adgyák hanem ha hosszas betegségben esvén. jobban kezd lenni, kevés idő mulva ismét betegség találna ésni. mostanában ez a közönséges szokása adeák Anyaszent egyháznak.

25

Conc Trid. sess
14. Cap ult

²⁸⁶ egy szernél.? [Második e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]